

АЙЗЪК
АЗИМОВ
БИТКАТА
ЗА ФОНДАЦИЯТА

АРТУС 006
ФАНТАСТИКА

АЙЗЪК АЗИМОВ

БИТКАТА ЗА ФОНДАЦИЯТА

Превод: Кънчо Кожухаров

chitanka.info

АЛЕКСАНДЪР КАРАПАНЧЕВ

ПОСЛЕДНИЯТ ДВОРЕЦ НА СВЕТИ АЙЗЪК

Андроидите от повестта „Сребърните яйцеглави“ на Фриц Лейбър използват една твърде симптоматична фраза: „Кълна се в Свети Айзък!“ Така и самите творци на фантастика, и техните разнолики герои отдават почести на Айзък Азимов, който като никоя друг американец е направил необикновено много за прославата на жанра и за утвърждаването на роботската тема в него. Разбира се, значението на този майстор съвсем не се изчерпва с постулираните Три закона на роботиката (терминът „роботика“ също е негова рожба!) и с безкрайните превъплъщения на любимите му изкуствени човеци.

Пред мен е оригиналното издание на романа „Битката за фондацията“. Голям формат почти като на енциклопедия, суперобложка с релефни букви в старо злато и виолетово, отлично полиграфическо изпълнение на целия солиден том. Най-отгоре на корицата стои надписът: „Последното приключение в най-великата за всички времена епопея на научната фантастика.“ Романът започва с пълен списък на фантастичните книги от Айзък Азимов, който за период от 43 години е издал 74 заглавия (дузина от тях са написани в съавторство с жена му Джанет или с Робърт Силвърбърг). Българският читател познава немалка част от това дело^[1], знае доста за биографията на неговия автор и затуй няма да предъкваме отдавна известни факти и оценки.

Книгата, която държите сега, е публикувана най-напред в САЩ през април 1993 година (по случай първата годишнина от смъртта на самия Азимов) и хронологически застава под №1 в знаменития епос за Фондацията и Империята. №1, защото тук Свети Айзък наистина е дал впечатляваща картина на всичките перипетии по развитието на науката психоистория и е превърнал нейния баща Хари Селдън от митичен в реален герой Така хеликонският математик Селдън (забележете, че Хеликон не е само планета от Галактическата империя, а и според древните гърци — седалище на бог Аполон и музите) израства пред

нас в целия си ръст на удивителен човек, учен и борец за бъдещето на хомо сапиенсите. Той се превръща в един от най-плътните и най-интересни образи въобще във фантастиката, на който достойно партнират жена му Дорс, синът му Рейч, внучката Уонда и още редица пълнокръвни персонажи. Да, този път Азимов е успял доста хармонично да съчетае глобалния размах на идеите и енциклопедичната си ерудиция с жива, ярка обрисовка на човешката психология. То се знае, и сега има работи (хайде да не издавам кои са те), „новинки“ от областта на научно-техническите изобретения, императорски апетити и прочие, но не това е най-важното.

(И понеже фантастът с най-пищните бакенбарди — кога удачно, кога не съвсем — обича да използва скобите, нека пак последваме неговия пример, за да вметнем някои биографични щрихи. Мистър Айзък Азимов е бил върл домосед, здраво заседнал в просторния си апартамент на 33-ия етаж в Ню Йорк. Той е носител на 14 почетни научни титли и всичките ги е получил у дома си, а от множество други просто се е отказал, защото е трябвало... да прекоси океана.

Тоя „всеяден“ популяризатор на науката с докторат по биохимия е постигнал стъписващата — направо стенографска! — скорост на писане от 90 думи в минута и сам се е хвалил, че никой освен него не е създал толкова много книги на тъй различни теми. На старини Азимов не загубва чувството си за хумор, заявявайки в едно есе, че „с всяка изминала година става все по-красив“. Тук му е мястото да подчертаем, че в Хари Селдън маестрото е вложил немалко автобиографични нюанси и, ако щете, съкровени послания към днешните и бъдещите читатели.)

„Битката за фондацията“... Може би ще разочаровам част от публиката, като кажа, че в този роман не се размахват бицепси както на Конан варварина, не се кръстосват лазерни залпове, нито ръмжат гигантски суперзвездолети. Не, битката в случая е чисто интелектуална — сражение на характери, умове, идеи. И навярно това е сред най-големите достойнства на книгата, която се откроява като върхово постижение в творчеството на Азимов. Борбата се води в името на бъдната човешка цивилизация и тука изгарят личните пристрастия, домашното спокойствие, разните житейски благинки...

Но щом говорим за качествата на предлагания роман, нека посветим няколко думи и на литературното майсторство на автора.

Несъмнено то е налице, обаче с едно уточнение — превесът е на страната на познавателния енциклопедизъм, на полета на въображението, на сюжета и портретната галерия на героите, а не на високия белетристичен стил. Да, нямам намерение да прибавям нови златни пращинки към Азимовия ореол, и бездруго пораздуд от критиката и рекламата. При тоя писател липсва пълно покритие между визията и езика, на който тя се защитава. Впрочем подобна всеобхватна хармония е твърде рядка; бих казал, че я има у единици богоизбрани: Хърбърт Уелс и братя Стругацки, Лем и Рей Бредбъри... Ала какво повече можем да очакваме от задъхания Стенограф на Техни величества Фантастиката и Научната популяризация? Нали Азимов официално си е признавал, че скъпият му редактор Марк Хърст работи над ръкописите му по-дълго, отколкото той самият?

Всичко споделено дотук не ми пречи да смятам, че прочутият фантаст е наистина Свети Айзък в съвременната световна SF. Но нека оставим времето само да отсява бисерите си, а пък ние да си припомним мисълта на Чехов, че романът — това е цял дворец, където читателят трябва да се чувства свободно. Американският майстор ни е дал достатъчно свобода и в множеството зали на неговата последна рожба ние можем да ядем и да пием, да намерим приятели и врагове, да обогатим познанията и сърцето си, да пътуваме, да намятаме императорска мантия или зелен градинарски плащ. И най-ценното: да се зареждаме с жизнена енергия, която извира от истинските творби на изкуството.

Накрая нещо за новите „дрехи“ на издателската поредица „Аргус“. Избрахме по-големия формат не просто за да продаваме повече хартия на любителите на жанра, а за да им поднесем по-добро полиграфическо изпълнение и да отворим вратичката за публикуване на по-обемисти книги. Що се отнася до библиотечното оформление, то действително е дело на неслучаен художник. Пламен Аврамов е влюбен в древните изкуства, митологиите, фантастиката и единствен у нас е носител на престижните награди за визуално въображение „Еврокон '89“ и „Гравитон '92“. Надяваме се, че сега ще се открояваме по-осезателно на книжния пазар и че читателите ще се радват не само на нестандартния ни външен вид, но и на качествения подбор на заглавията, внимателно „пресявани“ от многото очи на древногръцкия великан Аргус.

Александър Карапанчев

На всички мои верни читатели

---

[1] Виж библиографската справка в края на романа. — Бел.авт. ↑

ПЪРВА ЧАСТ

ЕТО ДЕМЕРЦЕЛ

ДЕМЕРЦЕЛ, ЕТО — ... Докато няма никакво съмнение, че през по-голямата част от царуването на Император Клеон I истинската власт е съсредоточена в ръцете на Ето Демерцел, историците спорят относно естеството на неговото управление. Класическата интерпретация е, че той е бил просто един от дългата редица силни и безжалостни потисници през последния век на неразцепената Галактическа империя. Обаче има и ревизионистични възгледи, които вземат връх и според които, ако може да се говори за деспотизъм, той е бил благожелателен. Тези възгледи наблягат много върху връзките на Демерцел с Хари Селдън, макар те така и да не са доказани, особено по време на необикновения епизод с Ласкин Джоуранъм, чийто стремителен възход...

ЕНЦИКЛОПЕДИЯ
ГАЛАКТИКА^[1]

1

— Пак ти казвам, Хари — рече Юго Амарил, — че твоят приятел Демерцел здравата е загазил. — Той наблегна на думата „приятел“ съвсем леко и с очевидна антипатия. Хари Селдън различи киселата нотка, но я пренебрегна. Вдигна очи от своя компютър и отвърна:

— Пак ти казвам, Юго, че това са глупости. — И сетне със следа от раздражение — само следичка — добави: — Защо ми отнемаш времето, като настояваш?

— Защото мисля, че е важно — и Амарил седна предизвикателно.

Този жест показваше, че няма да бъде отпъден лесно. Беше тук и тук смяташе да остане.

Преди осем години бе топлотехник в сектора Дал — толкова ниско по социалната скала, колкото въобще е възможно. Селдън го беше измъкнал от туй положение и го бе направил математик и интелектуалец — нещо повече, психоисторик.

Амарил и за минутка не забравяше какъв е бил, какъв е сега и кому дължи промяната. Това означаваше, че ако му се наложи да говори остро на Хари Селдън — за негово собствено добро, — нямаше да го спрат никакви разсъждения за уважението и любовта към по-възрастния човек, нито пък мисълта за собствената му кариера. Той дължеше тази остроота — и много повече — на Селдън.

— Слушай, Хари — каза гостът, като сечеше въздуха с лявата си ръка — по някаква непонятна за мен причина ти имаш високо мнение за тоя Демерцел. Аз обаче нямам. Никой от хората, чието мнение уважавам — с изключение на теб, — не мисли нищо хубаво за него. Не ме е грижа какво ще му се случи лично на него, Хари, но доколкото вярвам, че теб те е грижа, нямам друг избор, освен да ти обърна внимание.

Селдън се усмихна колкото на откровеността му, толкова и поради безсмислената му загриженост. Той държеше на Юго Амарил — и нещо повече. Юго бе един от онези четирима души, с които се срещна през краткия период от живота си, докато пребрждаше лицето

на планетата Трантор: Ето Демерцел, Дорс Венабили, Юго Амарил и Рейч — четирима, подобни на които оттогава не беше откривал.

Те бяха незаменими за него по особен и всеки по свой собствен начин. Юго Амарил бе незаменим заради бързото си схващане на принципите на психоисторията и заради богатото въображение, което непрекъснато го караше да навлиза в нови области. За Селдън бе утешително да знае, че ако нещо се случи на самия него, преди приложната част на математическия апарат да бъде напълно разработена — независимо от бавния напредък и невъобразимите трудности, — ще остане поне един добър мозък, който да продължи търсенията.

— Съжалявам, Юго, не съм искал да бъда нетърпелив с теб или да отхвърля онова, което с толкова загриженост ме караш да разбера. Просто тая моя работа; това да бъдеш декан на факултет... — рече той.

Амарил реши, че е негов ред да се усмихне, после сподави лекото си изхилване:

— Съжалявам, Хари, и не би трябвало да се смея, обаче ти нямаш природни дадености за този пост.

— И аз го знам, но ще трябва да се науча. Трябва да изглежда, че се занимавам с нещо безобидно, а няма нищо — ама нищо — побезобидно от това да си декан на Математическия факултет в Стрилингския университет. Мога да запълня целия си ден с незначителни задачи, така че никой да не знае или пък да пита за хода на нашите психоисторически изследвания, ала белята е там, че аз наистина запълвам целия си ден с маловажни задачи и нямам достатъчно време да... — очите му огледаха кабинета с натрупания в компютрите материал, към който само двамата с Амарил притежаваха ключ. Материалът бе тъй внимателно формулиран по една измислена фразеология, че даже и някой случайно да попаднеше на него, не би го разбрал.

Амарил каза:

— Щом навлезеш в детайлите на задълженията си, ще започнеш да ги делегираш на друг и ще имаш повече време.

— Надявам се — рече със съмнение Селдън. — Хайде, кажи ми какво толкова важно има за Демерцел.

— Просто че Демерцел, Първият министър на нашия велик Император, с всички сили подготвя размирици.

Хари Селдън се намръщи:

— Защо му е да го прави?

— Не казах, че ги иска. Той просто ги подготвя — независимо дали го съзнава или не — и то с внушителната помощ на някои от политическите си врагове. Сам разбираш, че това не ме интересува. Мисля, че при идеални условия би било добре той да бъде изхвърлен от Двореца, от Трантор... ако щеш и извън Империята. Само че, както вече споменах, ти имаш високо мнение за него и аз те предупреждавам, защото подозирам, че не следиш последните политически събития както би трябвало.

— Съществуват по-важни неща за вършене — меко отвърна Селдън.

— Например психоисторията. Съгласен съм. Но как можем да се надяваме, че ще я разработим, ако сме невежи в политиката? Имам предвид днешната политика. Сега — сега — е времето, когато миналото се превръща в бъдеще. Не можем просто да изучаваме миналото. Трябва да проверяваме резултатите си спрямо настоящето и бъдещето.

— Струва ми се — каза Селдън, — че вече съм чувал този довод.

— И пак ще го чуеш. Не виждам да има някаква полза от факта, че ти обяснявам тези работи.

Хари Селдън въздъхна, облегна се назад и се усмихна на Амарил. Младият човек можеше да е ядовит, ала вземаше психоисторията на сериозно и това възмездяваше всичко.

Амарил още носеше следите от ранните си години на топлотехник. Имаше широки рамене и мускулеста фигура като човек, привикнал към тежка физическа работа. Той не бе позволил на тялото си да се отпусне, което беше добре, понеже стимулираше Селдън да устоява на желанието също да прекарва цялото си време над бюрото. Професор Селдън нямаше вродената телесна сила на Амарил, но не бе загубил своите умения на извъртач, макар че току-що беше навършил четиридесет и не можеше да ги поддържа вечно. Засега обаче смяташе да продължава. Благодарение на всекидневните тренировки кръстът му все още бе стегнат, а краката и ръцете — твърди. Той каза:

— Тая загриженост за Демерцел не ще да е само защото ми е приятел. Трябва да имаш и някакъв друг мотив.

— Няма нищо особено. Докато си приятел на Демерцел, положението ти тук, в университета, е сигурно и можеш да продължаваш работата си над психоисторията.

— Ето какво било. Значи наистина имам причина да поддържам приятелство с него. Не е съвсем да не си го проумял.

— Да, ти имаш интерес да поддържаш връзките си с него. Това ми е ясно. Виж, приятелството вече не го разбирам. Във всеки случай, ако Демерцел загуби властта — като оставим настрана ефекта върху твоето положение, — самият Клеон ще започне да управлява Империята и скоростта на разрухата ѝ ще се увеличи. Анархията може да ни връхлети, преди да сме разработили всички аспекти на психоисторията и да направим възможно науката да спаси цялото човечество.

— Аха... Само че, честно казано, не мисля, че ще успеем да разработим психоисторията навреме, за да предотвратим падането на Империята.

— Даже и да не го сторим, нали бихме могли да смекчим последиците?

— Вероятно.

— Звучи чудесно. Колкото по-дълго работим на спокойствие, толкова по-голям шанс имаме да предотвратим падането или най-малкото да облекчим последиците. Като тръгнем логически оттук назад, може да се окаже, че е нужно да спасим Демерцел, независимо дали ние — или поне аз — го харесваме или не.

— Ала ти току-що рече, че би искал да го видиш изхвърлен от Двореца, Трантор и дори извън Империята.

— Да, но при идеални условия. Ние обаче не живеем при такива условия и имаме нужда от нашия Първи министър, даже и той да е инструмент на деспотизма.

— Ясно. Само че защо мислиш, че Империята е толкова близо до разпадане, че загубата на Първия ни министър може да го предизвика?

— Психоисторията.

— Да не я използваш за предвиждания? Ние дори не сме изградили рамката. Какви предвиждания би могъл да направиш?

— Има и интуиция, Хари.

— Винаги е имало интуиция. Но нали искаме нещо повече? Искаме математически апарат, който да ни дава вероятността за

определено бъдещо развитие при едно или друго условие. Ако интуицията е достатъчна да ни направлява, изобщо няма да имаме нужда от психоистория.

— Няма защо да избираме едното или другото, Хари. Аз говоря и за двете — за комбинацията, която може би е по-добра, поне докато не усъвършенстваме психоисторията.

— Ако изобщо някога успеем — рече Селдън. — Само ми кажи откъде идва тази опасност за Демерцел. Какво може да му навреди или да го свалят от власт? Нали говорим за свалянето на Демерцел?

— Да — потвърди Амарил и върху лицето му се появи тъжна усмивка.

— Тогава ми кажи. Съжали мен, незнаещия.

Юго Амарил се изчерви:

— Гледаш много отвисоко, Хари. Сигурно си чувал за Джоу-Джоу Джоуранъм?

— Естествено. Демагог... Чакай, откъде беше той? Не е ли от Нишая? Съвсем маловажен свят. Козевъдство. Висококачествени сирена.

— Точно така, само че не е просто демагог, ами ръководи силно движение, което става все по-силно. Настоява, че се бори за социална справедливост и за по-голямо участие на народа в политиката.

— Хм — каза Селдън. — Това съм го чувал. Лозунгът му е: „Управлението принадлежи на хората.“

— Не е точно тъй, Хари. „Управлението са хората.“

Селдън кимна:

— Е, знаеш ли, тази мисъл почти ми харесва.

— И на мен. Бих я подкрепил, ако Джоуранъм наистина й вярва. Само че той я използва просто като стъпало. За него това е пътека, не цел. Исква да се отърве от Демерцел, а после няма да му е трудно да манипулира Клеон. Накрая Джоуранъм сам ще седне на трона и той ще бъде хората. Разказвал си ми, че в историята на Империята е имало доста такива епизоди, но днес Империята е по-слаба и по-нестабилна от обичайното. Един удар, който в по-ранните столетия само би я разлюлял, сега може да я разбие. Тя ще се хвърли в гражданската война и никога не ще се възстанови, а пък ние няма да разполагаме с психоисторията, за да ни каже какво трябва да бъде направено.

— Да, разбирам те, обаче едва ли е толкова лесно да се отървеш от Демерцел.

— Не знаеш колко силен е станал Джоуранъм.

— Няма значение колко силен е станал — някаква мисъл засенчи челото на Селдън. — Чудя се защо на родителите му им е хрумнало да го кръстят Джоу-Джоу^[2]. В подобно име има нещо хлапашко.

— Родителите му нямат нищо общо тук. Истинското му име е Ласкин и е твърде разпространено на Нишяя. Той сам си е избрал Джоу-Джоу, вероятно по първата сричка на своята фамилия.

— Значи е още по-голям глупак, не мислиш ли?

— Не, не мисля. Неговите привърженици го скандират — „Джоу... Джоу... Джоу... Джоу...“ — до сто и едно и обратно. То ги хипнотизира.

— Е — забеляза Селдън, като се обърна към компютъра си и нагласи многомерната симулация, която бе създал, — ще видим какво ще стане.

— Как можеш да си толкова спокоен? Казвам ти, че е надвиснала опасност.

— Няма такова нещо — рече Селдън и погледът му внезапно стана стоманен, а гласът — рязък. — Липсват ти всички факти.

— Кои факти ми липсват?

— Ще го обсъдим някой друг път, Юго. Засега продължавай да работиш и ме остави аз да се безпокоя за Демерцел и за състоянието на Империята.

Устните на Амарил се присвиха, но навикът да се подчинява на Селдън беше силен.

— Добре, Хари.

Ала навикът да се подчинява не бе изключително силен. На вратата той се обърна и каза:

— Правиш грешка, Хари.

Селдън леко се усмихна:

— Не мисля така, обаче чух предупреждението ти и няма да го забравя. Всичко ще се подреди.

Но когато Юго Амарил излезе, усмивката на Селдън изчезна. Дали наистина всичко щеше да се подреди?

[1] Всички цитати от Енциклопедия Галактика тук са взети от 116-то издание, публикувано през 1020 г. от Ерата на Фондацията от Енциклопедия Галактика Пъблишинг Къмпани, Терминус, с разрешение на издателите. Б.а. ↑

[2] Jo (шотл.) — любим. — Бел.прев. ↑

Макар да не забрави предупреждението на Амарил, Селдън не си даваше труд много да мисли за него. Четиридесетият му рожден ден бе дошъл и отминал — с обичайния психически удар.

Четиридесет! Сбогом, младост! Животът вече не се простираше като огромно неразчертано поле, губещо се на хоризонта. Беше на Трантор от осем години и времето отлетя бързо. След още осем години ще бъде почти на петдесет. Ще се зададе и старостта.

А той дори не бе поставил психоисторията върху прилични основи! Юго Амарил говореше умно за закони и разработваше уравненията си, правейки смели предположения, основани на интуицията. Само че как би могъл човек да провери тези предположения? Едно пълно изучаване на психоисторията ще изисква експерименти, които включват цели светове с хора и цели столетия при абсолютна липса на етична отговорност.

Това го изправяше пред невъзможен проблем, а той отказваше да си губи времето с факултетски въпроси, така че в края на деня пое към къщи в мрачно настроение.

Обикновено разчиташе разходката си през кемпуса^[1], та студентското градче да повдигне духа му. Стрилингският университет имаше висок купол и кемпусът създаваше впечатлението, че си на открито, без да ти се налага да понасяш всякакво време, както му се бе случило при първата му (и единствена) визита в Императорския дворец. Тук имаше дървета, полянки, пътечки — почти сякаш беше на родния си Хеликон.

През деня илюзията за облачно време се поддържаше, като слънчевата светлина (не слънцето, разбира се, ами слънчевата светлина) се появяваше и изчезваше на случайни интервали. И като беше леко хладно, съвсем мъничко.

На Селдън му се струваше, че напоследък хладните дни са малко по-често от обикновеното. Да не би Трантор да пестеше енергия? Дали неефективността се увеличаваше? Или (и Хари се намръщи вътрешно

при тази мисъл) той застаряваше и кръвта му ставаше по-рядка? Пъхна ръце в джобовете на якето и вдигна рамене.

Обикновено не си даваше труд да разсъждава накъде отива. Тялото му идеално знаеше пътя от канцеларията до компютърната зала, оттам до апартамента и обратно. Най-често извървяваше маршрута си с мисли, блуждаещи във всички посоки, но днес някакви звуци проникнаха в съзнанието му. Безсмислени звуци.

— Джоу... Джоу... Джоу... Джоу...

Бяха приглушени и идваха отдалеко, ала възкресиха един спомен. Да, предупреждението на Амарил. Демагогът. Дали не бе в градчето?

Без Селдън да вземе съзнателно решение, краката му свърнаха от пътя и го изкачиха по малкото възвишение пред университетското поле, което се използваше за спортуване и студентска говорилня.

Насред полето средно голяма тълпа студенти ентусиазирано скандираха. На подиума стоеше непознат човек с гръмък глас и пулсираща дикция.

Това обаче не беше оня, Джоуранъм. Бе го виждал няколко пъти по холовизията. След предупреждението на Амарил Селдън започна да го следи отблизо. Джоуранъм беше едър и се усмихваше със заговорническа дружелюбност. Имаше плътна пясъчножълта коса и светлосини очи.

Ораторът бе дребен и слаб, с широка уста, тъмнокос и гръмогласен. Селдън не се вслушваше в думите му, макар че чу фразата „Властта — от един на многото“ и хоровия отговорен рев.

„Чудесно — помисли си, — но как възнамерява да го направи на практика и дали го мисли сериозно?“

Беше се озовал в края на тълпата и се огледа да зърне някой познат. Забеляза Финангелос, студент по виртуална математика. Нелош млад мъж, с тъмна рунтава коса.

— Финангелос — повика го той.

— Професор Селдън — рече Финангелос, след като известно време се блещи в него, сякаш не можеше да го познае без клавиатурата до пръстите му. Затича се към Хари. — Да не сте дошли да чуете тоя образ?

— Дойдох просто да разбера каква е тази шумотевица. Кой е той?

— Името му е Намарти, професоре. Говори от името на Джоу-Джоу.

— Това го чувам — Хари Селдън пак се вслуша в скандирането. То явно започваше всеки път, когато ораторът кажеше нещо важно. — Само че кой е Намарти? В момента не си спомням такова име. От кой факултет е?

— Той не е член на университета, професоре. Това е един от хората на Джоу-Джоу.

— Ако не е член на университета, няма право да говори тук без разрешение. Как смятате, дали има разрешение?

— Не мога да знам, професоре.

— Добре тогава, хайде да научим.

Селдън тръгна през тълпата, обаче Финангелос го хвана за ръкава:

— Не се залавяйте, професоре. С него има бандюги.

Зад оратора, на разстояние един от друг, стояха шестима млади мъже с разкрачени крака, кръстосани ръце и свъсени вежди.

— Бандюги?

— За груба работа, в случай че някой опита нещо по така.

— Тогава той не само че не е член на университета, но дори и да има разрешение, пак не може да оправдае онова, което наричате негови бандюги... Финангелос, известете хората от охраната на университета. Те би трябвало вече да са тук и без да ги известяват.

— Предполагам, че не искат да се забъркват — промърмори Финангелос. — Моля ви, професоре, не се намесвайте. Ако искате да ги извикам, ще го направя, само изчакайте, докато дойдат.

— Може би ще успее да прекратя това, преди да са дошли.

Той започна да си пробива път напред. Не беше трудно. Някои от присъстващите го познаваха, а и всички можеха да видят професорската лентичка на рамото му. Стигна до подиума, сложи ръце върху него и с леко изръмжаване излетя три фута^[2] нагоре. Раздразнено си помисли, че преди десет години щеше да го стори с една ръка и без да ръмжи.

Изправи се. Ораторът млъкна, гледайки го с бдителни, леденостудени очи.

Селдън спокойно запитва:

— Вашето разрешение да говорите пред студентите, господине?

— Кой сте вие? — рече високо ораторът и думите му се разнесоха наоколо.

— Аз съм член на преподавателското тяло на този университет — също тъй гръмогласно отвърна Селдън. — Вашето разрешение, господине?

— Не признавам правото ви да ме разпитвате за това.

Младите мъже зад оратора се събраха един към друг.

— Ако нямате разрешение, бих ви посъветвал незабавно да напуснете университетския терен.

— И ако не го направя?

— Ами охраната на университета е тръгнала насам — той се обърна към тълпата. — Студенти — викна, — тук имаме правото на свободно слово и свободата да се събираме, но могат да ни ги отнемат, ако позволим на външни лица без разрешение да провеждат неоторизирани...

Една тежка ръка падна на рамото му и професорът трепна. Обърна се, за да види, че това е един от „бандюгите“ на Финангелос.

Човекът каза със силен акцент, чийто произход Хари Селдън не можа незабавно да определи:

— Махай се оттук бързо.

— И каква ще е ползата? — попита Селдън. — Охраната ще дойде всеки момент.

— В такъв случай — кимна Намарти с дива усмивка — ще има бунт. Той няма да ни изплаши.

— Разбира се, че няма да ви изплаши — рече Селдън. — Много би ви харесало, само че бунт няма да има. Всички тихичко ще си идете — пак се обърна към студентите и отметна ръката от рамото си. — Ние ще се погрижим за туй, нали?

От тълпата някой извика:

— Това е професор Селдън! Страшно е готин! Не го удрайте!

Селдън почувства раздвоението на тълпата. Знаеше, че за някои едно ступване с охраната на университета би било добре дошло — просто от принципни съображения. От друга страна, имаше хора, които го харесваха, а и такива, които не го познаваха, но не биха желали да видят насилие срещу член на преподавателското тяло. Звънна женски глас:

— Пазете се, професоре!

Селдън въздъхна и хвърли преценяващ поглед към едрите младежи срещу себе си. Не знаеше дали ще може да се справи, дали рефлексите му са достатъчно бързи, а мускулите — достатъчно здрави, независимо от ловкостта му на извъртач. Единият бандюга го приближаваше, разбира се, прекалено самоуверен. Бавничко, което предостави на Хари Селдън малко от времето, нужно на застаряващото му тяло. Бандюгата протегна предизвикателно десница и това улесни нещата. Селдън хвана ръката му, извъртя се, приведе се, вдигна длан и рязко я спусна (с изръмжаване — защо ли му трябваше да ръмжи?). Бандюгата литна във въздуха, понесен частично от собствената си инерция. Приземи се на външния край на подиума с трясък и извадено от ставата дясно рамо.

Аудиторията изрева диво при такова неочаквано развитие на събитията. Моментално избухна гордостта от институцията.

— Оправи ги, професоре! — викна висок глас. Другите подеха вика му.

Селдън приглади косата си назад, опитвайки се да не пухти. Бутна с крак падналия стенещ бандюга от подиума.

— Още някой? — попита ласкаво той. — Или тихичко ще се махнете?

Гледаше Намарти и петимата му гангстери и понеже те нерешително мълчаха, каза:

— Предупреждавам ви, че сега тълпата е на моя страна. Ако се опитате да ми извадите душата, ще ви разкъсат на парчета... Хайде, кой е следващият? Давайте. Един по един.

При последното изречение повиши глас и направи малки приканващи движения с пръстите си. Тълпата запищя от кеф. Намарти упорито стоеше на своето място. Селдън скочи покрай него и обви с ръка врата му. Студентите вече се катереха по подиума, викайки: „Един по един! Един по един!“, и заставаха между телохранителите и Селдън.

Той увеличи натиска си върху дихателната тръба на оратора, после прошепна в ухото му:

— Има начин да се направи, Намарти, и аз го знам. Тренирал съм го с години. Ако само помръднеш и се опиташ да се измъкнеш, така ще ти повредя ларинкса, че никога повече няма да можеш да произнесеш нищо освен с шепот. Ако държиш на гласа си, прави, каквото ти кажа.

Щом те поотпусна, нареди на твоята тайфа грубияни да се махнат. Ако изтърсиш нещо друго, туй ще са последните ти нормално произнесени думи. И върнеш ли се отново в това градче, няма вече господин Симпатяга. Ще си довърша работата.

За момент той намали натиска. Намарти дрезгаво проточи:

— Махайте се всички.

Онези бързо се оттеглиха, като помогнаха на пострадалия си другар.

Когато малко по-късно охраната на университета пристигна, Селдън рече:

— Съжالياвам, господа. Лъжлива тревога.

Напусна полето и пак си тръгна към къщи с нещо повече от леко раздразнение. Беше се показал от една страна, която не би желал да демонстрира. Той бе Хари Селдън математикът, а не Хари Селдън садистът извъртач.

„Отгоре на всичко — мислеше си мрачно — Дорс ще научи за това.“ Всъщност по-добре да й каже сам, докато не е чула някой вариант, който ще направи впечатлението от инцидента по-тежко, отколкото беше в действителност.

Нямаше да бъде доволна.

---

[1] Територия на колеж или университет. — Бел.ред. ↑

[2] Мярка за дължина, равняваща се на 30,48 см. — Бел.ред. ↑

И не беше.

Дорс го чакаше на вратата на апартамента в небрежна поза, с ръка на хълбока. Изглеждаше досущ така, както бе изглеждала преди осем години, когато за пръв път я срещна в същия този университет: слаба, добре сложена, с къдрава златисточервеникава коса — ужасно красива в собствените му очи, макар и не толкова красива, погледнато обективно, въпреки че след първите няколко дни от тяхното приятелство той вече никога не беше способен да я преценява обективно.

Дорс Венабили! Точно туй си помисли, щом видя спокойното ѝ лице. В много светове, дори в много сектори от Трантор би било нормално да я нарича Дорс Селдън, ала той винаги смяташе, че това ще остави върху нея отпечатък на собственост, и не го бе пожелал, макар обичаят да беше узаконен от съществуването си още в неясните мъгли на предимперското минало.

Дорс каза меко и с тъжно поклащане на главата, което почти не помести свободно падащите ѝ къдри:

— Чух, Хари. Кажи ми какво да те правя?

— Ако ме целунеш, няма да сбъркаш.

— Може би, но първо да поразчепкаме тоя случай. Влез. — Вратата се затвори след тях. — Скъпи, знаеш, ме имам своите курсове и своята професия. Все още се разправям с тази ужасна история на Транторското кралство, която е важна за собствените ти проучвания. Да я зарежа ли и да започна да се мотая край теб, за да те пазя? Знаеш, че това все още е моя работа. Дори повече от всякога е моя работа, защото сега напредваш в психоисторията.

— Да напредвам? Де да беше така. И няма нужда да ме пазиш.

— Няма ли нужда? Изпратих Рейч да те търси. В края на краищата ти закъсняваше и аз се разтревожих. Обикновено ме предупреждаваш, че ще закъснееш. Съжалявам, че изглеждам като твой пазач, Хари, но аз наистина съм твой пазач.

— Хрумвало ли ти е, пазачо Дорс, че от време на време ми се иска да се измъкна от каишката?

— И ако нещо ти се случи, какво ще кажа на Демерцел?

— Много ли закъснях за вечеря? Да не сме набрали кулинарната служба?

— Не. Чаках те. И след като вече си тук, набери я сам. Ти си доста по-претенциозен от мен, щом стане въпрос за ядене. И не сменяй темата.

— Рейч не ти ли съобщи, че съм наред? За какво да приказваме тогава?

— Когато те намерил, ти си владеел положението и той се върна тук пръв, но съвсем малко преди теб. Не чух никакви подробности. Кажи ми какво точно правеше?

Селдън вдигна рамене:

— Видях едно незаконно събрание, Дорс, и го разтурих. Университетът би имал големи разпавии, ако не го бях сторил.

— И на теб остана да го предпазиш? Хари, ти вече не си извъртач. Ти си...

Той бързо вметна:

— Старец?

— Казах извъртач. На четиридесет си. Как се чувстваш?

— Добре... малко вдървен.

— Отлично си го представям. Някой ден, както се правиш на млад хеликонски атлет, ще си счупиш ребрата. Хайде, разпави ми.

— Ами споменах ти как Амарил ме предупреди, че Демерцел е загазил заради демагогството на Джоу-Джоу Джоуранъм.

— Джоу-Джоу. Да, за това знам. Какво е онуй, дето не го знам? Какво се случи днес?

— На полето имаше митинг. Един поддръжник на Джоу-Джоу на име Намарти говореше на хората...

— Намарти е Гембъл Дийн Намарти, дясната ръка на Джоуранъм.

— Е, значи ти знаеш повече от мен. Във всеки случай той говореше на голяма тълпа без разрешение и аз си помислих, че се надява да предизвика някакви размирици. За тях това е като хляба насъщни и ако успее дори временно да затвори университета, ще обвини Демерцел в нарушаване на академичната свобода. Доколкото

разбирам, него го обвиняват за всичко. Така че ги спрях. Разкарах ги без каквито и да било усложнения.

— Изглежда се гордееш.

— Защо не? Не е толкова зле за мъж на четиридесет.

— Затова ли го направи? Да провериш статуса си на четиридесетгодишен?

Селдън замислено набра менюто за вечеря и рече:

— Не. Всъщност се тревожех, че университетът ще си има разпавии без нужда. Притеснявах се и за Демерцел. Боя се, че Юговите приказки за опасността са ме впечатлили повече, отколкото си мислех. Глупаво е, Дорс, защото разбирам, че Демерцел умее и сам да се погрижи за себе си. Не мога да обясня това нито на Юго, нито на друг, освен на теб.

Той дълбоко си пое дъх:

— Учудващо е какво удоволствие изпитвам, че с тебе мога да говоря на тази тема. Ти, аз и Демерцел знаем, но никой друг не знае — поне никой, за когото да се сещам, — че Демерцел е недосегаем.

Дорс докосна един бутон на вдълбаното в стената табло и секторът за хранене в техния апартамент се озари от мека прасковена светлина. Дватамата с Хари отидоха до масата, която вече бе подредена: лен, кристал, прибори. Щом седнаха, вечерята започна да пристига — по това време на денонощието нямаше продължително забавяне — и Селдън го възприе като нещо съвсем нормално. Отдавна беше привикнал към общественото положение, направило ненужно участието им в общите вечери.

Селдън бе придобил вкус за подправките, които бяха почнали да харесват при престоя си в Микоген — единственото, което не ги отвращаваше в този странен, мъжкарски, просмукан от религията, живеещ с миналото си сектор. Дорс внимателно запита:

— Какво искаш да кажеш с това „недосегаем“?

— Хайде, скъпа, Демерцел може да променя емоциите. Не си го забравила. Ако Джоуранъм стане наистина опасен, той може да бъде — Хари Селдън направи неопределен жест с ръце — променен; накаран да мисли другояче.

Дорс погледна неловко и вечерята премина в необикновена тишина. Чак когато свършиха и останките — чинии, прибори и всичко

останало — се завъртяха в шахтата за отпадъци в средата на масата (която после плавно се затвори), тя рече:

— Не съм сигурна дали ми се ще да говоря за това, Хари, но не мога да те оставя да се заблуждаваш заради собственото си незнание.

— Незнание? — намръщи се той.

— Да. Никога не сме приказвали по този въпрос. Никога не съм мислила, че ще стане дума, обаче Демерцел си има слабости. Той не е недосегаем, може да му се навреди и Джоуранъм действително представлява опасност за него.

— Сериозно ли говориш?

— Напълно. Ти не разбираш роботите — особено сложните като Демерцел. А аз ги разбирам.

Отново настъпи кратка тишина, но само защото мислите не вдигат шум. Иначе Селдъновите бяха достатъчно бурни.

Вярно беше. Жена му, изглежда, имаше необичайни познания за роботите. В предишните години Хари толкова често се бе дивил над този факт, че накрая се отказа и го тикна нейде на заден план в мозъка си. Ако не беше Демерцел — един робот, — Хари никога не би срещнал Дорс. Защото Дорс работеше за Демерцел и тъкмо той преди осем години я бе „прикрепил“ към Селдън, за да го пази при обиколката му из различните сектори на Трантор. Дори сега, когато тя му беше съпруга, неговата „по-добра половина“, от време на време Хари се чудеше на странната връзка между нея и робота. Това бе единствената сфера от живота на Дорс, където Хари Селдън наистина чувстваше, че не му е мястото и не е добре дошъл. И туй го навеждаше на най-болезнения от всички въпроси: дали Дорс стоеше с него, понеже се подчинява на Демерцел, или просто от любов? Искаше му се последното да е вярно, макар че...

Животът му с Дорс Венабили бе щастлив, но това си имаше определена цена — едно условие. То изглеждаше толкоз по-строго, защото не беше поставено в резултат на спор или уговорка, а чрез негласно взаимно разбирателство.

Селдън знаеше, че у Дорс е намерил всичко, което би искал от една жена. Наистина нямаха деца, ала той нито ги бе очаквал, нито — да си кажем направо — много бе желал да ги има. Имаше Рейч, който в емоционално отношение му беше син дотолкова, сякаш бе наследил целия му геном, че дори и повече.

Самият факт, че Дорс го караше да мисли по въпроса, нарушаваше съгласието, което през всички тези години им бе осигурявало мир и спокойствие, и той усети слаба, но нарастваща вътрешна съпротива.

Все пак отблъсна настрани тия мисли. Беше свикнал да я приема в ролята ѝ на негов защитник и щеше да продължи да го прави. В края

на краищата той бе човекът, с когото тя споделяше дома, масата и леглото, а не Демерцел.

Гласът на Дорс го извади от унеса му:

— Казах... цупиш ли се, Хари?

Селдън леко се стресна, защото в гласа ѝ имаше оттенък на повторение, и разбра, че постепенно се е свил по-навътре в мислите си и по-далеч от нея.

— Съжалявам, скъпа. Не се цупя... не се цупя нарочно. Просто се чудех как би трябвало да отговоря на твоето заявление.

— За роботите ли? — изглеждаше абсолютно спокойна, когато произнесе думата.

— Каза, че не знам за тях колкото теб. Как да ти отговоря? — замълча, после тихо добави (уверен, че поема риск) — И то без да те обидя.

— Аз не казах, че ти не знаеш за роботите. Ако ще ме цитираш, цитирай ме точно. Казах, че не разбираш роботите. Сигурна съм, че знаеш много, може би повече от мен, но за да знаеш, не е нужно да разбираш.

— Дорс, ти сега напук говориш парадокси, та да ме дразниш. Парадоксът възниква само от някоя двусмислица, която мами непреднамерено или нарочно. Не обичам това в науката, не ми харесва и при обикновен разговор, освен ако е на шега, което в момента едва ли е вярно.

Дорс се разсмя по своя характерен начин — меко, сякаш забавлението е нещо доста ценно, за да се споделя по твърде либерален начин.

— Очевидно парадоксът те подтиква да важничиш, а ти винаги си забавен, щом заважничиш. Ще ти обясня. Нямах намерение да те дразня — тя се пресегна да потупа ръката му и за учудване (и леко смущение) на Селдън той откри, че е свил пръстите си в юмрук.

— Знаеш ли, че много говориш за психоисторията, поне на мен?

Селдън се прокашля:

— Що се отнася до това, оставям се изцяло на твоята милост. Проектът е секретен по самата си същност. Психоисторията няма да въздейства, освен ако хората, които касае, нищо не знаят за нея. Така че аз мога да говоря само с Юго и с теб. За Юго всичко е интуиция. Той е изключително умен, но дотолкова е склонен да скочи в мрака, че

трябва да играя ролята на спирачка и винаги да го дърпам назад. Аз обаче също си имам своите щури идеи и ми е полезно да ги чуя произнесени — тук той се усмихна — даже когато ми се вижда съвсем сигурно, че не разбираш нито дума от това, което казвам.

— Знам, че ти служи като устройство за слушане и нямам нищо против. Наистина нямам нищо против, Хари, така че не смятай да коригираш поведението си. Естествено, че не разбирам твоята математика. Аз съм просто историк — и дори не историк на науката. Онова, с което се занимавам напоследък, е влиянието на икономическите промени върху политическото развитие...

— Да, а не си ли забелязала, че аз съм твоето устройство за слушане? Щом му дойде времето, това ще ми трябва за психоисторията. Подозирам, че тогава помощта ти ще е неоценима.

— Прекрасно! Сега, след като установихме защо живееш с мен — знаех си, че не ще да е заради неземната ми хубост, — нека да ти дообясня. Понякога, когато приказките ти се изместят от чисто математическата страна на въпроса, ми се струва, че схващам идеята ти. На няколко пъти си разяснявал какво наричаш необходимост от минимализъм. Мисля, че те разбирам. Имаш предвид...

— Знам какво имам предвид.

Дорс придоби обидено изражение:

— Моля те, Хари, не така високомерно. Не се опитвам да ти го обяснявам. Искам да го изясня на себе си. Щом твърдиш, че си моето устройство за слушане, действай както подобава. Нали трябва да се слушаме поред?

— Съгласен съм да е поред, но ако смяташ да ме обвиняваш във високомерие, когато съм казал само една дребна...

— Стига! Млъквай!... Каза ми, че минимализмът е от изключителна важност в приложната психоистория, в изкуството да се направи опит за поврат от нежелано към желано или поне към по-малко нежелано развитие. Каза, че трябва да се извърши промяна, която да е толкова мъничка, толкова минимална, колкото е възможно...

— Да — рече с готовност Селдън, — защото...

— Не, Хари. Аз се опитвам да обясня. И двамата знаем, че ти го разбираш. Трябва да се придържаш към минимализма, понеже всяка промяна има множество странични ефекти, които не винаги могат да бъдат взети предвид. Ако тя е доста голяма и страничните ефекти са

прекалено много, крайният резултат положително няма да има нищо общо с планирания и ще бъде абсолютно непредвидим.

— Точно така — кимна Селдън. — Това е същността на хаотичния ефект. Проблемът е дали съществува такава малка промяна, която да има разумно предвидими последици, или историята на човечеството е неизбежна и неизменно хаотична във всяко отношение. Тъкмо туй отначало ме накара да мисля, че психоисторията не е...

— Знам, обаче ти не ме оставяш да си кажа думата. Въпросът не е дали може да има достатъчно малка промяна. Работата е там, че всяка промяна, по-голяма от минималната, е хаотична. Изискваният минимум може да е равен на нула, а ако не е нула, тогава е твърде скромна — и основният проблем е да се намери онази величина, която да е определено малка и същевременно да е значително по-голяма от нула. Доколкото схващам, това имаш предвид под необходимост от минимализъм.

— Горедолу — каза Хари Селдън. — Разбира се, както винаги нещата се описват по-сбито и по-точно със средствата на математиката. Виж сега...

— Спести ми го — рече Дорс. — След като знаеш всичко това по отношение на психоисторията, Хари, трябва да го знаеш и по отношение на Демерцел. Ти го знаеш, но не го разбираш, защото очевидно не ти хрумва да приложиш принципите на психоисторията към законите на роботиката.

Тук Селдън колебливо отговори:

— Сега пък аз не виждам какво целиш.

— Той също изисква минимализъм, нали, Хари? Според Първия закон на роботиката роботът не може да причини вреда на човешко същество. Такова е основното правило за обикновения робот, ала Демерцел е нещо съвсем необичайно и за него Нулевият закон важи и дори има приоритет над Първия. Нулевият закон гласи, че роботът не може да навреди на човечеството като цяло. Това обаче поставя Демерцел в същото затруднение, което съществува при психоисторията. Разбираш ли?

— Започвам.

— Надявам се. Ако Демерцел е способен да променя умовете, трябва да го върши така, че да не предизвика нежелани странични ефекти. А доколкото той е Първият министър на Императора,

страничните ефекти, за които следва да се безпокои, са наистина многобройни.

— И какво се оказва в нашия случай?

— Помисли си! Ти не можеш да кажеш на никого — освен, разбира се, на мен, — че Демерцел е робот, защото той те е променил тъй, че да не можеш. Но дали това е била голяма промяна? Ти искаш ли да съобщиш на хората, че е робот? Искаш ли да намалиш ефективността му, след като разчиташ на него за протекция, за поддръжка на твоите субсидии, за лек натиск в твоя полза? Естествено, че не. Промяната, която е трябвало да направи, е много малка — достатъчно е било само да те предпази да го издрънкаш в момент на възбуда или непредпазливост. Тази промяна е толкова дребна, че няма никакви особени странични ефекти. Ето как като цяло Демерцел се опитва да управлява Империята.

— Ами в случая с Джоуранъм?

— Той очевидно е съвършено различен от твоя. Каквито и да са мотивите му, тоя човек неизменно се противопоставя на Демерцел. Несъмнено Демерцел би могъл да промени това, но с цената на значително изкривяване в действията на Джоуранъм, което ще доведе до непредвидими за Първия министър резултати. Вместо да рискува да увреди противника или да предизвика странични ефекти, които биха могли да причинят вреда на други хора и може би на цялото човечество, той трябва да остави Джоуранъм на спокойствие, докато не открие някоя промяна — малка промяна, — която да оправи положението, без да нанесе вреда. Ето защо Юго е прав и Демерцел е уязвим.

Селдън слушаше, без да реагира. Изглеждаше потънал в мисли. Минаха няколко минути, преди да каже:

— Ако Демерцел не може да направи нищо по въпроса, тогава се налага аз да го сторя.

— Ако той не може да направи нищо, какво ще успееш ти?

— Случаят не е същият. Аз не съм обвързан от законите на роботиката. Няма защо да се вманиачавам на тема минимализъм. И като начало трябва да видя Демерцел.

Дорс придоби леко разтревожен вид:

— Наистина ли? Сигурно няма да е разумно да показваш, че двамата сте във връзка един с друг.

— Дошло е време, когато не можем да фетишизираме преструвките, че помежду ни липсва връзка. Естествено няма да пристигна с тромпети и с известяване по холовизията, но трябва да го видя.

Селдън забеляза, че беснее при мисълта как минава времето. Преди осем години, когато току-що бе пристигнал на Грантор, смогваше да действа без отлагане. Трябваше да зареже единствено хотелската стая и вещите в нея и можеше на воля да обикаля секторите на Грантор.

Сега бе обвързан с факултетски съвети, решения за взимане, работа за вършене. Не беше тъй просто да се втурне по свое желание и да види Демерцел. А ако Селдън успееше да го стори, графикът на Демерцел също бе претоварен. Нямаше да е лесно да се намери време за среща.

Нито пък беше лесно да гледа как Дорс му клати глава: „Не знам какво смяташ да правиш, Хари.“

И професорът нетърпеливо отговори:

— Аз също не знам какво възнамерявам да правя, Дорс. Надявам се да науча, щом видя Демерцел.

— Първото ти задължение е към психоисторията. Той ти го каза.

— Може би. Ще разбере.

И тогава, точно след като си уреди среща с Първия министър за след осем дни, получи на стенния екран в стаята си във факултета съобщение с леко архаичен шрифт. В тон с шрифта беше съвсем нелеко архаичното съобщение: „ПРОСЯ ЗА АУДИЕНЦИЯ ПРОФЕСОР ХАРИ СЕЛДЪН.“

Селдън го зяпна с изумление. Дори Императорът не би съставил подобна остаряла от векове фраза.

А и подписът не бе отпечатан, както обикновено се правеше за яснота. Беше изписан с размах, който го оставяше идеално четлив и същевременно му придаваше блясъка на небрежно нахвърляна от някой майстор творба на изкуството. Подписът гласеше ЛАСКИН ДЖОУРАНЪМ — самият Джоу-Джоу просеше за аудиенция.

Хвана се, че хихика. Ясно му бе защо са били подбрани такива думи и такъв шрифт. Беше обикновен номер за възбуждане на любопитството. Селдън нямаше особено желание да види този човек

— или поне при нормални обстоятелства не би го имал. Само че искаше да разбере каква е причината за архаизма и артистичността.

Накара секретарката си да уреди часа и мястото на срещата. Щеше да бъде в кабинета му, определено не в апартамента. Делови разговор, а не приятелски.

И щеше да се състои преди проектираната му среща с Демерцел.

Дорс рече:

— Това не ме изненадва, Хари. Ти контузи двама от неговите хора, единият от които е първият му помощник; провали му събранията; накара го да изглежда глупаво пред неговите представители. Сега иска да ти хвърли едно око и мисля, че е по-добре да бъда с теб.

Селдън поклати глава:

— Ще взема Рейч. Той знае всички трикове, които владее и аз, и е здрав и активен двайсетгодишен младеж. Въпреки че съм сигурен, че няма да имам нужда от защитник.

— Откъде си толкова сигурен?

— Джоуранъм идва да ме види тук, в университета. Наоколо ще е пълно с хлапаци. Аз не съм съвсем непопулярен сред студентите и подозирам, че Джоуранъм е от тези, които добре си подготвят домашното, и ще знае, че на моя земя съм в безопасност. Убеден съм, че ще бъде съвършено учтив и съвършено дружелюбен.

— Хм — кимна Дорс и леко изви единия ъгъл на устата си.

— И съвършено смъртоносен — заключи Селдън.

Хари Селдън се изправи с безизразно лице и приведе главата си точно толкова, колкото да демонстрира разумна вежливост. Беше си дал труда да погледне няколко холографии на Джоуранъм, но, както често се случва, реалното нещо — необмислено, постоянно променящо се в отговор на променливите условия — никога не е съвсем същото като на холографията, колкото и грижливо да е подготвена тя. „Може би — помисли Селдън — тъкмо реакцията на наблюдателя спрямо «реалното нещо» го прави различно.“

Джоуранъм беше висок човек — поне с ръста на Селдън, — ала по-широк в другите посоки. Това не се дължеше на мускулеста физика, защото той създаваше впечатление за мекота, без да бъде съвсем дебел. Заоблено лице, гъста, по-скоро пясъчна, отколкото жълта коса, светлосини очи. Носеше комбинезон в приглушен цвят, а на лицето си — усмивка, която излъчваше илюзията за дружелюбие, оставяйки обаче по някакъв начин ясното усещане, че туй е само илюзия.

— Професор Селдън — гласът му бе дълбок и отлично овладян, глас на оратор — радвам се да ви видя. Много мило от ваша страна, че ми позволите да се срещнем. Вярвам, че не сте обиден, загдето доведох с мен един компаньон, моята дясна ръка, въпреки че предварително не го бях съгласувал с вас. Това е Гембъл Дийн Намарти — с три имена, ако забелязвате. Мисля, че сте се срещали.

— Да, разбира се. Добре си спомням инцидента — Хари Селдън погледна малко язвително към компаньона.

При предишната им среща Намарти говореше на университетското поле. Сега Селдън го изучаваше внимателно и в спокойно състояние. Човекът бе среден на ръст, със слабо лице с нездрав цвят, тъмна коса и широка уста. Той не направи полуусмивката на Джоуранъм, нито каквато и да било по-забележима мимика — от него лъхаше само на предпазлива бдителност.

— Моят приятел доктор Намарти (той има докторат по древна литература) дойде по своя собствена молба — рече Джоуранъм, като подчерта леко усмивката си — за да се извини.

Ласкин Джоуранъм хвърли бърз поглед към Намарти и оня, едва присвивайки устни в първия момент, каза с безличен глас:

— Съжалявам, професоре, за това което се случи на полето. Не бях напълно осведомен за строгите правила, по които се управлява университетът и малко се увлякох в собствения си ентусиазъм.

— Съвсем разбираемо — поясни Джоуранъм. — А не е знаел и кой сте вие. Мисля, че сега можем да забравим този въпрос.

— Уверявам ви, господа — отвърна Селдън, че аз също не изпитвам особено желание да си го спомням. Това е синът ми, Рейч Селдън, така че виждате, аз също си вода компаньон.

Рейч бе пуснал мустаци — черни и пищни — мъжественият белег на всеки далянец. Преди осем години, когато като опърпан и изгладнял уличник за пръв път срещна Селдън, нямаше никакви мустаци. Беше нисък, но пъргав и жилав и имаше високомерно изражение, усвоено, за да добави няколко духовни инча^[1] към физическия ръст.

— Добро утро, младежо — каза Джоуранъм.

— Добро утре, господине — отговори Рейч.

— Господа, моля, седнете — рече Селдън. — Мога ли да ви предложа нещо за ядене или пиене?

Джоуранъм вдигна ръце в учтив отказ.

— Не, господине. Това не е приятелска беседа — и се настани на показаното му място. — Макар че се надявам в бъдеще да има много такива беседи.

— Ако ще говорим по работа, да започваме.

— Научих, професор Селдън, за малкия инцидент, който толкова любезно се съгласихте да забравите, и се зачудих защо сте се нагърбили да сторите онова, което сте сторили. Трябва да се съгласите, че е било рисковано.

— Честно казано, не мислех така.

— Само че аз мисля. Затова си позволих волността да издиря всичко, което можах, за вас, професор Селдън. Вие сте интересен човек. Разбрах, че сте от Хеликон.

— Да, там съм роден. Архивите са точни.

— И сте тук на Трантор от осем години.

— Това също е вписано в публичните архиви.

— И от самото начало сте се прочули, като сте представили математически доклад за — как я наричахте? — психоисторията?

Селдън едва-едва поклати глава. Колко често съжаляваше за тази недискретност. Разбира се, навремето не бе имал представа, че допуска недискретност. Той каза:

— Младежки ентузиазъм. Нищо не излезе.

— Така ли? — Джоуранъм се озърна наоколо с вид на приятно изненадан. — Само че ето ви тук, декан на Математическия факултет в един от най-големите университети на Трантор, а доколкото знам, сте едва на четиридесет. Аз, между другото, съм на четиридесет и две, тъй че изобщо не ви считам за много стар. Трябва да сте твърде компетентен математик, за да заемате този пост.

Селдън сви рамене:

— Не бих се осмелил аз да преценявам това.

— Или пък трябва да имате могъщи приятели.

— Всички ние бихме желали да имаме могъщи приятели, господин Джоуранъм, но ми се струва, че при мен няма да намерите нито един. Университетските професори рядко имат такива или дори, както си мисля понякога, каквито и да било приятели — и той се усмихна.

Усмихна се и Джоуранъм:

— Не смятате ли, че Императорът е могъщ приятел, професор Селдън?

— Разбира се, че така смятам, ала какво общо има това с мен?

— Останах с впечатлението, че Императорът е ваш приятел.

— Сигурен съм, че архивите ще покажат, господин Джоуранъм, че съм имал аудиенция при Негово императорско величество преди осем години. Тя продължи час или малко по-кратко и аз не забелязах голяма дружелюбност у домакина. Нито пък оттогава съм говорил с него — даже не съм го виждал, с изключение, разбира се, по холовизията.

— Но, професоре, не е нужно да виждате или да говорите с Императора, за да ви бъде той могъщ приятел. Достатъчно е да се виждате или да говорите с Демерцел, Първия министър на Империята. Демерцел е ваш защитник и по тази причина можем спокойно да кажем същото и за Императора.

— Намерили ли сте някъде в архивите предполагаемата протекция на Първия министър Демерцел? Намерили ли сте изобщо нещо в архивите, откъдето да можете да съдите за подобна протекция?

— Защо да ровя из архивите, когато връзката между вас двамата е добре известна? Вие знаете за нея и аз знам. Хайде да приемем това за дадено и да продължим. И моля ви — гостът вдигна ръце, — не си правете труд да отричате чистосърдечно. Само ще си загубим времето.

— Всъщност — рече Селдън — нека ви попитам: защо си мислите, че той ще вземе да ме закриля? По каква причина?

— Професоре! Нима искате да ме обидите, като се преструвате, че съм чудовищно наивен? Споменах за вашата психоистория, която Демерцел желае.

— А аз ви казах, че това беше една младежка недискретност и от нея нищо не излезе.

— Можете много неща да ми разправяте, професоре, но няма да ме заставите да приема онова, което ми казвате. Ще бъда откровен. Четох вашия доклад в оригинал и се опитах да го проумея с помощта на неколцина математици от моя персонал. Те твърдят, че идеите ви са шури и съвършено невъзможни...

— Напълно съм съгласен с тях — рече Селдън.

— Само че аз имам усещането, че Демерцел очаква тези идеи да се разработят и вкарат в действие. А както той може да чака, така мога и аз. Ще бъде по-полезно за вас, професор Селдън.

— Защо?

— Защото Демерцел няма да се удържи още дълго на своя пост. Общественото мнение постепенно се обръща срещу него. Може би щом Императорът се измори от един непопулярен Първи министър, заплашващ да повлече и трона при падането си, ще му намери заместник. Може дори императорската прищявка да падне върху мен, бедния. А вие все още се нуждаете от закрилник, от човек, който ще ви осигури да работите на спокойствие с достатъчно средства за всичко необходимо като оборудване и помощници.

— И вие ли ще бъдете този закрилник?

— Разбира се — и по същата причина както Демерцел. Искам успешна психоисторическа техника, за да мога да управлявам Империята по-ефикасно.

Селдън кимна замислен, изчака малко и рече:

— Но в такъв случай, господин Джоуранъм, защо да се безпокоя за това? Аз съм беден учен, вода тих живот, изпъстрен със странични математически и педагогически дейности. Казвате, че Демерцел е моят настоящ, а вие ще бъдете бъдещият ми закрилник. Тогава мога тихо да си върша работата. Вие с Първия министър си се борете. Който и да надделее, аз пак ще имам закрила — или поне вие тъй твърдите.

Постоянната усмивка на Джоуранъм сякаш поизбледня. От своя страна Намарти обърна мрачното си лице към него и се накани да каже нещо, ала ръката на Джоуранъм леко помръдна и Намарти само се закашля, без да се намесва.

Ласкин Джоуранъм попита:

— Доктор Селдън, вие патриот ли сте?

— Да, защо? Империята е дала на човечеството хилядолетия мир — преди всичко мир, естествено — и е способствала за постоянния напредък.

— Точно така, обаче през последните един-два века напредъкът е по-слаб.

Селдън сви рамене:

— Не съм се занимавал с тия въпроси.

— Не е и нужно. Знаете, че в политическо отношение последните едно-две столетия представляват смутно време. Царуванията не са били продължителни и понякога са допълнително скъсявани от убийства...

— Дори само споменаването на това — вметна Селдън — е близо до предателство. Бих предпочел да не...

— Добре, добре — Джоуранъм се облегна на стола си. — Виждате ли колко сте несигурен? Империята се разпада. Искам да го кажа открито. Тези, които ме следват, го правят, защото отлично знаят, че е вярно. Имаме нужда като дясна ръка на Императора да служи човек, който умее да контролира Империята, да потиска метежните импулси, а те сякаш се появяват навсякъде, да даде на въоръжените сили естественото лидерство, което те трябва да имат, да поведе икономиката...

Селдън махна нетърпеливо с ръка:

— И вие сте човекът, който ще го стори, така ли?

— Така възнамерявам. Няма да е лесна работа и се съмнявам, че ще се намерят много доброволци по благородни съображения.

Демерцел със сигурност не може да го направи. Неговото управление ускорява упадъка на Империята към пълен крах.

— Но вие можете да го спрете?

— Да, професор Селдън. С ваша помощ. С психоисторията.

— Навярно Демерцел би успял да предотврати краха с психоисторията — ако тя съществуваше.

Джоуранъм спокойно каза:

— Съществува. Хайде да не се преструваме, че не съществува. Обаче съществуването ѝ не помага на Демерцел. Психоисторията е само инструмент. За да я проумееш, е нужен мозък, а за да я приложиш — твърда ръка.

— Да разбирам ли, че вие ги притежавате?

— Да. Знам собствените си достойнства. Искам психоисторията.

Хари Селдън поклати глава:

— Можете да я искате, колкото ви харесва, но аз я нямам.

— Имате я. Няма да споря за това — Джоуранъм се приведе напред, сякаш желаше гласът му да се промъкне в ушите на Селдън, вместо да остави звуковите вълни да го отнесат там. — Казвате, че сте патриот. Аз трябва да заместя Демерцел, за да избегне унищожението на Империята, обаче начинът, по който ще го заместя, би могъл сам по себе си безнадеждно да я отслаби. Вие можете да ме посъветвате как да постигна целта си гладко, ловко, без вреди и сътресения — за благото на цялата Империя.

— Не мога — рече Селдън. — Приписвате ми знание, което не притежавам. Бих желал да помогна, но не съм в състояние.

Джоуранъм внезапно се изправи:

— Добре, знаете какво мисля и какво искам от вас. Разсъждавайте над това. И ви моля да помислите за Империята. Може би имате чувството, че дължите на Демерцел — този губител на милионите планети на човечеството — вашето приятелство. Внимавайте. Онова, което правите, може да потресе самите имперски основи. В името на квадрилионите човешки същества, населяващи Галактиката, аз ви моля да ми помогнете. Помислете за Империята.

Гласът му бе спаднал почти до вълнуващ полушепот. Селдън почувства, че леко трепери.

— Винаги ще мисля за Империята — каза той.

— Тогава това е всичко, за което ви моля в момента — кимна Джоуранъм. — Благодаря ви, че се съгласихте да ме видите.

Професор Селдън загледа как Джоуранъм и неговият компаньон излизат, как вратите на кабинета се плъзгат безшумно и двамата мъже тръгват навън. Намръщи се. Нещо го дразнеше и той не знаеше какво е то.

---

[1] Мярка за дължина, равняваща се на 2,54 см. — Бел.ред. ↑

Тъмните очи на Намарти фиксираха Ласкин Джоуранъм, докато двамата седяха в добре защитения срещу подслушване офис в сектора Стрилинг. Офисът не изглеждаше като нормално оборудван генерален щаб — в Стрилинг те все още бяха слаби, но тепърва щяха да набират мощ.

Движението се засилваше учудващо бързо. Бе започнало от нула преди три години, а днес пипалата му се простираха — на някои места по-нагъсто, отколкото на други, разбира се — по целия Трантор. Засега Външните светове като цяло бяха незасегнати. Демерцел полагаше всички усилия да останат доволни, ала точно това беше неговата грешка. Опасност представляваха въстанията на Трантор. Навсякъде другаде те биха могли да бъдат контролирани. Демерцел щеше да бъде свален именно тук. Странно, че той не гохващаше, но Джоуранъм винаги бе поддържал теорията, че репутацията на Демерцел е преувеличена и че ако някой се осмели да му се противопостави, той ще се окаже куха черупка, а Императорът бързо ще го унищожи, стига собствената му сигурност да му се види застрашена.

Засега ако не друго, то поне всички предвиждания на Джоуранъм се сбъдваха. Той нито веднъж не сбърка посоката освен в дребни подробности, като например последния митинг в Стрилингския университет, при който се бе намесил тоя приятел Селдън.

Може би по тази причина Джоуранъм настоя за среща с него. Човек следва да обръща внимание дори на крехкото трънче в петата. Ласкин Джоуранъм се опиваше от чувството си за непогрешимост и Намарти трябваше да признае, че гледката на непрекъснатата поредица от успехи е най-сигурният начин да се осигури тяхното продължаване. Хората са склонни да избягват унижението от провала, като се присъединяват към очевидните победители, даже ако туй е против собствените им разбирания.

Само че дали срещата с тоя Селдън беше успех, или към първото трънче в петата се прибави второ? Намарти не бе особено възхитен от

мисълта да бъде заведен, за да се извини смирено, и не смяташе, че от това е имало някаква полза.

Сега Джоуранъм стоеше мълчаливо тук, очевидно потънал в размишления, и гризеше върха на палеца си, сякаш се опитваше да извлече някаква умствена храна от него.

— Джоу-Джоу — меко рече Намарти.

Той бе от малцината, дето можеха да се обръщат към Джоуранъм на умалителното име, което тълпите ревяха безкрайно пред всички. За Джоуранъм това беше още един начин да се домогне до любовта на тълпата, но в частния си живот изискваше уважение от хората с изключение на онези специални приятели, които бяха с него от самото начало.

— Джоу-Джоу — повтори Намарти.

Джоуранъм вдигна очи.

— Да, Г. Д., слушам те — гласът му бе малко сприхав.

— Какво ще правим с туй приятелче Селдън, Джоу-Джоу?

— Какво ще правим ли? Сега точно — нищо. Той може да се присъедини към нас.

— Защо да чакаме? Можем да го притиснем. Да подръпнем някои нишки в университета и да му вгорчим живота.

— Не, не. Засега Демерцел ни оставя да вършим каквото си щем. Глупакът е прекалено самоуверен! Последното нещо обаче, което бихме искали, е да го принудим да действа, преди да сме напълно подготвени. А една сериозна кампания срещу Хари Селдън може да свърши тъкмо това. Подозирам, че за Демерцел Селдън е изключително важен.

— Заради психоисторията, за която си говорихте ли?

— Да.

— Какво представлява тя? Никога не съм чувал за нея.

— Малцина са чували. Това е начин за анализ на човешкото общество по математически път, който може да доведе до предвиждане на бъдещето.

Намарти се намръщи и усети как се поотдръпна от Джоуранъм. Шегува ли се Джоу-Джоу? Дали иска да го накара да се разсмее? Намарти никога не успяваше да разбере кога или защо хората очакват от него да се разсмее. Никога не бе изпитвал нужда да го направи.

— Да се предвижда бъдещето? Как?

— Ех! Ако знаех, щях ли да имам нужда от Селдън?

— Честно казано, Джоу-Джоу, не го вярвам. Как можеш да предвидиш бъдещето? Туй си е ясновидство.

— Знам, но след като Селдън провали малкия ти митинг, проучих въпроса. Основно. Преди осем години професорът пристигнал на Трантор и на един Математически конгрес представил доклад, подир което цялата работа замряла. Никой повече не споменал за нея, дори и самият Селдън.

— В такъв случай ми се струва, че в доклада не е имало нищо важно.

— О, не, точно обратното. Ако работата беше утихнала постепенно, ако беше обърната на смях, щях да кажа, че там е нямало никакъв хляб. Но изведнъж да се млъкне напълно, означава, че достъпът до нея е бил преустановен. Навярно затова Демерцел не прави нищо, за да ни спре. Може би не се ръководи от глупава самоувереност, ами от психоисторията. Тя вероятно предвижда нещо, от което Демерцел смята да се възползва в нужното време. Ако е тъй, може да се провалим, освен ако самите ние не съумеем да се възползваме от психоисторията.

— Селдън твърди, че тя не съществува.

— На негово място ти нямаше ли да го направиш?

— Аз продължавам да мисля, че трябва да го притиснем.

— Няма да има полза, Г. Д. Изобщо ли не си чувал приказката за секирата на Вен?

— Не.

— Ако беше от Нишая, щеше да я знаеш. Там, у дома, тази приказка е всеизвестна. Накратко, Вен бил дървар и имал омагьосана секира, която с един удар можела да отсече всяко дърво. Била безкрайно ценна, но той никога не си давал труд да я крие или да я запази по някакъв начин и въпреки това никога не била открадната, понеже никой освен самият Вен не умеел нито да вдигне секирата, нито да я развърти... Е, в момента никой друг освен Селдън не може да се справи с психоисторията. Ако той застане на наша страна само защото сме го насилили, винаги ще бъдем неуверени в неговата лоялност. Няма ли да предложи такива действия, които да изглеждат, че са ни от полза, обаче да бъдат тъй тънко обмислени, че след някое

време съвсем внезапно да се окажем разгромени? Не, Селдън трябва да дойде тук доброволно и да работи за нас, защото иска ние да победим.

— Но как ще го привлечем?

— Чрез сина му. Мисля, че се казваше Рейч. Ти наблюдава ли го?

— Не специално.

— Г.Д., Г.Д., ако не наблюдаваш всичко, губиш точки. Този младеж ме слушаше с четири уши. Беше впечатлен, сигурен съм. Ако има едно нещо, в което съм сигурен, то е какво точно впечатление правя на другите. Зная кога съм разтърсил нечий мозък, кога съм подтикнал някого към премисляне.

Джоуранъм се усмихна, обаче не с лъжливо топлата, предразполагаща усмивка, предназначена за публиката. Тоя път това бе истинската му усмивка — някак си студена и заплашителна.

— Ще видим какво можем да направим с Рейч — прибави той.
— И ако е възможно, чрез него ще се доберем до Селдън.

Щом двамата политици си отидоха, Рейч погледна Хари Селдън и се хвана за мустака. Беше му приятно да го пипа. Тук, в сектора Стрилинг, някои мъже носеха мустаци, но обикновено това бяха жалки атрибути с неопределен цвят — проскубани жалки атрибути, даже и да бяха тъмни. Повечето господа изобщо не си ги пускаха и страдаха с оголени горни устни. Селдън например също нямаше, ала то си беше в реда на нещата. С коса като неговата едни мустаци щяха да са същинска пародия.

Рейч загледа в упор Селдън, изчаквайки го да се откъсне от своите мисли, но изведнъж усети, че не може да чака по-дълго.

— Татко! — рече.

Хари Селдън вдигна очи и отвърна:

— Какво?

„Изглежда пораздразнен, че му прекъснах мислите“ — реши Рейч и каза:

— Не смятам, че ти беше от полза да видиш тия двамата.

— О, защо пък не?

— Ами тоя слабият тип, как му беше името, бе същият, на когото ти попречи на полето. Не може да му е харесало.

— Обаче той се извини.

— Не го направи чистосърдечно. Виж, онзи другият образ, Джоуранъм, може да бъде опасен. Ами ако носеха оръжия?

— Какво? Тук, в университета? В моя офис? Как не! Това не ти е Билиботън. А ако се бяха опитали да предприемат нещо, лесно щях да се справя и с двамата.

— Не съм сигурен, татко — кимна Рейч със съмнение. — Ти почваш...

— Не го казвай, неблагоприятно чудовище такова — рече Селдън, предупредително вдигнал пръст. — Говориш също както майка си, но аз достатъчно съм ѝ се наслушал на тази тема. Аз не остарявам — или поне не чак толкова. Пък и ти беше тук, а ти си опитен извъртач почти като мен.

Младежът сбърчи нос:

— От извъртането кой знае 'ква файда няма.

Рейч се чу как говори и разбра, че и след осем години извън тресавището на Дал пак се изпуска да приказва с далянски акцент, което го определяше без съмнение като член на долната класа. Не стига това, ами беше и толкоз нисък, че понякога се чувстваше подобно на джудже. Разполагаше обаче с мустаците си никой не се бе осмелил повторно да се отнесе отвисоко с него.

— Какво смяташ да правиш с Джоуранъм? — попита той.

— Засега нищо.

— Слушай, татко, няколко пъти съм гледал Джоуранъм по транторвизията и даже си направих някои холозаписи на речите му. Всички приказват за него, тъй че реших да видя какво толкова им говори. И, знаеш ли, има известен смисъл. Не ми харесва и не му вярвам, но той наистина говори смислени работи. Исква всички сектори да притежават равни права, равни възможности, а в това няма нищо лошо, нали?

— Естествено, че не. Всички цивилизовани хора разсъждават по същия начин.

— Тогава защо тези неща не съществуват? Императорът мисли ли така? Ами Демерцел?

— Императорът и Първият министър имат да се грижат за цяла Империя. Не могат да съсредоточат всичките си усилия единствено върху Трантор. На Джоуранъм му е лесно да говори за равенство. Той няма отговорности. Ако беше започнал да управлява, щеше да открие, че усилията му се разпиляват страхотно между една Империя от двадесет и пет милиона планети. И още, щеше да установи, че самите сектори му пречат на всяка стъпка. Всеки сектор иска ужасно много права за себе си, но не чак толкова права за другите. Кажете ми, Рейч, мислиш ли, че Джоуранъм би трябвало да получи шанс да управлява само за да покаже на какво е способен?

Рейч вдигна рамене:

— Не знам. Чудя се... Обаче ако се беше опитал да ти направи нещо, щях да го докопам за гръцмуля, преди да помръдне и два сантиметра.

— Значи твоята лоялност към мен надминава грижата ти за Империята?

— Разбира се. Ти си ми баща.

Селдън погледна нежно Рейч, но почувства следа от несигурност. Докъде ли можеше да проникне почти хипнотичното влияние на Джоуранъм?

Хари Селдън седеше на стола си, а вертикалната облегалка се бе наклонила, за да му даде възможност да заеме полулегнало положение. Ръцете му бяха зад тила, очите — нефокусирани. Дишаше много леко.

В другия край на стаята беше Дорс Венабили, изключила четеща и поставила микрофилмите на мястото им. Доста напрегнатият период по преразглеждането на нейните възгледи за Флоринския инцидент в ранната история на Трантор бе приключил и тя намери за твърде успокояващо да отдъхне малко и да се замисли над какво разсъждава Селдън.

Трябва да беше психоисторията. Вероятно той щеше да запълни с нея остатъка от живота си, проследявайки обходните пътища на тази полухаотична техника, и да я остави недовършена. Щеше да предаде задачата си на другите (например на Амарил, ако и тоя млад мъж не се изхабеше при преследването на същата цел) и да се почувства съкрушен при необходимостта да го стори.

И все пак тя му даваше цел в живота. Щеше да живее по-дълго, ако проблемът го погълне изцяло — и туй радваше Дорс. Разбираше, че някой ден ще го загуби, и намираще, че тази мисъл я безпокои. Съвсем не бе изглеждало така отначало, когато прие простата задача да го защитава заради знанията му.

Кога ли това се превърна в лична необходимост? Какво имаше у този мъж, та я караше да се чувства неспокойна, щом не е пред очите ѝ, дори и да знаеше, че е в безопасност и дълбоко вкоренените в нея заповеди не я подтикваха към действие? Беше ѝ заповядано да се грижи единствено за неговата безопасност. Как другото се промъкна в душата ѝ?

Бе говорила по въпроса с Демерцел преди много време, когато чувството беше станало несъмнено.

Тогава той я изгледа тъжно и рече:

— Ти си сложна, Дорс, и прости отговори няма. В живота ми имаше няколко души, чието присъствие ми помагаше да мисля и на които ми бе по-приятно да отвръщам. Опитах се да преценя леснината

на моите реакции в тяхно присъствие и трудността да реагирам при окончателното им отсъствие, за да видя дали всъщност съм в печалба или в загуба. В хода на процеса стана ясно едно нещо. Удоволствието от компанията им превишаваше съжалението за тяхната смърт. Следователно като цяло е по-добре да изпиташ онова, което сега изпитваш, отколкото обратното.

Тя си каза: „Все някога Хари ще остави празнина. С всеки изминал ден това време приближава и аз не трябва да разсъждавам за него.“

За да се разтовари, Дорс накрая го прекъсна:

— Хари, за какво се умисли?

— Какво? — професор Селдън фокусира погледа си с очевидно усилие.

— Предполагам, че за психоисторията. Дали не си проследил друга задънена пътечка?

— Ами, изобщо не съм мислил за това — той внезапно се изсмя. — Искаш ли да знаеш за какво си мислех? За косата.

— За косата? Чия коса?

— В този миг за твоята — Селдън я погледна влюбено.

— Нещо не е наред ли? Да я боядисам ли в друг цвят? Или може би след всички тия години тя трябва да започне да посивява?

— Хайде, хайде! Кой има нужда или иска твоята коса да посивее? Просто тя ме наведе на други мисли, например за Нишая.

— Нишая? Какво е пък това?

— Тя никога не е била част от предимперското кралство на Трантор, така че не съм учуден, дето не си чувала за нея. Става дума за един мъничък свят. Изолиран. Маловажен. Пренебрегван. Аз знам за него единствено защото си дадох труда да го потърся. Твърде малко от двайсет и петте милиона светове могат непрекъснато да предлагат сензации, но се съмнявам, че има втори толкова незабележителен като Нишая. Което, сама разбираш, е доста забележително.

Дорс премести материалите си настрани и рече:

— Откъде е тази новопоявила се склонност към парадоксите, за които винаги си ми казвал, че те отвращават? Каква е тази значителност или незначителност?

— О, нямам нищо против парадоксите, когато аз ги измисля. Виждаш ли, Джоуранъм идва от Нишая.

— А, значи се безпокоиш заради Джоуранъм?

— Да. Прегледах някои от неговите речи — по настояване на Рейч. В тях няма много смисъл, ала цялостният ефект може да бъде почти хипнотичен. Рейч е особено впечатлен от него.

— Предполагам, Хари, че всеки, който произлиза от Дал, ще се впечатли. Непрекъснатите призиви на Джоуранъм за еднакви права на секторите естествено са привлекателни за потиснатите топлотехници. Спомняш ли си периода, когато бяхме на Дал?

— Спомням си отлично и, разбира се, не упреквам момчето. Безпокои ме това, че Джоуранъм идва от Нишяя.

Дорс сви рамене:

— Е, все отнякъде ще дойде. Нишяя като всеки нормален свят трябва от време на време да изпраща свои хора в други светове, дори и на Трантор.

— Да, но както ти казах, аз си дадох труда да проуча Нишяя. Даже се изхитрих да направя свръхпространствена връзка с някакъв дребен чиновник — с цената на значително количество кредити, които не мога с чиста съвест да пиша на сметката на факултета.

— И намери ли нещо, което да си струва кредитите?

— Така мисля. Знаеш ли, Джоуранъм непрекъснато разправя разни историйки, за да наложи възгледите си, историйки, които били легенди от родната му планета Нишяя. Те му вършат добра работа на Трантор, защото го характеризират като човек от народа, закърмен с доморасла философия. Речите му са набъкани с такива историйки. Това го прави да изглежда, че е от някой малък свят, че е израснал в някоя изолирана ферма, заобиколена от дивата природа. На хората, особено на транторианците, туй им харесва. Те по-скоро биха умрели, отколкото да се заклеят сред подобна природа, но въпреки всичко си мечтаят за нея.

— И какво следва от цялата работа?

— Странното е, че нито една от историйките не беше известна на човека от Нишяя, с когото се свързах.

— Това няма значение, Хари. Планетата може да малка, обаче все пак си е планета. Онова, което се разправя в родния сектор на Джоуранъм, едва ли е популярно там, откъдето е твоят чиновник.

— Не, не. Приказките в един или друг вариант обикновено са еднакви навсякъде. Остави това, доста трудно го разбирах — говореше

стандартен галактически с много силен акцент. После приказвах с още неколцина от планетата просто за да проверя — всички имаха същия акцент.

— И какво толкова?

— Джоуранъм няма акцент. Той говори съвсем правилен транторски. Всъщност говори значително по-чисто от мен. Аз наблягам по хеликонски на „р“, той — не. Според архивите е пристигнал на Трантор когато е бил деветнадесетгодишен. Мисля, че не е възможно да прекараш първите деветнадесет години от живота си, като използваш този варварски нишайски вариант на стандартния галактически, а сетне да дойдеш на Трантор и да престанеш да го говориш. Колкото и време да е бил тук, все щеше да остане някаква следа от акцента му — виж само как Рейч понякога започва да приказва като далянец.

— И какво заключение направи от всичко това?

— Заключение — цяла вечер седя и вадя заключения подобно дедуктивна машина, — че този Джоуранъм изобщо не е дошъл от Нишая. Всъщност смятам, че е избрал Нишая за място, откъдето да претендира, че е дошъл, просто защото тя е такова затънтено кътче, толкова встрани, че никой не би си помислил да го провери. Трябва здравата да е потърсил с компютъра, докато намери подходящ свят, за който най-трудно ще го пипнат в лъжа.

— Звучи несериозно, Хари. Защо ще се преструва, че е от свят, откъдето не е? За целта са нужни сума ти фалшификации на архиви.

— И вероятно така е постъпил. Сигурно има достатъчно последователи в гражданските служби, та да може да го стори. Навярно никой друг не е правил подобни фалшификации, а всичките му последователи са прекалено големи фанатици, за да се разприказват по въпроса.

— Но защо все пак?

— Защото, както подозирам, Джоуранъм не иска хората да знаят откъде е всъщност.

— Защо да не знаят? Всички светове в Империята са равни — и по закон, и според обичайното право.

— Това сега го чувам. В реалния живот тези високоидеалистични теории никога не действат.

— Тогава откъде е дошъл? Имаш ли изобщо някаква идея?

— Да. Което ни връща към въпроса за косата.

— Какво за косата?

— Седях си там с Джоуранъм, зяпах го и усещах неловкост, без да знам защо. Най-накрая проумях, че косата му ме кара да се чувствам така. В нея имаше нещо — жизненост, блясък... перфектност, каквато досега не бях виждал. И тогава разбрах. Косата му е изкуствена и внимателно отгледана върху скалп, които би трябвало да бъде избавен от такива работи.

— Би трябвало да бъде? — очите на Дорс се присвиха. Ясно беше, че тя изведнъж е схванала. — Да нямаш предвид...

— Да, това имам предвид. Той е от същия онзи живеещ с миналото си, просмукан от митологията транторски сектор Микоген. Ето какво се е опитал да скрие.

Дорс Венабили хладнокръвно обмисли въпроса. Това бе единственият начин, по който можеше да мисли — хладнокръвно. Горещите емоции не ѝ бяха по вкуса.

Тя затвори, очи, за да се съсредоточи. Бяха изминали осем години, откакто с Хари посетиха Микоген, а и тогава не стояха дълго. Освен храната там имаше малко неща за харесване.

Картината започна да се оформя. Суровото, пуританско, мъжко общество; наблягането на миналото; пълното отстраняване на окосмяването — болезнена процедура, самоналожена преднамерено, за да ги направи различни, така че „да знаят кои са“; легендите им; техните спомени (или измислици) за времето, когато са управлявали Галактиката, когато са удължавали живота си, когато са съществували роботи.

Дорс отвори очи и каза:

— Хари, защо?

— Какво защо, скъпа?

— Защо някой ще претендира, че не е от Микоген?

Тя не мислеше, че той може да си спомни Микоген с повече подробности от нея; всъщност направо знаеше, че няма да успее, ала мозъкът му бе по-добър от този на Дорс или поне със сигурност се различаваше от нейния. Нейният мозък само помнеше и вадеше очевидните заключения чрез математизирана дедукция, а неговият скачаше неочаквано. Селдън можеше да се преструва, че интуицията е приоритет единствено на асистента му Юго Амарил, обаче Дорс не се заблуждаваше. Съпругът ѝ обичаше да се представя за отнесен математик, гледащ на света с непрекъснато удивление, но тя и тук не се заблуждаваше.

— Защо ще претендира, че не е от Микоген? — повтори жената, щом той се изправи и очите му загубиха самовглъбения си израз, който Дорс винаги свързваше с опитите му да изстиска още една капчица полза и валидност от концепциите на психоисторията.

Накрая Селдън рече:

— Това е сурово, ограничаващо общество. Винаги се намират хора, които се дразнят от неговия маниер да диктува всяка мисъл и всяко действие. Винаги се намират хора, които не желаят напълно да се подчинят на ярема и искат по-голямата свобода на по-светското общество отвън. Разбираемо е.

— Така че си пускат изкуствена коса?

— Не, повечето не. Обикновеният отцепник — тъй микогенците наричат дезертъорите, разбира се, с презрение — носи перука. Това е много по-лесно, но не е по-ефектно. Казвали са ми, че истински сериозните отцепници си пускат фалшива коса. Процесът е труден и струва скъпо, ала косата е почти неразличима от естествената. Никога по-рано не съм виждал такова нещо, макар и да съм чувал. Прекарал съм години наред, за да изуча всичките осемстотин сектора на Трантор, опитвайки се да развия основните правила и математическия апарат на психоисторията. За нещастие не мога да се похваля с голям напредък, но затова пък научих някои работи.

— Е, тогава защо отцепниците трябва да крият факта, че са от Микоген? Доколкото знам, не ги преследват.

— Не. Всъщност общо впечатление, че микогенците са с по-малки способности, няма. Работата е по-лоша. Тях не ги вземат на сериозно. Те са природно интелигентни — всеки го признава, — високообразовани, изпълнени с достойнство, истински магьосници в храната, почти плашещи със способността да поддържат сектора си преуспяващ, ала никой не ги приема на сериозно. Вярванията им се струват на немикогенците смешни, забавни, невъобразимо глупави. И този възглед се отнася дори за техните отцепници. Ако един микогенец се опита да вземе властта, ще бъде смазан от смях. Да се боят от теб не значи нищо; можеш да живееш, даже и ако те презират. Обаче да ти се смеят е фатално. Джоуранъм иска да стане Първи министър, така че трябва да има коса, и за да се чувства по-удобно, трябва да се представя като дошъл от някакъв неясен свят, толкова далеч от Микоген, колкото е възможно.

— Ех, някои хора са естествено плешиви.

— Те никога не са чак дотам лишени от косми, както се обезкосмяват микогенците. Във Външните светове това не би имало особено значение, но микогенците толкоз държат на себе си, че много рядко напускат Трантор. Тук, на Трантор, нещата обаче са различни.

Отделни хора могат да бъдат плешиви, ала обикновено имат някакви остатъци от коса, която показва, че не са микогенци, или пък си пускат растителност по лицето. Тези неколцина, които са абсолютно лишени от окосмяване — най-вече в резултат на патологично състояние — са нещастници. Предполагам, че трябва непрекъснато да се разхождат с медицинско удостоверение, за да доказват, че не са от Микоген.

Дорс се понамръщи и запита:

— Това върши ли ни някаква работа?

— Не съм сигурен.

— Не можеш ли да разгласиш, че той е микогенец?

— Не съм убеден, че е тъй лесно да се направи. Трябва добре да е прикрил следите си, а даже и да успее да го направя...

— Да?

Селдън сви рамене:

— Не искам да предизвиквам фанатизъм. Общественото положение на Трантор е достатъчно тежко и без да рискувам да разиграя страсти, които нито аз, нито някой друг ще може да контролира. Ако се наложи да прибегна до въпроса за Микоген, това ще е последната възможност.

— Значи ти също изискваш минимализъм?

— Разбира се.

— Тогава какво ще предприемеш?

— Ще си уредя среща с Демерцел. Може би той знае какво следва да се направи.

Дорс го изглежда остро:

— Хари, да не попаднеш в клопката да очакваш, че Демерцел ще решава всичките ти проблеми?

— Не, но вероятно ще реши този.

— И ако не може?

— Хм, тогава ще трябва да помисля за нещо друго, нали така?

— Например?

По лицето на Селдън премина болезнена гримаса:

— Дорс, не знам. Ти също не очаквай аз да мога да реша всички проблеми.

Рядко някой друг освен Император Клеон виждаше Ето Демерцел. Той предпочиташе да стои в сянка по ред причини, една от които бе, че видът му почти не се променяше с времето.

От няколко години Хари Селдън наистина не бе го виждал и не беше разговарял с него насаме от първите си дни, когато пристигна на Трантор.

Като се има предвид последната обезпокояваща среща с Ласкин Джоуранъм, и Ето Демерцел, и Селдън чувстваха, че ще е по-добре да не демонстрират връзката си. Посещението на Хари Селдън в приемната на Първия министър в Императорския дворец не би минало незабелязано и по съображения за сигурност двамата решиха да се срещнат в малък, но луксозно обзаведен апартамент в хотел „Краят на купола“ — точно до градините на Двореца.

Срещата с Ето Демерцел възкреси болезнено спомена за онези дни. Самият факт, че Демерцел все още правеше същото впечатление както тогава, подсилваше болката. Чертите на лицето му бяха силни и правилни. Беше висок и продължаваше да е як, а в черната му коса нямаше и следа от нещо бяло. Не бе красавец, ала се отличаваше с някаква мрачна привлекателност. Изглеждаше така, както би трябвало да изглежда идеалният Първи министър на Императора, и изобщо не приличаше на който и да било предшественик на тоя пост. Селдън си помисли, че той дължи на външния си вид половината от своето влияние над Императора, оттам — над Двора, и оттам — над Империята.

Демерцел се приближи към него, леко извил устни в усмивка, без ни най-малко да нарушава тъжното си изражение.

— Хари — рече, — радвам се да те видя. Донякъде се боях, че ще промениш решението си и ще отложиш срещата.

— Аз се боях повече от „донякъде“, че вие ще промените вашето, Първи Министре.

— Ето — ако се страхуваш да използваш истинското ми име.

— Не мога. Няма да успея да го произнеса, нали знаеш?

— Пред мен ще успееш. Кажи го. Ще ми бъде приятно да го чуя. Селдън се поколеба, сякаш не вярваше, че устните му ще могат да оформят думата или че гласните му струни ще зазвучат.

— Данил — рече той накрая.

— Р. Данил Оливо — каза Демерцел. — Точно така. Ще вечеряш с мен, Хари. Ако вечерям с теб, няма да ми се наложи да ям, което ще бъде известно облекчение.

— С удоволствие, макар че идеята да се угощавам сам не съвпада с представата ми за весело прекарване. Може би една-две хапки...

— Щом ще ти достави удоволствие...

— Все едно — отвърна Селдън. — Не мога да не се питам дали е разумно да прекараме твърде много време заедно.

— Разумно е. Заповед на Императора. Негово императорско величество го иска.

— Защо, Данил?

— След две години пак ще има Конгрес. Изглеждаш изненадан. Да не беше забравил?

— Не съвсем. Просто не си бях помислил за това.

— Да не би да възнамеряваш да не присъстваш? На последния Конгрес ти хвърли бомбата.

— Да, с психоисторията — голяма бомба.

— Привлече вниманието на Императора. Никой друг математик не успя да го направи.

— Първоначално ти беше заинтригуваният, а не Императорът. Сетне трябваше да офейкам и да не му се мяркам пред очите, докато те уверих, че съм почнал да разработвам психоисторията. Тогава ти ми позволи да остана на сянка в безопасност.

— Едва ли може да се нарече „на сянка“ да бъдеш декан на един престижен математически факултет.

— На сянка съм, защото така се прикрива моята психоистория.

— А, храната пристига. Хайде за малко да поговорим за други неща, както се полага между приятели. Как е Дорс?

— Прекрасно. Истинска съпруга. Преследва ме до смърт с тревогите си за собствената ми безопасност.

— Това ѝ е работата.

— И тя често ми го напомня. Данил, наистина никога няма да мога да ти се отплатя, загдето ни събра с нея.

— Благодаря ти, Хари, но, честно казано, не предвиждах за вас щастието на семейния живот — особено за Дорс...

— Въпреки всичко ти благодаря за подаръка, колкото и далеч от реалността да са били очакванията ти.

— Радвам се, обаче ще видиш, че този подарък може би ще има съмнителни последици — също както и приятелството ми.

Тук Селдън не успя нищо да отвърне и когато Демерцел му направи знак, се върна към яденето. След малко той кимна към хапката риба на вилницата си и рече:

— Действително не мога да позная организма, но пък си е сготвен по микогенски.

— Да. Зная, че ти харесва.

— Това оправдава съществуването на микогенците. Единственото им оправдание. Извинявай, Данил, не трябваше да забравям, че за теб те имат специално значение.

— Тяхното специално значение свърши. Много, много отдавна предците им населяваха планетата Аврора. Живееха по триста и повече години и бяха господари на Петдесетте свята на Галактиката. Един аврорианец ме е проектирал и ме е създал. Това не съм го забравил; помня го далеч по-точно и с доста по-малки изкривявания, отколкото техните микогенски потомци го помнят. Но още тогава — много, много отдавна — аз ги напуснах. Направих своя избор кое е добро за човечеството и според силите си се ръководя от него.

С внезапна тревога Селдън каза:

— Могат ли да ни подслушват?

Демерцел се развесели:

— Ако едва сега се сещаш за туй, вече е прекалено късно. Не се бой, взел съм необходимите предпазни мерки. Нито си бил видян от твърде много очи, когато си дошъл, нито ще бъдеш видян от твърде много, когато си тръгнеш. А и тези, които те забележат, няма да се изненадат. Всеизвестно е, че съм математик любител с големи претенции, ала скромни способности. Това здравата забавлява ония в Двора, дето не са ми съвсем приятели, и никой тук няма да се удиви, че се безпокоя за подготовката на приближаващия Конгрес. Искрах да се консултирам с теб по този въпрос.

— Не виждам с какво мога да помогна. На Конгреса ще има навярно само една тема, за която ще съм в състояние да говоря — а аз

не бива да говоря за нея. Нямам намерение да представям каквито и да било доклади.

— Ясно. Все пак, ако искаш да чуеш нещо любопитно, Негово императорско величество те помни.

— Предполагам, защото ти си се постарал да не ме забрави.

— Не. Не съм се мъчил да го сторя, обаче Негово императорско величество понякога ме изненадва. Знае, че новият Конгрес приближава, и очевидно си спомня изложението ти на предишния. Продължава да се интересува от психоисторията и трябва да те предупредя, че от това може да излезе още нещо. Съвсем не е невероятно да поиска да те види. В Двора сигурно ще го сметнат за висока чест — да получиш два пъти покана от Императора само за един живот.

— Шегуваш се. За какво му е да ме вижда?

— Във всеки случай, ако бъдеш поканен на аудиенция, трудно ще успееш да откажеш. Как са младите ти протежета Юго и Рейч?

— Вероятно знаеш. Предполагам, че ме следиш отблизо.

— О, да — твоята безопасност, но не и всичко в живота ти. Боя се, че задълженията поглъщат голяма част от времето ми, а пък аз не съм всевиждащ.

— Дорс не ти ли докладва?

— Само ако има криза. Тя не желае за дреболии да се прави на шпионин. — На лицето му отново се появи онази полуусмивка.

Селдън изръмжа:

— Моите момчета се справят добре. Юго се ръководи все помъчно. Той е по-психоисторик от мен и май чувства, че го възпирам. А Рейч е един обичлив вагабонтин — както винаги. Той ме плени още когато беше ужасен уличен хулиган. Най-невероятното е, че спечели и Дорс. Искрено вярвам, Данил, че ако на Дорс ѝ писне от мен и поиска да ме напусне, въпреки туй може да остане заради любовта си към Рейч.

Демерцел кимна и Хари Селдън мрачно продължи:

— Ако Рашел от Уай не го намираше за обичлив, сега нямаше да съм тук. Щяха да ме застрелят... — той неспокойно се размърда. — Не ми е приятно да мисля за това, Данил. Абсолютно хаотично и непредвидимо събитие. С какво би могла да ми помогне психоисторията?

— Не си ли ми казвал, че психоисторията в най-добрия случай борави само с вероятности и с огромни маси хора, а не с отделни индивиди?

— Но ако в случая индивидът е решаващ...

— Хари, подозирам, че според теб никой индивид не е наистина решаващ. Нито дори аз или ти.

— Може би си прав. Аз обаче, колкото и да се ръководя от тази хипотеза, по силата на някакво свръхнормално самомнение, надхвърлящо всяка разумност, мисля за себе си като за решаващ. И ти също си решаващ — нещо, което дойдох да обсъдим с теб толкова честно, колкото е възможно. Трябва да разбере.

— Какво да разбереш?

Останките от вечерята бяха вдигнати от един келнер и светлината в помещението се приглуши малко, така че стените сякаш се сближиха и създадоха усещане за по-голяма интимност.

— Джоуранъм — каза Селдън, сдъвквайки думата, като че ли самото споменаване на името щеше да бъде достатъчно

— Ах, да.

— Знаеш ли за него?

— Естествено. Как бих могъл да не знам?

— Е, аз също искам да знам за него.

— Какво по-точно?

— Хайде, Данил, не си играй с мен. Опасен ли е?

— Разбира се, че е опасен. Нима се съмняваш?

— Става дума за теб, за положението ти на Първи министър?

— Тъкмо това имам предвид. Именно тук е опасен.

— И ти го допускаш?

Демерцел се приведе напред, като облегна левия си лакът на масата помежду им:

— Някои работи не чакат моето разрешение, Хари. Нека ги приемаме философски. Негово императорско величество Клеон I е на трона от осемнадесет години и през целия този период аз съм бил шеф на личния му персонал и после Първи министър, а през последните години от царуването на баща му прослужих на малко по-ниски длъжности. Това е много време и първите министри рядко се задържат тъй дълго на власт.

— Знаеш, че не си обикновен Първи министър, Данил. Ти трябва да останеш на власт, докато психоисторията бъде разработена. Не ми се усмихвай, така е. Когато преди осем години се срещнахме за пръв път, ми каза, че Империята е в състояние на разлагане и упадък. Да не би да си променил мнението си?

— Не, разбира се, че не.

— Всъщност сега упадъкът е още по-явен, нали?

— Да, въпреки че се стремя да го предотвратя.

— И какво ще стане, ако те няма? Джоуранъм настройва Империята срещу теб.

— Трантор, Хари, Трантор. Външните светове са стабилни и засега достатъчно умиротворени от деянията ми, макар икономиката да запада и търговията да намалява.

— Само че важен е именно Трантор. Трантор — имперският свят, на който живеем, столицата на Империята, ядрото, административният център — той може да те събори. Няма да удържиш поста си, ако Трантор каже „не“.

— Съгласен съм.

— Ако си отидеш, кой ще се грижи за Външните светове и какво ще попречи на упадъка да се ускори, а Империята бързо да изпадне в анархия?

— Действително има такава вероятност.

— Следователно трябва да направиш нещо по въпроса. Юго е убеден, че ти си в страхотна опасност и не можеш да задържиш своя пост. Интуицията му подсказвала така. Дорс твърди същото и го обяснява чрез терминологията на Трите закона на... на...

— Роботиката — вметна Демерцел.

— Младият Рейч изглежда повлиян от доктрините на Джоуранъм — нали разбираш, той е от Дал. А аз, аз не съм сигурен, тъй че дойдох при теб, предполагам, за утеха. Кажи ми, че напълно владееш положението.

— Ако беше истина, щях да ти кажа, обаче не мога да ти предложа утеха. Аз съм в опасност.

— Нищо ли не предприемаш?

— Не, върша сума ти работи, за да сдържам недоволството и да притъпя нападките на Джоуранъм. Ако не го правех, може би вече щяха да ме изхвърлят. Само че онова, което правя, не е достатъчно.

Селдън се поколеба. Накрая произнесе:

— Смятам, че Джоуранъм всъщност е микогенец.

— Така ли?

— Това е мое мнение. Помислих си, че можем да го използваме срещу него, но се колебая да развържа силите на тесногръдието.

— Мъдро постъпваш, като се колебаеш. Могат да бъдат направени много неща, които имат нежелани странични ефекти. Слушай, Хари, аз не се боя, че ще напусна поста си — стига да се намери приемник, който ще продължи да спазва използваните от мен принципи за максимално задържане на упадъка. От друга страна, според мен ще бъде фатално, ако ме наследи не друг, а самият Джоуранъм.

— Тогава всичко, което можем да сторим, за да го спрем, ще ни свърши работа.

— Не съвсем. Империята може да изпадне в анархия, дори ако Джоуранъм бъде унищожен, а аз остана. Следователно не трябва да върша каквото и да било, което да провали Джоуранъм и да ми даде възможност да остана, ако с това ще предизвикам падането на Империята. Все още не съм успял да измисля нищо, дето със сигурност ще срине Джоуранъм и също тъй сигурно ще предотврати анархията.

— Минимализъм — прошепна Селдън.

— Моля?

— Дорс ми обясни, че си обвързан от минимализма.

— Така си е.

— Тогава моята среща с теб е провал, Данил.

— Искаш да кажеш, че си дошъл да получиш утеха, а не си я получил?

— Страхувам се, че е тъй.

— Но аз пожелах да се срещнем, защото също търсех утеха.

— От мен?

— От психоисторията. Тя би могла да посочи вероятен излаз към безопасността, който аз не смогам да видя.

Селдън тежко въздъхна:

— Данил, психоисторията още не е дотолкова развита.

Първият министър го погледна мрачно:

— Имаше осем години на разположение, Хари.

— Може да са осем, може да са осемстотин и пак да не бъде развита достатъчно. Проблемът е необозрим.

— Не очаквам техниката да е перфектна, но навярно си нахвърлял някакъв скелет или принцип, който да използваш като указание. Далеч от идеалното може би, ала по-добро от обикновеното налучкване.

— Не повече, отколкото преди осем години — тъжно рече Селдън. — Та ето до какво се свеждат нещата. Ти трябва да останеш на власт, а Джоуранъм трябва да бъде провален по такъв начин, че стабилността на Империята да се поддържа, колкото е възможно по-дълго време, и аз да имам реални шансове да разработя психоисторията. Това обаче няма как да бъде сторено, преди първо да съм се справил с психоисторията. Така ли е?

— Така изглежда, Хари.

— Тогава ние се въртим в порочен кръг и Империята ще бъде разрушена.

— Освен ако не се случи нещо непредвидено. Освен ако ти не направиш тъй, че да се случи нещо непредвидено.

— Аз? Данил, как бих могъл да го сторя без психоисторията?

— Не знам, Хари.

И отчаян, Селдън се надигна да си ходи.

Дни наред след това Хари Селдън пренебрегваше своите служебни задължения, за да използва компютъра си в режим на пресяване на новини.

Малко компютри бяха способни да се справят с всекидневната информация от двадесет и петте милиона свята. Няколко от тях бяха абсолютно необходими в Имперския генерален щаб. Някои от поголемите столици на Външните светове също притежаваха такива машини, макар повечето да се задоволяваха със субетерната връзка с Централните новини на Грантор.

Един компютър във важен математически факултет би могъл, ако е достатъчно съвременен, да бъде модифициран като независим източник на новини и Селдън се беше погрижил да модифицира своя. В края на краищата туй бе нужно за психоисторическите му изследвания, въпреки че способностите на компютъра бяха приписани на други, значително по-благовидни причини.

В идеалния случай тази машина трябваше да съобщава за всичко извънредно във всеки от световите на Империята. Щеше да се появи една кодирана и ненатрапчива светлинка и Селдън лесно би успял да я проследи. Светлинката се мяркаше от дъжд на вятър, защото дефиницията за „извънредно събитие“ бе твърде строга и боравеше с редки и едромащабни резки промени.

При липса на подобен компютър човек можеше да се обажда на разни светове в случаен порядък — естествено не на всичките двадесет и пет милиона, ами на няколко дузини. Това беше потискащо и дори затъпяващо задължение, понеже нямаше свят, където всяко денонощие да не стават относително дребни катастрофи. Тук вулканично изригване, там наводнение, нейде другаде икономически катаклизъм от един или друг род и, разбира се, бунтове. През последните хиляда години не бе минал и ден без бунтове по някакъв повод на стотина (че и отгоре) различни светове.

То се знае, такива факти не се взимаха под внимание. Човек не биваше да се тревожи за бунтовниците повече, отколкото за

вулканичните изригвания, след като на населените светове и двете представляваха постоянни величини. Виж, ако някога се случеше отникъде да не съобщят за бунт, това би могло да бъде показателно за нещо тъй необичайно, че да предизвика най-голяма загриженост.

Селдън не можеше да се застави да изпита загриженост. При всичките им безредици и несполуки Външните светове напомняха огромен океан в безбурно пладнe — с леко вълнение и дребни надигания, но нищо друго. В общата ситуация през последните осем, че и осемдесет години той не успяваше да открие никакво свидетелство, което ясно да подсказва за упадък. Обаче Демерцел (в отсъствието на Демерцел Селдън не смогваше вече да мисли за него като за Данил) твърдеше, че упадъкът продължава, а Първият министър най-редовно държеше ръка върху пулса на Империята по начин, който Хари Селдън не можеше да дублира. И това щеше да продължи до деня, когато би имал на свое разположение водещата сила на психоисторията.

Възможно бе упадъкът да е толкова малък, че да остане незабележим до момента на някаква критична точка — подобно на жилище, което бавно се износва и се разпада без видими признаци, докато някоя нощ не рухне покривът.

Проблемът беше кога ще рухне покривът и Селдън нямаше отговор.

От време на време той проверяваше самия Грантор. Тук новините винаги бяха значително по-съществени. От една страна, Грантор с неговите четиридесет милиарда бе най-гъсто населеният свят. От друга, осемстотинте му сектора образуваха истинска миниимперия. От трета, тука трябваше да се проследяват дългите вериги на управленските функции и делата на императорското семейство.

Онова обаче, което се наби в очите на Селдън, беше секторът Дал. При изборите за Съвет на Дал бяха утвърдени петима от поддръжниците на Джоуранъм. Съгласно коментара за пръв път се случваше хората на Ласкин Джоуранъм да влязат в секторен съвет.

Изненада нямаше. Ако изобщо можеше да се говори за крепост на джоуранъмнитите, това бе Дал, но Селдън сметна, че събитието е тревожен показател за напредъка на демагога. Поръча микрочип на тази тема и вечерта го отнесе у дома си.

Когато професорът пристигна, Рейч откъсна поглед от компютъра и очевидно се почувства задължен да даде обяснения:

— Помагам на мама за някои материали, от които има нужда.

— А какво става със собствената ти работа?

— Свърших я, татко. Всичката я свърших.

— Добре. Виж това — Хари показва на Рейч чипа в ръката си, преди да го пхне в микропроектора.

Рейч погледна списъка на новините, който увисна във въздуха пред очите му, и кимна:

— Да, знам.

— Знаеш?

— Ами да. Аз обикновено следя Дал. Нали разбираш, роден сектор и така нататък.

— И какво смяташ?

— Не съм изненадан. А ти? Целият Трантор се отнася към Дал, като че ли е боклук. Защо да не приемат възгледите на Джоуранъм?

— Ти също ли ги приемаш?

— Ами... — Рейч направи замислена гримаса. — Трябва да си призная, че някои от нещата, които той разправя, ми харесват. Казва, че иска равенство за всички. Има ли нещо лошо тук?

— Абсолютно нищо, ако наистина си го мисли. Ако е искрен. Ако не го използва просто като средство да получи гласове.

— Съвсем вярно, татко, но повечето далянци вероятно се питат: „Какво можем да загубим? Сега нямаме равенство, въпреки че законът твърди обратното.“

— Законите се правят трудно.

— Това надали ще те ободри, когато се печеш на смъртоносен огън.

Селдън бързо разсъждаваше. Бе започнал да разсъждава още щом налетя на съобщението. Каза:

— Рейч, ти нали не си бил в Дал, откакто майка ти и аз те взехме оттам?

— Естествено, че съм бил. Забрави ли, че преди пет години те придружих при посещението ти в Дал?

— Да, да — Селдън небрежно махна с ръка, — но това просто не се брои. Бяхме в междусекторен хотел, който не беше далянски, и доколкото си спомням, Дорс нито веднъж не те остави да излезеш

самичък на улицата. В края на краищата ти беше едва на петнадесет години. Сега би ли желал да посетиш този сектор сам, на своя отговорност, след като вече си на двадесет?

Рейч се изхили:

— Мама никога няма да ми разреши.

— Не съм казал, че се радвам на перспективата да се спречкаме с нея, ала нямам намерение да я моля за разрешение. Въпросът е дали искаш да го направиш заради мен?

— От любопитство? Разбира се. Ще ми се да погледна какво е станало със старото място.

— А ще успееш ли да отделиш време от ученето?

— При всички положения. Няма да изпусна нито седмица. Освен това ти можеш да запишеш лекциите и аз да наваксам, щом се върна. Мога да си издействам разрешение — в последна сметка моят старец е във факултета, — освен ако не са те уволнили, татко.

— Засега не. Само че аз не го виждам като джиджи-биджи.

— Щях да се изненадам от противното. Не предполагах, че знаеш какво е джиджи-биджи, татко. Учуден съм, че знаеш израза.

— Не ставай нахален. Отидеш ли там, искам да се срещнеш с Ласкин Джоуранъм.

Рейч се стресна:

— Но как да го направя? Нямам представа къде ще бъде.

— Ще бъде в Дал. Поканен е да говори пред Съвета на сектора с новите му членове. Ще научим точната дата и можеш да тръгнеш няколко дни по-рано.

— Как да си уредя да го видя, татко? Не смятам, че ще отвори приемна.

— И аз не смятам, обаче го оставям на теб. След като си станал на двадесет, трябва да знаеш как да го сториш. Вярвам, че острият ти разум не се е затъпил прекалено много през изминалите години.

Рейч се усмихна:

— Надявам се, че не е. Да предположим, че го срещна. И?

— Ами открий, каквото можеш: какво планира всъщност, какво наистина си мисли.

— Действително ли си въобразяваш, че ще ми каже?

— Ако го направи, няма да се изненадам. Ти имаш някакъв номер да внушаваш доверие, нещастни хлапако. Дай да си поговорим

на тази тема.

И те си поговориха. Няколко пъти.

Селдън се тормозеше. Не бе сигурен докъде ще доведе всичко това, но не се осмеляваше да се посъветва с Юго Амарил, с Демерцел или (най-вече) с Дорс. Можеха да му попречат. Можеха да докажат, че идеята му е лоша и че не се нуждае от такава информация. Намисленото му се виждаше единственият спасителен изход и той не искаше да го блокират.

Ала дали въобще съществуваше изход? На Селдън му се струваше, че само Рейч би успял да спечели доверието на Джоуранъм, но дали трябваше да използва точно него? Той бе далянец и симпатизираше на Ласкин Джоуранъм. Доколко можеше да му вярва? Ужасно! Рейч беше негов син и професорът никога досега не бе имал повод да го подозира.

Ако Селдън се съмняваше в ефикасността на своята идея, ако се боеше, че тя би могла преждевременно да взриви нещата или безнадеждно да ги придвижи в неправилна посока, ако бе изпълнен с агонизиращо съмнение дали може напълно да се вярва на Рейч, че ще изиграе задоволително ролята си, той все пак не се колебаеше — ама никак — каква ще е реакцията на Дорс, когато бъде поставена пред *fait accompli*^[1].

И той не се разочарова, стига чувствата му да можеха добре да се изразят с тази дума.

Все пак в известен смисъл беше разочарован, защото Дорс не повиши ужасена глас, както май си бе представял и както се бе подготвил да издържи.

Откъде да знае? Тя не беше като другите жени и никога не я бе виждал наистина разгневена. Може би в характера ѝ не влизаше да се ядосва истински — или онова, което според него би показвало, че е истински ядосана.

Дорс просто го изгледа студено и произнесе с горчив и неодобрителен глас: „Ти си го изпратил в Дал? Сам?“ Много тихо и въпросително.

За миг Селдън трепна от ниския ѝ тон. Сетне твърдо рече:

— Така трябваше. Беше необходимо.

— Чакай да проумея. Изпратил си го в това свърталище на крадци, в това леговище на убийци, сред тази сбирщина от всичко престъпно?

— Дорс! Вбесяваш ме, като говориш тъй. Мисля, че само един фанатик може да използва подобни шаблони.

— Отричаш ли, че Дал е точно същият, какъвто го описах?

— Разбира се. Там има престъпници и бедняшки квартали, знам го отлично. И двамата го знаем. Само че не целят Дал е такъв. Престъпници и бедняшки квартали има във всеки сектор, даже в Императорския и в Стрилинг.

— Ех, няма ли някакви степени? Едно не е равно на десет. Ако всички светове са наситени с престъпност, ако всички сектори гъмжат от рецидивисти, Дал не е ли сред най-лошите? Пусни компютъра и провери статистиките.

— Няма за какво да ги проверявам. Дал е най-бедният сектор на Трантор, а между мизерията и престъпността съществува положителна корелация, признавам си.

— Признаваш! И си го пратил сам? Можехте да идете заедно или да ме помолиш аз да го придружа, или да проводиш с него половин дузина състуденти. Сигурна съм, че щяха да го приемат като добре дошъл отдих от ученето.

— Това, за което ми трябва Рейч, изисква да бъде сам.

— И за какво ти трябва?

Селдън обаче упорито мълчеше.

— Дотам ли стигнахме? Да не ми вярваш? — рече Дорс.

— Става дума за догадка. Осмелявам се лично да поема риска, но не мога да включа и теб или когото и да било друго.

— Само че не ти поемаш риска, ами бедният Рейч.

— Той не поема никакъв риск — нетърпеливо каза Селдън. — Двадесетгодишен е, жизнен и твърд като дърво — и то нямам предвид дръвчетата, които растат под стъклата на Трантор. Говоря за някое хубаво здраво дърво от хеликонските гори. Освен това е извъртач, а даляниците не са.

— Ти пък с твоето извъртане — рече Дорс, без студенината й изобщо да се е стопила — Мислиш си, че то решава всичко? Даляниците носят ножове. Всеки далянец. И бластери, сигурна съм.

— За бластерите не знам. Щом се стигне до бластери, законите са съвсем сурови. Що се отнася до ножовете, уверен съм, че и Рейч има. Той носи нож дори тук в кемпуса, където е абсолютно противозаконно. Смяташ ли, че няма да го вземе в Дал?

Дорс не отговори.

Селдън също мълча няколко минути, после реши, че може би е време да я успокои:

— Слушай, ще ти кажа нещо. Надявам се, че младежът ще види Джоуранъм, който се кани да посети Дал.

— О, и какво очакваш да направи Рейч? Да го накара горчиво да съжалява за порочната си политика и да го върне обратно в Микоген?

— Хайде, стига. Ако смяташ да се държиш така язвително, няма смисъл да го обсъждаме — той отмести поглед от нея към прозореца в сиво-синьото небе под купола. — Онова, което очаквам да направи — гласът му за миг секна, — е да спаси Империята.

— Това положително ще бъде много по-лесно.

Тонът на Селдън укрепна:

— Да, това очаквам. Ти нямаш готово решение, самият Демерцел също няма готово решение. Той направо си призна, че решението зависи от мен. Ето към какво се стремя и затуй Рейч ми трябва в Дал. В края на краищата знаеш, че има способността да предизвиква симпатия. Тя му свърши работа с нас и съм убеден, че ще му свърши работа и с Джоуранъм. Ако се окаже прав, всичко може да мине добре.

Очите на Дорс леко се разшириха:

— Да не ми намекваш, че се ръководиш от психоисторията?

— Не, не искам да те лъжа. Не съм стигнал до точката, където бих могъл по някакъв начин да се ръководя от психоисторията, но Юго непрекъснато говори за интуиция, а аз си имам моята.

— Интуиция? Какво е това? Дай определение!

— Много просто. Интуицията е едно странно за човешкия мозък изкуство да извлича правилния отговор от данни, които сами по себе си са непълни или дори може би подвеждащи.

— И ти си го направил?

Селдън кимна убедено:

— Да. Точно така.

Ала иначе си помисли нещо, което не посмя да сподели с Дорс. Ами ако чарът на Рейч е отлетял? Или, още по-лошо, ако съзнанието, че е далянец, се окаже прекалено силно за него?

---

[1] Свършен факт (фр.) — Бел.прев. ↑

Билиботън си беше Билиботън — мръсният, проснал се нашироко, зловещ район Билиботън. Той ухаеше на разложено и въпреки това бе пълен с жизненост, каквато Рейч бе убеден, че не може да се намери никъде другаде на Трантор. Навярно не можеше да се намери и в цялата Империя, макар че младежът не знаеше нищо от първа ръка за който и да било друг свят освен Трантор.

За последен път посети Билиботън, когато беше не повече от дванайсетгодишен, но дори хората по улиците сякаш бяха същите: същата смесица от подлост и непочтителност; изпълнени с изкуствена гордост и мърмореща неприязън; мъжете — белязани с тъмните си пищни мустаци, а жените — с торбестите си дрехи, които сега изглеждаха ужасно развлечени в по-възрастните и видели свят очи на Рейч.

Как е възможно жени с такива дрехи да привличат мъжете? Глупав въпрос. Даже когато беше на дванадесет, имаше съвсем ясна представа колко лесно и бързо могат да се съблекат.

Ето го тук, потънал в мисли и спомени, върви покрай витрините на магазините, опитва се да се убеди, че помни точно това или онова място, и се чуди дали между минавачите, с осем години по-възрастни, са и хората, които бе познавал. Може би момчешките му приятели — и той изпита неловкост от факта, че макар да си спомняше някои от прякорите, дето си лепяха един на друг, не успява да се сети за нито едно истинско име.

Дупките в паметта му бяха наистина огромни. Не че осем години са чак толкова много време, ала туй бяха две пети от живота на двайсетгодишния човек, а неговият живот, откакто напусна Билиботън, така се различаваше от всичко преди, че то бе избледняло като мъглав сън.

Миризмите обаче си бяха същите. Стигна до една пекарница — мръсна и неприветлива — и помириса кокосовата глазура, просмукала въздуха с ухание, каквото не беше подушвал никъде другаде. Даже когато му се случеше да спре, за да си купи кокосови сладки, дори

когато ги рекламираха като „далянски“, те си оставаха само бледи имитации и нищо повече.

Изкушението бе силно. Всъщност защо не? Имаше кредити, а Дорс не бе тук, та да сбърчи нос и да се зачуди на висок глас колко е чисто — или, по-скоро, колко не е чисто — това заведение. Кой ли едно време се интересуваше от чистота?

Магазинчето беше сумрачно и трябваше известно време очите на Рейч да свикнат. Видя няколко ниски маси с по чифт полуразпаднали се столове, където хората несъмнено можеха да опитат нещо леко от рода на мока и тарталетки. На една маса седеше младеж, пред него стоеше празна чаша. Той носеше тениска, която някога е била бяла и сигурно на по-свастно осветление щеше да изглежда още по-мръсна.

Пекарят или може би сервитьорът излезе от задната стаичка и каза доста грубо:

— К'во искаш?

— Кокосарник — рече Рейч също тъй грубо (нямаше да бъде истински билиботънец, ако разиграваше разни там учтивости), като използва жаргонната дума, добре запомнена през ония времена.

Думата все още бе в обръщение, защото сервитьорът му подаде с пръсти точно желаната сладка. Момчето Рейч би сметнало това в реда на нещата, но мъжът Рейч леко се слиса.

— Искаш торбичка?

— Не — отвърна гостът. — Ще я изям тук.

Плати на сервитьора, взе кокосарника от ръката му и полупритворил очи, впи зъби във вкусотията. В детството му тя бе рядко угощение — понякога щом събереше нужния кредит, за да си я купи, понякога щом получиеше хапка от временно забогатял приятел, а най-често ако чопнеше някой кокосарник, докато никой не гледа. Сега можеше да поръча колкото си ще.

— Хей! — викна един глас.

Младежът от другата маса му се мръщеше. Рейч вежливо каза:

— На мен ли говориш, аверче?

— Тъхъ. К'во правиш?

— Джвакам кокосарник. К'во ти пука? — автоматично бе приел билиботънския начин на изразяване. Въобще не му беше трудно.

— И к'во търсиш в Билиботън?

— Тук съм роден. И отгледан. В легло, а не на улицата като теб — обидата бе изречена лесно, сякаш никога не бе напускал родното място.

— Ами-и? Много хубаво се обличаш за билиботънец. Съвсем фръц-фръц. Смърдиш на парфюм — и оня повдигна кутретото си, за да намекне за женственост.

— Няма да говоря ти как смърдиш. Аз се издигнах навън.

— Навън, така ли? Ой-ля-ляя.

Двама мъже влязоха в пекарницата. Рейч леко се смръщи, защото не беше сигурен дали не са повикани. Младежът на масата обясни на новодошлите:

— Тоя образ се бил издигнал навън. Казва, че е билиботънец.

Единият от новодошлите отдаде иронично чест и се ухили без следа от дружелюбност. Зъбите му бяха обезцветени.

— Не е ли гот? Винаги е приятно да срещнеш някой билиботънец, който се е издигнал навън. Т'ва му дава шанс да помогне на бедните кутсузлии от сектора. Например с кредити. Всякога можеш да пуснеш някой и друг кредит за бедните, а?

— Колко имаш, господине? — попита другият и престана да се хили.

— Хей — рече мъжът зад тезгяха. — Айде, момчета, излезте от моя магазин. Не искам разпавии тук.

— Няма да има разпавии — заяви Рейч. — Аз си тръгвам.

Той се запъти към вратата, но седналият протегна крак пред него:

— Не си отивай, приятел. Компанията ти ще ни липсва.

Собственикът зад тезгяха, очевидно уплашен от най-лошото, изчезна в дъното. Рейч се усмихна и каза:

— Веднъж, момчета, като бях в Билиботън с вехтите, ни спряха десет приятелчета. Десет. Броих ги. Трябваше да се погрижим за тях.

— Е? — изръмжа първият, който се бе обадил. — Твоят старец ли се погрижи и за десетте?

— Моят старец? Тц. Той не би си хабил времето. Дъртата ги оправи, пък аз мога да го върша по-добре от нея. Тука сте едва трима. Така че, ако нямате нищо против, разчистете пътя.

— Разбира се. Само остави всичките си кредити. И някои дрехи.

Младежът от масата се изправи. В ръката си държеше нож.

— Виж ги ти — каза Рейч. — Сега ще ми губят времето.

Беше привършил своя кокосарник и се бе полуизвърнал. После светкавично се хвана за масата, а левият му крак излетя и върхът на обувката му се заби безпогрешно в слабините на човека с ножа.

Онзи изрева и падна. Масата изхвърча, избута втория към стената и го задържа там, докато лявата ръка на Рейч се мярна, за да тресне с ръба на дланта ларинкса на третия, който се закашля и строполи.

Всичко отне две секунди — Рейч вече стоеше с по един нож във всяка шепа.

— Хайде, кой от вас иска да шавне?

Те се облециха в него, но останаха като вцепенени по местата си и Рейч кимна:

— В такъв случай аз си тръгвам.

Обаче сервитьорът, оттеглил се в задната стаичка, сигурно бе извикал за помощ, защото още трима мъже влязоха в магазинчето, докато оня пищеше: „Скандалджии! Чисти скандалджии!“

Новопристигналите бяха облечени еднакво — очевидно в униформа, каквато Рейч досега не бе виждал. Крачолите на панталоните бяха натикани в ботуши, свободните зелени тениски — препасани, а на върха на главите им се кипреха малко смешни полусферични шапки. Отпред на лявото рамо на всяка тениска личаха буквите „ГД“.

Изглеждаха далянци, ала мустаците им не напомняха съвсем далянските. Бяха черни и гъсти, но грижливо подстригани на нивото на устните и не бяха оставени да станат прекалено пищни. Рейч си позволи вътрешно да им се изсмее. Липсваше им убедителността на собствените му мустаци, обаче трябваше да признае, че са спретнати и чисти.

Водачът на тримата униформени каза:

— Аз съм ефрейтор Куинбър. Какво става тук?

Победените билиботънци се вдигнаха на крака с очевидно очукан вид. Единият все още беше превит надве, другият търкаше гърлото си, а третият се държеше така, сякаш рамото му е изкълчено.

Ефрейторът философски ги огледа, докато хората му блокираха вратата. Той се обърна към Рейч — единствения, които изглеждаше незасегнат:

— Момче, ти билиботънец ли си?

— Тук съм роден и отгледан, но осем години съм живял къде ли не — билиботънският му акцент намалня, ала все още се чувстваше (поне дотолкова, доколкото съществуваше и в речта на ефрейтора). Дал имаше и други райони освен Билиботън, като някои от тях претендираха за голяма вежливост в обноските. — От органите на реда ли сте? Нещо не си спомням униформата, която вие...

— Не сме от органите на реда. В Билиботън няма да намериш много органи на реда. Ние сме Гвардията на Джоуранъм и поддържаеме спокойствието. Познаваме тези тримата и сме ги предупреждавали. Ще се погрижим за тях. Ти си нашият проблем, мой човек. Името? Гражданският номер?

Рейч им ги каза.

— И какво стана тук?

Рейч им обясни.

— А каква ти е работата насам?

— Вижте какво, имате ли право да ме разпитвате? Ако не сте от органите на реда... — забеляза гостът.

— Слушай — рече с решителен глас ефрейторът, — не ни питай за правата. Ние сме всичко, което съществува в Билиботън, и използваме това, защото си го взимаме. Казваш, че си набил тези трима мъже и аз ти вярвам. Само че нас няма да ни набиеш. На нас не ни разрешават да носим бластери... — И тук той бавно извади един бластер. — Сега ми кажи каква работа имаш насам.

Рейч въздъхна. Ако беше отишъл направо в залата на сектора, както би трябвало да направи, ако не беше спрял, за да се потопи в носталгията си по Билиботън и кокосарниците...

— Дошъл съм да видя господин Джоуранъм по важен въпрос и доколкото вие, изглежда, сте част от негова органи...

— Да видиш лидера?

— Да, ефрейторе.

— С два ножа в ръцете?

— За самозащита. Нямах намерение да ги нося с мен, когато срещна господин Джоуранъм.

— Ти казваш това. Ще те арестуваме, господине. Ще разчепкаме тая работа. Може да ни отнеме много време, обаче ще я разчепкаме.

— Но вие нямате право. Вие не сте законно упълно...

— Добре, намери някой да му се оплачеш. Дотогава си наш.

И така, ножовете бяха конфискувани, а Рейч — задържан.

Клеон вече не бе същият красив млад монарх, когото показваха холографиите. Може би на тях все още беше същият, ала огледалото твърдеше друго. Последният му рожден ден бе отпразнувай с обичайната тържественост и ритуали, но въпреки туй си оставаше четиридесетият.

Императорът не виждаше нищо лошо във факта да е на четиридесет. Здравето му беше идеално. Беше качил леко килограмите, обаче съвсем леко. Ако не бяха периодично извършваните микрокорекции, навярно лицето му би изглеждало по-възрастно и това му придаваше леко емайлиран вид.

Владееше трона от осемнадесет години — едно от най-продължителните царувания през този век — и чувстваше, че няма сила, която ще му попречи да управлява още четиридесет, така че в резултат неговото царуване да стане най-дългото в историята на Империята. Клеон погледна пак огледалото и реши, че би било малко по-добре, ако не актуализира третото измерение на лицето си.

Я виж Демерцел — предания, благонадеждния, необходимия, непоносимия Демерцел. Въобще не се е променил. Поддържа се, и то, доколкото е известно на Клеон, без никакви микрокорекции. Естествено Демерцел си трае за всичко. И никога не е бил млад. Още когато постъпи на служба при бащата на Клеон и Клеон бе малко момче и имперски принц, видът му не беше младежки. Видът му и сега не е младежки. Дали е по-хубаво да изглеждаш стар отначало, но да избегнеш промените после? Промените!

Това му напомни, че е повикал Демерцел с определено намерение, а не просто така, та той да стои там, докато Императорът размишлява. Първият министър би приел прекаления размисъл като признак за старост.

— Демерцел — каза монархът.

— Сир?

— Този приятел Джоуранъм... Уморих се да слушам за него.

— Няма причина да слушате за него, сир. Той е един от онези феномени, които изплуват на повърхността на новините за кратко и сетне изчезват.

— Ала Джоуранъм не изчезва.

— Понякога това отнема малко време, сир.

— Какво мислиш за него, Демерцел?

— Опасен е, но има известна популярност. Точно тя увеличава опасността.

— Щом ти го намираш опасен, а аз го намирам досаден, защо трябва да чакаме? Не може ли просто да бъде затворен или екзекутиран, или нещо подобно?

— Политическата ситуация на Трантор, сир, е деликатна...

— Винаги е била такава. Кога си ми казвал, че е друга освен деликатна?

— Живеем в трудни години, сир. Ще бъде безполезно да направим нещо по-сериозно срещу Джоуранъм, ако с това само засилим опасността.

— Лоша работа. Може и да не съм много начетен — един Император няма време да бъде много начетен, — ала все пак знам историята на моята Империя. През последните две столетия е имало доста от тези популисти, както ги наричат, дето са заграбвали властта. При всеки отделен случай те са свеждали царувания Император до фигурант. Аз не желая да бъда фигурант, Демерцел.

— Не е възможно да станете, сир.

— Няма да бъде невъзможно, ако ти нищо не правиш.

— Опитвам се да взема мерки, сир, но предпазливи.

— Има поне един приятел, който не е предпазлив. Преди около месец професор от университета — професор! — спрял без чужда помощ потенциален бунт на джоуранъмистите. Натикал се там и го спрял.

— Точно така е направил, сир. Откъде научихте?

— Научих, защото става дума за човек, от когото се интересувам. Защо не си ми докладвал за случая?

Демерцел отвърна почти сервилно:

— Редно ли ще бъде да Ви безпокоя с всички незначителни подробности, които минават през бюрото ми?

— Незначителни? Професорът, свършил тази работа, се казва Хари Селдън.

— Действително това му беше името.

— И то ми е познато. Преди няколко години той не представи ли на последния Конгрес един доклад, който ни заинтригува?

— Да, сир.

Клеон изглеждаше доволен:

— Както виждаш, все пак имам памет. Не ми е нужно да разчитам за всичко на моите хора. Нали разговарях с тоя приятел Селдън за същността на доклада му?

— Паметта Ви е наистина безпогрешна, сир.

— Какво стана с неговата идея? Беше някакво устройство за предсказване на бъдещето. Моята безпогрешна памет не е запазила названието му.

— Психоистория, сир. Това не е точно устройство за предсказване на бъдещето, а теория за предвиждане на общите тенденции в бъдещата история на човечеството.

— И какво стана с нея?

— Нищо, сир. Както Ви обясних навремето, цялата идея се оказа съвършено непрактична. Много любопитна, но безполезна.

— Въпреки всичко той е способен да предприеме действия, за да спре потенциален бунт. Щеше ли да се осмели да го стори, ако предварително не знаеше, че ще успее? Това не е ли доказателство, че тази — как беше? — психоистория върши работа?

— Случаят само доказва, че Хари Селдън е безразсъдно смел, сир. Даже и психоисторическата теория да имаше практическо приложение, тя нямаше да може да постига резултати спрямо отделен човек или отделно действие.

— Не ти си математикът, Демерцел, а той. Мисля, че е време отново да го поразпитам. В края на краищата скоро пак ни предстои Конгрес.

— Ще бъде безполезно...

— Демерцел, аз го искам. Направи нужното.

— Да, сир.

Рейч слушаше, агонизирайки от нетърпение, но се мъчеше да не го издава. Беше затворен в една импровизирана килия нейде навътре из Лабиринтите на Билиботън, където го бяха завели по улички, които той вече не си спомняше. (Той, който в прежните дни можеше безпогрешно да кръстосва по същите тези улички и да се скрие от всеки преследвач.)

Човекът с него, облечен в зелените дрехи на Гвардията на Джоуранъм, беше или мисионер, специалист по промиването на мозъци, или недоучил теолог. Бе обявил, че се казва Сандер Нии, и сега със сочен далянски акцент дуднеше някакво дълго послание, явно научено наизуст:

— Ако хората от Дал желаят да се наслаждават на равенство, трябва да докажат, че са достойни за него. Добро управление, кротко поведение, благопристойни удоволствия — туй са изискванията. За да оправдаят своята нетолерантност, другите ни обвиняват в агресивни намерения и носене на оръжие. Ние искаме да се представим пред света неопетнени и...

Рейч го прекъсна:

— Съгласен съм с всяка ваша дума, стражар Нии, обаче трябва да видя господин Джоуранъм.

Стражарят бавно поклати глава:

— Ако нямаш съответната уговорка или разрешение, не може.

— Вижте, аз съм син на един твърде важен професор от университета в Стрилинг, професор по математика.

— Не познавам никакви професори. Ти, мисля, каза, че си от Дал?

— Естествено, че съм от Дал. Не можете ли да разберете по говора ми?

— И твоят старец е професор в голям университет? Не ми мяза на истина.

— Е, той е вторият ми баща.

Стражарят смля това и кимна:

— Знаеш ли някого в Дал?

— Да, майка Рита. Тя ще ме познае.

Рита беше много възрастна жена още навремето. Сега вече можеше да е сенилна^[1] или мъртва.

— Въобще не съм я чувал.

(Кой друг? Никога не бе познавал човек, чието име да успее да проникне в мъглявия разум на билиботънеца пред него. Най-добрият му приятел беше хлапакът Смуджи — или поне това бе единственото име, което помнеше. Въпреки своето голямо отчаяние Рейч не си представяше, че ще попита: „Известен ли ви е някой на моите години, който да се казва Смуджи?“)

Накрая рече:

— Ами Юго Амарил.

В очите на Нии сякаш проблясна мъждива искрица.

— Как?

— Юго Амарил — повтори бързо Рейч. — Работи за втория ми баща в университета.

— И е далянец, а? Всички в този университет са все далянци?

— Само той и аз. Юго беше топлотехник.

— Какво дири в университета?

— Баща ми го измъкна от каналите преди осем години.

— Хубаво... Ще пратя някого.

Трябваше да чака. Даже и да избягаше, къде би могъл да иде по преплетените улички на Билиботън, без мигновено да го пипнат?

Минаха двадесет минути, преди Нии да се върне с ефрейтора, който бе арестувал Рейч. Младежът изпита слаба надежда — ефрейторът комай имаше поне малко мозък.

— Кой е тоя далянец, дето познаваш? — изръмжа той.

— Юго Амарил, господине, един топлотехник, когото моят баща намери преди осем години в Дал и го взе със себе си в Стрилингския университет.

— Защо го е направил?

— Баща ми мислеше, че Юго може да се занимава с по-важни дела, отколкото да полага топлопроводи.

— Например?

— Математика. Той...

Ефрейторът вдигна ръка:

— В кой район работеше?

Рейч помисли малко:

— Тогава бях още момче, но ми се струва, че беше С-2.

— Аха, С-3. Доста е близко.

— Значи го познавате, ефрейторе?

— Не лично, обаче в топлофикацията нещата са ясни, пък и аз съм работил в нея. Може би и ти оттам го знаеш. Имаш ли някакво доказателство, че наистина познаващ Юго Амарил?

— Вижте сега. Хайде да ви обясня какво ми се ще да направя. Ще напиша на един лист моето име и името на баща ми. Сетне ще добавя още една дума. Свържете се — както си искате — с някой чиновник от групата на господин Джоуранъм (той утре ще бъде в Дал) и само му прочетете моя текст. Ако нищо не се случи, тогава сигурно ще седя тук, докато изгния, но не ми се вярва. Убеден съм, че за три секунди ще ме измъкнат и вие ще получите повишение, задето сте предали информацията. Ако откажете да го сторите, когато открият, че съм тука — а те ще открият, — ще попаднете право между шамарите. В края на краищата, след като знаете, че Юго Амарил е напуснал Дал с един много важен математик, просто си представете, че същият този много важен математик ми е баща. Казва се Хари Селдън.

По лицето на ефрейтора ясно пролича, че името не му е неизвестно.

— Каква е тая дума, дето ще я напишеш?

— Психохистория.

Далянецът се намръщи:

— Що е то?

— Няма значение. Само я прочетете и ще видите какво ще стане.

Ефрейторът му подаде листче от тетрадка:

— Добре. Пиши и ще видим какво ще стане.

Рейч почувства, че трепери. Много му се искаше да знае как ще се развият събитията. Те зависеха изцяло от човека, с когото щеше да говори ефрейторът, и от магията на думата.

---

[1] Със старческо отслабване на организма. — Бел.ред. ↑

Хари Селдън погледна дъждовните капки по стъклата на императорския автомобил и усети пронизваща носталгия.

За всичките осем години, прекарани на Трантор, едва за втори път му бе наредено да посети Императора на единственото открито късче земя на планетата. И двата пъти времето беше лошо. Първия път, малко след като пристигна на Трантор, калпавото време само го раздражни. На него то не предлагаше нищо ново. Хеликон, родният му свят, си имаше достатъчно бури, особено в района, където бе отраснал.

Но ето че вече отдавна живееше в един измислен климат, в който бурите представляваха компютъризирана облачност на случайни интервали плюс кратки валежи в часовете за спане. Бушуващите ветрове бяха заменени със зефири и нямаше големи горещини и студове, ами просто фини промени, които те караха понякога да разкопчаеш ризата си или да си сложиш тънка жилетка. И Хари беше чувал оплаквания дори от тези леки изменения.

Сега наблюдаваше как от студеното небе се лее истински дъжд — не бе виждал такава гледка от години, — а всъщност обичаше дъжда. Той му напомняше за Хеликон, за младостта, за относително безгрижните дни и Селдън се чудеше дали ще може да убеди шофьора да мине по обиколния път до Двореца.

Беше невъзможно! Самият Император искаше да го види, но с автомобил пътуването бе достатъчно дълго, дори и когато се движиш по права линия и трафикът не ти пречи. Разбира се, Императорът не бива да го чака.

Този Клеон се различаваше от оня, когото Селдън зърна преди осем години. Беше качил към десет фунта^[1] и лицето му бе навъсено. Кожата около очите и на бузите му изглеждаше изтъняла в резултат на твърде многото микрокорекции, както установи Хари. В известен смисъл той изпита жал към Клеон: при всичката му гордост и имперска власт монархът оставаше безсилен пред хода на времето.

Клеон пак прие Хари Селдън насаме — в същата луксозно обзаведена стая от първата им среща. Според етикета Селдън зачака да

се обърнат към него.

Като прецени набързо външността на госта, Императорът каза небрежно:

— Радвам се да ви видя, професоре. Нека да зарежем формалностите, както постъпихме и миналия път.

— Добре, сир — рече вдървено Селдън. Не винаги беше безопасно да се държиш неофициално само защото в момент на разчувстване Императорът ти е внушил да го сториш.

Клеон направи неуловим жест и изведнъж стаята се оживи от автомати, появи се маса и започнаха да пристигат ястия. Обърканият Хари не можеше да проследи отделните детайли.

Домакинът запита съвсем естествено:

— Ще вечеряме ли заедно, Селдън?

Поканата имаше интонацията на въпрос, ала по някакъв начин носеше силата на заповед.

— Ще бъде чест за мен, сир — каза професор Селдън и внимателно се огледа. Много добре знаеше, че човек не задава (или поне не бива да задава) въпроси на Императора, обаче не виждаше как да го избегне. Съвсем тихо, стараейки се да не прозвучи нетактично, той рече: — Първият министър няма ли да вечеря с нас?

— Не — отвърна Клеон. — В този момент той има други задължения и освен това искам да говоря с вас на четири очи.

Известно време се храниха мълчаливо. Монархът го фиксираше с поглед, а Хари Селдън плахо се усмихваше. Клеон не бе смятан за жесток или дори за безотговорен, но на теория можеше да нареди да арестуват Селдън въз основата на някое, смътно обвинение и ако Императорът пожелаеше да упражни влиянието си, делото никога нямаше да стигне до съда. Винаги бе по-добре да останеш незабелязан, ала сега Селдън не беше в състояние да го постигне.

Преди осем години, когато го бяха докарали в Двореца с въоръжена охрана, положението изглеждаше значително по-тежко, обаче тоя факт не успокояваше професора.

После Клеон заговори.

— Селдън — рече, — Първият министър ми е особено полезен, но понякога ми се струва, че хората може би си мислят, че нямам собствен мозък. Вие така ли смятате?

— В никакъв случай, сир — спокойно каза Селдън. Не се препоръчваше да протестира твърде много.

— Не ви вярвам. Както и да е, аз наистина имам собствен мозък и помня, че когато за пръв път дойдохте на Трантор, се забавлявахте с оная, психоисторическата задача.

— Сигурен съм, сир, че си спомняте — меко отбеляза Селдън — и как навремето Ви обясних, че това е математическа теория без практическо приложение.

— Тъй твърдяте. Все още ли го твърдите?

— Да, сир.

— Продължавате ли оттогава да работите над нея?

— Понякога си играя, но нищо не излиза. За нещастие хаосът се намесва и възможността за предвиждане не е...

Императорът го прекъсна:

— Има един специфичен проблем, с който желая да се заемете. Опитайте от десерта, Селдън, доста е добър.

— Какъв е проблемът, сир?

— Ласкин Джоуранъм. Демерцел ми казва, — о, много учтиво — че не мога да арестувам този човек и не мога да използвам въоръжени сили, за да разбият последователите му. Казва, че това просто ще влоши положението.

— Щом Първият министър го заявява, предполагам, че е така.

— Обаче аз не искам този Джоуранъм... Във всеки случай няма да стана пионка в ръцете му. Демерцел нищо не прави.

— Уверен съм, сир, че прави, каквото умее.

— Ако се опитва да облекчи проблема, положително не ме държи в течение.

— Това, сир, може би се дължи на естественото му желание да Ви държи над крамолите. Първият министър сигурно чувства, че ако се налага Джоуранъм... ако се налага...

— Продължете — каза Клеон с тон на безкрайно отвращение.

— Да, сир. Не би било мъдро да изглежда сякаш лично Вие сте срещу него. В името на стабилността на Империята трябва да останете настрана.

— Много по-лесно бих могъл да осигуря стабилността на Империята без Джоуранъм. Какво предлагате, Селдън?

— Аз ли, сир?

— Вие, Селдън — нетърпеливо кимна Клеон. — Искам да ви съобщя, че не ви вярвам, като казвате, че тази психоистория е само играчка. Демерцел е на приятелска нога с вас. Мислите ли, че съм такъв идиот да не го знам? Той очаква нещо от вас. Очаква от вас психоисторията и понеже не съм глупак, аз също я очаквам. Селдън, вие за Джоуранъм ли сте? Истината!

— Не, сир, не съм за него. Намирам го за крайно опасен за Империята.

— Твърде добре, вярвам ви. Доколкото разбирам, сте спрели сам-самичък един потенциален бунт на Джоуранъммити във вашия университет.

— Съвсем импулсивно, сир.

— Това го разправяйте на простаците, не на мен. Вие сте го изчислили с психоисторията.

— Сир!

— Не протестирайте. Какво правите по въпроса с Джоуранъм? Ако сте на страната на Империята, трябва да вземате мерки.

— Сир — предпазливо каза Селдън, защото не бе уверен дали наистина познава Императора. — Изпратих сина си да се срещне с Джоуранъм в сектора Дал.

— Защо?

— Синът ми е дялаец и е умен. Може да открие нещо, което да ни е от полза.

— Може?

— Има вероятност, сир.

— Ще ме държите ли в течение?

— Да, сир.

— И, Селдън, не ми разправяйте, че тая психоистория е някаква играчка, че дори не съществува. Не искам да го чувам. Очаквам да направите нещо с Джоуранъм. Не мога да кажа какво да бъде, но трябва да се поразмърдате. Иначе няма да се разберем. Можете да си вървите.

Селдън се върна в Стрилингския университет в далеч по-мрачно настроение, отколкото бе тръгнал. Клеон бе говорил така, като че ли не би приел един провал.

Сега всичко зависеше от Рейч.

[1] Мярка за тегло, равняваща се на 453,6 грама. — Бел.ред. ↑

Рейч седеше в чакалнята на една обществена сграда в Дал, където в битието си на млад гамен никога не би посмял да припари. Честно казано, и сега се чувстваше малко неловко, сякаш е влязъл без позволение в чужд имот.

Опита се да бъде спокоен, заслужаващ доверие, обичлив.

Баща му споменаваше, че той носи това у себе си, но Рейч въобще не го бе осъзнавал. Ако то идваше отвътре, вероятно щеше да го развали с прекалено напъване да изглежда такъв, какъвто в действителност е.

Помъчи се да се отпусне, държейки под око чиновника, който се бореше с компютъра на бюрото си. Чиновникът не беше далянец. Всъщност туй беше Гембъл Дийн Намарти — дошлият заедно с Джоуранъм на срещата с професора, на която присъства и Рейч.

От време на време Намарти вдигаше очи от бюрото и стрелваше по някой враждебен поглед към госта. На тоя тип обичливостта на Рейч не му минаваше, младежът ясно го виждаше.

Не се и опита да отвърне на враждебността му с приятелска усмивка — щеше да бъде твърде неестествено. Просто чакаше. Засега нещата вървяха добре. Ако Джоуранъм дойдеше, както се очакваше, Рейч би имал шансове да говори с него.

Джоуранъм наистина пристигна и влезе тържествено, като пусна официалната си усмивка, пълна с топлота и увереност. Намарти вдигна ръка, Ласкин спря. Двата тихо разговаряха, а Рейч ги наблюдаваше напрегнато и напразно правеше опити да не му личи. За него бе ясно, че Намарти е против срещата, и той настръхна.

Сетне Джоуранъм го погледна, усмихна се пак и отмести другия настрани. Рейч долови, че ако Намарти е мозъкът на отбора, човекът, който може да привлича последователи, очевидно е Ласкин Джоуранъм.

Той тръгна с едри крачки към госта и подаде възпълната си, леко влажна ръка:

— Така, така. Младежът на професор Селдън. Как си?

— Благодаря, добре, господине.

— Разбирам, че си имал неприятности, докато попаднеш тук.

— Не кой знае какви, господине.

— И вярвам, че си дошъл с послание от баща си. Надявам се, че Селдън е премислил своето решение и ще се присъедини към мен в големия ми кръстоносен поход.

— Не смятам същото, господине.

Джоуранъм лекичко се намръщи:

— Нима си тук, без той да узнае?

— Не, господине. Татко ме изпрати.

— Ясно. Гладен ли си, момко?

— В момента не, господине.

— Тогава ще имаш ли нещо против, ако аз похапна? Не ми остава много време за обикновените радости в живота — каза той с широка усмивка.

— Нямам нищо против, господине.

Двамата отидоха до една маса и седнаха. Джоуранъм разви сандвич и го захапа. После попита с едва приглушен глас:

— И защо те изпрати, синко?

Рейч вдигна рамене:

— Мисля, че си въобразяваше, че мога да открия нещо, което да използва срещу вас. Той е доста близък с Първия министър Демерцел.

— А ти не си ли?

— Не, господине. Аз съм далянец.

— Зная какъв си, господин Селдън, но какво значи това?

— Това значи, че аз съм потиснат, така че съм на ваша страна и искам да ви помогна. Разбира се, не бих желал баща ми да узнае.

— Няма причина да узнае. Как предлагаш да ми помогнеш? — той хвърли бърз поглед към Намарти, който се бе облегал на бюрото си със скръстени ръце и намръщено лице и слушаше. — Знаеш ли нещо за психоисторията?

— Не, господине. Баща ми не ми говори за нея, пък и да ми каже туй-онуй, няма да го разбере. Мисля, че доникъде не е стигнал с тази работа.

— Сигурен ли си?

— За сигурен, сигурен съм. Има един образ, Юго Амарил — също далянец, който понякога ми казва по нещичко. Убеден съм, че

въобще не се получава.

— Аха! И мога ли някой път да видя Юго Амарил, как смяташ?

— Едва ли. На него много не му пука за Демерцел, но е изцяло за баща ми. Не би направил нищо против него.

— А ти?

Рейч погледна измъчено и сетне упорито измърмори:

— Аз съм далянец.

Джоуранъм се прокашля:

— Хайде пак да те поразпитам. Как предлагаш да ми помогнеш, млади момко?

— Ще ви съобщя нещо, дето може и да не го повярвате.

— Наистина ли? Я опитай. Ако не ти повярвам, ще ти кажа.

— За Първия министър Ето Демерцел.

— Е?

Рейч се огледа неспокойно:

— Може ли някой да ме чуе?

— Само Намарти и аз.

— Добре тогава, слушайте. Този образ Демерцел изобщо не е човек, а е робот.

— Какво?!? — избухна Джоуранъм.

Рейч се почувства длъжен да обясни:

— Роботът е механичен човек, господине. Той не е човек. Той е машина.

Намарти развълнувано се намеси:

— Джоу-Джоу, не му вярвай. Това е смешно.

Джоуранъм обаче вдигна поучително ръка. Погледът му блесна:

— Защо ми го казваш?

— Баща ми беше веднъж в Микоген. После ми обясни, че в Микоген много говорели за роботите.

— Да, знам, или поне съм чувал за нещо подобно.

— Микогенците смятат, че някога сред техните предшественици е имало доста работи, но те са били изтребени.

Очите на Намарти се свиха:

— Само че какво те кара да мислиш, че този Демерцел е робот? От малкото, което съм слушал за тия измислици, знам, че роботите са били правени от метал, не е ли тъй?

— Тъй е — откровено каза Рейч. — Ала съм чувал, че имало няколко робота, които изглеждали съвсем като хора и могли да живеят безкрайно...

Намарти яростно тръсна глава:

— Легенди! Смешни легенди! Джоу-Джоу, защо слушаме...

Джоуранъм обаче енергично го прекъсна:

— Не, Г. Д. Искам да го чуя. И аз съм давал ухо на тези легенди.

— Но това са глупости, Джоу-Джоу.

— Не бързай да отсичаш: „Глупости.“ Даже и да беше така, хората живеят и умират с глупостите си. Не е толкова важно какво е едно нещо, колкото какво мислят за него. Обясни ми, млади човече, като оставим легендите настрана, защо смяташ, че Демерцел е робот? Да предположим, че роботите съществуват. Кое у този Демерцел те кара да твърдиш, че той е робот? Сам ли ти го каза?

— Не, господине — кимна Рейч.

— Баща ти ли ти го каза? — попита Джоуранъм.

— Не, господине. Идеята е изцяло моя, обаче съм сигурен.

— Защо? Защо си толкова сигурен?

— Ами у него просто има нещо. Първият министър не се променя. Не остарява. Не показва никакви емоции. Нещо в тялото му изглежда сякаш е направен от метал.

Джоуранъм седна обратно на стола си и задълго се втренчи в Рейч. Почти можеше да се чуе как мислите му бръмчат. Накрая се обади:

— Нека предположим, че той е робот, млади човече. Защо ти трябва да се месиш? Какво те интересува?

— Разбира се, че ме интересува — настоя Рейч. — Аз съм човек. Не ща някакъв робот да управлява Империята.

Джоуранъм се обърна към Намарти с жест на горещо одобрение:

— Чу ли го, Г. Д.? „Аз съм човек. Не ща някакъв робот да управлява Империята.“ Пуснете го по холовизията и го накарайте да го каже. Излъчвайте го непрекъснато, докато се набие в главите на всички транторианци...

— Хей — промълви Рейч, като най-накрая си пое дъх. — Не мога да кажа това по холовизията. Не мога да си позволя баща ми да разбере...

— Не, естествено, че не — бързо се съгласи Джоуранъм. — Не можем да си го позволим. Само ще използваме думите. Ще намерим някой друг далянец. По един човек от всеки сектор, всеки със собствения си диалект, но винаги с едно и също послание: „Не ща някакъв робот да управлява Империята.“

— И какво ще стане, когато Демерцел докаже, че той не е робот? — запита Намарти.

— Наистина — рече Джоуранъм, — как ще го стори? Ще му бъде невъзможно. Психически невъзможно. Какво? Великият Демерцел, силната ръка зад трона, властникът, който през всички тия години е дърпал конците на Клеон, а преди — и конците на бащата на Клеон? Нима сега ще слезе долу и ще захленчи пред публиката, че той също е човек? За него това ще бъде тъй съкрушително, както и ако се окаже робот. Г. Д., склещихме мръсника в положение без изход и го дължим изцяло на този фин млад мъж тука.

Рейч се изчерви.

Джоуранъм каза:

— Името ти беше Рейч, нали? Щом нашата партия е в състояние да го направи, няма да те забравим. Дал ще бъде третиран по-меко и с нас ти ще имаш добро положение. Някой ден, Рейч, ти ще станеш секторен лидер на Дал и няма да съжаляваш. Всъщност сега съжаляваш ли?

— В никакъв случай — пламенно отвърна Рейч.

— Тогава нека видим как да се върнеш при баща си. Предай му, че ние не му мислим злото и че високо го ценим. Можеш да му кажеш, че си го научил по какъвто си щеш начин. И ако откриеш нещо друго, което смяташ, че е актуално — особено за психоисторията, — съобщи ни.

— Има си хас. Само че наистина ли го мислите, като твърдите, че Дал би получил някои облекчения?

— Абсолютно. Равенство на секторите, моето момче. Равенство на световите. Ще имаме съвсем нова Империя и ще ликвидираме всички предишни гадости като привилегии и прочие.

Рейч енергично кимна:

— Точно това искам.

Клеон, Императорът на Галактиката, бързо вървеше през колоната от своите покои в Малкия дворец до канцелариите на направо ужасяващия с многобройността си персонал, който обитаваше различни пристройки към резиденцията — нервния център на Империята.

Няколко от персоналите му аташета го следваха с израз на най-дълбока загриженост. Клеон не отиваше при другите. Обикновено ги повикваше и те идваха при него. Ако ходеше, никога не показваше признаци на бързане или на емоционална травма. И как би могъл? Той беше Императорът и следователно — по-скоро символ на всички светове, отколкото човешко същество.

Сега обаче изглеждаше човешко същество. Отпъждаше настрани всекиго с нетърпеливи махвания на дясната ръка, а в лявата държеше блестяща холограма.

— Първият министър — бе казал с почти давещ се глас, съвсем различен от старателно култивираната дикция, която бе приел ревностно заедно с трона. — Къде е?

И всички висши чиновници, озовали се на пътя му, се затуткаха и заахкаха, защото не знаеха какво трябва да е подобаващото им поведение. Той яростно ги отпрати, като несъмнено ги накара да се почувстват така, сякаш живеят в реален до болка кошмар. Накрая Императорът се втурна леко запъхтян в личната канцелария на Демерцел и викна, буквално викна:

— Демерцел!

Първият министър вдигна поглед със следа от изненада и плавно се изправи, понеже в присъствието на Императора човек не седнаше, без специално да бъде поканен.

— Сир? — рече.

Клеон тресна холограмата върху бюрото му и каза:

— Какво е това? Би ли ми обяснил?

Демерцел погледна предмета, който Императорът донесе. Беше действително прекрасна холограма, ясна и жива. Почти можеше да се

чуе как малкото момче — навярно десетинагодишно — произнася думите от надписа: „Не ща някакъв робот да управлява Империята.“

Първият министър тихо забеляза:

— Сир, и аз го получих.

— И кой друг?

— Оставам с впечатлението, сир, че това е постер, който е широко разпространен из цял Трантор,

— Да, а виждаш ли човека, когото туй келеме гледа? — Клеон бучна императорския си пръст в него. — Не си ли ти?

— Сходството е поразително, сир.

— Дали не бъркам, предполагайки, че цялото предназначение на този постер, както го наричаш, е да те обвини, че си робот?

— Предназначението му наистина изглежда такова, сир.

— Спри ме, ако греша, но роботите не бяха ли онези легендарни механични хора, които човек намира в... в трилърите и детските приказки?

— За микогенците, сир, е въпрос на вяра, че роботите...

— Не ме интересуват микогенците и техните вярвания. Защо те обвиняват, че си робот?

— Чиста метафора, сир, сигурен съм. Искат да ме изкарат човек без сърце, чиито възгледи са лишени от съвест изчисления на машината.

— Звучи ми прекалено ловко, Демерцел. Аз не съм глупак — той пак бодна с пръст холограмата. — Опитват се да накарат хората да повярват, че ти действително си робот.

— Ако хората решат да повярват, сир, едва ли можем да го предотвратим.

— Не можем да си го позволим. Това подронва достойнството на поста ти. Още по-лошо, това подронва достойнството на Императора. Намеква се, че аз — аз бих избрал за мой Първи министър механичен човек. Подобна ситуация не трябва да се търпи повече. Я ми кажи, Демерцел, нямаше ли някакви закони, които да забраняват охулването на висшите служители на Империята?

— Да, сир, има, и то много строги — още от големия кодекс на Абурамис.

— Ами охулването на самия Император не беше ли наказуемо със смърт?

— Да, сир. Наказанието е смърт.

— Е, това не само охулва теб, а охулва и мен и който го е направил, следва незабавно да бъде екзекутиран. Естествено за цялата работа се крие оня Джоуранъм.

— Несъмнено, сир, но доста трудно ще го докажем.

— Глупости! Имам достатъчно доказателства! Искам да го екзекутират.

— Трудността, сир, е там, че на практика законите за охулването никога не са били прилагани. Във всеки случай не през този век.

— И точно затуй обществото е станало така нестабилно и Империята е разклатена до основи. Законите още са си в книгите, тъй че ги приложете.

Демерцел каза:

— Помислете, сир, дали ще е мъдро. Това може да Ви направи да изглеждате като тиранин и деспот. Вашето царуване бе толкова успешно заради добрината и мекосърдечиято...

— Да, и виж докъде ме докараха. Нека за разнообразие малко се страхуват от мен, вместо да ме обичат по този начин.

— Настоятелно Ви препоръчвам, сир, да не постъпвате така. Подобен ход може да се окаже искрата, която да възпламени някой метеж.

— Тогава какво ще правиш? Ще излезеш пред хората и ще заявиш: „Вижте ме. Не съм робот.“

— Не, сир, защото, както казахте, туй ще унищожи моето и, което е още по-лошо, Вашето достойнство.

— Изходът?

— Не съм сигурен, сир. Още не съм го обмислил.

— Още не си го обмислил? Свържи ме със Селдън.

— Сир?

— Толкова ли е трудно да проумееш какво ти нареждам? Свържи ме със Селдън!

— Желаете да го призова в Двореца ли, сир?

— Не, за това няма време. Предполагам, че ще успееш да осигуриш поверителна връзка между нас, която да не може да се подслушва.

— Разбира се, сир.

— Тогава действай. Веднага!

Бидейки само от плът и кръв, на Селдън му липсваше самоконтролът на Демерцел. Позвъняването в кабинета му и внезапният слаб блясък и жуженето на полето на скремблъра^[1] бяха достатъчно показателни, че става нещо необикновено. И по-рано бе говорил по поверителни канали, но никога с пълно покритие от страна на Имперската сигурност.

Предполагаше, че някой държавен чиновник ще го свърже с Демерцел. Като взимаше предвид бавно надигащото се вълнение от постера с робота, не можеше да очаква нищо по-малко.

Само че не можеше да очаква и нищо повече и когато образът на самия Император, очертан от слабото проблясване на скремблиращото поле, така да се каже, пристъпи в кабинета му, Хари Селдън се свлече на стола с широко отворена уста, правейки неуспешни опити да стане.

Клеон нетърпеливо му махна с ръка да продължи да седи:

— Ти трябва да знаеш ситуацията, Селдън.

— Роботския постер ли имате предвид, сир?

— Точно него имам предвид. Какво да предприемем?

Въпреки разрешението да остане седнал професор Селдън накрая се надигна:

— Не е само това, сир. Джоуранъм е организиран по цял Трантор верига от митинги на роботската тема. Поне така чух по новините.

— А, още не съм го научил. Разбира се, че не съм. Защо му е на Императора да знае какво става?

— Сир, това не е нещо, за което трябва да се тревожи Императорът. Сигурен съм, че Първият министър...

— Първият министър няма да си мръдне пръста, няма дори да ме информира. Аз се обръщам към теб и твоята психоистория. Кажете ми какво да сторя.

— Сир?

— Нямам намерение да си играя на криеница, Селдън. Ти работиш над психоисторията осем години. Демерцел ми разправя, че

не трябва да прилагам законови мерки против Ласкин Джоуранъм. Тогава какво остава?

Селдън заекна:

— С-сир! Нищо!

— Нищо не можеш да ми кажеш?

— Не, сир. Нямах предвид същото. Имах предвид, че нищо не трябва да предприемате. Първият министър е напълно прав, когато Ви съветва да не употребявате законови действия. Това само ще утежни нещата.

— Много добре. Кое ще ги облекчи?

— За Вас — да не правите нищо. За Първия министър — да не прави нищо. За правителството — да остави Джоуранъм да върши каквото си ще.

— С какво ще помогне това?

Опитвайки се да потисне нотката на отчаяние в гласа си, Селдън рече:

— Скоро ще проличи.

Императорът сякаш изведнъж се смали, като че ли целият му гняв и негодувание излетяха от него, и забеляза:

— Ах, разбирам! Ти напълно владееш положението!

— Сир! Не съм казал, че...

— Няма защо да го казваш. Чух достатъчно. Владееш положението изцяло, но аз искам резултати. Все още имам Императорската гвардия и армейските сили. Те ще ми останат верни и ако се стигне до истински безредици, няма да се поколебая. Първо обаче ще ти дам шанс.

Образът му угасна и Селдън застина, взрян в празното пространство, където досега стоеше Императорът.

Още от първия нещастен миг, когато преди осем години на Конгреса спомена за психоисторията, му се налагаше да се съобразява с факта, че не разполага с онова, за което тъй непредпазливо бе проговорил.

Всичко, с което разполагаше, беше една щура приумица — и нещото, наричано от Юго Амарил интуиция.

---

[1] Устройство, което чрез непрекъснати промени в честотата на вълната и други електронни трикове прави невъзможно подслушването

и разшифроването на разговори. — Бел.прев. [↑](#)

За два дни Джоуранъм облетя Трантор — донякъде сам, по-голямата част чрез офицерите си. Както Хари промърмори на Дорс, това беше кампания с всички белези на военна ефективност.

— Трябвало е да се роди едно време и да стане генерал — каза. — Губи си времето с политиката.

Дорс рече:

— Губи си времето? При тези темпове след една седмица той ще бъде Първи министър, а след две, ако поиска, Император. Има съобщения, че някои гарнизони го поздравяват.

Селдън тръсна глава:

— Ще се издъни, Дорс.

— Кой? Партията на Джоуранъм или Империята?

— Партията на Джоуранъм. Историята за работа предизвика моментална суматоха, особено с уметлото използване на тоя постер, ала малко мислене, малко спокойствие и хората ще видят колко смешно е обвинението.

— Но, Хари — настоя Дорс, — няма защо да се преструваш пред мен. Туй не е смешна история. Откъде би могъл Джоуранъм да разбере, че Демерцел е робот?

— А, това ли! Ами Рейч му е казал.

— Рейч!

— Точно така. Той идеално си свърши работата и се върна здрав и читав с обещание някой ден да го направят секторен лидер в Дал. Естествено, че му повярваха. Знаех си, че тъй ще стане.

— Да не си съобщил на Рейч, че Демерцел е робот, и да си го накарал да предаде новината на Джоуранъм? — Дорс изглеждаше съвсем ужасена.

— Не, не можех да го сторя. Знаеш, че не мога да съобщя на Рейч или на когото и да било друг истината за Първия министър. Казах на Рейч толкова твърдо, колкото успях, че Демерцел не е робот — а и това ми беше доста трудно, — но го помолих да подшушне на

Джоуранъм, че Демерцел всъщност е робот. Рейч е напълно убеден, че го е излъгал.

— Но защо, Хари? Защо?

— Да ти кажа, не е психоистория. Не почвай да мислиш като Императора, че съм магьосник. Просто исках Джоуранъм да повярва, че Демерцел е робот. Той е микогенец по рождение, така че от млад се е наслушал на приказки за роботи, склонен е да им дава ухо и е сигурен, че хората ще повярват заедно с него.

— А те не вярват ли?

— Не истински. Щом мине първоначалният стрес, ще разберат, че това е пълна шуротия — или поне така ще си помислят. Убедих Демерцел, че трябва да говори по субетерната холовизия и предаването да бъде излъчено в ключовите области на Империята и във всеки сектор на Трантор. Ще говори за всичко освен на тема роботи. Всички знаем, че съществуват достатъчно кризи, за да се произнесе цяла реч. Хората ще го слушат, обаче няма да чуят нищо за роботите. Накрая ще го попитат за постера и Първият министър няма да има нужда да каже нито дума. Трябва само да се изсмее.

— Хайде де! Никога не съм чувала Демерцел да се смее. Че той почти никога не се усмихва.

— Този път, Дорс, ще се изсмее. Туй е едничкото нещо, което никой не може да си представи, че един робот ще направи. Нали си виждала роботи в холографските фантазии? Винаги ги рисуват като буквално мислещи, неемоционални, безчовечни... Хората със сигурност точно това и очакват. Така че Демерцел трябва просто да се изсмее. И за капак... Помниш ли Слънцар Четиринадесети, религиозния водач на Микоген?

— Разбира се, че го помня. Буквално мислещ, неемоционален, безчовечен. Той също никога не се смее.

— И този път няма да се засмее. След онова малко сбиване на полето доста поработих по случая Джоуранъм. Знам истинското му име, къде е роден, кои са били родителите му, къде е преминало ранното му обучение и цялата информация, заедно с документални доказателства, замина при Слънцар Четиринадесети. Не мисля, че Слънцарят обича отцепниците.

— Но ти, струва ми се, каза, че не желаяш да разпалваш фанатизма.

— Няма да го разпаля. Щях да го сторя, ако бях дал информацията на онези от холовизията, ала аз я дадох на Слънцаря, където в края на краищата ѝ е мястото.

— И той ще разбуни фанатиците.

— Естествено, че не. Никой на Трантор няма да обърне никакво внимание на Слънцаря — каквото и да им разправя.

— Тогава какъв е смисълът?

— Е, точно това ще видим, Дорс. Нямам психоисторически анализ на ситуацията. Не знам даже дали изобщо е възможно да се направи подобен анализ. Само се надявам, че съм преценил правилно.

Ето Демерцел се разсмя.

Не му беше за пръв път. Седеше заедно с Хари Селдън и Дорс Венабили в една осигурена срещу подслушване камера и при сигнал от Хари току се разсмиваше. По някое време се облегна назад и се разрази в гръмогласен смях, но Селдън завъртя глава:

— Това въобще не звучи убедително.

Тук Демерцел се усмихна и после се разсмя с чувство за лично достойнство, а Селдън направи гримаса.

— Обърках се — каза той. — Няма никакъв смисъл да се мъча да ти разправам смешни истории. Схващаш шегата само интелектуално. Ще трябва просто да запомниш звука.

— Използвай холографски запис — предложи Дорс.

— Не! Записът не е Демерцел, а купчина идиоти, на които им плащат да се кикотят. Не ми трябва. Опитай пак, Демерцел.

И Първият министър се зае да опитва, докато Селдън не рече:

— Много добре, сега запомни този звук и го възпроизведи, когато ти зададат въпроса. Трябва да изглеждаш развеселен. Колкото и изкусно да го имитираш, не можеш да се смееш, а физиономията ти да е мрачна. Усмихни се малко, съвсем мъничко. Придърпай назад ъгълчетата на устните. — Устата на Демерцел бавно се разтегна в усмивка. — Не е зле. Можеш ли да направиш очите си да заблестят?.

— Как така „да заблестят“? — възмутено каза Дорс. — Никой не прави очите си да блестят. Това е метафора.

— Не е — кимна Селдън. — В окото има намек за сълза — от мъка, радост, изненада или каквото е там — и отражението на светлината от тази течна следа създава такова впечатление.

— Ама ти сериозно ли очакваш той да произведе сълзи?

Демерцел се намеси делово:

— Очите ми наистина произвеждат сълзи за общо почистване — никога прекалено много. Вероятно ако си въобразя, че са леко раздразнени...

— Опитай — настоя Селдън. — Нищо няма да ти стане.

Така че щом речта по субетерната холовизия приключи и към милионите светове със скорост, хилядократно по-голяма от светлинната, се понесоха думи — тежки, информативни и без риторични украшения, — които обсъждаха всичко друго освен роботите, Демерцел заяви, че е готов да отговаря на въпросите.

Не му се наложи да чака дълго. Още първият въпрос гласеше: „Господин Първи министър, вие робот ли сте?“

Демерцел само погледна спокойно и изчака напрежението да се покачи. Сетне се усмихна, тялото му леко се разтресе и той се разсмя. Смехът му не бе особено гръмогласен, но беше от все сърце — смях на човек, който се забавлява от моментно хрумване, заразителен смях. Публиката захихика, а после се разсмя заедно с него.

Демерцел почака смехът да утихне и след това с блеснали очи попита:

— Наистина ли трябва да ви отговоря? Има ли нужда?
Когато екраните потъмняха, той още се усмихваше.

— Сигурен съм, че стана — каза Селдън. — То се знае, не можем да очакваме мигновен обрат. Ще отнеме известно време, но сега нещата са задвижени във вярна посока. Забелязах го, когато прекъснах речта на Намарти на университетското поле. Публиката го подкрепяше, докато не му се изпречих насреща и не демонстрирах кураж въпреки неблагоприятните условия. Хората веднага почнаха да минават на моя страна.

— Мислиш ли, че положението е аналогично? — запита със съмнение Дорс.

— Разбира се. Щом не разполагам с психоисторията, мога да използвам аналогията и умствените си способности, с които предполагам, че съм роден. Погледни Първия министър. Обкръжен и обвиняван от всички страни, той посрещна нападката с усмивка и смях — най-нероботското нещо, което би могъл да направи, така че само по себе си то вече е отговор на въпроса. Естествено симпатиите започват да се изместват в негова полза и нищо не може да ги спре. Това обаче е едва началото. Ще трябва да изчакаме и да чуем какво ще каже Слънцар Четиринадесети.

— И в този случай ли си уверен?

— Абсолютно.

Тенисът беше един от любимите му спортове, но Хари предпочиташе да играе, отколкото да гледа другите. По тая причина той с нетърпение наблюдаваше как Император Клеон, облечен в спортни дрехи, търчи по корта, за да върне топката. Всъщност това бе императорски тенис, наречен тъй, защото беше обикнатата игра на монарсите — вариант с компютъризирана ракета, която можеше леко да променя наклона си със съответно притискане на хватата. Хари на няколко пъти се опита да усвои техниката, ала разбра, че овладяването на компютризираната ракета ще погълне много време, а времето на Хари Селдън бе твърде ценно за подобна тривиална цел.

Клеон пласира топката в невъзможна за връщане позиция и взе гейма. Изтича от корта под премерените аплодисменти на функционерите, които наблюдаваха играта, и Селдън му каза:

— Поздравления, сир. Направихте чудесен гейм.

Клеон отвърна с безразличие:

— Така ли мислиш, Селдън? Всички толкова внимават да ме оставят да спечеля, че не усещам никакво удоволствие.

— В такъв случай, сир, можете да наредите на противниците си да играят по-силно — рече професорът.

— Няма полза, пак ще гледат да загубят. А ако пък спечелят, ще изпитам още по-малко удоволствие от загубата, отколкото от някоя безсмислена победа. Императорството си има своите неволи, Селдън. Джоуранъм щеше да го проумее, ако бе успял да стане Император.

Той се скри в личната си кабинка с душ и след съответното време се появи изжулен, изсушен и облечен доста по-официално.

— А сега, Селдън — каза, като махна на всички останали да си вървят, — едва ли можем да намерим по-уединено място от тенискорта, пък и денят е разкошен, така че нека не влизаме вътре. Прочетох микогенското послание на този Слънцар Четиринадесети. Ще свърши ли работа?

— Напълно, сир. Както сам сте разбрали, Джоуранъм е обявен за отцепник от Микоген и е обвинен в богохулство с най-тежки думи.

— Това дали ще го довърши?

— Това, сир, фатално ще намали влиянието му. Днес малцина вярват в идиотската история за роботството на Първия министър. Нещо повече, Джоуранъм се прояви като лъжец и позьор и — още по-лошо — като човек, когото са хванали в лъжа и позьорство.

— Да, хванаха го — замислено кимна Клеон. — Имаш предвид, че да бъдеш непочтен, означава да си ловък, което може да е достойно за уважение, докато да бъдеш хванат, означава да си глупак, а туй никога не е достойно за уважение.

— Много ясно го изразихте, сир.

— Тогава Джоуранъм вече не представлява опасност.

— Не можем да бъдем сигурни в това, сир. Даже сега той би могъл да се възстанови. Все още има своята организация и някои от последователите му ще останат лоялни. Историята ни предлага доста примери за мъже и жени, които са се завръщали след също тъй и дори по-големи катастрофи.

— Не се паникьосвай — каза Демерцел, — предложението беше мое. Твърде дълго се задържах и поредицата от кризи е стигнала до точка, където съобразяването с Трите закона на роботиката ме парализира. Ти си естественият приемник.

— Аз не съм естественият приемник — разпалено отвърна Селдън. — Какво знам за управлението на Империята? Клеон е достатъчно глупав да смята, че съм се справил с тази криза чрез психоисторията, което естествено не е така.

— Няма значение, Хари. Ако вярва, че ти си имал психоисторически отговор, той с готовност ще те следва и това ще те утвърди като добър Първи министър.

— Императорът може да ме следва и право към разрухата.

— Чувствам, че твоят здрав разум — или интуиция — ще те насочва към целта... независимо дали имаш или не психоисторията.

— Но какво ще правя без теб... Данил?

— Благодаря ти, че ме наричаш тъй. Вече не съм Демерцел, сега съм само Данил. А Що се отнася до това, какво ще правиш без мен... Защо не опиташ да приложиш на практика някои от идеите на Джоуранъм за равенство и социална справедливост? Той може да не ги е мислил на сериозно, може да ги е използвал единствено като средство да печели сподвижници, ала сами по себе си те не са лоши идеи. И намери начин Рейч да ти помогне. Младежът беше с теб въпреки привързаността си към теориите на Джоуранъм и сигурно се разкъсва, чувствайки се наполовина предател. Покажи му, че не е така. В добавка ще можеш да работиш по-усилно над психоисторията, защото Императорът ще те подкрепя от все сърце.

— Но ти какво ще правиш, Демерцел?

— В Галактиката съществуват и други неща, за които следва да се погрижа. Нулевият закон продължава да важи и аз трябва да действам за доброто на човечеството дотолкова, доколкото мога да определя в какво се заключава то. И, Хари...

— Да, Данил?

— Все още имаш Дорс.

Селдън кимна.

— Да, все още имам Дорс — той спря за миг, преди да сграбчи неговата твърда ръка: — Сбогом, Данил.

— Сбогом, Хари — отвърна Данил.

И роботът се обърна. Тежката му мантия на Първи министър зашумоля, той се отдалечи с вдигната глава и изправен гръб по коридора на Двореца.

След като Данил си отиде, Селдън стоя, потънал в мисли, няколко минути. Сетне внезапно тръгна към апартамента на бившия Първи министър. Трябваше да му каже още нещо — най-важното.

Преди да влезе, се заколеба в приглушено осветения коридор. Стаята обаче пустееше. Тъмната мантия бе просната върху един стол. В покоите на Първия министър отекнаха последните думи на Хари към робота: „Довиждане, приятелю.“

Ето Демерцел си беше отишъл; Р. Данил Оливо бе изчезнал.

ВТОРА ЧАСТ

КЛЕОН I

Клеон I ... Макар, че често приемаше хвалебствените слова за съществуването на последния Император, под давлением на който Първата Галактическа Империя успешно беше обединена и заслужено процъфтяваща, четвъртвековната власт на Клеон I беше към края си. Това не може да се разглежда като негова директна вина. Залезът на Империята се базираше на политически и икономически фактори, твърде силни, за да се справи някой с тях по това време. Той беше случил със своите Първи Министри — Ето Демерцел, а после и Хари Селдън, в чието лице Императорът никога не губеше вяра за развитието и усъвършенстването на Психоисторията. Клеон и Селдън — цел на последния Джоуранъмитски заговор.

ЕНЦИКЛОПЕДИЯ
ГАЛАКТИКА

1

Мандел Грубер беше щастлив човек или поне изглеждаше такъв в очите на Хари Селдън. Селдън прекъсна всекидневната си сутрешна разходка, за да го погледа.

Грубер — вероятно под петдесетте, няколко години по-млад от Селдън — бе малко изгърбен от своята продължителна служба в парка на Императорския дворец, но имаше приветливо, гладко избръснато лице, увенчано с розовеещ череп, който се провиждаше под тънката му светлоруса коса. Той леко си подсвиркваше и оглеждаше листата на храстите за някакви следи от нашествие на насекоми.

Естествено че не беше главен градинар. Главният градинар на парка в Императорския дворец бе високопоставен чиновник с разкошен офис в една от постройките на огромния дворцов комплекс, разполагаше с цяла армия мъже и жени и вероятно не инспектираше поверения му имот по-често от веднъж-дваж годишно.

Мандел Грубер представляваше само пионка в тази армия. Селдън знаеше, че титлата му е градинар първа класа и че е добре заслужена с тридесет години вярна работа.

Професорът спря на равната, настлана с трошляк алея и му каза:

— Още един чудесен ден, Грубер!

Грубер вдигна поглед от храстите, а очите му засияха:

— Да, наистина, Първи министре, и на мен ми е жал за ония, които ще са натъпкани вътре.

— Имаш предвид, че това ме чака ли?

— За Първия министър хората няма какво толкоз да мислят, но ако ще изчезнете в тези сгради в ден като днешния, ние, малцината късметлии, можем мъничко да съжаляваме за вас.

— Благодаря за съчувствието, Грубер, ала нали знаеш, че под куполите живеят четиридесет милиарда транторианци? Всички тях ли ожалваш?

— Абсолютно всички. Много съм доволен, че не съм от транторски произход, така че можах да се кандидатирам за градинар.

Ние сме малцина на този свят, дето работим на открито. Ей ме на — един от шепата късметлии.

— Времето не винаги е толкова хубаво.

— Тъй е. И аз съм бивал тук в проливен дъжд и виещ вятър. Обаче щом си сложиш подходящи дрехи... Погледнете — и Грубер разпери широко ръце, широко като усмивката си, сякаш да прегърне огромното пространство на дворцовия парк. — Имам си приятели — дърветата, поляните, всички животински видове ми правят компания — и дори през зимата насърчавам растежа в геометрични форми. Някога виждали ли сте геометрията на парка, Първи министре?

— Че в тоя момент не я ли гледам?

— Имам предвид да разтворите плановете пред вас така, че да й се насладите с един поглед — тя е направо чудесна. Планирана е преди стотина години от Тапер Саванд и оттогава малко е променяна. Тапер бил голям специалист по градините, най-големият може би, и е дошъл от моята планета.

— Не беше ли Анакреон?

— Наистина. Далечен свят нейде на края на Галактиката, където все още има дива природа и животът може да бъде сладък. Аз дойдох тук с жълто на устата, когато сегашният главен градинар пое властта при стария Император. Естествено днес приказват за препроектиране на парка — Грубер въздъхна дълбоко и поклати глава. — Огромна грешка би било. Сега паркът е точно какъвто трябва да бъде: с правилни пропорции, добре балансиран, приятен за окото и душата. Вярно е, че навремето той понякога е бил променян. Императорите се уморяват от старото и винаги търсят новото, като че ли новото винаги е някак си по-хубаво. Нашият настоящ Император, дано дълго да живее, е запланувал с главния градинар да го препроектират. Поне така се говори между нас — последните изречения Грубер произнесе бързешком, сякаш се срамуваше, че разпространява дворцова клюка.

— Това може да не стане скоро.

— Надявам се, Първи министре. Моля ви, ако имате възможност да откъснете малко време от цялата тая тежка за сърцето работа, дето сигурно я вършите, проучете плана на парка. Рядка красота е и ако от мен зависи, от всичките тези стотици квадратни километри няма да преместя от мястото му нито листче, цвете или заек.

Селдън се усмихна:

— Ти си се посветил на професията си, Грубер. Няма да се изненадам, ако един ден станеш главен градинар.

— Дано съдбата ме опази от това. Главният градинар не диша чист въздух, не вижда естествен пейзаж и забравя всичко, което е научил от природата. Живее ей там — посочи с презрение Мандел Грубер — и си мисля, че вече не би различил храст от поток, освен ако някой от подчинените му не го изведе навън и не постави ръка върху храста или я топне в потока.

За миг изглеждаше, че градинарят ще изхрани своето презрение, но той сякаш не можа да намери място, където би посмял да се изплюе.

Селдън тихо се разсмя:

— Добре е човек да поразговаря с теб, Грубер. Като ме налегнат задълженията, ми е приятно да се откъсна за малко, та да послушам философията ти за живота.

— Ах, Първи министре, не ме бива за философии. Слабо ми е образованието.

— За да бъдеш философ, не ти трябва образование, а само пъргав ум и житейски опит. Внимавай, Грубер, мога да те повиша.

— Ако просто ме оставите какъвто съм, Първи министре, ще имате цялата ми благодарност.

Хари Селдън продължи пътя си с усмивка, но тя изчезна, щом мислите му се върнаха пак към настоящите проблеми. Десет години като Първи министър — ако Грубер знаеше как му се повдига от този пост, неговата симпатия щеше да стигне огромни висоти. Можеше ли той да схване факта, че напредъкът на Селдън в техниките на психоисторията го заплашва да се сблъска с една непоносима дилема?

Умислените разходки на Селдън из парка бяха въплъщение на спокойствието. Тук, в центъра на прякото владение на Императора, човек трудно би повярвал, че се намира в свят, който с изключение на тая област е затворен с куполи. Това място чудесно можеше да бъде и на родния му Хеликон или на Анакреон — родината на Грубер.

Разбира се, чувството за умиротвореност беше илюзорно. Територията бе охранявана, тя направо бъкаше от служители на сигурността.

Някога, преди хиляда години, паркът на Императорския дворец — много по-малко разкошен, много по-малко отличаващ се от един свят, дето тепърва ще почне да конструира куполи над отделните области — е бил отворен за всички граждани и самият Император можел неохраняван да се разхожда из алеите и да кима в отговор на поздравяващите го поданици... Някога. Сега службите за сигурност си бяха по местата и вероятно никой транторианец не би успял да проникне тук. Това обаче не премахваше опасността, защото когато тя дойдеше, идваше от страна на недоволните имперски чиновници и от корумпираните войници. Точно вътре в парка заплахата за Императора и неговия персонал бе най-голяма. Какво например би станало, ако при онзи случай преди десетина години Селдън не бе придружаван от Дорс Венабили?

Беше по време на първата му година като Първи министър и той предположи (постфактум), че е съвсем естествено някои завистници да изгарят от мъка заради неочаквания му избор на този пост. Мнозина други, далеч по-квалифицирани — дали заради дългогодишната си служба, или най-вече от самомнение — също можеха да се ядосват на издигането му. Те не знаеха нищичко за психоисторията или за значението, което Императорът й отдаваше, и най-лесният начин да оправят нещата се оказа да подкупят един от положилите клетва бранители на Първия министър.

Дорс ще да е била доста по-недоверчива от самия Селдън или пък с изчезването на Демерцел от сцената инструкциите да пази

съпруга си са били засилени. Истината е, че през първите няколко години от премиерството му тя по-често бе редом с него, отколкото нейде другаде.

И един късен топъл следобед Дорс забеляза отблясъка на захождащото слънце — слънцето, което никога не се виждаше под куполите на Трантор — върху метала на бластер.

— Лягай, Хари! — викна внезапно и краката ѝ замачкаха тревата, когато се втурна към сержанта.

— Дай ми бластера, сержанте — свирепо каза Дорс Венабили.

Кандидат-убиецът, който за миг застина при неочакваната гледка на тичащата жена, сега реагира бързо и насочи лъскавия бластер.

Тя обаче вече беше до него; пръстите ѝ стиснаха като менгеме дясната му китка и я повдигнаха нагоре.

— Пусни го — изсъска през зъби.

Сержантът се помъчи да издърпа ръката си и лицето му се изкриви.

— Не се опитвай, сержанте — рече Дорс. — Коляното ми е на три инча от слабините ти и само да мигнеш, ще говориш за гениталиите си в минало време. Затова не мърдай. Ха така. Добре, сега отвори ръка. Ако не пуснеш бластера веднага, ще ти я счупя.

Един градинар притича с вила в ръцете. Дорс го отпрати назад. Сержантът изгърва оръжието на земята.

Селдън вече бе наближил:

— Аз ще го отведа, Дорс.

— Няма да го отвеждаш. Вземи бластера и влез между тия дървета. Може да участват още хора и да са готови да действат.

Жената не беше отслабила хватата си. Тя каза:

— Сега, сержанте, искам името на този, който те е уговорил да посегнеш върху живота на Първия министър, и имената на всички други, които са с теб.

Сержантът мълчеше.

— Не ставай глупак — рече Дорс Венабили. — Говори! — и изви ръката му. Той падна на колене, а тя стъпи на врата му. — Ако си мислиш, че мълчанието много ти отива, мога да ти строша ларинкса и да млъкнеш завинаги. Преди това обаче ще те повредя лошо — няма да ти оставя една здрава кост. По-добре говори.

Сержантът се разприказва.

По-късно Селдън я запита:

— Как можа да го направиш, Дорс? Никога не съм предполагал, че си способна на такова... насилие.

Тя хладнокръвно отвърна:

— Всъщност, Хари, аз не му причиних много болка. Заплахата се оказа достатъчна. Във всеки случай най-важното беше твоята безопасност.

— Трябваше да ме оставиш сам да се оправям с него.

— Защо? За да пощадя мъжката ти гордост? Първо, ти нямаше да бъдеш толкова бърз. Второ, каквото и да бе успял да сториш, ти си мъж и то щеше да бъде очаквано. Аз съм жена, а жените, според общото мнение, не са така жестоки и повечето нямат силата да направят онова, което направих аз. Цялата случка ще спечели от преразказването и всички ще започнат да се ужасяват от мен. Заради страха от Дорс Венабили никой няма да се осмели да ти причини нещо лошо.

— Заради страха от теб и заради страха от наказанието. Нали знаеш, че сержантът и неговите помощници ще бъдат убити?

При тези думи обикновено сдържаният облик на Дорс се помъти от тревога, сякаш тя не можеше да понесе мисълта за екзекуцията на предателите, макар те да биха повалили нейния любим Хари, без да се колебаят.

— Но — възкликна — конспираторите няма защо да се убиват! Изгнанието ще свърши работа.

— Не, няма да свърши работа — настоя Селдън. — Твърде късно е. Клеон не ще и да чуе за друго, освен за екзекуция. Ако желаш, мога да ти го цитирам.

— Искаш да кажеш, че вече е решил?

— Моментално. Обясних му, че ще бъде напълно достатъчно да ги пратят в изгнание или да ги тикнат в затвора, ала той отказа. Отвърна ми: „Всеки път, когато се опитам да реша някой проблем направо и със сила, първо Демерцел, а сега и ти започвате да говорите за «деспотизъм» и «тирания». Само че това е моят Дворец. Това е моят парк. Това са моите пазачи. Безопасността ми зависи от сигурността на туй място и от лоялността на тия хора. Мислиш ли, че и най-дребното отклонение от абсолютната лоялност може да бъде наказано с друго, освен с незабавна смърт? Как иначе би могъл да бъдеш в безопасност? Как иначе аз бих могъл да съм в безопасност?“ Казах му, че трябва да

има съд. „Разбира се — рече ми, — кратък военен съд и не очаквам нито един глас за нещо различно от екзекуцията. Ще ги накарам да го проумеят.“

Дорс изглеждаше ужасена:

— Ти го приемаш много спокойно. Да не си съгласен с Императора?

Селдън кимна с нежелание:

— Съгласен съм.

— Понеже това беше покушение срещу теб? Нима си зарязал принципите си заради отмъщението?

— Стига, Дорс, не съм отмъстителен, обаче не само аз бях изложен на опасност или дори не Императорът. Ако новият летопис на Империята ни учи на нещо, то е, че владетелите идват и си отиват. Онова, което трябва да се защитава е психоисторията. Несъмнено, че даже и да ми се случи нещастие, някой ден тя ще бъде разработена, ала Империята запада бързо и ние не можем да чакаме. А единствен аз съм напреднал достатъчно, за да подготвя необходимите техники навреме.

— Тогава трябва да научиш и другите на това, което знаеш — мрачно каза Дорс.

— Да, правя го. Юго Амарил е приемлив заместник и съм събрал една група техничари, които все някога ще бъдат полезни, но те няма да станат толкова... — той млъкна.

— Няма да станат толкова добри, колкото си ти — толкова мъдри, толкова способни? Наистина ли?

— Така мисля — рече Селдън — и съм човек. Психоисторията е моя и ако има възможност аз да я разработя, искам аз да получа признанието.

— Човек — въздъхна Дорс и едва ли не тъжно поклати глава.

Екзекутираха ги. Такава чистка не бе виждана повече от век. Двама министри, петима по-нископоставени чиновници и четирима войници, включително злополучният сержант, намериха смъртта си. Всеки служител от охраната, който не устоя на невероятно суровото разследване, беше освободен от работа и заточен в отдалечените Външни светове.

Оттогава не се чу и шепот за нелоялност, а вниманието, с което пазеха Първия министър, стана всеизвестно — да не говорим за ужасната му съпруга, която мнозина вече наричаха Жената-тигър и

която бдеше над него. Но повече не бе необходимо Дорс да го придружава навсякъде. Невидимото ѝ присъствие беше достатъчна защита и Император Клеон можа да се наслади на почти десет години спокойствие и абсолютна сигурност.

Сега обаче психоисторията най-после стигна до точка, където можеха да се правят известни предвиждания, и докато Селдън пресичаше парка от своя офис на Първи министър до лабораторията си на психоисторик, той с безпокойство осъзна, че на тази мирна ера май ѝ се вижда краят.

3

Въпреки това Хари Селдън не успя да потисне вълната от задоволство, която изпита при влизането си в лабораторията.

Как само се бяха променили нещата!

Всичко бе започнало преди двадесет години с неговото заиграване с второразредния хеликонски компютър. Точно тогава му хрумна първата мъглява идея за онуй, което щеше да прерасне в парахаотична математика.

Сетне дойдоха годините в Стрилингския университет, когато двамата с Юго Амарил се опитаха да ренормализират уравненията, да се избавят от неудобните безкрайности и да открият начин да избягнат най-лошите хаотични ефекти. Наистина не успяха особено много.

Сега обаче, след десет години като Първи министър, той разполагаше с цял етаж от последните компютри и голям екип хора, трудещи се над най-различни проблеми.

По необходимост никой от екипа му — с изключение, разбира се, на Юго и него самия — не можеше да знае доста повече от непосредствената задача, с която се занимаваше. Всеки работеше само с малка клисура или канара от гигантския планински масив, който единствено Селдън и Амарил умееха да видят като цяло. Но дори те го съзираха смътно, със скрити в облаците върхове и забулени в мъгла склонове.

Естествено, Дорс Венабили беше права. Трябваше да започне да посвещава хората си в дълбоката тайна. Техниката вече твърде излизаше извън възможностите на двама души, пък и Селдън остаряваше. Даже и да го очакваха още няколко десетилетия, годините на най-плодоносните му открития със сигурност бяха останали зад гърба му.

След месец Амарил щеше да стане на тридесет и девет и макар все още да бе млад, за математик вероятно не бе съвсем, а работеше над проблема почти така дълго, както самият Селдън. Навярно и неговите способности за нови отклоняващи се идеи западаха...

Юго Амарил го видя да влиза и се приближи. Първият министър го наблюдаваше с топло чувство. Амарил беше също толкова далянец, колкото и приемният син на Селдън, Рейч, ала въпреки мускулестото си тяло и ниския си ръст изобщо не приличаше на човек от този сектор. Нямаше мустаци, нямаше акцент, като че ли нямаше и каквото и да е далянско самосъзнание. Бе останал непроницаем дори за обаянието на Джоу-Джоу Джоуранъм, който до такава степен се бе харесал на хората от Дал.

Амарил сякаш не притежаваше нито секторен, нито планетарен, нито даже имперски патриотизъм, а принадлежеше — напълно и изцяло — на психоисторията.

Селдън изпита тръпка на непълноценност. Той самият не можеше да не размишлява за себе си като за хеликонец. Чудеше се дали хеликонското му самосъзнание няма да го подведе, изкълчвайки мисленето му за психоисторията. За да я използва както следва, в идеалния случай човек трябваше да се извиси над световите и секторите и да борави единствено с човечеството като безлична абстракция — точно това, което правеше Амарил.

„А аз не го правя“ — призна си Селдън и мълчешком въздъхна.

— Струва ми се, че прогресираме, Хари — каза Юго Амарил.

— Струва ли ти се, Юго? Само ти се струва?

— Не искам да излизам в Космоса без скафандър — съвсем сериозно отвърна той (Селдън знаеше, че колегата му не притежава кой знае какво чувство за хумор) и двамата отидоха в кабинета. Кабинетът беше малък, но добре защитен срещу подслушване.

Амарил седна и кръстоса крака:

— Последният ти план как да избегнем хаоса може би донейде върши работа — естествено за сметка на точността.

— Разбира се. Каквото спечелим на правата, го губим на завоите — така действа Вселената. Трябва само някак си да я поизлъжем.

— Поизлъгали сме я. Все едно, че гледаш през заскрежено стъкло.

— По-добре е от годините, когато се мъчехме да гледаме през олово.

Амарил си промърмори нещо под носа, сетне каза:

— Можем да доловим сенки и отблясъци от светлина.

— Изясни се!

— Не мога, но вече разполагам с първичния радиант, над който работих като а-а-а...

— Опитай с кротката ламика. Това е едно животно — впрегатно добиче, което имаме на Хеликон. Тук на Трантор няма такива.

— Ако ламиката се труди здравата, тогава моята работа над първичния радиант е била като нейната.

Натисна защитния клавиш на бюрото си, едно чекмедже се отключи и безшумно се отвори. Той извади оттам тъмен непрозрачен куб, който Селдън зараглежда с интерес. Хари Селдън сам беше разработил схемата на първичния радиант, обаче я налепи Амарил — него си го биваше да върши нещо с ръцете.

Стаята се затъмни и във въздуха затрепкаха уравнения и съотношения. Под тях се разстлаха числа, увиснали над повърхността на бюрото като окачени на невидими нишки.

— Чудесно — кимна Селдън. — Някой ден, стига да доживеем, първичният радиант ще излива река от математически символи, които ще очертават миналата и бъдещата история. С него ще можем да откриваме течения и поточета и да намираме начини да ги пренасочваме така, както ние предпочитаме.

— Да — сухо отвърна Амарил. — Ако съумеем да живеем със съзнанието, че действията, дето предприемаме за добро, могат да се обърнат за лошо.

— Юго, повярвай, никога не си лягам вечер, без тази мисъл да ме мъчи. Все пак още не сме стигнали дотам. Всичко, което имаме, е тук. Но то, ти сам го каза, не е нищо повече от светлини и сенки, гледани през заскрежено стъкло.

— Съвсем вярно.

— И какво според теб виждаш, Юго? — Селдън внимателно и малко тъжно огледа Амарил.

Той беше наддал на тегло и станал леко дундест. Прекарваше твърде дълго прегърбен над компютрите (а сега и над първичния радиант) и твърде недостатъчно във физическа дейност. И макар, както Селдън знаеше, от време на време да се срещаше с жени, никога не се бе оженил. Груба грешка! Даже и на един работохолик му се налага да отдели някой час, за да зарадва съпругата си и да обърне внимание на нуждите на децата.

Хари Селдън си помисли за своята все още стройна фигура и за начина, по който Дорс се стремеше да го накара да я поддържа такава.

— Какво виждам ли? — рече Амарил. — Империята е в опасност.

— Империята винаги е в опасност.

— Да, обаче тази е по-определена. Възможно е да имаме неприятности в Центъра.

— На Трантор?

— Така предполагам. Или пък в Периферията. Или положението тук ще стане лошо — може би гражданска война, или Външните светове ще започнат да се отцепват.

— Навярно не е нужно да се използва психоисторията, за да се посочат такива възможности.

— Интересното е, че те май се изключват взаимно. Или едната, или другата. Вероятността двете да се осъществят едновременно е много малка. Ето виж! Това е от собствената ти математика, погледни!

Те задълго се наведоха над първичния радиант.

Накрая Селдън призна:

— Не мога да разбера защо двете ще се изключват взаимно.

— И аз не мога, Хари, но каква е ценността на психоисторията, ако ни показва единствено неща, които и бездруго виждаме? Онова, което тя не ни показва, е, първо, коя алтернатива е по-добра, и второ, какво да правим, та да се осъществи по-добрата и да снижим вероятността за по-лошата.

Селдън присви устни и бавно произнесе:

— Мога да ти кажа коя алтернатива е за предпочитане. Да оставим Периферията да се отцепи и да запазим Трантор.

— Наистина ли?

— Без съмнение. Трябва да поддържаме Трантор стабилен дори и само затова, че ние сме тук.

— Мисля, че нашето удобство не е решаващо.

— Ала психоисторията е решаваща. Каква полза ще имаме да задържим Периферията непокътната, ако условията на Трантор ни принудят да преустановим работата си? Не казвам, че ще ни убият, но може да не сме в състояние да работим. От развитието на психоисторията ще зависи съдбата ни. Що се отнася до Империята, ако

Периферията се отцепи, тогава само ще започне разпадането, на което може да му потрябва много време, за да стигне до сърцевината.

— Даже и да си прав, Хари, какво да сторим, за да поддържаме Трантор стабилен?

— Като начало ще трябва да помислим над въпроса.

Възцари се мълчание, сетне Селдън забеляза:

— Мисленето не ме прави щастлив. Ами ако Империята вече е тръгнала в погрешна посока и така е било през цялата история? Всеки път, когато разговарям с Грубер, си мисля за това.

— Кой е Грубер?

— Мандел Грубер. Градинар.

— Аха, онзи същият, който беше дотичал с вилата да те спасява при несполучливото покушение?

— Да. Винаги съм му бил благодарен за жеста. Разполагаше само с една вила, а бе напълно възможно да има и други конспиратори, въоръжени с бластери. Туй се казва лоялност! Както и да е, като говоря с него, все едно, че поемам глътка чист въздух. Не мога да прекарвам цялото си време в разговори с дворцови чиновници и психоисторици.

— Благодаря.

— Хайде, знаеш какво имам предвид. Грубер обича простора. Харесва вятъра, дъжда, свирепия студ и всичко друго, с което може да го изненада случаят. Понякога на мен самия това ми липсва.

— На мен не ми липсва. Няма да ми мигне окото, ако никога не изляза вън.

— Ти си израснал под купола, но представи си, че Империята се състои от малки неиндустриализирани светове, които се прехранват със скотовъдство и земеделие, слабонаселени са и имат доста неувоени площи. Няма ли да бъде по-хубаво всички да сме навън?

— Звучи ужасно.

— Ще намеря малко свободно време да проверя колкото мога по-подробно. Струва ми се, че това е случай на нестабилно равновесие. Подобен слабонаселен свят или ще замре и обеднее, изпадайки в някакво некултурно състояние близо до животинското, или ще се индустриализира. Той балансира на тесен връх и ще се прекатури в едната или другата посока. Така се е случило, че почти всички светове в Галактиката са се втурнали в индустриализацията.

— Защото това е по-добре.

— Навярно, но не може да продължава вечно. Сега наблюдаваме резултатите от прекатурването. Империята няма да съществува още дълго, понеже... понеже е прегрята. Не мога да измисля по-своястна формулировка. Ако чрез психоисторията успеем да предотвратим падането или, което е по-вероятно, подпомогнем оздравяването подир падането, нима ще бъде само за да осигурим следващ период на прегряване? Нима човечеството няма друго бъдеще, освен да тика като Сизиф камъка чак до върха на планината, единствено за да го види как се търкаля отново към дъното?

— Кой е Сизиф?

— Герой от примитивен мит. Юго, трябва да четеш повече.

Амарил сви рамене:

— Така че да мога да науча за Сизиф? Я остави тези дреболии. Може би психоисторията ще ни покаже пътя към съвсем ново общество, което да се различава във всяко отношение от онова, дето виждаме, стабилно и желано общество.

— Надявам се — въздъхна Селдън. — Надявам се, ала засега няма никакви изгледи. В близките години ще трябва просто да работим за отцепването на Периферията. Това ще бъде знак за началото на падането на Галактическата империя.

— Точно така му рекох — каза Хари Селдън. — „Това ще бъде знак за началото на падането на Галактическата империя.“ И то ще стане, Дорс.

Дорс го слушаше със стиснати устни. Тя приемаше Селдъновото премиерство хладнокръвно, както приемаше всичко друго. Единствената ѝ задача бе да пази него и психоисторията му, но отлично осъзнаваше, че тази задача се утежнява от поста му. Най-добрата защита бе да стане незабележим, а докато символите на Империята — Корабът и Слънцето — продължаваха да светят над Селдън, никакви съществуващи физически бариери нямаше да бъдат задоволителни...

Луксът, в който сега живееше — сигурната защита срещу шпиониращите лъчи и евентуалното покушение; преимуществото за собствените си исторически проучвания да разполага с почти неограничени средства, — не я удовлетворяваше. С готовност би го разменила за старото им жилище в Стрилингския университет или, още по-хубаво, за някой забутан апартамент в безименен сектор, където никой да не ги познава.

— Всичко това е много добре, Хари, скъпи — рече, — ала не е достатъчно.

— Какво не е достатъчно?

— Информацията, която ми даваш. Твърдиш, че можем да загубим Периферията. Как? Защо?

Селдън леко се усмихна:

— Чудесно би било да знам, Дорс, обаче психоисторията още не е на този етап, когато да може да ни го каже.

— Тогава ти как виждаш нещата? Може би като следствие от амбициите на отдалечените местни губернатори да се обявят за независими?

— Това положително е важен фактор. Случвало се е — и ти го знаеш по-добре от мен, — но никога не е продължавало дълго. Тоя път може да е за постоянно.

— Понеже Империята е по-слаба?

— Да, защото сега търговията върви по-трудно отпреди, защото комуникациите са по-ограничени, отколкото са били, защото губернаторите в Периферията наистина са по-близо от всякога до независимостта. Ако някой от тях се надигне с по-специални амбиции...

— Готов ли си да кажеш кой би могъл да бъде?

— Ни най-малко. Всичко, което на този етап можем да извлечем от психоисторията, е, че ако някакъв губернатор с необичайни способности и апетити въстане, условията да постигне целта си ще бъдат много по-подходящи от някогашните. Възможно е причината да е друга — голяма естествена катастрофа или внезапна гражданска война между две различни коалиции от Външните светове. Нищо от това не е предсказуемо отсега, обаче можем да твърдим, че ако се случи нещо подобно, то ще има по-сериозни последици, отколкото би имало преди един век.

— Но ако не знаеш малко по-точно какво ще се случи там, как ще действаш тъй, че да си сигурен в разцепването на Периферията, а не на Трантор?

— Като следя и едното, и другото, опитвам се да стабилизирам Трантор и не се опитвам да стабилизирам Периферията. Не можем да очакваме психоисторията автоматично да направлява събитията, без да узнаем много повече за начина, по който работи. Затуй, така да се каже, ще трябва непрекъснато да използваме ръчното управление. Някой ден техниката ще бъде усъвършенствана и нуждата от ръчно управление ще се намали.

— Аха — каза Дорс, — не сега, а някой ден, нали?

— Да. Дори и това е само надежда.

— Добре, какъв вид нестабилност би заплашила Трантор, ако решим да задържим Периферията?

— Възможностите са същите: икономически и социални фактори, амбициозни съперничества между високопоставените служители. И още нещо. Описах на Юго Империята като прегрята и Трантор всъщност е най-прегрятата ѝ част. Той сякаш направо се разпада. Инфраструктурата — водоснабдяването, отоплението, отстраняването на отпадъците, горивопроводите, всичко — изпитва

необичайни трудности и напоследък все повече и повече започва да ме занимава.

— Ами смъртта на Императора?

Селдън разпери ръце:

— Това неизбежно ще се случи, обаче Клеон е в добро здраве. Той е само на моите години, което означава, че бих желал да е по-млад, но все пак не е твърде стар. Синът му е абсолютно неподходящ да го наследи, а пък претенденти ще се намерят достатъчно. Даже повече от достатъчно, за да предизвикат неприятности и да направят от смъртта му проблем. Ала тя може и да не се окаже истинска катастрофа от гледна точка на историята.

— Тогава, да речем, убийството му?

Селдън нервно вдигна поглед:

— Не го споменавай. Даже и да сме под сигурени, не използвай тази дума.

— Хари, не ставай глупав. С подобна възможност също трябва да се съобразяваме. Беше време, когато джоуранъмитите можеха да докопат властта, и ако бяха успели, Императорът по един или друг начин...

— Едва ли, щеше да им бъде по-удобен като фигурант. Но забрави за това. Джоуранъм почина миналата година на Нишяя — доста покъртителен пример.

— Той имаше последователи.

— Естествено. Всеки има последователи. Щом проучваш ранната история на Транторското кралство и Галактическата империя, попадала ли си някога на глобалистката партия от моя роден Хеликон?

— Не, не съм. Не искам да засягам чувствата ти, Хари, обаче въобще не си спомням да съм попадала на исторически епизод, в който Хеликон да е играл някаква роля.

— Не си ме засегнала, Дорс. Винаги съм казвал, че свят без история е щастлив свят. Както и да е, преди около двадесет и четири века там имало група хора, които били напълно убедени, че Хеликон е единственото населено място във Вселената. Хеликон е бил Вселената и освен него съществувала само твърдата небесна сфера, обсипана със звездички.

— Е, как са могли да вярват в това? — попита Дорс. — Сигурно са били част от Империята.

— Да, но глобалистите настоявали, че всички доказателства за съществуването на Империята са или илюзия, или преднамерена измама и че имперските пратеници и чиновници са всъщност хеликонци, които по някаква причина играят тази роля. Били са абсолютно имунизирани срещу здравия разум.

— И какво се случило?

— Предполагам, че винаги е приятно да си мислиш, че твоят свят е Светът. Във възхода си глобалистите вероятно са убедили десет процента от населението на планетата да се влеят в тяхното движение. Само десет процента, ала те представлявали едно разпалено малцинство, което надделяло над безразличното мнозинство и заплашвало да вземе властта.

— Обаче не успели, нали?

— Не, не успели. Глобализмът предизвикал намаляване на имперската търговия и хеликонската икономика изпаднала в стагнация. Когато започнало да се отразява на портфейлите на хората, вярването им бързо загубило популярност. Навремето възходът и падението му озадачили мнозина, но психоисторията, сигурен съм, би показала, че това е неизбежно и че изобщо не е било нужно да му се обръща внимание.

— Разбирам. Само че, Хари, каква е поуката? Предполагам, че има известна връзка с онова, което обсъждаме.

— Връзката е, че такива движения никога не изчезват напълно, независимо колко смешни може да са догмите им в очите на разумните хора. На Хеликон сега, в този момент, все още съществуват глобалисти. Не са много, но от време на време седемдесет-осемдесет от тях се събират на нещо, което наричат Глобален конгрес, и си доставят невероятно удоволствие, говорейки си един на друг за глобализма. Е, само преди десет години движението на джоуранъмитите изглеждаше ужасна заплаха за тоя свят, така че въобще няма да бъде изненада, ако са останали някакви отломки. Остатъци от него може да има и след хиляда години.

— Не е ли възможно някоя отломка да бъде опасна?

— Съмнявам се. Това, което правеше движението опасно, беше обаянието на Джоу-Джоу, а той е мъртъв. Джоу-Джоу дори не умря героично или по друг забележителен начин; просто се състари и почина в изгнание като сломен човек.

Дорс се изправи и бързо закрачи из стаята, размахвайки ръце и свивайки юмруци. Сетне се върна и спря пред седналия Селдън.

— Хари — рече, — нека ти кажа какво ме тревожи. Ако психоисторията сочи възможността на Трантор да станат сериозни безредици и ако все още има джоуранъмити, те все още могат да замислят смъртта на Императора.

Селдън нервно се разсмя:

— Плашиш се от сенки, Дорс. Успокой се.

Обаче откри, че не му е толкова лесно да пренебрегне казаното от нея.

Секторът Уай по традиция се противопоставяше на Ентунската династия на Клеон I, която управляваше Империята вече над два века. Противопоставянето датираше от времето, когато някои от кметовете на Уай бяха заемали имперския трон. Уайската династия нито бе властвала дълго, нито се бе оказала особено успешна, ала хората и управниците от този сектор трудно можеха да забравят, че някога са били — макар временно и без голяма полза — абсолютни господари. Краткият период отпреди осемнадесет години, когато самоназначилата се за кмет на Уай Прашел хвърли ръкавица на Империята, беше подсилил както уайската гордост, тъй и чувството за неудовлетвореност.

Всичко това обясняваше защо скромната групичка водачи на конспирацията се чувстваха в Уай в такава безопасност, каквато не биха изпитвали където и да е другаде на Трантор.

Петима от тях седяха около масата в една стая нейде из порутената част на сектора. Стаята бе лошо обзаведена, но добре защитена срещу подслушване.

На стол, малко по-качествен от другите, се разполагаше човек, който спокойно можеше да бъде взет за водач. Лицето му беше слабо и с нездрав тен, устата — широка, а устните — толкова бледи, че едва се забелязваха. Косата му бе леко прошарена, ала очите му горяха с неугасима ярост.

Беше се втренчил в седналия точно насреща му мъж — явно по-стар и отпуснат, с почти бяла коса и увиснали бузи, които потреперваха, щом проговореше.

Водачът остро каза:

— Е? Напълно ясно е, че нищо не си свършил. Обясни защо!

По-възрастният рече:

— Аз съм стар джоуранъмит, Намарти. Защо трябва да обяснявам действията си?

Гембъл Дийн Намарти, бившата дясна ръка на Ласкин Джоу-Джоу Джоуранъм, отбеляза:

— Има много стари джоуранъмити. Някои са некомпетентни, други са кекави, трети са забравени. Това, че си стар джоуранъмит, не означава нещо повече от това да си стар глупак.

Възрастният мъж се облегна на стола си:

— Ти ме наричаш стар глупак? Мен? Каспал Каспалов? Аз бях с Джоу-Джоу още когато ти не беше влязъл в партията, когато беше едно парцаливо нищо, което си търси ръководна идея.

— Не съм те нарекъл глупак — припряно отвърна Намарти. — Казах само, че някои стари джоуранъмити са глупаци. Сега имаш възможност да ми докажеш, че не си от тях.

— Моите връзки с Джоу-Джоу...

— Забрави ги. Той е мъртъв!

— Аз мисля, че духът му продължава да живее.

— Ако тази мисъл ще ни помага в борбата, тогава духът му продължава да живее. Само че за другите, а не за нас. Ние знаем, че той грешеше.

— Не съм съгласен.

— Не настоявай да изкараш герой един обикновен човек, който правеше грешки. Той си въобразяваше, че може да раздвижи Империята единствено със силата на ораторството, със слово...

— Историята показва, че в миналото думите са местели планини.

— Явно не думите на Джоуранъм, защото той допускаше грешки. Джоу-Джоу много некадърно скри микогенския си произход и, още по-лошо, позволи да го подмамат да обвини Първия министър Ето Демерцел, че е робот. Предупреждавах го против такова обвинение, но той не поиска да ме послуша и това го унищожи. Хайде сега да почнем на чисто, а? Както и да използваме името на Джоуранъм пред другите, нека ние самите не се вцепеняваме от него.

Каспал Каспалов седеше мълчаливо. Другите трима местеха поглед от Намарти към Каспалов и обратно, решени да оставят водача да изнесе тежестта на спора.

— Заради изгнаничеството на Джоуранъм на Нишая движението се разцепи и можеше да изчезне — твърдо каза Намарти. — И наистина щеше да изчезне, ако не бях аз. Малко по малко, камък по камък аз го изградих отново и го превърнах в мрежа, която опасва цял Трантор. Смятам, че го знаеш.

— Знам го, шефе — промърмори Каспалов. Използването на титлата даде ясно да се разбере, че търси помирение.

Гембъл Дийн Намарти сдържано се усмихна. Не настояваше за това обръщение, но винаги му бе приятно да го чуе. Той напомни:

— Ти си част от тази мрежа и имаш своите задължения.

Каспалов се размърда. Явно водеше вътрешен спор и накрая бавно издума:

— Ти ми рече, шефе, че си предупредил Джоуранъм да не обвинява стария Първи министър, че е робот. Той не те е послушал, ала поне те е оставил да си кажеш приказката. Може ли аз да имам същата привилегия да посоча какво мисля за грешка и ти да ме изслушаш така, както Джоуранъм е изслушал теб — даже и ако ти, също като него, не приемеш съвета?

— Естествено, че ще си кажеш приказката, Каспалов. Ти си тук точно за да можеш да го сториш. Каква ти е идеята?

— Тая наша нова тактика е погрешна, шефе. Тя предизвиква разрушения и вреди.

— Разбира се! Тъй е замислена — Намарти се раздвижи на стола си, сдържайки с усилие своя гняв. — Джоуранъм се опита да убеждава и не успя. Ние ще съборим Трантор чрез действия.

— Колко ще продължат? И на каква цена?

— Толкова дълго, колкото трябва, и то при много ниска цена. Прекъсване на енергозахранването тук, спиране на водата там, връщане на каналните потоци, повреда на кондиционерите — всичко туй означава неприятности и неудобства.

Каспалов поклати глава:

— Тези неща се натрупват, шефе.

— Естествено, Каспалов, и ние искаме разочарованието и негодуванието на хората също да се натрупат. Слушай, Каспалов, Империята се разлага. Всеки го знае. Всеки, способен да мисли интелигентно, го знае. Техниката ще отказва тук и там, дори и нищо да не правим. Ние само малко ѝ помагаме.

— Това е опасно, шефе. Инфраструктурата на Трантор е невероятно сложна. Някой невнимателен тласък и тя може да се разпадне. Ако дръпнем погрешна нишка, Трантор би могъл да се срути като къщичка от карти.

— Засега не се е срутил.

— Но утре може и да се срути. И какво ще стане, ако хората разберат, че ние сме причината? Ще ни разкъсат на парчета. Няма да има нужда да викат силите за сигурност или военните. Тълпата ще ни унищожи.

— Откъде ще научат достатъчно, та да ни обвинят? Естествената мишена на хорското негодувание ще бъде правителството — съветниците на Императора. Никога няма да видят нищо зад това.

— А ние как ще живеем със самите себе си, като знаем какво сме направили?

Този въпрос бе зададен шепнешком; старият човек очевидно се вълнуваше доста. Каспалов умолително погледна през масата към своя водач, към човека, на когото се бе заклел във вярност. Беше го сторил с убеждението, че Намарти наистина ще продължи да носи знамето на свободата, предадено му от Джоу-Джоу Джоуранъм. Сега Каспалов се чудеше дали Джоу-Джоу би искал неговият блян да си отиде по такъв начин.

Намарти цъкна с език като баща, който мъмри непослушното си дете:

— Колега, тия сантименталности нали не са на сериозно? Веднъж да дойдем на власт, ще съберем парчетиите и ще изградим всичко отново. Ще привлечем хората с някогашните приказки на Джоуранъм за масово участие в управлението и по-голяма представителност и щом се укрепим здраво, ще установим по-ефикасно и силно правителство. Тогава ще имаме по-добър Трантор и по-здрава Империя. Ще създадем нещо като дискусийна система, където представителите на другите светове да си приказват, докато се замаят... обаче ще управляваме ние.

Каспал Каспалов седеше в нерешителност. Намарти се усмихна безрадостно:

— Не си сигурен ли? Не можем да загубим. Събитията се развиват идеално и ще продължат да се развиват идеално. Императорът не знае какво става, няма си и понятие. А пък Първият министър е математик. Вярно, че погуби Джоуранъм, но оттогава не е свършил работа за пукната пара.

— Той разполага с откритие, което се казва... казва се...

— Зарежи го. Джоуранъм му придаваше голямо значение, ала това се дължи донякъде на микогенския му произход, също като

роботската му мания. Този математик няма нищо...

— Исторически психоанализ или нещо подобно. Веднъж чух Джоу-Джоу да обяснява...

— Зарежи го. Просто си гледай работата. Нали управляваш вентилирането в сектора Анемория? Е, чудесно. Накарай го да не функционира нормално, както ти си избереш. Или да спре тъй, че да се повиши влажността, или да произвежда някаква особена миризма, или нещо такова. Това няма да убие никого, така че защо да изпадаме в целомъдрена виновност? Просто ще заставиш хората да се чувстват неуютно и ще покачиш общото равнище на дискомфорт и раздразнение. Да разчитаме ли на теб?

— Ама онова, което за младите и здравите ще бъде само дискомфорт и дразнител, може да се окаже по-тежко за децата, за старците, за болните...

— Да не настояваш, че изобщо никой не трябва да пострада?

Каспалов промърмори под носа си. Намарти отсече:

— Нищо не може да се направи, за да се гарантира, че никой няма да пострада. Просто си свърши работата. Свърши я тъй, че да пострада колкото се може по-малко хора — щом съвестта ти настоява, — само че я свърши!

— Виж какво, шефе, имам да кажа още нещо — рече Каспалов.

— Казвай — уморено отвърна Намарти.

— Можем да чоплим инфраструктурата с години, но ще дойде време, когато ще трябва да се възползваш от натрупаното недоволство и да вземеш властта. Как смяташ да го сториш?

— Искаш да знаеш как точно ще го направим?

— Да. Колкото по-бързо ударим, толкова по-ограничени ще бъдат щетите и толкова по-ефикасна ще е хирургическата намеса.

Намарти бавно произнесе:

— Още не съм решил какво ще е естеството на този „хирургически удар“, обаче той ще дойде. Дотогава ще вършиш ли своята част от работата?

Каспалов неохотно се съгласи:

— Да, шефе.

— Добре, върви — каза водачът и го отпрати с рязък жест.

Каспал Каспалов стана, обърна се и излезе. Намарти го проследи с поглед, сетне рече на мъжа от дясната си страна:

— На Каспалов не може да му се вярва. Смятам, че се е продал и искаше да знае бъдещите ми планове само за да ни предаде. Погрижи се за него.

Другият кимна и тримата излязоха, оставяйки Намарти сам в стаята. Той угаси светещите стенни панели с изключение на един-единствен квадрат на тавана, тъй че да не седи в пълна тъмнина.

Помисли си: „Всяка верига има слаби брънки, които трябва да се елиминират. Правили сме го някога и резултатът е, че сега разполагаме с неуязвима организация.“

И той се усмихна в полумрака, като разкриви лице в някакво дивашко веселие. В края на краищата мрежата се простираше дори в самия Дворец — не съвсем твърдо, не съвсем сигурно, но я имаше и там. И тя щеше да бъде заздравена.

Времето над незащитения от купол парк на Императорския дворец се бе задържало топло и слънчево.

Това не се случваше често. Хари си спомни, че веднъж Дорс му беше обяснила как са избрали точно тази област въпреки студените й зими и честите й дъждове.

— Тя всъщност не е била избрана — разправяше Дорс. — В ранното Транторско кралство е била наследствено имение на Морогшанския род. Когато Кралството прерасло в Империя, имало много места, където Императорът можел да живее — летни и зимни курорти, спортни центрове, крайбрежни владения. И докато куполите полека-лека обвивали планетата, един царуващ Император, който живеел тук, толкова харесал мястото, че то останало без купол. И само защото единствена била без купол, зоната се превърнала в специална. Тази уникалност се полюбила на следващия монарх... и на следващия... и на следващия... Така се зародила традицията.

Както винаги, когато чуеше нещо подобно, Селдън си бе помислил: „Как би могла психоисторията да се справи с това?“ Би ли могла да предскаже, че ще остане някаква незащитена от купол зона, но да бъде абсолютно неспособна да определи коя ще е тя? Дали изобщо би стигнала дотам? Дали би успяла да предвиди, че няколко зони ще останат без куполи, или пък че няма да остане нито една — и да сбърка? Как би могла да отчете личните предпочитания и вкусове на Императора, който ще бъде на трона в критичния момент и който ще вземе решение в мигове на каприз и нищо повече? В тази посока царяха хаосът и лудостта.

Клеон I очевидно се наслаждаваше на хубавото време.

— Остарявам, Селдън — каза. — Няма защо да ти го припомням. Двамата с теб сме на еднаква възраст. Предполагам, че щом не ми се играе тенис или не ми се ходи на риболов даже когато току-що пак са зарибили езерото, а предпочитам спокойно да се разхождам из алеите, това е признак за старост.

Докато говореше, той ядеше сухи фрукти. Те напомняха онуй, което на родния Селдънов Хеликон се наричаше тиквени семки, но бяха по-големи и с не толкова фин вкус. Клеон внимателно ги натискаше със зъби, обелваше тънките люспи и хвърляше ядките в устата си.

Хари Селдън не обичаше кой знае колко вкуса им, ала естествено щом Императорът му предложи, прие и изяде няколко.

С шлюпките в ръка монархът разсеяно се огледа за някакъв съд, който да използва като кошче за боклук. Не видя, обаче забеляза наблизост застаналия мирно (както се полагаше в присъствието на Императора) градинар, склонил почитателно глава. Клеон рече:

— Градинарю!

Човекът услужливо се приближи:

— Сир!

— Изхвърли ги вместо мен — и изтръска шлюпките в дланта на градинаря.

— Да, сир.

Селдън каза:

— Аз също имам няколко, Грубер.

Грубер протегна ръка и почти срамежливо кимна:

— Да, Първи министре.

Той бързо се отдалечи, а Императорът се загледа с любопитство подире му.

— Познаваш ли го, Селдън?

— Да, сир. Стар приятел ми е.

— Градинарят ти е стар приятел? Какъв е той? Някой закъсал колега математик?

— Не, сир. Навярно си спомняте историята, когато... — Хари се прокашля, търсейки най-тактичния начин да припомни инцидента — ... сержантът застраши живота ми малко след като благодарение на Вашата добрина бях избран на настоящия си пост.

— Опитът за убийство — Клеон погледна небето, сякаш диреше спокойствие. — Не разбирам защо всички се боят толкова от тази дума.

— Може би — мазно каза Селдън, като леко се презираше заради лекотата, с която се бе научил да ласкае — ние, останалите, сме по-

потресени от възможността с нашия Император да се случи нещастие, отколкото Сте самият Вие.

Клеон иронично се усмихна:

— А, сигурно. И какво общо има това с Грубер? Нали така му беше името?

— Да, сир. Мандел Грубер. Уверен съм, че ако се опитате да си припомните, ще се сетите, че един градинар притича с вила в ръцете, за да ме защити от въоръжения сержант.

— Ах, да. Това ли е въпросният градинар?

— Именно, сир. Оттогава го смятам за приятел и му се обаждам почти всеки път, когато изляза в парка. Мисля, че той ме пази и изпитва нещо като собственически чувства към мен. А аз, разбира се, съм привързан към него.

— Не те упреквам. Понеже споменахме случката, как е твоята забележителна дама, доктор Венабили? Не я виждам често.

— Тя е историк, сир. Броди в миналото.

— Не те ли е страх от нея? Мен ме е страх. Казаха ми как се е държала с този сержант. Човек би могъл да го съжали.

— Заради мене, сир, тя лесно освирепява, обаче напоследък е нямала повод. Всичко е много спокойно.

Императорът гледаше след отдалечаващия се градинар:

— Дали сме възнаградили този човек?

— Аз го възнаградих, сир. Той има жена и две дъщери и аз уредих всяка от дъщерите да разполага с една сума, заделена за образованието на децата ѝ, колкото и да са те.

— Чудесно, но мисля, че заслужава повишение. Добър градинар ли е?

— Превъзходен, сир.

— Главният градинар Малкомбър — не съм съвсем сигурен дали точно си спомням името му — остарява и май вече не се справя перфектно със задълженията си. Отдавна е минал седемдесетте. Смяташ ли, че този Грубер ще може да се справи?

— Убеден съм, сир, ала той харесва сегашната си работа. Тя го държи на открито във всякакво време.

— Странна препоръка. Вярвам, че ще привикне с администрирането, а и наистина търся майстор, за да подновя малко парка. Хм, ще трябва да си помисля. Твоят приятел Грубер може да

излезе тъкмо човекът, от когото се нуждая. Между другото, Селдън, какво имаше предвид, като каза, че е много спокойно?

— Само това, сир, че в Императорския двор няма признаци за разногласия. Неизбежната тенденция към интригантстване, изглежда, е толкова близо до минимума, колкото въобще е възможно.

— Нямахте да говориш така, Селдън, ако ти беше Император и трябваше да се съобразяваш с всички тези чиновници и техните оплаквания. Как можеш да приказваш, че нещата са спокойни, когато през седмица пристигат доклади за сериозни повреди навсякъде из Трантор?

— Нормално е подобни неща да се случват.

— Не си спомням предните години да са се случвали толкова често.

— Може би защото наистина са липсвали, сир. Инфраструктурата старее. За да се извършат нужните ремонти, са необходими време и огромни разходи, а ситуацията сега е такава, че хората няма да погледнат с добро око на едно повишаване на данъците.

— Да, както винаги. Доколкото разбирам, хората са доста недоволни от тези повреди. Те трябва да престанат, Селдън, така че се погрижи за тях. Какво казва психоисторията?

— Същото, което казва и здравият разум: всичко остарява.

— Това напълно ми провали хубавия ден. Оставям нещата в твои ръце, Селдън.

— Да, сир — тихо рече Първият министър.

Императорът си тръгна и Хари Селдън си помисли, че и неговият хубав ден е провален. Повредите в Центъра бяха точно алтернативата, която не желаше. Но как ли би могъл да я предотврати и да прехвърли кризата към Периферията?

Психоисторията не даваше отговор.

Рейч беше изключително доволен, защото това бе първата семейна вечеря от няколко месеца насам с двамата, за които той мислеше като за баща и майка. Прекрасно знаеше, че в биологичен смисъл те изобщо не са му родители, ала този факт нямаше значение. Усмихна им се с цялата си любов.

Обстановката не бе така уютна, както едно време в Стрилинг, когато домът им беше малък и интимен, истинска перла в големия обков на университета. Сега, за нещастие, нищо не можеше да прикрие величието в дворцовите покои на Първия министър.

Понякога Рейч се гледаше в огледалото и се дивеше как е възможно туй. Не бе висок — само 163 сантиметра, — определено понисък от всеки от родителите си. Изглеждаше по-скоро набит и мускулист, но не и дебел, с черна коса и наистина далянски мустаци, които поддържаше колкото може по-тъмни и гъсти.

В огледалото все още би могъл да види гаменчето от улицата, каквото беше, преди най-невероятната от всички невероятни възможности да предизвика срещата му с Хари и Дорс. Професор Селдън тогава бе много по-млад и сега видът му ясно подсказваше, че самият Рейч е кажи-речи толкова възрастен, колкото Хари при първата им среща. За учудване Дорс почти не се променяше. Бе все тъй здрава и стегната както в деня, когато Рейч за пръв път показа на двамата пътя към майка Рита в Билиботън. И ето че днес роденият в мизерия далянец е държавен чиновник, дребна пионка в Министерството на населението.

— Как вървят работите в службата, Рейч? — попита Селдън. — Има ли някакъв прогрес?

— Донякъде, татко. Разработват се закони, вземат се решения, произнасят се речи. Въпреки това е трудно да размърдаш хората. Можеш колкото си щещ да проповядваш братство, ала никой не се чувства братски настроен, което ми напомня, че далянците не са подобри от останалите. Казват, че искат да ги третираат като равни и

правят всичко възможно да го постигнат, но ако им дадеш шанс, нямат никакво желание те да се отнасят към другите като към равни.

— Рейч, да промениш умовете и сърцата на човеците е почти невъзможно — рече Дорс. — Достатъчно е да се опитваш и евентуално да отстраниш най-очевидните несправедливости.

— Белята е — каза Селдън, — че през по-голямата част от историята никой не е работил над този проблем. На хората е била давана възможност да се скапват в приятната игричка „Аз съм по-добър от теб“ и сега тая мръсотия не е лесно да се разчисти. Ако позволим на нещата да следват естествения си ход и да се влошават в продължение на хиляда години, не можем да се оплакваме, в случай че ни потрещат, да речем, сто години да ги оправим.

— Понякога, татко — въздъхна Рейч, — си мисля, че ти ме уреди на тази работа, за да ме накажеш.

Хари Селдън вдигна вежди:

— За какво да те наказвам?

— Понеже програмата на Джоуранъм за равенство между секторите и за по-голямо участие на хората в управлението ми хареса.

— Не те упреквам за това. Внушенията му бяха примамливи, обаче ти знаеш, че Джоуранъм и бандата му ги използваша единствено като средство да придобият власт. После...

— Но ти ме застави да го вкарам в капана, въпреки че възгледите му ми харесваха.

— Не ми беше лесно да те помоля да го направиш — подчерта Първият министър.

— И сега ме караш да работя над внедряването на програмата на Джоуранъм просто за да ми покажеш колко е трудно тя да се осъществи на практика.

Селдън каза на Дорс Венабили:

— Как ти се струва това? Момчето ми приписва някаква лукава непочтеност, каквато просто не е в моя характер.

— Предполагам — кимна Дорс с отсянка на усмивка върху устните, — че не приписваш такива неща на баща си.

— Не съвсем. Във всекидневния живот по-праволинеен от теб, татко, няма. Но ако ти се наложи, знаеш как да подреждаш картите. Не е ли точно туй, което се надяваш да направиш с психоисторията?

Селдън тъжно рече:

— Засега с психоисторията съм напреднал твърде слабо.

— Много жалко. Аз продължавам да си мисля, че трябва да има някакво психоисторическо решение на проблема за човешкото тесногърдие.

— Може и да има, обаче не съм го намерил.

Когато вечерята приключи, Хари Селдън каза:

— Рейч, сега двамата с теб трябва малко да си поговорим.

— Наистина ли? — кипна Дорс. — Да схващам ли, че не съм поканена?

— Министерски работи, Дорс.

— Министерски глупости, Хари! Каниш се да поискаш от бедното момче да направи нещо, което аз не бих пожелала да свърши.

Селдън твърдо забеляза:

— Положително не се каня да поискам онова, което той не би желал да свърши.

— Всичко е наред, мамо — вметна Рейч. — Нека си поговорим с татко. Обещавам после да ти кажа всичко.

Тя вдигна очи нагоре:

— Много добре зная, че и двамата ще твърдите, че е държавна тайна.

— Всъщност — отсече Селдън — трябва да обсъждаме точно държавна тайна. И то, от първостепенна важност. Не се шегувам, Дорс.

Жената стана, стиснала устни, и излезе от стаята с едно последно убождане:

— Не хвърляй момчето на вълците, Хари.

А след като тя изчезна, Първият министър тихо рече:

— Страхувам се, Рейч, че тъкмо на вълците ще трябва да те хвърля.

Седнаха един срещу друг в кабинета на Селдън или, както той го наричаше, „мястото ми за мислене“. Тук бе прекарал безброй часове в опити да намери път сред трудностите при управлението на Империята и Трантор.

— Рейч, чел ли си за прекъсванията, които се случват напоследък в планетарните комунални услуги?

— Да — каза Рейч, — но нали знаеш, татко, че планетата ни е старичка. Най-умното, което можем да направим, е да махнем и последния човек, да изкопаем и подменим всичко, да прибавим най-новото в компютъризацията и тогава да върнем всекиго на мястото му — или поне половината. Трантор ще бъде значително по-добър само с двадесет милиарда души.

— Кои точно двадесет милиарда? — попита с усмивка Селдън.

— Много ми се ще да знаех — мрачно отвърна Рейч. — Белята е, че не можем да преустроим планетата, така че единствено продължаваме кърпежа.

— Боя се, че си прав, синко, ала в цялата работа има някои странни неща. Бих искал да ми кажеш дали не бъркам.

Той извади от джоба си малка сфера.

— Какво е това? — попита Рейч.

— Старателно програмирана карта на Трантор. Рейч, бъди тъй любезен да разчистиш масата.

Селдън постави кълбото почти в средата ѝ и сложи ръка върху вградената в подлакътника на работния му стол клавиатура. Щракна с палец превключвателя, осветлението в стаята угасна, а над повърхността на плота се появи слой мека светлобежова светлина, дебел около един сантиметър. Сферата се бе сплескала и разстлала към ръбовете на масата.

На някои места светлинният слой потъмня и придоби структуриран вид. Рейч изненадан възкликна:

— Наистина е карта на Трантор!

— Че нали ти казах. Е, в търговския център на сектора не можеш да си купиш такова нещо. То е от тия джаджи, с които си играят въоръжените сили. Може да представя Трантор като сфера, но равнинната проекция по-ясно ще покаже онова, което аз искам.

— И какво искаш да покажеш, татко?

— През последните една-две години имаше доста аварии. Както сам спомена, планетата е старичка и е естествено да стават аварии, само че те взеха да се случват по-често и сякаш всичките са в резултат от човешки грешки.

— Това не следва ли да се очаква?

— Да, разбира се, в определени граници. Така е, даже когато говорим за земетресения.

— Земетресения? На Трантор?

— Съгласен съм, че Трантор е почти напълно несеизмична планета. И туй наистина е хубаво, защото би било твърде непрактично да затвориш под похлупак един свят, който няколко пъти годишно здравата ще се тресе и ще смачква по някоя секция от купола. Майка ти казва, че една от причините не друг, а именно Трантор да стане имперска столица е, че той е геологически умиращ: точно така nelаскаво се изрази. Но макар и да е умиращ, този свят не е мъртъв. Има отделни малки земетресения — три за последните две години.

— Изобщо не съм ги усетил, татко.

— Едва ли някой ги е усетил. Куполът не е единичен обект. Състои се от стотици секции, като всяка секция в случай на земетресение може да се повдигне и откrexне, за да облекчи напреженията и натиска. Доколкото трусовете продължават само от десетина секунди до една минута, отварянето е съвсем за кратко и става толкова бързо, че транторианците въобще не го чувстват. Много по-вероятно е да забележат леко разтърсване и слабо потракване на фаянсови съдове, отколкото отварянето и затварянето на секцията над главите си или пък краткотрайното нахлуване на времето отвън.

— Това е за добро, нали?

— Би трябвало. Разбира се, процесът е компютъризиран. Началото на едно земетресение включва командата за движението на куполните секции, така че те да се откrexнат точно преди вибрациите да нараснат до степен да предизвикат повреда.

— Дотук добре.

— Само че при всяко от трите малки земетресения през последните две години защитата на купола не е задействала. Куполът изобщо не се е отворил и в трите случая са се наложили поправки. Те са отнели известен срок и някаква сума, а климатичният контрол значително време е бил под оптималния. Е, Рейч, каква е вероятността устройството да не проработи трикратно?

— Сигурно не е голяма.

— Въобще не е голяма. По-малка от едно на сто. Човек може да заподозре, че някой е човъркал защитата преди земетресението. Като знам, че веднъж на стотина години има утечка на магма (която е много по-трудна за контролиране), не ми се ще да мисля за резултатите, ако не забележим нещата, преди да е станало твърде късно. За щастие това не се е случило и е слабо вероятно да се случи, но я разсъждавай. Тук на тази карта ще намериш местонахожденията на аварията, които са ни тормозили през последните две години и които, изглежда, могат да се припишат на човешки грешки, макар нито веднъж да не сме успели да кажем на кого точно могат да бъдат приписани.

— Понеже всеки си пази задника.

— Опасявам се, че си прав. Това е характерен белег на всяка бюрокрация, а транторската бюрокрация е най-голямата за всички времена. Та какво мислиш за разпределението на аварията?

На картата запламтяха ярки, малки червени маркери, напомнящи ситни пришки върху повърхността на Трантор.

— Ами — предпазливо каза Рейч — изглеждат равномерно разположени.

— Точно така и именно това е интересното. Би могло да се очаква, че по-старите части от Трантор — тези, дето имат куполи по-отдавна — ще са с най-скапана инфраструктура и в по-висока степен ще са уязвими спрямо събития, които изискват бързи решения и създават почва за възможни човешки грешки. Ще наложи по-старите транторски сектори на карта-та със син цвят и ще забележиш, че аварията съвсем не са по-чести в сините области.

— Е, и?

— И си мисля, Рейч, че произходът на аварията не е естествен, а те са съзнателно предизвикани и така разпределени, че да засегнат колкото е възможно повече хора, като по тоя начин натрупат колкото е възможно по-широко недоволство.

— Не ми се струва вероятно.

— Не ти се струва? Тогава погледни разпределението не по място, ами по време.

Сините области и червените петна изчезнаха и за няколко мига картата на Трантор остана празна. Сетне ту тук, ту там маркерите започнаха да се обозначават и стапят поред.

— Забележи — рече Селдън, — че аварията не се появяват едновременно на групи. Появява се една, после друга, после трета и тъй нататък, почти като равномерното тракане на метроном.

— Смяташ ли, че и това е нарочно?

— Вероятно. Този, който го организира, иска да предизвика колкото може по-голямо недоволство с колкото може по-малки усилия, така че избягва да прави по две аварии наведнъж, защото едната частично ще засенчи другата в новините и съзнанието на обществото. Всеки инцидент трябва да се откроява, за да дразни максимално.

Картата угасна и лампите светнаха. Селдън пъкна в джоба свилата се до първоначалните си размери сфера.

— Кой ще ги върши всички тия? — каза Рейч.

Хари Селдън замислено отвърна:

— Преди няколко дни получих доклад за едно убийство в сектора Уай.

— Няма нищо необичайно — заяви Рейч. — Макар Уай да не е от наистина криминалните сектори, там сигурно всеки ден стават много убийства.

— Стотици — рече Селдън и поклати глава. — Имаше такива лоши времена, когато броят на умрелите от насилствена смърт на Трантор като цяло стигаше до милион на ден. По принцип не може да се очаква всеки престъпник да бъде открит. Смъртта просто влиза в статистиката. Тази обаче не е обикновена. Човекът бил неумело намушкан с нож. Намерили го все още жив. Преди да умре, смогнал да произнесе една дума и тя била „Шефа“. Това предизвикало що-годе любопитство и успели да го идентифицират. Работел е в Анемория и не знаем какво е правил в Уай, но някакъв свестен офицер изровил факта, че бил стар джоуранъм. Казва се Каспал Каспалов и е добре знайно, че е дружал с Ласкин Джоуранъм.

Рейч се намръщи:

— Татко, да не подозираш нова конспирация на джоуранъмити? Такива вече не са останали.

— Наскоро майката ти ме попита дали не мисля, че джоуранъмитите все още действат, и аз ѝ казах, че всяко странно верую винаги си запазва известен брой привърженици, понякога дори след векове. Обикновено те не са от голямо значение — отделни групички, които просто не влизат в сметката. Да, ама ако джоуранъмитите са съхранили някаква организация и известна сила, ако са способни да убият някого, когото смятат за предател в собствените си редици, ако предизвикват тези аварии като подготовка за завземане на властта?

— Ужасно много „ако“, татко.

— Знам. Може и напълно да греша. Убийството е станало в Уай, пък излиза, че там няма никакви инфраструктурни аварии.

— Това какво доказва?

— Би могло да доказва, че центърът на конспирацията е в Уай и че конспираторите не искат да причиняват неудобство на себе си, ами само на останалата част от Трантор. Може също да означава, че съвсем не са виновни джоуранъмитите, а потомците на старата фамилия на уайските кметове, която продължава да мечтае пак да управлява Империята.

— О, хайде, татко. Изграждаш си хипотези почти без факти.

— Така е, но хайде да допуснем, че туй е нова конспирация на джоуранъмити. Дясна ръка на Джоуранъм бе Гембъл Дийн Намарти. Нямаме сведения за смъртта на Намарти, нямаме сведения, че е напуснал Трантор, нямаме никакви сведения за живота му през последните десетина години. Ех, не е кой знае каква изненада, защото в края на краищата лесно е да загубиш един човек сред четиридесет милиарда. Беше време, когато се опитвах да мисля точно това. Разбира се, Намарти може да е мъртъв — ето най-лесното обяснение, — ала може и да не е.

— И какво да правим?

Селдън въздъхна:

— Най-логичната стъпка би била да се обърнем към органите на сигурността, само че аз не мога да го сторя. Липсва ми излъчването на Демерцел. Той умееше да уговаря хората, а аз — не, той беше властна личност, а аз съм просто математик. Изобщо не би трябвало да ставам

Първи министър, не ме бива за тая работа. И нямаше да стана, ако Императорът не отдаваше на психоисторията много по-голямо внимание, отколкото си заслужава.

— Ти май малко се самобичуваш, а, татко?

— Вероятно, но не мога да си представя, че ще ида при органите на сигурността например с това, което току-що ти показах на картата — той посочи към празната маса, — и ще почна да ги убеждавам, че сме застрашени от някаква конспирация от неизвестно естество и с неизвестни последици. Ще ме изслушат доста внимателно и щом си тръгна, ще има да се смеят на „людия математик“, а сетне нищо няма да предприемат.

— Тогава ние какво да правим? — каза Рейч, връщайки се на въпроса.

— Ти какво да правиш, Рейч. Трябват ми повечко доказателства и искам да ми ги намериш. Бих изпратил майка ти, обаче тя в никакъв случай няма да ме остави. В момента аз не мога да напусна Двореца. След Дорс и мен самия най-много вярвам на теб. Всъщност повече, отколкото на Дорс и на себе си. Ти все още си млад и здрав, като извъртач си по-добър, отколкото изобщо съм бил някога, и си умен. Имай предвид, че не желая да рискуваш своя живот. Без героизъм и чудеса от храброст. Ако нещо ти се случи, няма да мога да погледна майка ти. Просто узнай, каквото ти е по силите. Може би ще откриеш, че Намарти е жив и работи или пък че е мъртъв; може би ще откриеш, че джоуранъмитите са активна група или пък че замират. Може би ще откриеш, че фамилията на уайските управници действа, а може би не. Всичко туй би било интересно, но не и особено ценно. Това, дето аз искам да научиш, е дали инфраструктурните аварии са дело на човешка ръка, както си мисля, и което е още по-важно, ако са предизвикани нарочно, какво друго възнамеряват конспираторите. Струва ми се, че трябва да кроят планове за някой голям преврат и ако е така, трябва да знам какви са тия планове.

Рейч предпазливо каза:

— Имаш ли идея откъде да започна?

— Да, Рейч, предлагам да идеш в онази част на Уай, където е бил убит Каспалов. Ако успееш, разбери дали е бил активен джоуранъмит и опитай сам да влезеш в някоя джоуранъмитска ядка.

— Току-виж се оказало възможно. Винаги съм претендирал, че съм стар джоуранъмит. Вярно е, че бях съвсем млад, когато Джоу-Джоу още държеше речи, ала бях много впечатлен от идеите му. В известен смисъл наистина си е вярно.

— Е, да, обаче има една друга трудност — могат да те разпознаят. В края на краищата ти си син на Първия министър. От време на време си се показвал по холовизията и са те интервюирали за възгледите ти за равенството между секторите.

— Да, но...

— Без „но“, Рейч. Ще носиш обувки с високи токове, за да прибавиш три сантиметра към ръста си, и някой ще трябва да ти покаже как да коригираш формата на веждите, да направиш лицето си да изглежда по-пълно и да промениш тембъра на своя глас.

Рейч вдигна рамене:

— Много труд за нищо.

— И — рече Селдън с явно напрежение — ще си обръснеш мустаците.

Рейч се ококори и за момент застина в изумено мълчание. Накрая с дрезгав шепот попита:

— Да си обръсна мустаците?

— Гладко като детско дупе. Никой няма да те познае без тях.

— Ама това е невъзможно! Все едно да си отрежеш... да се кастрираш!

Селдън поклати глава:

— Те са само особеност на местната култура. Юго Амарил не е по-малко далянец от теб, а ги бръсне.

— Юго е откачалка. Мисля, че той изобщо не живее, ако изключим математиката.

— Амарил е голям математик и липсата на мустаци не променя този факт. Пък и туй не е кастрация. Мустаците ти ще пораснат за две седмици.

— Две седмици! Две години ще ми трябва да станат така... така...

Той вдигна ръка пред лицето си, сякаш за да ги скрие и предпази. Хари Селдън неумолимо каза:

— Рейч, трябва да го направиш. Приеми го като жертвоприношение. Ако действаш като мой шпионин със своите

мустаци, можеш... да пострадаш. Не бих поел такъв риск.

— По-скоро ще умра — яростно заяви момъкът.

— Не мелодраматизирай — строго рече Селдън. — Няма по-скоро да умреш и това е нещо, което трябва да свършиш. Обаче — и той се поколеба — не казвай нищо на майка си. За нея ще имам грижата аз.

Тук Рейч го погледна с чувство за безизходица и произнесе с глух, отчаян глас:

— Добре, татко.

— Ще намеря някой да те наблюдава как ще се маскираш и после тръгваш с реактивен самолет за Уай — обобщи Селдън. — Стегни се, момче, не е дошъл краят на света.

Рейч изнурено се усмихна и Първият министър с много загрижено изражение го проследи с поглед. Един мустак лесно можеше да порасне отново, но не и един син. Селдън превъзходно знаеше, че изпраца Рейч право в опасността.

Всички ние храним малки илюзии и Клеон — Императорът на Галактиката, Кралят на Трантор и още богат набор други титли, които при редки случаи биваха четени високо и звучно — бе убеден, че е личност с демократичен дух.

Той винаги се вбесяваше, когато Демерцел (а по-късно и Селдън) го разубедеше да направи нещо под предлог, че действията му ще бъдат сметнати за „тиранични“ или „деспотични“.

Клеон беше уверен, че характерът му не е характер на тиранин или деспот; той само искаше да предприема твърди и решителни мерки.

Много пъти бе говорил с носталгично одобрение за дните, когато императорите са можели спокойно да се движат между поданиците си. Но, разбира се, сега, щом тези преврати и убийства — успешни или не — се бяха превърнали в откатителен житейски факт, Императорът по необходимост стоеше откъснат от света.

Съмнително е дали Клеон, който никога през живота си не се бе срещал с хора освен при най-строгите определени условия, наистина би се чувствал удобно при импровизирани срещи с непознати, ала той винаги си въобразяваше, че подобна история ще му хареса. Затова изпита същинско въодушевление от рядката възможност да поговори с един от дребните служители в парка, да се усмихне и за няколко минути да се освободи от клопките в управлението на Империята. Това го накара да се почувства демократичен.

Например този градинар, за когото спомена Селдън. Би било твърде подходящо и даже истинско удоволствие да го възнагради с известно закъснение за неговата лоялност и храброст — и то да го направи сам, а не да го остави на някой чиновник.

Той нареди да го види в просторната и напълно разцъфтяла розова градина. Там ще е доста подходящо, реши Клеон, но, разбира се, първо ще трябва да доведат градинаря. Немислимо е Императорът да чака. Едно е да бъдеш демократичен, съвсем друго — да търпиш неудобства.

С широко отворени очи и треперещи устни човекът го очакваше сред розите. На Клеон му хрумна, че може би никой не му е съобщил точната причина за срещата. Нищо, сега ще го успокои дружески. Само че като си помисли за това, не можа да се сети за името на тоя приятел.

Обърна се към един от чиновниците до себе си:

— Как се казва градинарят?

— Мандел Грубер, сир. Градинар от тридесет години.

Императорът кимна и рече:

— А, Грубер. Колко съм щастлив да видя такъв достоен и усърден служител.

— Сир — промълви Грубер с тракащи зъби, — аз не съм човек с много надарености, но винаги съм се старал да правя най-доброто в угода на Ваше императорско величество.

— Естествено, естествено — каза Императорът, като се зачуди дали градинарят не го подозира в сарказъм. На тия от долната класа им липсват по-фините чувства, които идват с изтънчеността и маниерите, и това затруднява всеки опит за демократично държане.

— Чух от моя Първи министър Селдън за лоялността, с която веднъж си му се притекъл на помощ, и за умението ти в поддръжката на парка. Първият министър ме осведоми, че двамата сте в съвсем дружески отношения — рече Клеон.

— Сир, Първият министър е особено благоразположен към мен, обаче аз си знам мястото. Никога не проговарям, преди той пръв да ме заприказва.

— Браво, Грубер. Това показва добрите ти маниери, но този министър, също като мене, е човек на демократичните импулси и аз се доверявам на преценката му за хората.

Мандел Грубер ниско се поклони.

Императорът забеляза:

— Както знаеш, Грубер, главният градинар Малкомбър е доста стар и иска да се пенсионира. Отговорността вече не му е по силите.

— Сир, главният градинар е твърде уважаван от всички градинари. Дано дълго да живее, та всички ние да се обръщаме към него заради мъдростта му и справедливостта.

— Добре казано, Грубер — небрежно подметка Клеон, — ала ти много добре разбираш, че всичко туй е дрън-дрън. Няма да продължи

дълго или поне не с необходимите за поста му здраве и съобразителност. Той самият пожела да се пенсионира до края на годината и аз му обещах. Остава да се намери заместник.

— О, сир, в този огромен Дворец има петдесет мъже и жени, които могат да станат главни градинари.

— Сигурно — рече Императорът, — но аз избрах теб, — И той милостиво се усмихна. Ето го очаквания момент. Предполагаше, че сега човекът ще падне на колене в благодарствен екстаз.

Грубер не падна и монархът се намръщи.

— Сир, това е прекалено голяма чест за мен. Прекалено голяма — каза Мандел Грубер.

— Глупости — заяви Клеон, засегнат, че преценката му може да се поставя под съмнение. — Време е вече твоите качества да бъдат оценени. Няма повече да бъдеш изложен на всякакъв климат през цялата година. Ще получиш офиса на главния градинар — много хубаво местенце, ще наредя да го декорират наново за теб, — където да доведеш семейството си. Грубер, ти нали имаш семейство?

— Да, сир. Жена и две дъщери. И един зет.

— Добре, добре. Ще ти бъде доста удобно и ще се наслаждаваш на новия си живот, Грубер. Ще бъдеш на закрито, драги, далеч от капризите на времето — като истински транторианец.

— Сир, ако се има предвид, че по произход съм анакреонец...

— Преценил съм го, Грубер. За Императора всички светове са еднакви. Решено е. Ти заслужаваш новата си работа.

Онзи преклони глава и се измъкна. Клеон остана доволен от последната изява на своето човеколюбие. Разбира се, би могло да се очаква малко повече благодарност от страна на тоя приятел, малко повече задоволство, но поне задачата бе изпълнена.

И беше значително по-лесно да свърши туй, отколкото да уреди проблема с разкапващата се инфраструктура.

В момент на раздражителност Клеон бе заявил, че щом някоя авария се окаже плод на човешка грешка, съответният индивид трябва да бъде езекутиран.

— Само няколко езекуции — каза — и всички ще станат изключително внимателни.

— Опасявам се, сир — подхвърли тогава Селдън, — че този вид деспотично поведение няма да постигне желаното от Вас. Това

вероятно ще накара работниците да вдигнат стачка и ако ги върнете насила по местата им, ще има метеж. А ако се опитате да ги замените с войници, ще установите, че те не знаят как се управляват машините, така че авариите ще бъдат много по-чести.

Нищо чудно, че Клеон се хвана с облекчение за въпроса около избора на главен градинар.

Що се отнася до Грубер, смразен от ужас, той гледеше отдалечаващия се Император. Щяха да му отнемат свободата на откритото пространство и да го осъдят да кисне затворен между четири стени. Само че как ли би могъл човек да откаже на Императора?

Рейч мрачно погледна огледалото в стаята си в уайския хотел (тя беше доста запусната, но се предполагаше, че Рейч не разполага с прекалено много кредити). Видяното не му хареса. Мустаците му бяха изчезнали, бакенбардите — подкъсени; отстрани и отзад косата му бе подстригана.

Изглеждаше като оскубан.

Още по-лошо: поради промяната в очертанията на лицето приличаше на бебе.

Отвратително.

А и въобще не напредваше. Селдън му бе дал да проучи доклада на службите за сигурност относно смъртта на Каспал Каспалов. В доклада имаше малко факти — само че Каспалов е бил убит и че местните следователи не са намерили нищо важно, свързано с неговото убийство. Във всеки случай изглеждаше пределно ясно, че служителите от сигурността не му отдаваха кой знае какво или по-скоро никакво значение.

Това не изненадваше. През последното столетие престъпността се бе увеличила чувствително в повечето светове, особено на огромния сложен Трантор, и никъде местните служби за сигурност не се справяха добре със задълженията си. Всъщност числеността и ефективността на секретните отдели спадаха навсякъде и (макар да беше трудно да се докаже) техните хора бяха станали по-корумпирани. Промяната бе неизбежна, след като заплащането им не вървеше в крак с издръжката на живота. На обществените служители трябва да се плаща, за да бъдат честни — иначе те положително ще наваксват по друг начин неадекватните си заплати.

От няколко години Селдън проповядваше тази доктрина, но тя не му вършеше работа. Нямахше начин да се повиши възнаграждението, без да се увеличат данъците, а народът не би приел спокойно такова увеличение. Хората сякаш биха предпочели да загубят десет пъти повече кредити за рушвети.

Това бе частен случай (казваше Хари Селдън) от общия упадък на имперското общество през последните два века.

Е, какво трябваше да направи Рейч? Беше в хотела, където Каспалов бе живял през дните преди убийството си. Някъде тук би могло да се открие някой, който да има нещо общо със събитието или просто да познава въпросния човек.

Рейч реши, че трябва да възбуди подозрение към себе си. Налагаше се да демонстрира любопитство към смъртта на Каспалов, та да се заинтересуват от него и да реагират. Беше опасно, но ако успееше да стори тъй, че да изглежда достатъчно безобиден, можеше и да не го атакуват незабавно.

Ами...

Рейч погледна часовниковата си лента. Сигурно в бара има хора, които се наслаждават на аперитивите си преди вечерята. Би могъл спокойно да се присъедини към тях и да види какво ще се случи. Ако изобщо нещо се случеше.

В някои отношения Уай можеше да бъде съвсем пуритански. (Това се отнасяше за всички сектори, макар ограниченията в един сектор напълно да се различаваха от ограниченията в съседния например.) Тук напитките не съдържаха алкохол, ала бяха внимателно композирани, за да стимулират по други начини. Рейч не хареса вкуса, защото му бе напълно непривичен, но туй пък означаваше, че ще може да отпива по малко и да се оглежда.

Улови погледа на една млада жена няколко маси по-нататък и откри, че му е трудно да отмести очи. Тя беше привлекателна — от вида ѝ ставаше ясно, че Уай не е пуритански във всяко отношение.

Скоро младата жена леко се усмихна и стана. Запъти се към масата на Рейч, който я фиксира с преценяващ поглед. Точно сега едва ли можеше (помисли си той с определено съжаление) да си позволи странична авантюра.

Когато стигна до Рейч, тя спря за миг и сетне плавно се плъзна на отсрещния стол.

— Здравей — кимна. — Не приличаш на постоянен посетител.

Рейч се засмя:

— И не съм. Всички постоянни ли познаваш?

— Горедолу — рече жената, без да се смуцава. — Казвам се Манела. А ти?

Гостът установи, че никога досега не е бил толкова изпълнен със съжаление. Тя бе доста висока, по-висока от него самия, ако не беше с тия токове — нещо, което винаги го бе привличало, — и имаше млечна кожа и дълга, мека, чуплива коса с отчетливи тъмночервени отблясъци. Дрехите ѝ не бяха прекалено крециящи, така че ако опиташе, би могла да мине за почтена жена, която не се пребива от работа.

— Името ми не е от значение. Нямам достатъчно кредити.

— О, твърде жалко — Манела направи гримаса. — Не можеш ли да спечелиш няколко?

— Много бих желал. Търся работа. Знаеш ли за някоя?

— Каква работа?

Рейч вдигна рамене:

— Нямам практика с нищо по-така, обаче не съм горделив.

Манела замислено го огледа:

— Господин Безименни, понякога изобщо не са нужни кредити.

Рейч моментално замръзна. Имаше успех сред жените, но с мустаците си — с неговите мустаци. Какво ли би харесала в това бебешко лице?

— Виж какво — каза. — Един приятел живееше тук преди две седмици и не мога да го намеря. Щом познаваш всички редовни посетители, може би ще се сетиш и за него. Нарича се Каспалов — той леко повиши глас. — Каспал Каспалов.

Манела го изгледа безизразно и поклати глава:

— Не познавам никого с такова име.

— Много лошо. Той беше джоуранъмит като мен. — Отново същият безизразен поглед. — Знаеш ли какво значи джоуранъмит?

— Н-не. Чувала съм думата, но нямам понятие какво означава. Някакъв вид работа ли е?

Рейч усети разочарование.

— Доста дълго ще трябва да ти обяснявам — рече.

Това прозвуча като отпращане и след кратко колебание Манела отплува. Не се усмихна, а Рейч малко се изненада, че тя остана толкова време.

(Е, Селдън винаги твърдеше, че неговият син притежава способността да се харесва, ала туй едва ли се отнасяше за бизнесдами от подобен род. За тях най-важно бе заплащането.)

Очите му автоматично проследиха как Манела спря до друга маса, където се бе настанил самотен мъж в началото на средната възраст и с пригладена назад масленожълта коса. Беше много гладко избръснат, но Рейч реши, че би трябвало да си пусне брада, защото челюстта му е твърде издадена и леко асиметрична.

Явно Манела не извади по-голям късмет и с безбрадия. Размениха няколко думи и тя си тръгна. Жалко, макар че сигурно рядко се проваляше. Беше несъмнено апетитна.

Улови се, че си представя какви последици би могло да има, ако той можеше... И изведнъж осъзна, че някой е седнал на масата му. Този път беше мъж. Всъщност точно същият, с когото току-що разговаря Манела. Рейч се изуми, загдето толкова бе потънал в мисли,

че допусна тъй да го доближат и на практика го свариха неподготвен. Не биваше да си позволява подобни работи.

Мъжът го изгледа с искрица любопитство:

— Вие току-що говорихте за един мой познат.

Рейч не можа да се сдържи и се усмихна широко:

— Тя е много дружелюбна.

— Да, наистина. И ми е добър приятел. Нямахме как да не чуя какво й казахте.

— Нищо лошо, струва ми се.

— Съвсем не, обаче вие се нарекохте джоуранъмит.

Сърцето на Рейч подскочи. В края на краищата репликата му към Манела беше поразила целта. За нея тя бе останала празен звук, но, изглежда, представляваше нещо за нейния „приятел“.

Значеше ли това, че сега е на прав път? Или че просто е в беда?

Рейч Селдън направи всичко възможно да прецени новия си компаньон, без лицето му да загуби от наивността си. Мъжът имаше остри зелени очи, а дясната му ръка, която лежеше на масата, бе свита почти заплашително в юмрук.

Рейч го погледна с удвоено любопитство и зачака. Онзи пак рече:
— Доколкото разбирам, вие се нарекохте джоуранъмит?

Младият човек се постара да придобие смутен вид. Не му беше трудно. Кимна:

— Защо питате, господине?

— Защото мисля, че не сте достатъчно възрастен.

— Достатъчно съм възрастен. Гледал съм речите на Джоу-Джоу Джоуранъм по холовизията.

— Можете ли да го цитирате?

Рейч сви рамене:

— Не, но схванах идеята.

— Трябва да сте смел младеж, за да говорите така открито, че сте джоуранъмит. На определени хора това няма да се хареса.

— Казаха ми, че в Уай има много привърженици на Джоу-Джоу.

— Възможно е. Затова ли дойдохте тук?

— Търся работа. Може би някой джоуранъмит ще ми помогне.

— В Дал също се срещат джоуранъмити. Откъде си?

Несъмнено мъжът бе разпознал акцента на Рейч, който явно не можеше да се скрие.

— Роден съм в Милимару, ала докато порасна, съм живял предимно в Дал.

— И какво си правил?

— Нищо особено. Понякога ходех на училище.

— А защо си станал джоуранъмит?

Рейч си позволи да се поразгорещи. Не би могъл да живее в потиснатия, дискриминиран Дал, без да има съвсем очевидни причини да подкрепя джоуранъмитите. Отвърна:

— Защото смятам, че управлението на Империята трябва да е по-представително, с по-голямо участие на народа и между секторите и световите да съществува по-пълно равенство. Възможно ли е младеж с ум и сърце да не мисли така?

— И затова искаш императорската институция да бъде отменена?

Рейч премълча. Би могъл да си позволи доста подривни изявления, обаче всяко открито изказване против Императора означаваше престъпване на мярката. Той рече:

— Не съм казал това. Вярвам в Императора, но е прекалено много за сам човек да управлява цялата Империя.

— Не става въпрос за един човек, ами за огромната имперска бюрокрация. Какво мислиш за Хари Селдън, Първия министър?

— Нищо не мисля. Не го познавам.

— Знаеш само, че народът трябва да бъде представен по-добре в управлението, нали?

Рейч бързо придоби объркан вид:

— Джоу-Джоу Джоуранъм говореше така. Не знам вие как го наричате. Чувал съм, че някои му казват демокрация, ала нямам представа какво означава думата.

— Демокрацията е нещо, което отделни светове са изпробвали, а други и сега продължават. Въпрос е дали тези светове се развиват по-успешно от останалите. Значи ти си демократ?

— Тъй ли му викате? — Рейч сведе глава, сякаш размишляваше дълбоко. — По съм му свикнал като джоуранъмът.

— Разбира се, щом си далянец.

— Само съм живял там известно време...

— Душа даваш за равенството между хората и разни такива неща. Бидейки потиснатата група, далянците естествено разсъждават по този начин.

— Чух, че в Уай мислят съвсем по джоуранъмски, а те не са потиснати.

— Причината е различна. Не знаеш ли, че старите кметове на Уай винаги са искали да бъдат императори?

Рейч поклати глава.

— Преди осемнадесет години кметицата Рашел за малко да направи преврат. Така че уайците са бунтовници — не толкова джоуранъмисти, колкото антиклеонисти.

Рейч преглътна:

— Нищо не знам за това. Аз не съм против Императора.

— Но нали си за по-широко представителство? Смяташ ли, че някакво избрано събрание ще може да управлява Галактическата империя, без да затъне в политиканстване и в партизанско дърляне? Без да се парализира?

— А? — учуди се Рейч. — Не разбрах.

— Мислиш ли, че в случай на спешна нужда много хора могат да стигнат до едно решение? Или просто ще седят и ще спорят?

— Знам ли, обаче не ми се вижда справедливо само няколко души да си казват приказката за всички светове.

— Искаш ли да се бориш за убежденията си, или просто ти харесва да си говориш за тях?

— Никой не ме е молил да се боря — отвърна Рейч.

— Да предположим, че някой те помоли. Мислиш ли, че твоите схващания за демокрацията или за джоуранъмитската философия са важни?

— Ще се боря за тях, ако преценя, че ще има някаква полза.

— Какъв смелчага! Значи си дошъл в Уай да защитаваш убежденията си?

— Не — неуверено кимна Рейч. — Не мога да кажа, че съм дошъл точно затова. Дойдох да си търся работа, господине. Днес не е лесно да си намериш работа, а и нямам никакви кредити. Човек трябва да живее.

— Съгласен съм с теб. Как се казваш?

Въпросът бе изстрелян без предупреждение, ала Рейч го очакваше.

— Планчет, господине.

— Това малкото ти име ли е, или фамилното?

— Доколкото знам, единственото.

— Нямах кредити и, струва ми се, си доста слабообразован.

— Боя се, че е тъй.

— И никакъв опит с по-квалифициран труд?

— Не съм работил много, но имам желание.

— Добре. Виж какво, Планчет — другият извади от джоба си малък бял триъгълник и го притисна така, че да отпечата една бележка

върху него. После я потърка с палец, за да я фиксира. — Ще ти кажа къде да отидеш. Вземи туй, то може да ти намери работа.

Рейч вдигна картичката и й хвърли поглед. Знаците, изглежда, флуоресцираха, обаче той не успя да ги разчете. Изсумтя подозрително:

— Ами ако си помислят, че съм я откраднал?

— Тя не може да бъде открадната. На нея стоят моят подпис и твоето име.

— Ами ако ме попитат кой сте вие?

— Няма да те попитат. Ще кажеш, че искаш работа. Това ти е шансът. Не ти гарантирам, но пробвай — мъжът му даде втора картичка, която Рейч можеше да разчете. — Ето къде трябва да отидеш.

— Благодаря — промълви той. Човекът го отпрати с лек жест. Рейч стана и излезе, чудейки се в какво се навира.

Напред-назад. Напред-назад. Напред-назад.

Глеб Андорин гледаше как Гембъл Дийн Намарти крачи из стаята. Намарти очевидно не беше в състояние да седи спокойно — силата на чувствата не му даваше мира.

Андорин си каза: „Не е най-умният човек в Империята или дори в движението, нито пък е най-хитрият и със сигурност не е най-рационално мислещият. Трябва непрекъснато да го възпираме, но е така мотивиран, както никой друг от нас не е. Ние можем да се откажем, да си отидем, ала не и той. Бута, дърпа, мушка, рита — може би ни е нужен един такъв. Трябва да имаме някой като него, защото иначе нищо няма да стане.“

Намарти спря, сякаш усети, че очите на Андорин се впиват в гърба му. Обърна се и рече:

— Ако пак смяташ да ми четеш конско заради Каспалов, не си прави труда.

Глеб Андорин леко сви рамене:

— Защо да си правя труда да ти чета конско? Работата е свършена. Белята — ако изобщо я има — е налице.

— Каква беля, Андорин? Каква беля? Ако не бях го сторил, ние щяхме да пострадаме. Човекът беше на границата да стане предател. След един месец щеше да хукне към...

— Знам. Бях там и го чух какво говори.

— Тогава си разбрал, че нямахме избор. Нямахме избор! Нали не си мислиш, че ми е било приятно да наредя да убият стар другар? Но аз нямах никакъв избор.

— Много добре. Ти нямаше никакъв избор.

Намарти поднови обиколките си, после пак се обърна:

— Андорин, вярваш ли в богове?

Другият го зяпна:

— В какво?

— В богове.

— Никога не съм чувал тази дума. Какво значи?

Намарти рече:

— Това не е на стандартен галактически. Свръхестествени влияния. Сега ясно ли ти е?

— Аха, свръхестествени влияния. Защо не го каза така? Не, не вярвам в подобни работи. По определение едно нещо е свръхестествено, ако съществува извън законите на природата, а извън законите на природата нищо не съществува. Да не си станал мистик?

— Андорин придаде на въпроса си шеговит тон, но устните му се присвиха от внезапна загриженост. Намарти го загледа право в очите и го накара да отмести поглед. Тия негови горящи зеници можеха да накарат всекиго да сведе поглед.

— Не ставай глупак. Чел съм за това. Трилиони хора вярват в свръхестествени влияния.

— Знаем. — забеляза Андорин. — Винаги са си вярвали.

— Правили са го още в праисторически времена. Думата „богове“ е с неизвестен произход — явно остатък от някой първобитен език, от който не е запазена друга следа освен точно тази дума. Знаеш ли колко различни варианти на вярвания има за различните видове богове?

— Предполагам, че са приблизително колкото вариантите на глупаците сред населението на Галактиката.

Намарти не му обърна внимание.

— Някои мислят, че думата датира от времето, когато цялото човечество е съществувало само на един свят.

— Това също е митологично схващане и е също толкова хахаво, колкото идеята за свръхестествените влияния. Никога не е имало никакъв първоначален човешки свят.

— Трябва да е имало, Андорин — рече раздражено Намарти. — Човекът не е могъл да еволюира на различни светове и да свърши като един-единствен вид.

— Даже и да е така, няма реален човешки прасвят. Той не може да бъде локализиран, нито дефиниран — следователно за него не може да се говори разумно, следователно не съществува в действителност.

— Смята се, че тия богове — продължи да следва мисълта си Намарти — са защитавали човечеството и са осигурявали безопасността му или поне на онази негова част, която е знаела как да ги използва. Логично е да се предположи, че по времето, когато хората

са живеели само на едно място, боговете са били особено заинтересувани да наглеждат подобен мъничък свят с малобройно население. За него те биха могли да се грижат, сякаш са по-големи братя или родители.

— Много мило от тяхна страна. Бих искал да ги видя как ще се оправят с цялата Империя.

— Ами ако могат? Ами ако са всемогъщи?

— Ами ако Слънцето замръзне? Каква е ползата от „ами ако“?

— Само размишлявам. Не ти ли се е случвало да оставиш ума си да броди на свобода? Винаги ли държиш всичко на каишка?

— Струва ми се, че най-безопасното е да го държиш на каишка. Какво ти казва твоят бродещ ум, шефе?

Очите на Намарти стрелнаха другия, сякаш го бе заподозрял в сарказъм, обаче лицето на Андорин остана благодушно.

Намарти отвърна:

— Моят бродещ ум ми казва, че ако има богове, те вероятно са на наша страна.

— Прекрасно, стига да е вярно. Къде е доказателството?

— Доказателството? Предполагам, че без боговете сигурно ще го наречеш съвпадение, но пък е твърде удобно — шефът изведнъж се прозина и седна с изморен вид.

„Добре — помисли си Андорин. — Галопирацията му ум най-накрая се наскита и сега вече ще може да говори смислени неща.“

— Тази вътрешна развала на инфраструктурата... — рече Намарти с определено по-нисък глас.

Глеб Андорин го прекъсна:

— Знаеш ли, шефе, Каспалов донякъде имаше право. Колкото по-дълго се намесваме, толкова по-голяма е вероятността имперските сили да открият причината. Цялата програма рано или късно ще ни излезе през носа.

— Няма опасност. Засега всичко се пише на сметката на Империята. Мога да усетя тревогата на Трантор — той вдигна ръце, потривайки пръстите си. — И аз я усещам. Почти сме привършили. Готови сме за следващата стъпка.

Андорин се усмихна без чувство за хумор:

— Не питам за подробности, шефе. Виж докъде стигна Каспал Каспалов. Аз не съм Каспалов.

— Точно понеже не си Каспалов, ще ти кажа. А и защото днес знам нещо, което тогава не знаех.

— Предполагам — рече Андорин, като наполовина не вярваше на онова, което говореше, — че възнамеряващ да удариш в парка на Императорския дворец.

Намарти вдигна очи:

— Разбира се, какво друго мога да направя? Проблемът обаче е как ефективно да се проникне в парка. Там си имам източници на информация, но те са само шпиони. Ще ми трябват хора на действието.

— Няма да е лесно да вкараш хора на действието в най-силно охранявания район на нашата Галактика.

— Естествено. Точно това ме главоболеше ужасно досега — и боговете се намесиха.

Тук Андорин учтиво каза (беше му нужен целият самоконтрол, за да не покаже отвращението си):

— Не смятам, че се нуждаем от метафизични спорове. Като оставим боговете настрана, какво се е случило?

— Имам информация, че Негово величество и Вечно любим Император Клеон I е решил да назначи нов главен градинар. Той ще е първият новоназначен за близо четвърт век.

— И какво толкова?

— Не ти ли се струва важно?

Глеб Андорин помисли за миг:

— Не съм фаворит на твоите богове. Нищо важно не виждам.

— Дойде ли нов главен градинар, Андорин, става същото, когато дойде какъвто и да е друг нов администратор — все едно, че имаш нов Първи министър или нов Император. Новият главен градинар положително ще иска да събере свой екип. Онези, които смята, че са си изпели песента, ще ги накара да се пенсионира и ще си вземе стотици по-млади работници.

— Напълно е възможно.

— Повече от възможно, сигурно е. Точно това стана, когато беше назначен сегашният главен градинар, същото е станало, когато е бил назначен предшественикът му, и така нататък. Стотици чужденци от Външните светове...

— Защо пък от Външните светове?

— Андорин, размърдай си мозъка, ако го имаш. Какво знаят транторианците за градинарството, щом цял живот са живели под куполите и са се грижели за саксиени растения, зоологически градини и внимателно подредени зърнени култури и плодни дръвчета? Какво знаят за живота на открито?

— А-а-а, сега разбирам.

— Така че тия чужденци ще залезат парка. Предполагам, че ще ги проверяват внимателно, но няма да ги проучват толкова щателно, както ако бяха транторианци. А туй означава, че ще докараме няколко от нашите собствени хора с фалшиви документи и ще ги вкараме вътре. Даже и да отхвърлят неколцина, други могат и трябва да се промъкнат. Хората ни ще влязат въпреки свръхзатегнатата сигурност след неуспешното нападение в началото на мандата на Първия министър Селдън. — Както винаги, той буквално изплю името. — Най-накрая шансът ни се усмихна.

Ред беше на Андорин да се почувства зашеметен, сякаш е попаднал в бърз водовъртеж:

— Изглежда ми много странно да ти го кажа, шефе, но май има поличба в тая работа с боговете, защото изчаквах да ти съобщя нещо, което сега виждам, че идеално ни пасва.

Намарти измери подозрително другия и огледа стаята, като че ли изведнъж се уплаши за сигурността си. Страхът му обаче беше безпочвен. Стаята бе разположена дълбоко в един старомоден жилищен комплекс и добре защитена. Никой не можеше да ги подслушва, както и никой, дори и при подробни упътвания, не би успял да я открие лесно — или пък да проникне през защитните слоеве, осигурени от членовете на организацията.

— За какво говориш? — каза Намарти.

— Намерих ти човек. Един младеж, много наивен. Съвсем симпатично приятелче — от тоя род, дете още щом ги видиш, усещаш, че можеш да им се довериш. Лицето му е открито, очите му са ококорени; живял е в Дал; ентусиаст на равенството; мисли си, че Джоуранъм е най-великото нещо след далянските кокосарници, и съм убеден, че лесно ще го уговорим да свърши каквото и да е за каузата.

— За каузата? — попита Намарти, чиито подозрения ни най-малко не бяха намалели. — Някой от нашите ли?

— Всъщност не е от никого. В главата си има някакви смътни идеи, че Джоуранъм е искал равноправие между секторите.

— Това му беше стръвта. Естествено.

— И нашата, но момчето вярва в нея. Дрънка за равенство и участие на хората в управлението. Даже спомена за демокрация.

Намарти се изкикоти:

— За двадесет хиляди години демокрацията нито веднъж не е била използвана задълго, без да се разпадне.

— Да, обаче туй не ни засяга. То го мотивира и, да ти кажа, шефе, щом го видях, съобразих, че може да ни послужи като оръдие, ала не знаех как бихме могли да го насочим. Сега знам. Ще го вкараме в парка на Императорския дворец като градинар.

— Как? Разбира ли нещо от градинарство?

— Не. Сигурен съм, че не разбира. Никога не е вършил квалифицирана работа. В момента управлява мотокар и мисля, че и на това е трябвало да го учат. Но ако го внедрим като помощник-градинар, ако само знае как да държи овощарските ножици, значи сме успели.

— Какво сме успели?

— Да намерим човек, който ще доближи всеки, когото поискаме — и то без да предизвика и най-малкото подозрение, — ще доближи достатъчно, за да нанесе удар. Казвам ти, че той просто излъчва някаква честна тъпотия, някаква глупашка добродетелност, която предизвиква доверие.

— И ще направи всичко, което му наредим?

— Абсолютно.

— Как го срещна тоя момък?

— Не бях аз. Всъщност Манела го забеляза.

— Кой?

— Манела. Манела Дюбанка.

— О, твоята приятелка — лицето на Намарти се изкриви в гримаса на лицемерно неодобрение.

— Тя е приятелка на мнозина — толерантно рече Андорин. — Това е едно от нещата, които я правят тъй полезна. Умее твърде бързо и по много малко да прецени един мъж. Госпожицата се разговорила с този приятел, понеже ѝ харесал на външен вид — а те уверявам, че Манела не е човек, който обикновено може да хареса нещо друго освен

поне минималната тарифа, — така че, както виждаш, момъкът е съвсем необикновен. Та тя се свързала с него (между другото името му е Планчет) и после ми каза: „Имам един топъл-топъл за теб, Глеб.“ Когато става въпрос за топли-топли, готов съм да ѝ повярвам по всяко време на денонощието.

Намарти лукаво рече:

— И какво си мислиш, че това твое прекрасно оръдие може да направи, щом веднъж го вкараме в парка, а, Андорин?

Глеб дълбоко си пое дъх:

— Какво друго? Ако свършим всичко както трябва, ще ни избави от нашия скъп Император Клеон, Първия с подобно име.

Лицето на Намарти се озари от гняв:

— Какво? Луд ли си? Защо ще искаме да убиваме Клеон? Той е нашето стъпало към правителството. Той е фасадата, зад която можем да управляваме. Той ще ни легитимира. Къде ти е пипето? Клеон ни е нужен като фигурант. Няма да ни се бърка и ще бъдем по-силни, ако е жив.

Светлото лице на Глеб Андорин се покри с червени петна и ведрото му настроение накрая експлодира:

— Тогава какво имаш наум? Какво планираш? Уморих се вечно да отгатвам.

Намарти вдигна ръка:

— Добре, добре. Успокой се. Нищо лошо нямам предвид. Само че ще помислиш ли мъничко? Кой съсипа Джоуранъм? Кой преди десет години попари надеждите ни? Онзи математик. Същият, който сега управлява Империята с идиотските си приказки за психоисторията. Клеон не е пречка; Хари Селдън трябва да унищожим. Хари Селдън, когото направих смешен с тези непрекъснати аварии. Недоволството от тях е посято в неговата градина — в тъглчетата на устните му се появи слюнка. — Когато бъде очушкан, ще заваят такива поздравления от цялата Империя, че с часове ще запълнят всички холовизионни репортажи. Даже няма да има значение дали знаят кой го е направил.

Той пак вдигна ръка и я спусна надолу, като че ли забиваше нож в нечие сърце.

— Ще ни смятат за герои на Империята, за спасители. Е? Е? Мислиш ли, че твоят младок ще успее да очушка Хари Селдън?

Андорин вече бе възстановил хладнокръвието си — поне външно.

— Сигурен съм, че би успял — отвърна с насилена лекота. — Към Клеон би могъл да изпитва някакъв респект; поне ти знаеш, че Императорът има мистично излъчване. — Той леко наблегна на „ти“ и Намарти се намръщи. — Към Селдън обаче не би изпитвал такива чувства.

Но вътрешно Андорин беше бесен. Не това бе желал. Беше предаден.

Манела отметна косата от очите си и се усмихна изотдолу на Рейч:

— Казах ти, че няма да ти струва и един кредит.

Рейч примигна и почеса голото си рамо:

— А сега няма ли да ми поискаш няколко?

Тя сви рамене и се засмя почти дяволито:

— Защо да ти искам?

— Защо да не ми искаш?

— Защото и аз понякога си позволявам удоволствия.

— С мен?

— Тук друг няма.

Последва дълга пауза, сетне Манела успокояващо рече:

— Освен това ти и бездруго не разполагаш с толкова кредити.

Как е работата?

— Не е кой знае какво, но е по-добра от нищо — призна Рейч, — много по-добра. Ти ли каза на този образ да ми намери работа?

Манела бавно поклати глава:

— Имаш предвид Глеб Андорин? Нищо не съм му казвала да прави. Просто му рекох, че може би ще го заинтересува.

— Дали ще се ядоса, задето ти и аз...

— Откъде накъде? Не е негова грижа. Нито пък е твоя.

— Той с какво се занимава? Искам да кажа, какво работи?

— Не мисля, че изобщо нещо работи. Андорин е богат. Роднина е на старите кметове.

— На уайските ли?

— Аха. Не обича имперското правителство. Никой от роднините на старите кметове не го обича. Той разправя, че Клеон би трябвало...

Тя изведнъж спря и заключи:

— Много се раздрънках. Недей да повтаряш нищо от онова, което си научил от мен.

— Аз? Въобще не съм те чувал да казваш нещо. И няма и да те чуя.

— Чудесно.

— Питам те за Андорин. Издигнал ли се е в тая работа с джоуранъмитите? Важна клечка ли е там?

— Не знам.

— Никога ли не говори за тези истории?

— Не и на мен.

— А-а — кимна Рейч, опитвайки се да не прозвучи ядосано.

Манела изпитателно го изглежда:

— Защо се интересуваш толкова?

— Искам да се свържа с тях. Смятам, че така мога да напредна. По-добра работа, повечко кредити. Сама знаеш.

— Може би Андорин ще ти помогне. Той те цени, поне в това съм сигурна.

— Можеш ли да го накараш да ме цени повече?

— Бих пробвала. Не виждам защо да не го направи. Аз те харесвам. Харесвам те повече от него.

— Благодаря, Манела. И аз те харесвам — той прокара ръка по тялото ѝ и горещо му се прииска да би могъл да се концентрира по-дълго върху нея и по-малко върху задачата си.

— Глеб Андорин — каза уморено Хари Селдън, търкайки очи.

— И кой е той? — попита Дорс Венабили. Откакто Рейч беше заминал, настроението ѝ бе все така отвратително.

— Допреди няколко дни изобщо не бях чувал за него — рече Селдън. — Това е трудността, когато се опитваш да управляваш един свят с четиридесет милиарда души. Никога за никого не си чувал, ако се изключат неколцината, които постоянно ти се пречат. Колкото и да е компютъризирана информацията, Трантор си остава планета на анонимността. Можем да открием хората и техните справочни номера, само че кого всъщност откриваме? Като добавиш още двадесет и пет милиона Външни светове, започваш да се чудиш как Галактическата империя е действала през всичките тия хилядолетия. Честно казано, аз мисля, че тя съществува единствено, понеже до голяма степен се самоуправлява. А сега окончателно е тръгнала да запада.

— Стига си философствал, Хари — срязва го Дорс. — Кой е този Андорин?

— Един човек, за когото, признавам си, би следвало да знам. От рода на уайските кметове — всъщност най-известният от фамилията, — така че хората от сигурността не го изпускат от очи. Те смятат, че е амбициозен, но той е прекалено върл плейбой, за да свърши нещо.

— И се е забъркал с джоуранъмитите?

Селдън направи неуверен жест:

— Оставам с впечатлението, че органите на сигурността нищичко не знаят за джоуранъмитите. Това би могло да означава, че джоуранъмитите вече не съществуват или, ако съществуват, нямат никаква тежест. Може да значи и че тези органи просто не са заинтересовани. Не че има някакъв начин да ги принудя да се интересуват. Направо съм благодарен на офицерите, заедно изобщо ми дават информация. Отгоре на всичко аз съм Първият министър.

— Дали е възможно да не си много добър Първи министър? — сухо каза Дорс.

— Нещо повече от възможно. Вероятно от поколения не е имало по-неподходящ избраник на тоя пост от мен. Само че това няма нищо общо със службите на сигурността. Те са абсолютно независим клон на управлението. Съмнявам се, че дори самият Клеон знае повече за тях, макар на теория да се предполага, че офицерите му докладват чрез своя директор. Вярвай ми, че ако бяхме по-добре информирани за тези служби, щяхме да се опитаме да напъхаме действията им в собствените си психоисторически уравнения.

— Поне на наша страна ли са офицерите от сигурността?

— Така мисля, обаче не мога да се закълна.

— И защо се интересуваш от онзи... как му беше името?

— Глеб Андорин. Понеже получих косвено съобщение от Рейч.

Очите на Дорс блеснаха:

— Защо не ми каза? Той наред ли е?

— Доколкото зная, да, но се надявам да не се опитва да изпраща повече съобщения. Ако го хванат, няма да бъде наред. Във всеки случай влязъл е в контакт с Андорин.

— И с джоуранъмитите ли?

— Едва ли. Изглежда малко вероятно, защото връзката му с тях би била безсмислена. Идеите на Джоу-Джоу бяха популярни предимно сред долната класа — така да се каже, движение на пролетариите. А Андорин е аристократ на аристократите. Какво да прави с джоуранъмитите?

— Ако е от рода на уайските управници, не би ли могъл да храни аспирации към имперския трон?

— Те от поколения хранят такива аспирации. Предполагам, че помниш Рашел. Тя беше леля на Глеб Андорин.

— Тогава той може да използва джоуранъмитите като трамплин, не мислиш ли?

— Ако съществуват. Ако съществуват и на Глеб му трябва трамплин, смятам, че ще се усети, че е захванал опасна игра. Джоуранъмитите — стига да ги има — биха кроили собствени планове и човек като него ще открие, че просто е яхнал гърти...

— Какво значи гърти?

— Някакво изчезнало и, струва ми се, доста свирепо животно. Това е поговорка от Хеликон, Яхнеш ли гърти, не слизай, защото ще те изяде.

Селдън млъкна за малко.

— Още нещо. Рейч, изглежда, се е забъркал с една жена, която е близка с Андорин и чрез която той мисли, че може да получи ценна информация. Казвам ти го сега, за да не ме обвиняваш впоследствие, че съм крил факти от теб.

Дорс се намръщи:

— Каква е тая жена?

— Ами, доколкото разбирам, тя познава много мъже, които, без да разсъждават, биха ѝ доверили нещо, понякога при интимни обстоятелства.

— От ония — и Дорс съвсем се намръщи. — Не ми е приятно да знам, че Рейч...

— Хайде, хайде. Той е на тридесет години и несъмнено има голям опит. Можеш спокойно да я оставиш — както и коя да е друга, струва ми се — на здравия му разум. — Хари се обърна с ужасно изтощен вид и допълни: — Да не мислиш, че на мен ми харесва? Мислиш ли, че има едно нещо в цялата работа, което да ми харесва?

И Дорс Венабили не можа да намери какво да каже.

Дори и в най-добрите си мигове Гембъл Дийн Намарти не се отличаваше с учтивост и приветливост, а приближаващата кулминация на десетгодишните му кроежи го бе направила съвсем кисел.

Надигна се с известна възбуда от стола си и рече:

— Доста време ти трябваше, за да дойдеш тук, Андорин.

Другият сви рамене:

— Но пък съм дошъл.

— И този твой млад човек — забележителното оръдие, дето така го рекламираш — къде е той?

— Евентуално може да се появи.

— Защо не се появи сега?

Хубавата глава, на Андорин като че ли леко се наведе, сякаш бе потънал в мисли или вземаше решение, ала после отсече:

— Не искам да го доведе, докато не разбере в какво положение съм поставен.

— Това какво значи?

— Ясни думи на стандартен галактически. От колко време целта ти е била да се освободиш от Хари Селдън?

— Винаги! Винаги! Толкова ли е трудно за разбиране? Имаме нужда от реванш за онуй, което направи с Джоу-Джоу. Даже и да не го беше сторил, доколкото е Първи министър, щеше да се наложи да го отстраним.

— Само че Клеон — Клеон — е човекът, който трябва да бъде свален. Ако не само той, то двамата със Селдън.

— Защо се интересуваш от един фигурант?

— Ти не си вчерашен. Никога не ми се е налагало да ти обяснявам моята роля във всичко това, защото не си такъв невеж глупак, та да не знаеш. За какво да се безпокоя за плановете ти, ако те не включват детрониране?

Намарти се разсмя:

— Разбира се. Отдавна зная, че гледаш на мен само като твой трамплин, като средство да се възкачиш на имперския трон.

— Да не си очаквал нещо друго?

— Изобщо не съм очаквал. Аз ще планирам всичко, ще поема риска, а сетне, щом работата е напълно свършена, ти ще грабнеш печалбата. Съвсем разумно, нали?

— Да, разумно е, защото печалбата ще бъде и твоя. Няма ли да станеш Първи министър? Няма ли да можеш да разчиташ на пълната поддръжка от страна на един нов Император, изпълнен с благодарност? Няма ли аз да бъда — и лицето му иронично се изкриви, изплювайки останалите думи — новият фигурант?

— Такива ли са ти били плановете? Да бъдеш фигурант?

— Смятам да бъда Император. Осигурявах ти пари, когато нямаше никакви пари, осигурявах ти кадри, когато нямаше никакви кадри, осигурявах ти уважението, от което се нуждаеше, за да изградиш голяма организация тук, в Уай. Все още бих могъл да си взема обратно всичко, което съм вложил.

— Не смятам така.

— Искаш ли да поемеш риска? Не си мисли, че с мен ще направиш онова, което направи с Каспалов. Ако нещо ми се случи, Уай ще стане необитаем за тебе и твоите хора — пък и ще откриеш, че никой друг сектор няма да ти даде подкрепата, която ти трябва.

Намарти въздъхна:

— Значи настояваш Императорът да бъде убит?

— Не съм казал „убит“. Казах „свален“. Подробностите ги оставям на теб — последното изречение бе придружено от почти отпращащ жест с ръката: махване с китката, сякаш Андорин вече седеше на имперския трон.

— И тогава ти ще бъдеш Император?

— Да.

— Няма да бъдеш Император. Ще бъдеш мъртъв, и то не от моите ръце. Андорин, нека те науча на някои неща от живота. Ако Клеон бъде убит, ще изскочи въпросът за наследниците и за да избегне гражданската война, Императорската гвардия моментално ще унищожи всеки член от рода на уайските кметове — теб на първо място. От друга страна, ако бъде убит единствено Първият министър, ти ще останеш в безопасност.

— Защо?

— Първият министър е само Първи министър. Те идват и си отиват. Възможно е даже Клеон вече да се е уморил от него и да е разпоредил да го премахнат. Ние естествено ще се погрижим да се разпространят слухове от тоя сорт. Императорската гвардия ще се колебае и ще ни даде шанс да подменим правителството. Всъщност е напълно реално тя самата да е благодарна за края на Селдън.

— И като съставите ново правителство, аз какво да правя? Да продължа да чакам? Завинаги?

— Не. Щом стана Първи министър, винаги ще се намерят начини да се разпрям с Клеон. Може би ще успея да уредя нещо с Императорската гвардия — та даже и с органите на сигурността — и да ги използвам като мои оръдия. Тогава ще открия някакъв безопасен механизъм да се избавя от Клеон и да го заменя с тебе.

Глеб Андорин избухна:

— Защо ти е да го правиш?

— Как защо? — учуди се Намарти.

— Ти гониш карез на Селдън. Когато той изчезне, защо ти трябва да поемаш ненужни рискове на такова високо равнище? Ще сключиш примирие с Клеон и аз ще съм принуден да се върна в моето разпадащо се имение и към неизпълнимите ми мечти. А може, за да си съвсем спокоен, да наредиш да ме убият.

Намарти каза:

— Не! Клеон е роден за трона. Той произхожда от няколко поколения императори — гордата Ентунска династия — и ще бъде много труден за управляване, истинска досада. От друга страна, ти ще дойдеш на трона като член на нов род, без да си обвързан здраво с традицията, защото предишните уайски монарси са били, сам ще се съгласиш, съвсем незабележими. Ще седиш на един нестабилен трон и ще имаш нужда от някой, който да те поддържа — от мен. А аз ще имам нужда от някой, който да зависи от мен и когото по тая причина бих могъл да управлявам — от теб. Хайде, Андорин, нашето няма да е женитба по любов, дете изчезва за една година; ще бъде женитба по сметка, която може да трае, докато и двамата сме живи. По-добре да си вярваме един на друг.

— Закълни се, че аз ще стана Император.

— Каква полза да ти се кълна, ако ти не ми вярваш? Нека да кажем, че те смятам за един изключително полезен Император и ще

искам да замениш Клеон веднага, щом това може безопасно да се уреди. Сега ме представи на този момък, за когото мислиш, че ще бъде идеалното оръдие за твоите цели.

— Добре. И помни какво го прави тъй различен. Аз го изучих. Той не е много умен идеалист. Ще свърши каквото му наредят, без да се тревожи ни от опасността, ни от задни мисли. И в добавка излъчва такава усещане за доверие, че жертвата му ще му вярва, дори и да държи в ръката си бластер.

— Мисля, че това не е за вярване.

— Почакай, докато го видиш — рече Андорин.

Рейч гледаше надолу. Бе хвърлил бърз поглед на Намарти и друго не му трябваше. Преди десет години, когато младежът беше изпратен да подлъже Джоу-Джоу Джоуранъм към неговата гибел, срещна този мъж и сега няколко секунди му бяха достатъчни.

За тия десет години Намарти се бе променил леко. Гневливостта и омразата все още бяха доминиращите черти, които човек виждаше у него (или поне Рейч ги виждаше, защото той осъзна, че не е безучастен свидетел) и те сякаш трайно го бяха мумифицирали. Лицето му беше малко по-изпито, косата — изпъстрена със сиво, обаче тънките му устни склучваха същата твърда линия, а тъмните му очи святкаха опасно както винаги.

Това бе достатъчно и Рейч се стараяше да отклонява погледа си встрани. Усещаше, че Гембъл Дийн Намарти не е от хората, които биха се привързали към някой, дете може да ги гледа право в очите.

Намарти сякаш поглъщаше с взор Рейч, но леко презрителната усмивка, която сякаш винаги висеше на лицето му, не изчезна.

Той се обърна към Андорин, неспокойно застанал настрана, и каза, като че ли обектът на разговора не присъстваше:

— Ето го значи човека.

Андорин кимна и устните му оформиха едно беззвучно „Да, шефе“.

Шефът рязко рече на Рейч:

— Името?

— Планчет, господине.

— Вярваш ли в нашата кауза?

— Да, господине — говореше внимателно, съвсем според указанията на Андорин. — Аз съм демократ и искам по-голямо участие на хората в процеса на управлението.

Очите на Намарти се стрелнаха към Андорин:

— Оратор.

После върна погледа си към Рейч:

— Ще поемеш ли риск заради каузата?

— Всякакъв, господине.

— Ще вършиш ли каквото ти кажат? Без въпроси? Без да се отмяташ?

— Ще следвам заповедите.

— Знаеш ли нещо за градинарството?

Рейч се поколеба:

— Не, господине.

— Значи си транторианец? Роден си под купола?

— Роден съм в Милимару, господине, но отраснах в Дал.

— Много добре — рече Намарти. После се обърна към Глеб Андорин: — Изведи го и го предай временно на хората, които чакат отвън. Те ще се погрижат добре за него. Сетне се върни. Искам да поговорим.

Когато другият се върна, у Намарти имаше голяма промяна. Очите му святкаха, а устните му се бяха разкривили в дива усмивка.

— Андорин — извика той, — боговете, за които онзи ден говорихме, са с нас до такава степен, каквато не съм си и представял.

— Аз ти казах, че човекът става за нашите цели.

— Става много повече, отколкото си мислиш. Знаеш, разбира се, историята как Хари Селдън, почитаемият ни Първи министър, изпратил своя син — или по-скоро осиновеното си дете — да види Джоуранъм и да постави капана, където той въпреки съвета ми попадна.

— Да — Андорин кимна с отегчение. — Историята ми е известна — каза го с вида на човек, който я знае прекалено добре.

— Виждал съм това момче само веднъж, но ликът му се е отпечатал в съзнанието ми. Смяташ ли, че десетгодишната пауза, фалшивите токове и обръснатите мустаци могат да ме подлъжат? Този твой Планчет е Рейч, осиновеният син на Хари Селдън.

Андорин пребледня и за миг престана да диша.

— Сигурен ли си, шефе? — попита той.

— Толкова сигурен, колкото че стоиш тук пред мен и че си довел сред нас един враг.

— Нямах никаква представа...

— Не се притеснявай — успокои го Намарти. — Мисля, че в целия си празен живот на аристократ не си направил нищо по-добро. Ти изигра ролята, която боговете ти бяха отредили. Ако не знаех кой е,

той може би щеше да осъществи онова, което несъмнено възнамерява: да ни шпионира отвътре и да издава най-тайните ни планове. Ала тъй като аз знам кой е, нещата се обръщат. Сега ние разполагаме с всичко.

Намарти потърка доволно ръце и неуверено, сякаш чувстваше колко не му приляга, се засмя.

Манела замислено рече:

— Струва ми се, че повече няма да те виждам, Планчет.

Рейч се изтриваше след душа.

— Защо?

— Глеб Андорин не иска.

— Така ли?

Манела вдигна гладките си рамене:

— Казва, че те чака важна работа и нямаш вече време за глупости. Може би има предвид, че ще получиш по-добра служба.

Рейч застина:

— Каква служба? Спомена ли нещо по-специално?

— Не, но каза, че ще отива в Императорския сектор.

— Аха. Често ли ти съобщава такива работи?

— Нали знаеш, Планчет — когато са в леглото, мъжете много приказват.

— Знам — потвърди Рейч, който винаги внимаваше да не го прави. — И какво друго разправя?

— Защо питаш? — тя се понамръщи. — Той също винаги пита за теб. Забелязала съм, че мъжете все подпитват един за друг. Как мислиш, защо е тъй?

— Какво си му говорила за мене?

— Малко неща — само че си много свестен тип. Естествено не съм му казала, че те харесвам повече от него. Това би наранило чувствата му, а също и на мен няма да ми е от полза.

Рейч вече се беше облякъл.

— В такъв случай сбогом.

— Предполагам, че е за известно време. Глеб може да си промени мнението. Разбира се, бих искала да ида в Императорския сектор — ако ме вземат. Никога не съм била там.

Рейч едва не се изпусна, но свари да се закашля и после рече:

— И аз никога не съм ходил.

— Там са най-големите сгради, най-хубавите местенца и най-шикарните ресторанти; там живеят богатшите. Бих желала да се срещна с някои богаташи — искам да кажа, освен с Глеб.

— Предполагам — забеляза Рейч, — че не успяваш да измъкнеш много от хора като мен.

— Имаш право. Човек не може през цялото време да мисли за кредити, обаче понякога трябва. Особено откакто ми се струва, че взех да омръзвам на Глеб.

Рейч се почувства длъжен да каже:

— Ти на никого не можеш да омръзнеш. — Сетне разбра, донякъде за свое учудване, че наистина го мисли.

Манела въздъхна:

— Мъжете винаги разправят така. Във всеки случай беше хубаво с теб, Планчет. Пази се и, кой знае, навярно пак ще се видим.

Рейч кимна и откри, че думите не му стигат. Нямаше никакъв начин да каже или направи нещо, за да изрази чувствата си.

Насили се да размишлява за друго. Трябваше да открие какво планират хората на Намарти. Щом го откъсват от Манела, сигурно решителният момент скоро ще дойде. Всичко, на което би могъл да се опре, беше този странен въпрос за градинарството.

Пък и вече не можеше да съобщи на Селдън нищо ново. От срещата му с Намарти го следяха отблизо и всички пътища за комуникация бяха прекъснати, а ако той предадеше новините, едва след като те престанат да бъдат новини, това би означавало, че се е издънил.

Хари Селдън нямаше добър ден. Не бе получавал вести от Рейч от първото му съобщение насам и губеше представа от ситуацията.

Като се изключи естествената му тревога за безопасността на Рейч (положително щеше да разбере, ако се случеше нещо лошо), той се безпокоеше и за това какво всъщност би могло да бъде планирано.

Би трябвало да е някакъв хитър ход. Пряка атака срещу самия Дворец беше напълно изключена. Мерките за сигурност там бяха прекалено строги. Е, щом е тъй, какво друго достатъчно ефективно действие биха успели да планират?

Всичко туй го държеше буден нощем и го разсейваше през деня.

Сигналната лампа светна:

— Вашата среща в два часа, господине...

— Каква е тая среща в два часа?

— Мандел Грубер, градинарят. Той има необходимите сертификати.

Селдън си спомни:

— Да, пратете го при мен.

Сега не бе времето да се среща с градинаря, ала в момент на слабост се бе съгласил — човекът изглеждаше твърде объркан. Първият министър не би трябвало да изпада в такива състояния на слабост, обаче Селдън си беше Селдън, много преди да стане Първи министър.

— Влез, Грубер — благо рече той.

Грубер застана пред него с механично сведена глава, а очите му шареха насам-натам. Хари бе съвсем сигурен, че градинарят никога не е бил в толкова великолепна стая, и изпита горчивото желание да каже: „Харесва ли ти? Моля те, вземи я. Аз не я искам.“

Но вместо това рече:

— Какво има, Грубер? Защо си тъй нещастен?

Не последва незабавен отговор; Мандел Грубер само се усмихна разсеяно. Селдън му предложи:

— Седни бе, човек. Ей там е столът.

— О, не, Първи министре. Не е редно. Ще го изцапам.

— Ако го изцапаш, лесно ще го почистят. Седни, щом те каня. Така! Сега просто си поседи тук една-две минути и си събери ума. После, като се приготвиш, ми кажи каква е работата.

Грубер поседя мълчаливо и сетне думите задъхано бликнаха:

— Първи министре, главен градинар ще ме правят. Благословеният Император сам ми го съобщи.

— Да, чух за това, но сигурно не то те тревожи. Новият ти пост си заслужава поздравленията и аз наистина ти го честитя. Може би дори да съм допринесъл за него, Грубер. Никога не съм забравял твоята смелост, когато едва не ме убиха, и можеш да си уверен, че съм споменал за нея пред Негово императорско величество. Наградата е подходяща, Грубер, а ти така или иначе щеше да дочакаш повишението, защото от сведенията за теб е съвсем ясно, че си напълно подходящ за мястото. Тъй че, след като това е уточнено, кажи ми какво те безпокои.

— Първи министре, самото място и повишението ме безпокоят. С тая работа не мога да се справя, понеже не съм квалифициран.

— Ние сме убедени, че си.

Грубер се разпали:

— И аз ще трябва да седя в някоя канцелария? Не желая да седя в канцелария. Няма да мога да излизам навън и да работя с растенията и животните. Ще стана затворник, Първи министре.

Селдън се ококори:

— Няма такова нещо, Грубер. Няма защо да стоиш в офиса си повече, отколкото се налага. Можеш свободно да бродиш из парка и да надзираваш всичко. Можеш да ходиш на открито, колкото си щеш; просто ще си спестиш тежката работа.

— Аз не бягам от тежката работа, Първи министре, и няма никакъв шанс да ме пуснат да изляза от канцеларията. Нали съм наблюдавал сегашния главен градинар? Той не може да напусне офиса, макар непрекъснато да иска. Има прекалено много администрация, прекалено много бумажки. Ами да, когато пожелае да разбере какво става навън, трябва ние да ходим в неговата канцелария, за да му кажем. Гледа нещата по холовизията — рече той с безкрайно презрение, — като че ли можеш да проумееш нещо за растящите, живите неща от някакви картинки. Не е за мен, Първи министре.

— Стига, Грубер, дръж се като мъж. Не е чак толкова лошо. Ще свикнеш. Полека-лека ще почнеш да се справяш.

Мандел Грубер поклати глава:

— Първо — ама най-първо — ще се наложи да се разправям с всички нови градинари. Това ще ме закопае — и добави с неочаквана енергия: — Това е работа, която не я ща и не трябва да получавам, Първи министре.

— Слушай, Грубер, може би не желаеш тази работа, но не си единственият. Казвам ти, че в момента бих искал да не съм Първи министър. Подобна служба е прекалено тежка за мен. Струва ми се, че дори самият Император понякога се уморява от императорската си мантия. Всички ние сме в тая Галактика, за да си гледаме задълженията, а те не винаги са приятни.

— Ясно ми е, Първи министре, ала Императорът трябва да бъде Император, защото е роден за туй. И вие трябва да бъдете Първи министър, защото никой друг не може да върши същото. Само че в моя случай размишляваме единствено за главния градинар. Тука има петдесет градинари, които ще се справят не по-зле от мен и които не биха имали нищо против този пост. Вие казвате, че сте обяснили на Императора как съм се опитал да ви помогна. Не можете ли пак да поговорите с него и да му намекнете, че ако иска да ме възнагради за каквото съм направил, следва да ме остави на мястото ми?

Селдън се облегна назад на стола си и важно изрече:

— Грубер, ако можех, щях да го сторя заради теб, но нека да ти обясня нещо и искрено се надявам, че ще го проумееш. На теория Императорът е абсолютният властелин на Империята. На практика той може да направи твърде малко. В момента аз управлявам Империята в много по-голяма степен от него, обаче и аз мога да направя твърде малко. Има милиони и милиарди хора на всички етажи на управлението и всички те вземат решения, допускат грешки, като някои действат мъдро и героично, а други — глупаво и крадливо. Човек не успява да ги контролира. Разбираш ли ме, Грубер?

— Да, но какво общо има това с моя случай?

— Това, че съществува само едно място, където Императорът наистина е абсолютен властелин — и то е паркът на Двореца. Тук думата му е закон и чиновническите слоеве под него са достатъчно ограничени, за да ги управлява. Да го помолиш да преразгледа някое

решение, което е взел по отношение на парка на Императорския дворец, би означавало да нахълташ в единствената зона, която той смята за неприкосновена. Ако му кажа: „Оттеглете решението си за Грубер, Ваше императорско величество“, по-вероятно ще ме освободи от задълженията ми, отколкото да отмени решението си. За мен туй може да е добро, обаче на теб изобщо няма да ти е от полза.

Грубер попита:

— Това означава ли, че няма начин нещата да се променят?

— Точно така. Но ти не се безпокой, Грубер, ще ти помогна с каквото умея. Съжалявам, ала вече прекарах с теб цялото време, което можех да ти отделя.

Посетителят стана. В ръцете си извиваше своята зелена градинарска шапка. В очите му имаше нещо повече от намек за сълзи.

— Благодаря, Първи министре. Зная, че ще искате да ми помогнете. Вие сте... вие сте добър човек, Първи министре.

Той се обърна и излезе, потънал в скръб.

Селдън замислено се загледа подире му и поклати глава. Умножи неволите на Грубер по един квадрилион и ще получиш неволите на всички хора от двадесет и петте милиона свята на Империята; как би успял той, Хари Селдън, да намери начин да ги спаси всичките, когато е безсилен да реши проблема на един-единствен човек, дошъл при него за помощ? Не, психоисторията не може да спаси отделен човек. Би ли могла да спаси квадрилион?

Хари пак поклати глава, провери естеството и времето на следващата си среща и изведнъж се вцепени. Сетне изрева към вътрешния телефон с изненадващо дива невъздържаност, съвършено различна от обичайния му строг самоконтрол:

— Върнете тоя градинар при мен! Веднага го доведете при мен!

— Каква бе тая приказка за новите градинари? — възкликна Селдън. Този път не помоли Грубер да седне.

Мандел Грубер примигна бързо-бързо. Беше в паника, че е бил повикан така неочаквано.

— Н-новите градинари? — заекна той.

— Ти каза: „всички нови градинари“. Това са твои думи. За какво точно говореше?

Грубер беше изумен:

— Щом има нов главен градинар, естествено ще има и нови работници в парка. Такъв е обичаят.

— Никога не съм чувал за него.

— Последния път, когато главните градинари се смениха, вие не бяхте Първи министър. Вероятно не сте били дори на Трантор.

— Но за какво е всичко това?

— Ами градинарите никога не ги уволняват. Някои умират, други остаряват и се пенсионираат или ги заменят. Във всеки случай, докато дойде време да се назначи нов главен градинар, поне половината му хора са застарели и най-добрите им години са минали. Всичките ги пенсионираат щедро и докарват заместници.

— Защото са млади?

— Донякъде затова и донякъде защото обикновено има нови планове за градините и трябва да разполагаме с нови идеи и схеми. Парковите земи заемат почти петстотин квадратни километра и са нужни няколко години, за да бъдат реорганизирани, а аз ще съм човекът, от когото ще искат да следи за всичко. Моля ви, Първи министре — Грубер се задъхваше, — сигурно умен мъж като вас може да намери начин да промени мнението на благословения Император.

Селдън не му обърна внимание. Челото му се бе изпотило от концентрация.

— Откъде идват новите градинари?

— Правят се изпити по всички светове — винаги има хора, които чакат да станат заместници. Ще дойдат със стотици на дузина групи.

Ще ми трябва поне една година...

— Откъде идват? Откъде?

— От всяка от възможните милиони планети. Ние искаме разнообразие на градинарски знания. Всеки гражданин на Империята може да се кандидатира.

— И от Трантор ли?

— Не, от Трантор не. В градините няма никой от Трантор — гласът му стана презрителен. — От транторианец градинар не можеш направи. Парковете, които гледат тука под куполите, не са паркове. Това са растения в саксии, а животните са в клетки. Транторианците като бедни създания не знаят нищо за открития въздух, свободно течащата вода и истинското равновесие на природата.

— Добре, Грубер. Сега ще ти възложи една задача. От теб ще очаквам да ми даваш имената на всички нови градинари, които трябва да пристигнат през следващите седмици. Всичко за тях. Име. Свят. Справочен номер. Образование. Практика. Всичко. Искам да го имам на бюрото си, колкото може по-бързо. Ще изпратя хора да ти помагат. Хора с машини. Какъв компютър използваш?

— Съвсем прост, за да поддържам списък на насажденията, видовете и други такива неща.

— Хубаво. Хората, които ще ти пратя, ще вършат онова, което ти не умееш. Не мога да ти кажа колко е важна задачата.

— Ако успея да се справя...

— Грубер, сега не е време за пазарлъци. Подведеш ли ме, няма да станеш главен градинар, а вместо туй ще те уволнят без право на пенсия.

Щом се видя пак сам, Селдън излязъл към вътрешния телефон:

— Отменете всички срещи за този следобед!

После остави тялото си да хлътне в стола, усещайки всяка от петдесетте си години и чувствайки как главоболието му се засилва. Години, не, десетилетия наред сигурността на парка при Императорския дворец бе ставала все по-голяма, по-строга, по-непроницаема с добавянето на всеки нов слой или ново устройство...

... и ето че изведнъж пускат стада чужденци в парка. Не им задават никакви въпроси освен може би един-единствен: „Разбирате ли от градинарство?“

Тая глупост беше прекалено колосална, за да може да се схване.

И той едва бе успял да я забележи навреме. Успял ли? Дали вече не беше закъснял?

Глеб Андорин гледаше Намарти през полупритворените си клепащи. Никога не го беше харесвал особено, но имаше моменти, когато го харесваше още по-малко от обикновено, и сегашният бе измежду тях. Защо на Андорин, уайец с кралско потекло (в края на краищата нещата се свеждаха дотам), му се налагаше да работи с това парвеню, с този почти отявлен параноик?

Андорин знаеше защо и знаеше, че трябва да издържи, макар Намарти пак да бе почнал да разказва историята как е изградил движението за десет години до сегашния връх на съвършенството. Дали непрекъснато го разправяше на всички? Или беше избрал единствено Андорин за слушател? Лицето на Намарти като че ли просветна от злорадо ликуване, когато произнесе в странен речитатив, сякаш го повтаряше механично:

— Година след година работех в тази насока, даже да нямаше надежда и всичко да изглеждаше безполезно, ковах организацията, подронвах доверието към правителството, създавах и засилвах недоволството. По време на банковата криза и седмицата на мораториума аз... — Той внезапно млъкна. — Казвал съм ти го много пъти и вече ти е писнало да го слушаш, нали?

Другият изви устни в кратка, суха усмивка. Намарти не беше такъв идиот да не знае колко е досаден; просто не можеше да се удържи. Андорин отвърна:

— Казвал си ми го доста пъти — и остави останалата част от въпроса да увисне във въздуха без отговор. Отговорът в края на краищата бе очевидно положителен. Нямаше нужда да му го тика под носа.

Жълтеникавото лице на Намарти леко се зачерви. Той рече:

— Само че създаването и подронването можеха да продължават вечно, ако няхах нужното оръдие в ръцете си. И без никакви усилия от моя страна оръдието дойде при мен.

— Боговете ти доведоха Планчет — неутрално отбеляза Андорин.

— Прав си. Скоро една група градинари ще влезе в парка на Императорския дворец — той направи пауза, сякаш да се наслади на мисълта. — Мъже и жени. Достатъчно, за да послужат като маскировка на шепата наши тайни агенти, които ще ги придружават. Сред тях ще бъдете ти ... и Планчет. И това, което ще ви отличава, е, че ще носите бластери. — Естествено — каза Андорин с хладнокръвна злоба зад учтивото изражение — ще ни спрат на вратите и ще ни задържат за разпит. Да вкараш незаконно бластер в парка на Двореца...

— Няма да ви спрат — рече Намарти, без да забележи злобата. — Няма да ви претърсят. Въпросът е уреден. Разбира се, ще ви приветства някой чиновник от Двореца. Не знам кой обикновено върши тази работа — третият помощник шамбелан по тревата и листата, доколкото схващам, — но в случая ще е самият Хари Селдън. Великият математик ще избърза да поздрави новите градинари и да им каже „Добре дошли“ в парка.

— Предполагам, че си сигурен в това.

— Сигурен съм, естествено. Всичко е уредено. Той ще научи горе-долу в последната минута, че осиновеният му син е между хората, записани като нови градинари, и за него ще бъде невъзможно да се въздържи да го види. И когато Селдън се появи, момъкът ще извади своя бластер. Нашите агенти ще се развикат: „Измяна!“ В бъркотията и врявата Планчет ще убие Селдън и тогава ти пък ще убиеш Планчет. После ще хвърлиш бластера си и ще излезеш. Нещата са уредени.

— Абсолютно ли е необходимо да го затрия?

Намарти се намръщи:

— Защо? Съгласен си за едното убийство, а не си съгласен за другото? Искаш ли, щом Планчет се възстанови, да каже на властите всичко, което знае за нас? Освен това ние подготвяме семейно отмъщение. Не забравяй, че Планчет всъщност е Рейч Селдън. Ще изглежда като че ли двамата са стреляли едновременно — или сякаш Селдън е заповядал, ако неговият син направи някое заплашително движение, да бъде ликвидиран. Ще се погрижим на тази семейна версия да бъде дадена пълна гласност. Ще напомня за лошото старо време на Кървавия император Маноуел. Хората от Трантор сигурно ще бъдат отблъснати от явната порочност на Деянието. Това, добавено към цялата неефективност и аварииите, на които са били свидетели, ще предизвика рев за ново правителство и никой няма да е в състояние да

им откаже, най-малкото пък Императорът. Точно тогава ние ще влезем вътре.

— Толкоз просто?

— Не, не е толкоз просто. Аз не живея в измислен свят. Изглежда, че ще има някакво временно правителство, но то ще падне. Ние ще се погрижим да падне, сетне ще излезем публично и ще подновим старите джоуранъмитски аргументи, които транторианците никога не са забравяли. И след време — не след много — аз ще стана Първи министър.

— Ами аз?

— Ти евентуално ще станеш Император.

Андорин каза:

— Шансовете всичко да се сбъдне така са малки. Това е уредено, онова е уредено, туй също е уредено. Нещата трябва да се натрупат и идеално да се омесят, защото иначе ще пропаднат. Някой някъде непременно ще се набърка. Рискът е неприемлив.

— Неприемлив? За кого? За теб?

— Положително. Очакваш аз да се уверя, че Планчет ще убие баща си, а после пък да убия Планчет. Защо аз? Няма ли по-малощенни оръдия от мен, които по-лесно да могат да бъдат рискувани?

— Да, но ако избира някой друг, ще означава сигурен провал. Кой освен теб разчита толкова на тази бойна задача, че да не избяга в нервна депресия в последната минута?

— Рискът е огромен.

— Според теб не си ли струва? Играеш за имперския трон.

— А ти какъв риск поемаш, шефе? Ти ще си останеш тука на спокойствие и ще чакаш да чуеш новините.

Устните на Намарти се извиха:

— Ама че си глупак, Андорин! Ама че Император ще стане от теб! Мислиш ли, че не поемам рискове, понеже ще остана тук? Ако гамбитът пропадне, ако заговорът не успее, ако заловят някои от нашите хора, смяташ ли, че няма да кажат това, което знаят? Ако по някакъв начин пипнат теб, ще посрещнеш ли нежните ласки на Императорската гвардия, без да им снесеш всичко за мен? И ако имат един несполучлив опит за убийство, вярваш ли, че няма да обърнат Трантор, за да ме намерят? Мислиш ли, че в края на краищата няма да успеят? А щом ме намерят, какво предполагаш, че ме очаква? Риск ли?

Аз рискувам много повече от всекиго от вас, просто като седя тук и нищо не върша. Андорин, всичко се свежда до следното: искаш ли или не искаш да станеш Император?

Андорин тихо каза:

— Искам.

И така нещата бяха задвижени.

За Рейч не бе трудно да забележи, че за него се полагат специални грижи. Цялата група бъдещи градинари беше разквартирувана в един от хотелите в Императорския сектор — естествено не от първокласните.

Градинарите представляваха странна сбирщина от петдесет различни свята, ала той нямаше особени възможности да разговаря с тях. Глеб Андорин се изхитряваше да го държи настрана от другите, без много да бие на очи.

Рейч се чудеше защо. Това го тормозеше. Всъщност откакто бе напуснал Уай, се чувстваше малко потиснат. Депресията нарушаваше мисловните му процеси и младежът се бореше с нея, но без голям успех.

Самият Андорин носеше груби дрехи и се мъчеше да наподобява работник. Той щеше да играе ролята на градинар като средство да ръководи „шоуто“, каквото и да беше то.

Рейч изпитваше срам, че не е успял да подразбере естеството на това „шоу“. Бяха го обградили и бяха предотвратили всякаква възможна комуникация, така че той дори нямаше шанс да предупреди баща си. Доколкото знаеше, те, изглежда, постъпваха тъй с всеки транторианец, който бе пробутан в групата, просто от свръхпредпазливост. Рейч преценяваше, че между тях може да има около дузина транторианци — мъже и жени, — разбира се, до един хора на Намарти.

Онова, което го озадачи беше, че Андорин се отнася към особата му почти с обич. Бе го монополизирал, настояваше винаги да ядат заедно и се държеше с него по начин, съвсем различен от начина, по който се държи с всички останали.

Дали не беше, защото двамата споделяха Манела? Рейч не знаеше много за морала на сектор Уай, за да може да каже дали в неговото общество няма жилка полиандрия^[1]. Ако двама мъже споделят една жена, дали това в известен смисъл не ги побратимява? Дали не създава връзка?

Рейч никога не бе чувал за такова нещо, но достатъчно добре съзнаваше, че не е схванал даже и малка частица от безкрайните тънкости на галактическите общества — дори и на обществата на Трантор.

Щом умът му се върна към Манела, известно време той разсъждава за нея. Тя ужасно му липсваше. Помисли си, че може би нейната липса е породила депресията му, макар, честно казано, туй, което изпитваше сега, докато приключваше обяда си с Андорин, да бе почти отчаяние — въпреки че не успя да се сети за друга причина.

Манела!

Беше споменала, че иска да посети Императорския сектор и че вероятно ще придума Глеб Андорин да изпълни желанието ѝ. Той бе достатъчно отчаян да зададе един глупав въпрос:

— Господин Андорин, все се чудя дали не можехте да вземете Манела с вас? Тук, в Императорския сектор.

Оня го погледна съвършено изумен. Сетне благо се разсмя:

— Манела? Виждаш ли я да се занимава с градинарство? Или поне да се преструва, че разбира? Не, не, тя е от тези жени, които са измислени за спокойните ни мигове. Извън това няма никаква друга функция. — После добави: — Защо питаш, Планчет?

Рейч вдигна рамене:

— Не знам. Тук е малко скучно. Помислих си... — гласът му заглъхна.

Андорин преценяващо го изгледа и накрая рече:

— Сигурно не смяташ, че е особено важно с коя жена поддържаш връзка? Уверявам те, че за нея няма значение с кой мъж се среща. Щом това в Двореца свърши, ще има други жени. Много жени.

— Кога ще свърши?

— Скоро. И ти ще бъдеш част от него по твърде важен начин — Андорин внимателно наблюдаваше Рейч.

— Колко важен? — попита момъкът. — Няма ли да бъде само... градинар? — гласът му прозвуча глухо и той усети, че не е способен да вложи никаква искра в него.

— Ще бъдеш нещо повече, Планчет. Ще влезеш вътре с бластер.

— С какво?

— С бластер.

— Никога не съм държал бластер. Никога.

— Няма нищо сложно. Вдигаш го, насочваш го, затваряш контакта и някой умира.

— Никого няма да убия.

— Вярвах, че си един от нашите, че ще направиш всичко за каузата.

— Не съм имал предвид да убивам — Рейч сякаш не можеше да овладее мислите си.

Защо трябва да убива? Какво всъщност са приготвили за него? И как ще успее да предупреди Императорската гвардия, преди ужасното да бъде извършено?

Лицето на Андорин внезапно се втвърди — мигновен преход от приятелски интерес към сурово решение. Той каза:

— Ти трябва да го убиеш.

Рейч събра цялата си сила:

— Не. Никого няма да убия. Точка.

Андорин настоя:

— Планчет, ти ще направиш, каквото ти наредя.

— Не и да убивам.

— Дори и това.

— Как ще ме накарате?

— Просто ще ти кажа да го свършиш.

Рейч усети, че се обърква. Защо Андорин е тъй уверен? Поклати глава:

— Не.

— Аз ти я давам, Планчет, откакто напуснахме Уай — отбеляза другият. — Направих така, че да съм сигурен, че ще ядеш с мен. Следях за диетата ти. Особено за онова, което току-що погълна.

Рейч усети надигация се отвятре ужас и изведнъж разбра.

— Десперанца!

— Съвсем точно — рече Андорин. — Ти си хитър дявол, Планчет.

— Това е незаконно.

— Да, разбира се. Както и убийството.

Младежът знаеше за десперанцата. Тя беше химическа модификация на свършено безвреден транквилант. Модифицираната му форма обаче не предизвикваше спокойствие, а отчаяние. Бе поставена под запрещение, защото можеше да се употреби за мозъчен

контрол, но въпреки туй упорито се говореше, че Императорската гвардия я използва.

Андорин каза, сякаш не му бе трудно да прочете мислите на Рейч:

— Наречена е така, понеже десперанца е стара дума, която означава безнадеждност. Смятам, че сега се чувстваш безнадеждно.

— Не — пошепна Рейч.

— Много си решителен, обаче не можеш да се бориш с химикала. А колкото по-обезнадежден се усещаш, толкова по-ефективен е наркотикът.

— Няма да го бъде.

— Я си помисли, Планчет. Намарти моментално те позна, въпреки че нямаш мустаци. Той знае, че ти си Рейч Селдън и под мое ръководство ще убиеш баща си.

Рейч промърмори:

— Не преди да убия вас.

Той стана от стола. Това нямаше да бъде никакъв проблем. Глеб Андорин може и да беше по-висок, ала бе по-слаб и очевидно не бе атлет. Рейч би могъл да го прекърши на две с една ръка — само че щом се изправи, залитна. Тръсна глава, но тя не се проясни.

Андорин също стана и се дръпна назад. Измъкна десницата си, която бе пхнал в левия ръкав. Държеше оръжие и мило каза:

— Дошъл съм подготвен. Информиран съм за ловкостта ти като хеликонски извъртач, така че няма да има ръкопашен бой.

Той погледна своето оръжие.

— Не е бластер — рече. — Не мога да си позволя да те убия, преди да си свършиш работата. Това е невронен камшик. В известен смисъл е много по-страшен. Ще го насоча в лявото ти рамо и, повярвай ми, болката ще бъде толкова мъчителна, че и най-големият стоик на света няма да може да я издържи.

Рейч, който бавно и мрачно напредваше, рязко спря. Когато бе на дванадесет години, беше опитал — съвсем слабо — невронния камшик. Веднъж ударен, човек никога не забравяше болката, колкото и дълъг и пълен със събития да бе животът му. Андорин каза:

— Нещо повече, ще употребя пълния му обхват, тъй че отначало нервите в горната част на ръката ти да бъдат стимулирани към непоносима болка, а после да бъдат напълно разрушени и ти никога

повече няма да можеш да я използваш. Ще пощадя дясната ти ръка, за да държиш бластера. Ако седнеш и приемеш нещата, както трябва, ще запазиш и двете си ръце. Разбира се, ще се наложи пак да ядеш, та нивото на десперанцата да се повиши. Отсега нататък положението ти само ще се влошава.

Рейч знаеше единствено, че ще го насилят да свърши онова, което Андорин му каже. Беше играл играта и бе загубил.

---

[1] Форма на брак, при която една жена има няколко мъже. — Бел.ред. ↑

— Не! — Хари Селдън беше почти бесен. — Не те искам там, Дорс!

В отговор Дорс Венабили го погледна с не по-малко решително изражение:

— Тогава няма да те пусна и ти да отидеш, Хари.

— Аз трябва да съм там.

— Това не е твое задължение. Тези хора следва да ги посрещне някой градинар първа класа.

— Точно така, само че Грубер не може да го направи. Грубер е съкрушен.

— Все трябва да има близък помощник. Или пък остави стария главен градинар да го свърши. Той запазва поста си до края на годината.

— Старият главен градинар също е болен. Освен това — Селдън се поколеба — между градинарите са се промъкнали хора с невярно съобщени данни. Транторианци. Те са дошли по някаква причина. Разполагам с имената на всекиго от тях.

— Тогава накарай да ги арестуват до един. Толкова е просто. Защо усложняваш така ситуацията?

— Понеже ние не знаем защо са тук. Нещо ще става. Не виждам какво могат да направят дванадесет градинари, но... Не, по-добре да го формулирам другояче. Мога да видя дузина неща, които биха направили, обаче не знам кое от тях са планирали. Ние наистина ще ги арестуваме, ала преди туй искам да узная повече. Трябва да научим достатъчно, за да изловим всеки, който участва в конспирацията — от долу до горе, — и да бъдем наясно какво точно са сторили, та да им наложим подходящото наказание. Не желая да задържа дванадесет мъже и жени просто заради една наказуема простъпка. Те ще твърдят, че са били отчаяни и са търсили работа. Ще се оплакват, че не е честно да се изключват транторианците. Ще спечелят много симпатии и ние ще се озовем в глупаво положение. Нека да им дадем възможност да се самообвинят в нещо по-голямо. Освен това...

Последва дълга пауза и Дорс ядно рече:

— Е, какво означава новото „освен това“?

Селдън понижи глас:

— Един от дванадесетте е Рейч под името Планчет.

— Какво?

— Защо се изненадваш? Изпратих го в Уай, за да проникне в движението на джоуранъмитите и той успя да се внедри някъде. Напълно му се доверявам. Ако той е там, то знае защо и трябва да има някакъв план да им сложи прът в колелата. Само че и аз искам да присъствам. Искам да го видя. Искам, ако мога, да му помогна.

— Ако желаете да му помогнеш, накарай петдесет души от охраната на Двореца да застанат рамо до рамо от двете страни на твоите градинари.

— Не. Пак ще приключим без нищо. Императорската гвардия ще бъде на мястото, обаче няма да се вижда. Нека въпросните градинари смятат, че имат пълната възможност да извършат онова, което са замислили. Преди да могат да го направят, но след като е станало съвсем очевидно какво възнамеряват, ще ги хванем.

— Това е рисковано. Рисковано е за Рейч.

— Рисковете трябва да се поемат. Тук е вложено нещо повече от живота на няколко души.

— Звучи твърде безсърдечно.

— Мислиш ли, че нямам сърце? Даже и да го съкруша, главната ми грижа трябва да бъде за психо...

— Не я споменавай — тя трепна като ранена.

— Добре — рече Селдън, — но ти не трябва да си там. Твоето присъствие ще е толкова неподходящо, че конспираторите ще заподозрат, че ние знаем прекалено много, и ще зарежат плановете си. А аз не искам да ги зарежат.

Той млъкна, сетне меко добави:

— Дорс, ти казваш, че работата ти е да пазиш мен. Това има предимство пред защищаването на Рейч и ти го схващаш. Не бих настоявал, ала да ме пазиш, означава да пазиш психоисторията и цялата човешка раса. Ето какво трябва да бъде на преден план. Знанията ми в областта на психоисторията ми нашепват, че аз на свой ред следва да пазя Центъра на всяка цена и точно туй се опитвам да правя. Разбираш ли?

— Разбирам — кимна Дорс и се извърна настрани от него.

Селдън си помисли: „И се надявам, че съм прав.“ Ако се оказеше, че не е прав, тя никога нямаше да му прости. Много по-лошо — той нямаше никога да си прости независимо от всякаква психоистория.

Те бяха красиво строени: стъпалата встрани, ръцете зад гърба, всички в спретнати зелени униформи, свободно падащи и с големи джобове. Имаше твърде малка полова разлика и човек само би могъл да предполага, че по-ниските са жени. Качулките скриваха прическите им, но градинарите и бездруго следваше да подрязват косата си съвсем късо — независимо от пола — и да не пускат растителност по лицето си.

Никой не можеше да каже защо трябва да е тъй. Думата „традиция“ обясняваше всичко, както обясняваше и толкова много други неща — и полезни, и глупави.

Отзад стоеше Мандел Грубер с по един помощник от всяка страна. Той трепереше, широко отворените му очи имаха стъклен блясък.

Хари Селдън сви устни. Стига Грубер да успееше да произнесе: „Градинарите на Императора ви поздравяват“ и това щеше да е достатъчно. Сетне самият Селдън щеше да поеме парада.

Погледът му се плъзна по новия контингент и откри Рейч.

Сърцето му леко подскочи. Рейч, лишен от мустаците си, стоеше в предната редица — малко по-вдървено от останалите — и гледаше право напред. Очите му не помръднаха да срещнат очите на Селдън; младежът изобщо не даваше признак, че го е познал.

„Добре — помисли си Първият министър. — Това и се очаква от него. Нищо да не издава.“

Грубер измърмори едно тихо приветствие и Селдън се намеси.

Излезе отпред с едри леки крачки, като незабавно застана пред Грубер, и каза:

— Благодаря, градинарю първа класа. Мъже и жени, градинари на Императора, вие поемате важна задача. Вие ще отговаряте за красотата и здравето на единствената открита земя на нашия голям транторски свят, столицата на Галактическата империя. Ще трябва да се грижите въпреки липсата на безкрайните пейзажи на откритите светове ние да имаме тук един малък скъпоценен камък, сияещ по-ярко

от всичко друго в Империята. Ще ви ръководи Мандел Грубер, който скоро ще стане главен градинар. Когато е нужно, той ще ми докладва, а аз ще докладвам на Императора. Това означава, както и сами схващате, че ще бъдете едва на три нива от присъствието на Император Клеон и винаги ще сте под благото му наблюдение. Сигурен съм, че дори и сега той ни наблюдава от Малкия дворец, неговия собствен дом, постройката, която забелязвате вдясно — онази с покрития с опал купол, — и е доволен от видяното. Разбира се, преди да започнете работа, ще изкарате един курс на обучение. Така напълно ще се запознаете с парка и съответните му нужди. Вие ще...

До този момент ораторът почти крадешком се бе придвижил точно пред Рейч, който все още оставаше неподвижен и не мигваше.

Селдън се опитваше да не изглежда неестествено любезен и изведнъж леко се смръщи. Човекът точно зад Рейч му се видя познат. Надали би го разпознал, ако не бе изучавал неговата холограма. Не беше ли това Глеб Андорин от Уай? Уайският покровител на Рейч? Какво правеше той тук?

Андорин навярно забеляза рязкото пренасочване на вниманието на Селдън, защото промърмори нещо през полуотворените си устни и дясната ръка на Рейч излезе зад гърба му, изваждайки бластер от широкия джоб на градинарския жакет. Същото стори и Андорин.

Хари Селдън се озова в почти шоково състояние. Как беше възможно в парка да се допуснат бластери? Объркан, Първият министър едва чу виковете „Измяна!“ и внезапния шум от бягане и стрелба.

Всичко, което се въртеше в мислите му, бе, че оръжието на Рейч сочи право в него, а Рейч го гледа, без въобще да показва, че го е познал. Хари изпадна в ужас, когато осъзна, че синът му се кани да стреля и че той самият е на няколко секунди от смъртта.

Въпреки името си бластерът^[1] не взривява в истинския смисъл на думата. Струята му изпарява и издухва материята и евентуално предизвиква имплозия. Разнася се мек въздишащ звук, след който остава „взривеният“ обект.

Селдън не очакваше да чуе този звук. Очакваше единствено смъртта. Затова с изненада долови отчетливата въздишка на оръжието и бързо запримига, оглеждайки се с увиснала челюст.

„Аз съм жив?“ — помисли си го като въпросително, а не като разказно изречение.

Рейч все още не мърдаше от своето място, бластерът му сочеше напред, очите му бяха стъклени. Беше абсолютно неподвижен, сякаш силата, която го ръководеше, бе изчезнала.

Зад Рейч в локва кръв лежеше сбръчканото тяло на Андорин. До него с бластер в ръката стоеше един градинар. Качулката му бе паднала; градинарят явно беше жена с наскоро подстригана коса. Тя си позволи да погледне към Селдън и каза:

— Вашият син ме познава като Манела Дюбанка. Аз съм офицер от службите за сигурност. Искате ли справочния ми номер, Първи министре?

— Не — слабо отвърна Селдън. Императорската гвардия се съсредоточаваше на сцената. — Синът ми! Какво му е на сина ми?

— Мисля, че е десперанца — рече Манела. — Това би могло да се промие — тя се пресегна да вземе бластера от ръката на Рейч. — Съжалявам, че не действах по-рано. Налагаше се да чакам открито нападение, а когато то дойде, ме свари почти неподготвена.

— И аз имах същия проблем. Трябва да заведем Рейч в болницата на Двореца.

Внезапно откъм Малкия дворец долетя объркан шум. На Селдън му мина през ума, че Императорът наистина е наблюдавал процедурата и сега вероятно е страхотно разгневен.

— Погрижете се за сина ми, госпожице Дюбанка — кимна Хари Селдън. — Аз трябва да видя Императора.

Той се впусна в съвършено неподобаващ на поста му бяг през хаоса на Голямата поляна и безцеремонно се втурна в Малкия дворец. Клеон едва ли би могъл да се разсърди още повече от това.

И там, сред една ужасена група, която се блещеше в пълна апатия — там, на полукръглата стълба, — беше тялото на Негово императорско величество Клеон I, смачкано до неузнаваемост. Богатата му императорска мантия сега служеше за саван. Подпрян на стената, Мандел Грубер глуповато се взираше в заобикалящите го вцепенени лица.

Селдън почувства, че не издържа повече. Вдигна бластера, който лежеше в краката на Грубер. Сигурен бе, че е Андориновият. Кротко попита:

— Грубер, какво си направил?

Онзи се втренчи в него и избъбли:

— Всички пицят и крещят. Викам си: „Кой ще разбере?“ Ще си помислят, че някой друг е убил Императора. Само че после не можах да побягна.

— Но защо, Грубер?

— За да не стана главен градинар — и се строполи на земята.

Първият министър потресено загледа припадналия мъж. Всичко дотук се бе разминало на косъм. Той самият беше жив. Рейч беше жив. Андорин бе мъртъв и скоро джоуранъмитите щяха да бъдат изловени до последния човек.

Центърът щеше да се закрепил, точно както изискваше психоисторията.

И ето че един градинар поради причини, които бяха толкова тривиални, че не се поддаваха на анализ, бе убил Императора.

„А сега — помисли си отчаян Селдън — какво ще правим? Какво ще стане сега?“

---

[1] Blast (англ.) — взривявам. — Бел.прев. ↑

ТРЕТА ЧАСТ

ДОРС ВЕНАБИЛИ

ВЕНАБИЛИ, ДОРС — ... Съдбата на Хари Селдън е така обгърната от легендата и несигурността, че няма голяма надежда някога да се сдобием с изпълнена с факти биография. Може би най-озадачаващата страна от неговия живот е свързана със съпругата му Дорс Венабили. Преди пристигането на Дорс в Стрилингския университет, където тя постъпва на работа в Историческия факултет, за нея липсва каквато и да било информация, ако се изключи обстоятелството, че е родена на Сина. Скоро след пристигането си тя среща Селдън и остава негова съпруга в продължение на двадесет и осем години. Всъщност нейният живот е изпълнен с далеч повече легенди от Селдъновия. Съществуват съвсем неправдоподобни истории за силата и бързината ѝ и за нея нашироко се е говорело или, поточно, шепнело като за Жената-тигър. Още по-озадачаващо от пристигането обаче е изчезването ѝ, защото след известно време за Венабили вече не се чува нищо, без да има никакви указания какво се е случило.

За нейната роля като историк свидетелстват трудовете и за...

ЕНЦИКЛОПЕДИЯ
ГАЛАКТИКА

Уонда вече беше на осем години, ако се смята по стандартното галактическо време, както правеше всеки. Бе истинска малка дама — с важни маниери и права светлокестенява коса. Очите ѝ бяха сини, но постепенно потъмняваха и накрая спокойно можеше да се сдобие с кафявите очи на баща си.

Седеше, потънала в мисли... Шестдесет.

Беше се вгълбила в числото. Дядо ѝ щеше да има рожден ден — шестдесетия, а шестдесет бе наистина голямо число. Това я безпокоеше, защото вчера сънува лош сън, свързан с юбиляра.

Отиде да потърси майка си. Трябваше да попита.

Не бе трудно да я намери. Тя говореше с дядо — сигурно за рождения му ден. Уонда се поколеба. Нямахше да бъде хубаво да я пита пред него.

Майка ѝ незабавно долови ужаса на малката и каза:

— Един момент, Хари, чакай да видим защо се тревожи Уонда. Какво има, мила?

Момиченцето я задърпа за ръката:

— Не тук, мамо. Личен въпрос.

Манела се обърна към Хари Селдън:

— Виждаш ли откога започва? Личен живот, лични проблеми. Разбира се, Уонда, да идем ли в твоята стая?

— Да, мамо — детето очевидно почувства облекчение.

Те влязоха ръка за ръка и майка ѝ рече:

— Казвай сега какъв е проблемът, Уонда.

— Дядо.

— Дядо ти! Не мога да си представя, че Хари ще направи нещо, което да не ти е приятно.

— Ами, прави — детските очи изведнъж се напълниха със сълзи.

— Той ще умира ли?

— Дядо ти? Кой ти напъха това в главата, Уонда?

— Той ще стане на шейсет. Толкова е стар.

— Не е. Не е млад, но не е и стар. Хората живеят до осемдесет, деветдесет, дори до сто години — пък и дядо ти е силен и здрав. Ще изкара още дълго.

— Сигурна ли си? — подсмъркна момичето.

Манела хвана дъщеря си за раменете и я погледна в очите:

— Всички ние някой ден ще умрем, мила. Вече съм ти го обяснявала. Въпреки това няма за какво да се безпокоим, щом не му е дошло времето. — Тя нежно изтри сълзите на Уонда. — Дядо ти ще живее, докато не станеш съвсем голяма и родиш свои собствени бебета. Ще видиш. Хайде сега, ела с мен. Искам да говориш с дядо.

Уонда пак подсмъркна.

Селдън погледна със симпатия малкото момиченце и рече:

— Какво има, Уонда? Защо си така нещастна?

Детето поклати глава.

Хари Селдън обърна очи към майка му:

— Е, Манела, какво става?

Жената само кимна:

— Ще трябва тя да ти каже.

Селдън се отпусна на стола и потупа коленете си:

— Ела, Уонда. Седни и ми разправи какво те тревожи.

Малката се подчини, пошава леко и после призна:

— Страх ме е.

Той я прегърна с една ръка:

— Няма защо да те е страх от твоя стар дядо.

Манела направи гримаса:

— Думата е лоша.

Селдън я погледна изотдолу:

— Дядо?

— Не, стар.

Това сякаш отприщи бента. Уонда заплака:

— Дядо, ти си стар!

— Сигурно. На шестдесет съм — той приближи лицето си към лицето на Уонда и прошепна: — И на мен не ми харесва, дете. Затова съм щастлив, че ти си само на седем и караш осмата.

— Косата ти е бяла, деди.

— Не винаги е била такава. Побеля едва напоследък.

— Бялата коса показва, че ти ще умреш, деди.

Селдън беше потресен. Той рече на Манела:

— Какво значи туй?

— Не знам, Хари. Има си някаква идея.

— Сънувах лош сън — вметна Уонда.

Селдън се прокашля:

— От време на време всички сънуваме по някой лош сън, Уонда. Това е хубаво, защото лошите сънища ни избавят от лошите мисли и после се чувстваме по-добре.

— Сънувах, че ще умреш, дядо.

— Знам, знам. Сънищата могат да бъдат и за смъртта, но така не стават по-важни. Я ме погледни. Не забелязваш ли колко съм свеж... и приветлив... и усмихнат? Приличам ли ти на умиращ? Кажу.

— Н-не.

— Ето, виждаш ли? Хайде сега иди да играеш и забрави тая работа. Просто ще имам рожден ден и всички ще изкарат чудесно. Върви, миличка.

Уонда излезе с повишено настроение, обаче Селдън направи знак на Манела да остане.

— Откъде мислиш е хрумнало това на Уонда? — каза Селдън.

— Хайде, Хари. Не помниш ли, че тя имаше салвански гекон^[1], който умря? Бащата на един от нейните приятели загина при катастрофа и през цялото време малката гледа по холовизията как хората издъхват. Няма начин да оградиш така едно дете, че то да не осъзнава смъртта. А и аз не бих искала да ограждам Уонда. Смъртта е крайно съществена част от живота и тя трябва да го научи.

— Нямам предвид смъртта изобщо, Манела. Имам предвид точно моята смърт. Кой ѝ го е пъхнал в главата?

Манела се поколеба. Наистина бе много привързана към Хари Селдън. Помисли си: „Кой ли не, само че как да ти кажа?“

Само че как пък можеше да не му каже? Така че тя рече:

— Хари, ти самичък си ѝ го пъхнал в главата.

— Аз?

— Разбира се, ти от месеци говориш, че ставаш на шестдесет и непрекъснато се оплакваш, че остаряваш. Единствената причина хората да организират този празник е да те ободрят.

— Не е шега да навършиш шестдесет — важно забеляза Селдън. — Почакай, почакай! Сама ще разбереш.

— Да, ако имам късмет. Някои не стигат до шестдесетте. Както и да е, ако говориш само за това, че ставаш на шестдесет и си стар, накрая можеш да изплашиш едно впечатлително момиченце.

Хари Селдън въздъхна и придоби загрижен вид:

— Съжалявам, но не ми е леко. Виж ми ръцете. Започват да се покриват с петна и скоро ще се разкривят. Вече почти нищо не умея да направя като извъртач. Сигурно едно дете може да ме повали на колене.

— И с какво това те различава от останалите шестдесетгодишни? Във всеки случай мозъкът ти работи както винаги. Колко пъти си казвал, че той е най-важният?

— Знам, обаче ми липсва тялото.

Манела рече с мъничко злоба:

— Особено при положение, че Дорс сякаш хич не остарява.

Селдън се запъна:

— Ами-и... предполагам, че да. — и погледна настрани.

Явно не желаше да обсъжда този въпрос.

Манела тъжно изглежда своя свекър. Белята беше, че Хари нищо не знаеше за децата — или дори въобще за хората. Чудно как е бил толкова време Първи министър на стария Император и пак не е научил повече за другите.

Разбира се, той бе напълно потънал в тая негова психоистория, боравеща с квадрилиони, което в крайна сметка означаваше, че изобщо не се занимава с хората като личности. И откъде ли би могъл да знае нещо за децата, когато не бе имал никакъв контакт с тях освен с Рейч, появил се в живота му вече като дванадесетгодишен? Сега имаше Уонда, която за него беше — и вероятно щеше да остане — пълна загадка.

Манела премисли всичко туй с топло чувство. Изпитваше невероятно желание да защитава Хари Селдън от света, който той не разбираше. Това бе единственият пункт, където тя и свекърва й, Дорс Венабили, се спогаждаха и обединяваха — желанието да защитават Хари.

Преди десет години Манела бе спасила живота на Селдън. По своята странна логика Дорс беше възприела събитието като нарушаване на нейните права и никога не прости напълно на снаха си.

На свой ред Селдън също бе спасил живота на Манела. Тя затвори за миг очи и цялата сцена пак оживя пред нея, сякаш се развиваше в момента.

---

[1] Примитивен гуцер, който води нощен живот. — Бел.ред. ↑

Беше седмица след убийството на Клеон — една ужасна седмица. Целият Трантор тънеше в хаос.

Хари Селдън все още държеше поста Първи министър, но бе очевидно, че не притежава власт. Той повика Манела Дюбанка.

— Искам да ви благодаря, загдето спасихте живота на Рейч и моя собствен живот. Досега просто не успях да го направя — сетне с въздишка добави: — Тази седмица почти нямах възможност да направя каквото и да било.

Манела попита:

— Какво стана с лудия градинар?

— Екзекутираха го! На момента! Без съд! Опитах се да го спася, като изтъкнах, че е бил невменяем, обаче и дума не можеше да става. Каквото и друго да бе сторил, каквото и престъпление да бе извършил, щяха да приемат, че е ненормален, и да го пощадят. Щяха да го осъдят — да го затворят и да го подложат на лечение, — ала въпреки това да го пощадят. Но да убиеш Императора... — Селдън тъжно поклати глава.

Манела трепна:

— Сега какво ще стане, Първи министре?

— Ще ви кажа какво мисля. С Ентунската династия е свършено. Синът на Клеон няма да го замести на трона. Не вярвам, че и сам го иска. Той на свой ред се бои от убийство и аз ни най-малко не го упреквам. За него ще бъде много по-добре да се оттегли в някое от семейните имения на Външните светове и там да живее спокойно. Тъй като е член на императорското семейство, несъмнено ще му разрешат. Ние с вас може да имаме по-скромен късмет.

Манела се намръщи:

— В какъв смисъл, господине?

Селдън се прокашля:

— Възможно е да се сметне, че понеже вие сте убила Глеб Андорин, той е изпуснал бластера си, който е станал достъпен за Мандел Грубер, а Грубер пък го е използвал, за да застреля Клеон. Ето

защо вие носите голяма част от отговорността за престъплението и дори би могло да се каже, че всичко е било предварително подготвено.

— Но това е смешно. Аз съм служителка на силите за сигурност и изпълнявах дълга си — правех онуй, което ми бе наредено да правя.

Селдън тъжно се усмихна:

— Вие спорите логично, а за известно време логиката няма да е на мода. Това, което ще се случи, е, че при липсата на законен наследник на имперския трон ние сме обречени да имаме военно управление.

(В следващите години, когато Манела започна да разбира психоисторическите методи, тя се чудеше дали Хари Селдън е използвал някоя техника, за да открие какво е трябвало да стане, защото военното управление наистина се превърна във факт. Тогава обаче той въобще не спомена за току-що разперилата криле своя теория.)

— Ако реално се стигне до подобно управление — продължи Селдън, — те ще трябва незабавно да установят твърда власт, да смажат всички прояви на непокорство, да действат енергично и жестоко, дори и влизайки в противоречие със здравия разум и законите. Ако военните, госпожице Дюбанка, ви обвинят, че сте участник в заговор за смъртта на Императора, ще ви убият не като акт на справедливост, а като начин да сплашат хората от Трантор. Щом стана въпрос за това, те могат да кажат, че и аз съм участвал в заговора. Все пак аз отидох да посрещна градинарите, което не беше моя работа. Ако не го бях сторил, нямаше да има опит да ме убият, вие нямаше да стреляте и Императорът щеше да остане жив. Виждате ли как всичко си идва на мястото?

— Не вярвам, че могат да го направят.

— Да речем, че няма да го направят. Аз ще им предложа нещо, което може би — само може би — няма да желаят да отблъснат.

— Какво е то?

— Ще им предложа да си подам оставката като Първи министър. Те не ме искат и няма да ме държат на този пост. Обаче аз имам поддръжници в Императорския двор и, което е дори по-важно, доста хора от Външните светове ме намират приемлив. Туй означава, че ако хората от Императорската гвардия ме изхвърлят, даже и да не ме екзекутират, ще си навлекат неприятности. Ако, от друга страна, си

подам оставката, декларирайки убеждението, че онова, от което Трантор и Империята се нуждаят, е военното управление, в такъв случай на практика ще им помогна, нали разбирате?

Той се позамисли и сетне продължи:

— Ех, съществува и онази дреболия с психоисторията.

Тогавя за пръв път Манела чу тая дума.

— Какво е това?

— Нещо, над което работя. Клеон силно вярваше във възможностите му — повече, отколкото аз навремето вярвах — и в Двора се шири мнението, че психоисторията е или може да бъде мощен инструмент, който ще съдейства на правителството, независимо какво е то. Фактът, че нищо не знаят за научните тънкости, няма никакво значение. Предпочитам въобще да не узнаят. Липсата на познания може да засили онова, което бих нарекъл суеверен аспект на положението. В тоя случай ще ме оставят да продължа изследванията си като частен гражданин или поне така се надявам. А това ме връща към вас.

— И по-точно?

— Каня се да поискам като част от сделката да ви бъде позволено да се уволните от службите за сигурност и срещу вас да не се предприемат никакви мерки във връзка със събитията около убийството. Би трябвало да успея да го издействам.

— Но вие говорите аз да приключа кариерата си!

— Вашата кариера е приключена във всички случаи. Даже Императорската гвардия да не издаде заповед за екзекуцията ви, можете ли да си представите, че ще ви разрешат и по-нататък да работите като офицер в сигурността?

— Тогавя какво да правя? От какво ще живея?

— Аз ще се погрижа за това, госпожице Дюбанка. По всяка вероятност ще се върна в Стрилингския университет с щедра субсидия за моите психоисторически изследвания и съм убеден, че ще намеря едно място за вас.

С широко отворени очи Манела каза:

— Защо ви е да...

— И още питате — натърти Селдън. — Вие спасихте живота на Рейч и моя живот. Как можете да си мислите, че нищо не ви дължа?

Стана така, както той предрече. Хари Селдън елегантно си подаде оставката от поста, който бе заемал в продължение на десет години. Току-що сформираното военно правителство — хунта, ръководена от някои членове на Императорската гвардия и на въоръжените сили — му връчи пресилено благодарствено писмо за заслугите му. Той се върна в Стрилингския университет и Манела Дюбанка, освободена от поста ѝ като служител на сигурността, замина със Селдън и неговото семейство.

Рейч влезе, духайки в шепите си:

— Напълно поддържам съзнателната промяна на времето. Човек не иска под купола винаги да е едно и също. Днес обаче го направиха малко прекалено студено и освен това пуснаха вятър. Мисля, че най-после някой трябва да се оплаче на службата за атмосферен контрол.

— Не знам дали службата е виновна — кимна Селдън. — Напоследък всичко се управлява по-трудно.

— Е, да. Изхабяване — Рейч приглади гъстите си черни мустаци с опакото на дланта.

Правеше го често, сякаш така и не бе успял да превъзмогне мисълта за няколкото месеца, прекарани без мустаци в Уай. Беше натрупал малко килограми около талията и въобще бе започнал да прилича на добре задоволен представител на средната класа. Дори далянският му акцент се позагуби.

Той свали лекия си комбинезон и каза:

— И как е старият рожденик?

— Не може да се примири. Почакай, сине, почакай. Скоро ти ще си празнуваш четиридесетгодишнината. Ще видим дали ще ти се струва смешно.

— Няма да е толкова смешно, колкото на шестдесет.

— Стига сте се шегували — вметна Манела, която разтриваше ръцете на Рейч, за да ги стопли.

Селдън разпери длани:

— Не правим добре, Рейч. Жена ти счита, че всички тия приказки за шестдесетата ми годишнина са накарали малката Уонда да изпадне в размисли за възможността да умра.

— Наистина ли? — попита Рейч. — Значи това е обяснението. Отбих се да я видя и тя моментално ми довери, че е сънувала лош сън. Че ще умреш ли?

— Очевидно — отвърна Селдън.

— Ех, ще й мине. Не можеш да спреш лошите сънища.

— Според мен не е толкова безобидно — рече Манела. — Тя се е замислила здравата, което не ѝ е полезно. Смятам да разбера откъде е дошло.

— Както кажеш, Манела — съгласи се Рейч. — Ти си скъпата ми женичка и каквото кажеш за Уонда, става — и той пак приглади мустаците си.

Скъпата му женичка! Съвсем не беше лесно да я направи своя скъпа женичка. Рейч помнеше какво бе отношението на майка му към тази възможност. Ще ми говорят за кошмари! Не друг, а той сънуваше постоянно кошмари, в които трябваше отново и отново да се среща с разгневената Дорс Венабили.

Първият ясен спомен на Рейч след излизането му от предизвиканото чрез десперанцата изпитание бе, че го бръснат.

Почувства как виброострието се движи по бузата му и слабо рече:

— Бръснарю, не пипай около горната ми устна. Искам си пак мустаците.

Бръснарят, който вече беше получил указания от стария Селдън, му поднесе едно огледало, за да го успокои.

Седналата на леглото му Дорс Венабили каза:

— Остави го да работи, Рейч. Не се вълнувай.

Младежът веднага обърна очи към нея и се умълча. Когато бръснарят си отиде, Дорс попита:

— Как се чувстваш, Рейч?

— Скапан — промърмори той. — Толкова съм потиснат, че не мога да издържа.

— Това е последица от десперанцата, която са ти давали. Ефектът постепенно ще изчезне.

— Не ми се вярва. Колко мина оттогава?

— Няма значение. Ще отнеме известно време. Бяха те претъпкали.

Той неспокойно се озърна:

— Манела идвала ли е да ме види?

— Оная жена ли? — (После свикна да чува Дорс да говори за Манела с тези думи и този тон.) — Не. Още не си за посетители.

И като разгада изражението на лицето му, Дорс добави:

— Аз правя изключение, Рейч, защото съм ти майка. И за каквоя жена трябва да идва? Не си много за гледане.

— Това е още една причина да я видя — промърмори Рейч. — Искам да ме види в най-лошото ми състояние — той обезсърчено се обърна на хълбок. — Искам да спя.

Дорс Венабили поклати глава. По-късно същия ден тя каза на Селдън:

— Не знам какво ще правим с Рейч. Станал е съвсем неразумен.

Селдън отвърна:

— Той не е добре, Дорс. Дай му възможност да се съвземе.

— Непрекъснатото мрънка за оная жена, как ѝ беше името?

— Манела Дюбанка. Не е трудно за помнене.

— Мисля, че планира да имат общо домакинство. Да живее с нея. Да се ожени за нея.

Селдън вдигна рамене:

— Рейч е на тридесет — достатъчно е възрастен да решава сам.

— Навярно трябва да кажем нещо като негови родители.

Хари въздъхна:

— Сигурен съм, че вече си го казала, Дорс. И щом вече си го казала, сигурен съм, че Рейч ще направи каквото той иска.

— Това ли ти е последната дума? Смяташ да не си мръднеш пръста, докато той се кани да се ожени за такава жена?

— Какво очакваш да сторя, скъпа? Манела спаси живота му. Нима вярваш, че Рейч ще го забрави? Ако е там въпросът, тя спаси и моя живот.

Последните думи наляха масло в огъня. Дорс рече:

— И ти също я спаси. Квит сте.

— Не може да се каже...

— Разбира се, че може. Тия вагабонти, военните, които сега управляват Империята, щяха да я заколят, ако ти не се беше намесил и не им бе продал оставката си и своята поддръжка, та да я отървеш.

— Макар и да съм квит с Манела, което не мисля, че е вярно, Рейч не е. И, Дорс, скъпа, на твое място много бих внимавал да не използвам такива злощастни определения, за да опиша нашето правителство. Времената днес не са толкоз спокойни, както когато управляваше Клеон, и винаги ще се намерят доносници, дето ще повторят какво са те чули да говориш.

— Голяма работа. Тая жена не ми харесва. Предполагам, че това поне е разрешено.

— Положително е разрешено, но е безполезно.

Хари се втренчи в пода и потъна в размисли. Обикновено непроницаемите черни очи на Дорс сега блестяха от ярост. Селдън вдигна поглед:

— Дорс, бих искал да знам защо. Защо толкова не харесваш Манела? Ако не бе действала тъй бързо, двамата с Рейч отдавна щяхме да сме мъртви.

Дорс изстреля в отговор:

— Да, Хари. Помня го по-добре от всеки друг. И ако тя не се бе оказала там, аз нямаше да успея да направя каквото и да било, за да предотвратя убийството ти. Сигурно си мислиш, че трябва да съм й благодарна. Само че всеки път, щом погледна тая жена, тя ме подсеца за моя провал. Знаем, че това не са съвсем рационални чувства, но някак си не мога да ги обясня. Така че не ме моли да я харесам, Хари. Не мога.

Ала на следващия ден дори Дорс Венабили трябваше да отстъпи, когато докторът рече:

— Вашият син иска да види една жена на име Манела.

— Той не е в състояние да приема посетители — отсече Дорс.

— Точно напротив, в състояние е. Оправя се бързо. Освен това настоява, и то много упорито. Не зная дали ще бъде мъдро да му отказваме.

Тогава доведоха Манела и Рейч я приветства прочувствено и показва първите слаби признаци, че е щастлив след пристигането си в болницата.

Той направи към Дорс лек отпъждащ жест, който не можеше да бъде изгълкуван погрешно. Майката стисна устни и излезе.

И дойде денят, когато Рейч съобщи:

— Тя ще ме има, мамо.

— Да не очакваш да се изненадам, глупако? — възкликна Дорс. — Разбира се, че ще те има. Ти си единственият й шанс. Както сега е опозорена и изритана от сигурността...

— Мамо — каза Рейч, — ако се опитваш да ме загубиш, това е сигурният начин. Не говори такива неща.

— Мисля единствено за твоето добро.

— Благодаря, обаче сам ще мисля за своето добро. Аз не съм нечия индулгенция за порядъчност, така че, ако обичаш, престани да разсъждаваш по въпроса. Не съм голям красавец. Нисък съм. Татко вече не е Първи министър и произношението ми е съвсем като на

човек от долната класа. С кое у мен би могла да се гордее? Тя може да си намери далеч по-добра партия, но иска мен. И, да ти кажа, аз също я искам.

— Само че знаеш каква е.

— Естествено, че знам каква е. Жена, която ме обича. Тя е жената, която аз обичам. Ето каква е.

— А преди да се влюбиш в нея, какво е правила? Разбрал си туй-онуй от онова, което е трябвало да върши, докато е била в нелегалност в Уай — и ти си бил една от нейните „задачи“. Колко още е имало? Ще успееш ли да живееш с миналото ѝ? С нещата, които е изпълнявала в името на дълга? Сега можеш да си позволиш да се държиш като идеалист, само че някой ден ще се скарате за пръв път — или за втори, или за деветнадесети — и ти ще се изпуснеш и ще ѝ викнеш: „Ку...!“

Рейч гневно изрева:

— Не го казвай! Когато се караме, ще я наричам неразумна, ирационална, заядлива, ревла, без акъл — с един милион епитети, дето ще отговарят на положението. И тя също ще си намери думи за мен. Обаче всички те ще са разумни думи, които могат да бъдат взети обратно, щом караницата свърши.

— Така си мислиш, но само почакай, докато се случи.

Рейч пребледня:

— Майко, ти си с баща ми от близо двадесет години. С него човек трудно може да не е съгласен, ала се е случвало двамата да спорите. Аз съм ви чувал. През всичките тези двадесет години той казвал ли ти е нещо, което по някакъв начин да подлага на съмнение твоята роля на човешко същество? Ако там е въпросът, правил ли съм го аз самият? Можеш ли да ме накараш сега да го направя, независимо колко съм ядосан?

Дорс застина. Лицето ѝ не изразяваше емоциите ѝ по начина, по който биха го сторили лицата на Рейч или Селдън, но беше ясно, че за момента не е в състояние и дума да отрони.

— Всъщност — продължи Рейч, използвайки временното си предимство (при което се чувстваше ужасно, че го върши) — работата е там, че ти ревнуваш, понеже Манела спаси живота на татко. Ти не искаш никой друг освен теб да го прави. Е, не си имала шанса да го спасиш. Би ли предпочела тя да не беше застреляла Андорин и татко да е мъртъв? А също и аз?

Дорс отвърна със сподавен глас:

— Той настоя да иде сам да посрещне градинарите. Не ми позволи да ида с него.

— Но в случая Манела не е виновна.

— Затова ли искаш да се ожениш за нея? От благодарност?

— Не. От любов.

Така и стана, ала след церемонията Манела каза на Рейч:

— Майка ти може и да дойде на сватбата, защото ти си пожелал, обаче изглежда съвсем като някой от онези буреносни облаци, които понякога пускат да се реят под купола.

Рейч се разсмя:

— Лицето ѝ не става за буреносен облак. Просто си въобразяваш.

— Ни най-малко. Как ли ще я накараме да ни даде възможност?

— Просто ще бъдем търпеливи. Тя ще го надмогне.

Но Дорс Венабили не го надмогна.

Уонда се роди две години подир сватбата. Манела и съпругът ѝ не можеха и да очакват по-добро отношение към детето от страна на Дорс, ала майката на Уонда завинаги остана „оная жена“ за майката на Рейч.

Хари Селдън се бореше с меланхолията. Един след друг Дорс, Рейч, Юго и Манела му четяха конско. Всички се бяха обединили да го убеждават, че шестдесет години още не са старост.

Те просто не разбираха. Когато за пръв път му мина мисълта за психоисторията, Селдън беше на тридесет години; на тридесет и две изнесе своята знаменита лекция пред Конгреса, а после сякаш всичко му се случи едновременно. След краткия си разговор с Клеон той хукна по Трантор и срещна Демерцел, Дорс, Юго и Рейч, да не говорим за хората от Микоген, Дал и Уай.

Беше на четиридесет години, когато стана Първи министър, и на петдесет, когато напусна поста. Сега закръгляше шестдесет.

Бе посветил три десетилетия на психоисторията. Колко още щяха да му трябват? Още колко щеше да живее? Щеше ли най-накрая да умре, без да е завършил Психоисторическия проект?

„Не ме безпокои смъртта“ — казваше си той. Безпокоеше го мисълта да остави Проекта недовършен. Отиде да види Юго Амарил. Напоследък с разрастването на Психоисторическия проект те някак си се бяха отдалечили един от друг. През първите години в Стрилинг нещата бяха прости (Селдън и Амарил работеха заедно) и нямаше сподвижници. Днес...

Амарил приближаваше петдесетте — вече не бе съвсем млад — и донякъде беше загубил живецата си. През цялото туй време не бе проявил интерес към нищо друго освен към психоисторията: никакви компании, никакво хоби, никаква допълнителна дейност.

Той примигва срещу Хари, който не можа да се удържи да не забележи промяната във вида му. До известна степен тя навярно се дължеше на факта, че на Юго му се наложи да реконструира очите си. Сега виждаше отлично, ала очите му стояха някак неестествено и бе придобил навика да примигва бавно. Това го правеше да изглежда сънлив.

— Как мислиш, Юго? — рече Селдън. — Има ли светлинка в края на тунела?

— Светлинка? Да, има — кимна Амарил. — Тоя новият, Тамуил Илар. Знаеш го, разбира се.

— А, да. Нали аз го назначих? Много енергичен и агресивен. Как се държи?

— Не мога да кажа, че с него ми е наистина приятно, Хари. Смее се толкоз високо, че ми лази по нервите. Но иначе е блестящ. Тази нова система уравнения идеално пасва на първичния радиант. Изглежда, че са заобиколили проблема за хаоса.

— Изглежда или са го заобиколили?

— Доста е рано да преценя, обаче много се надявам. Опитах няколко неща, които щяха да ги съсипят, ако не струваха, но новите уравнения ги издържаха всичките. Започвам да си мисля за тях като за ахаотични по принцип.

— Не мога да си представя — отбеляза Селдън, — че сме направили що-годе сериозна проверка на тези уравнения.

— Не, не сме я направили, макар да накарах половин дузина хора да се занимават с това, включително Илар, разбира се — Амарил пусна първичния си радиант, който беше точно толкова съвършен, колкото и Селдъновият, и се загледа как редовете на светещите знаци се заизвиваха във въздуха — твърде малки, твърде фини, за да бъдат прочетени без увеличение. — Като прибавим новите уравнения, може би ще бъдем в състояние да започнем да предвиждаме.

— Всеки път, когато сега проучвам първичния радиант — каза замислено Селдън, — се чудя на електрорупата и на факта колко плътно пресова материала в линиите и кривите на бъдещето. Тя не беше ли също идея на Илар?

— Да, с помощта на Синда Моната, която я проектира.

— Хубаво е, че в Проекта има нови и умни мъже и жени. Това някак ме примирява с перспективата.

— Мислиш ли, че някой като Илар може един ден да оглави Проекта? — попита Амарил, докато все още изучаваше първичния радиант.

— Може би. След като ние с теб се оттеглим или умрем.

Юго Амарил сякаш се отпусна и изключи устройството:

— Бих желал да приключим задачата, преди да се оттеглим или умрем.

— И аз, Юго. И аз.

— Психоисторията ни води съвсем добре през последните десет години.

Това до голяма степен беше вярно, но Селдън знаеше, че няма особена причина да триумфира. Нещата си вървяха гладко и без резки изненади.

Психоисторията бе предсказала — по много мъгляв и неопределен начин, — че след смъртта на Клеон Центърът ще се закрепил, и стана точно така. Грантор беше относително спокоен. Въпреки убийството и края на династията Центърът наистина удържа.

Удържа под натиска на военното управление — Дорс бе твърде права да говори за хунтата като „онези вагабонти, военните“. Без да сбърка, би могла да стигне и по-далеч в обвинението си. Независимо от това те бяха скрепили Империята и още известно време щяха да я държат обединена. Може би достатъчно дълго, за да позволят на психоисторията да играе активна роля в задаващите се събития.

Напоследък Юго приказваше за възможното установяване на Фондации — отделни, изолирани, необвързани от гигантската Империя, — които да послужат като семена на развитието през приближаващите тъмни епохи и на една нова и по-добра система. Самият Селдън работеше върху последиците от подобна подредба.

Времето обаче не му стигаше и той чувстваше (с известна болка), че не му достига и младост. Мозъкът му, макар стабилен и пробивен, нямаше същата пъргавина и плодовитост, както на тридесет лазарника, и професорът знаеше, че с всяка изминала година ще ги притежава във все по-малка степен.

Навярно би следвало да възложи задачата на младия и блестящ Илар, като го освободи от всичко останало. Хари Селдън трябваше да си признае със срам, че тази възможност не го въодушевява. Не искаше да е измислил психоисторията само за да дойде някой младеж и да обере плодовете на славата. Всъщност нека го кажем по най-грозния начин, Селдън ревнуваше от Илар и го съзнаваше достатъчно, та да се срамува от чувствата си.

Но независимо от не дотам рационалните си емоции щеше да му се наложи да разчита на други по-млади мъже, колкото и да му бе неприятно. Психоисторията вече не беше запазен периметър за него и Юго Амарил. Десетте години като Първи министър я бяха превърнали в голямо, одобрявано и издържано от правителството начинание и за

негова силна изненада, след като се оттегли от поста си и се върна в университета, то порасна още повече. Хари правеше физиономии при тежкото му и помпозно официално название: Селдънов психоисторически проект към Стрилингския университет. Ала болшинството хора го наричаха просто Проекта.

Военната хунта очевидно виждаше в него възможно политическо оръжие и докато го възприемаше по този начин, финансирането не беше проблем. Кредитите направо се лееха. В замяна трябваше да се изготвят годишни отчети, които обаче бяха съвсем мъгляви. Докладваха се само странични въпроси и даже и при това положение математическият им апарат едва ли бе от компетентността на който и да е член на хунтата.

Когато си тръгваше от своя стар помощник, беше наясно, че Амарил е най-малкото доволен от линията, по която се развива психоисторията. Въпреки всичко Селдън усети как депресията пак хвърли тежкото си наметало върху него.

Реши, че се дразни от приближаващото празненство по случай рождения ден. Беше замислено като весел празник, но за Хари то дори не бе жест на подкрепа, ами само подчертаваше възрастта му.

Освен туй празненството обърка навиците му, а Селдън беше човек на навика. Неговият офис и още няколко от съседните бяха изнесени и от десетина дни не можеше да работи нормално. Предполагаше, че личният му кабинет ще бъде превърнат в зала на славата и че още много време ще мине, преди да се върне към своите занимания. Единствен Амарил абсолютно бе отказал да се премести и успяваше да поддържа кабинета си.

Хари Селдън с раздразнение се чудеше на кого ли му е хрумнало да забърка цялата тази каша. Разбира се, не на Дорс — тя го познаваше прекалено добре. Нито пък на Амарил или Рейч, които никога не си спомняха и за собствените си рождени дни. Подозираше, че е Манела и даже разговаря с нея по въпроса.

Тя му призна, че е участвала с всички сили и е дала нареждането за подготовката, но каза, че идеята за този празник ѝ е била подхвърлена от Тамуил Илар. „Блестящ — помисли Селдън. — Блестящ във всичко.“

Той тежко въздъхна. Да можеше рожденият ден вече да е отшумял.

Дорс подаде глава през вратата:

— Мога ли да вляза?

— Разбира се, че не. Защо си мислиш, че ще ти разреша?

— Обикновено не стоиш тук.

— Знам — въздъхна Селдън. — Натириха ме от мястото ми заради тъпия рожден ден. Ще ми се вече да е минал.

— Ето, виждаш ли? Щом на оная жена й дойде някоя идея в главата, тя я поема и я раздува като Големия взрив.

Хари веднага се извъртя на другата страна:

— Хайде де. Тя го прави за добро, Дорс.

— Я ме остави на мира с това правене на добро — каза Дорс. — Както и да е, дошла съм да обсъдим нещо друго. Нещо, което може да се окаже важно.

— Давай. Какво?

— Говорих с Уонда за съня й... — тя се поколеба.

Нейде дълбоко от гърлото на Селдън излезе гъргорещ звук и той рече:

— Не ми се вярва. Я го зарежи.

— Няма. Даде ли си труд да я разпиташ за подробности от този сън?

— Защо да измъчвам малката с това?

— Рейч не я е питал, нито пък Манела. Оставили сте го на мен.

— Е, защо ти е да я торМОЗИШ, като я разпитваш?

— Защото имам усещането, че трябва да го направя — мрачно обясни Дорс. — Първо на първо, тя не го е сънувала в леглото си вкъщи.

— Тогава къде е била?

— В твоя кабинет.

— Какво е дирила там?

— Искала да види мястото, където ще бъде празненството, и влязла в кабинета ти, но, разбира се, вътре нямало нищо за гледане, понеже всичко било почистено заради приготовленията. Креслото ти

обаче стояло там. Онова голямото — с високата облегалка и високите подпорки за ръцете, — потрошеното, дете не ми даваш да го сменя.

Хари въздъхна, сякаш се върна към някакъв проточил се във времето спор:

— Не е потрошено. Не искам ново кресло. Продължавай.

— Тя се свила в креслото ти и започнала да размишлява над факта, че може би ти всъщност не възнамеряваш да устройваш празненство, и настроението ѝ се развалило. Казва, че сетне трябва да е заспала, защото не си спомняла нищо ясно, освен че в съня ѝ имало двама мъже — не жени, сигурна е, — двама мъже, които говорели.

— И за какво са говорили?

— Не помни точно. Нали знаеш колко е трудно в такива случаи да се сетиш за детайлите? Но твърди, че било за умирането, и си помислила, че се отнася за теб, понеже си толкова стар. И запомнила ясно три думи: „синдром на лимонада“.

— Какво?

— Синдром на лимонада.

— Това пък какво значи?

— Не знам. Във всеки случай разговорът приключил, мъжете излезли, а тя останала в креслото — вцепенена и уплашена — и оттогава е все разстроена.

Селдън се замисли над чутото от Дорс. После рече:

— Слушай, скъпа, можем ли да придаваме толкоз голямо значение на един детски сън?

— Хари, първо следва да се запитаме, дали наистина е било сън.

— Какво имаш предвид?

— Уонда не твърди, че е сънувала. Казва, че трябва да е заспала. Това са нейни думи. Не казва, че е заспала, а че трябва да е заспала.

— И какво заключение вадиш оттук?

— Може би се е унесла в полудрямка и в такова състояние е чула двама души — истински хора, не сънувани — да разговарят.

— Истински? Да говорят, че ще ме убият чрез синдром на лимонадата?

— Да, нещо подобно.

— Дорс — твърдо забеляза Селдън — зная, че непрекъснато предугаждаш разни опасности, насочени срещу мен, но туй е вече много. Защо някой ще иска да ме убие?

— Досега на два пъти са се опитвали.

— Да, обаче помисли при какви обстоятелства. Първият опит беше малко след като Клеон ме назначи за Първи министър. Естествено това бе обидно за отдавна установената дворцова йерархия и ме приеха на нож. Няколко души решиха, че могат да оправят нещата, ако се отърват от мен. Втория път джоуранъмитите се мъчеха да завземат властта и смятаха, че точно аз им преча — плюс ненормалното желание на Намарти да се реваншира. За щастие и двата опита за убийство не успяха, ала защо сега трябва да има трети? Вече не съм Първи министър от десет години насам. Аз съм само един остаряващ математик в оставка и положително няма кой да се страхува от моя милост. Джоуранъмитите са изкоренени и унищожени, Намарти отдавна е екзекутиран. Никой няма абсолютно никаква мотивация да иска да ме убие. Така че, моля те, Дорс, успокой се. Когато се разтревожиш заради своя Хари, ставаш неуравновесена, което пък още повече те изнервя, а на мен това не ми се ще.

Дорс отмести стола си и се наведе над бюрото на Селдън:

— Лесно ти е да казваш, че няма причина да те убият, но причина не е нужна. Сегашното ни правителство е съвършено безотговорно и ако пожелаят...

— Стига! — високо изкомандва мъжът. После добави много тихо: — Нито дума повече, Дорс. Нито думичка против правителството. Това може да ни навлече белята, която предвиждаш.

— Само ти говоря, Хари.

— В момента е така, обаче ако ти стане навик да приказваш глупости, не се знае кога ще се изтървеш пред друг човек — пред някой, който ще бъде доволен да докладва за теб. Просто се научи, като нещо крайно необходимо, да се въздържаш от политически коментари.

— Ще се опитам, Хари — рече Дорс, но не успя да скрие възмутената нотка в гласа си. Обърна се на токове и излезе.

Селдън се загледа след нея. Дорс бе поостаряла елегантно, толкова елегантно, че от време на време изглеждаше като че ли изобщо не е докосната от старостта. Макар и само две години по-млада от съпруга си, тя далеч не се беше променила колкото него през тия близо три десетилетия, прекарани заедно. Естествено, че косата ѝ леко сребрееше, ала под сивото все още светеше с младежки блясък. Бе

поотслабнала; гласът ѝ звучеше мъничко хрипкаво и, разбира се, обличаше се, както подобава на жена на средна възраст. Нейните движения обаче бяха все тъй ловки и бързи, сякаш не позволяваше нищо да наруши способността ѝ да защитава Хари в случай на внезапна опасност.

Той въздъхна. Фактът, че бе охраняван — повече или по-малко против волята му през цялото време, — понякога се превръщаше в тежък товар.

Почти веднага след това Манела дойде да го види.

— Хари, извинявай, но какво каза Дорс?

Селдън пак вдигна поглед. Само го прекъсваха.

— Нищо важно. За съня на Уонда.

Устните на Манела се присвиха:

— Знаех си. Уонда ми съобщи, че Дорс я е разпитвала. Защо не остави детето на мира? Човек може да си помисли, че сънуването на някой лош сън е тежко престъпление.

— Всъщност — успокояващо заяви Хари Селдън — стана дума за онова, което малката си е припомнила като част от съня. Не знам дали ти е казала, обаче очевидно е чула насън за някакъв „синдром на лимонада“.

— Хм! — Манела помълча няколко мига. — Едва ли има особено значение. Уонда умира за лимонада и очаква здравата да си пийне на празненството. Обещах ѝ, че ще ѝ намеря лимонада с микогенски капки, и тя само за нея си мисли.

— Значи ако чуе нещо, което звучи горе-долу като тази дума, в ума си ще го преведе точно така?

— Да, защо не?

— В такъв случай, като изключим това, какво смяташ, че е било казано в действителност? Трябва да е чула нещо, за да го изтълкува погрешно.

— Не вярвам, че непременно трябва да е чула нещо. Защо придаваме толкова голямо значение на съня на едно момиченце? Моля те, повече не искам никой да му говори за инцидента. Много се разстройва.

— Съгласен. Ще се погрижа Дорс да не зачеква вече темата — поне с Уонда.

— Чудесно. Хари, хич не ме интересува, че е баба на Уонда. В края на краищата аз съм ѝ майка и моето мнение е най-важното.

— Абсолютно — успокояващо каза Селдън и когато Манела излезе, погледна след нея. Това бе още един допълнителен товар —

непрестанното съперничество между двете жени.

Тамуил Илар беше на тридесет и шест и се включи в Селдъновия психоисторически проект като старши математик преди четири години. Бе висок, с постоянен блясък в очите и нещо повече от следа на самоувереност.

Косата му лъщеше кестенява и леко начупена, което лесно се забелязваше, понеже я носеше доста дълга. Смееше се някак отсечено, ала що се отнася до математическите способности, нямаше грешка.

Илар беше привлечен от университета в Западен Манданов и Селдън винаги се усмихваше, когато се сетеше колко го подозираше Юго Амарил отначало. Но пък и Амарил подозираше всекиго. Дълбоко у себе си (Хари бе сигурен) бившият топлотехник имаше чувството, че психоисторията трябва да остане запазен периметър за него и за Селдън. Сега обаче дори Юго беше склонен да признае членството на Илар в групата, което страхотно облекчаваше собственото му положение. Веднъж той каза:

— Неговите техники за избягване на хаоса са уникални и очарователни. Никой друг в Проекта не би могъл да ги разработи като него. На мен нищо подобно не ми е хрумвало. На теб също, Хари.

— Ами — измърмори Селдън сърдито, — остарявам.

— Само да не се смееше толкоз високо тоя човек — рече Амарил.

— Хората не могат да контролират как да се смеят.

И все пак истината беше, че професор Селдън с мъка приемаше Илар. Бе почти обидно, че той самият изобщо не се е и доближил до ахаотичните уравнения, както днес ги наричаха. Хари Селдън не се тормозеше, че не се е сетил за принципа, на който се основаваше електролупата — това не влизаше точно в неговата област. За ония уравнения обаче действително би трябвало да се досети или поне да стигне близо до тях.

Опита се да поспори със себе си. Сам беше разработил цялата основа на психоисторията, а пък ахаотичните вериги следваха естествено от тази основа. Би ли могъл преди три десетилетия Тамуил

Илар да извърши онова, което Селдън бе извършил? Твърдо вярваше, че не би могъл. И толкова ли беше важно, че Илар е измислил принципа на ахаотизма, след като почвата за него вече е била подготвена?

Всичко това бе напълно разумно и напълно вярно, но Хари Селдън все още усещаше някаква неловкост, когато се срещнеше с Тамуил. Просто беше малко сприхав. Уморената старост срещу пищната младост. Илар никога не му бе давал очевиден повод да почувства разликата в годините. Никога не пропускаше да покаже на Селдън цялото си уважение или по някакъв начин да намекне, че по-възрастният мъж още е в разцвета на силите си.

Разбира се, младият колега беше заинтересован от приближаващите празници и дори, както се оказа, пръв бе предложил да се чества рожденият му ден. (Дали тук нямаше нагъл намек за възрастта на професора? Хари отхвърли тая възможност. Да повярва на това би означавало, че започва да усвоява подозрителността на Дорс.)

Сега Илар тръгна към него и рече:

— Маестро... — и Селдън, както винаги, примигна. Предпочиташе старшите участници в Проекта да го наричат Хари, ала туй изглеждаше прекалено дребна работа, за да вдига патърдия.

— Маестро — подзе Илар, — говори се, че са ви повикали на среща с генерал Тенар.

— Да. Той е новият водач на военната хунта и предполагам, че иска да ме види във връзка с психоисторията. Непрекъснато ме питат за нея още от времето на Клеон и Демерцел.

(Новият водач! Хунтата беше като калейдоскоп: периодически някои членове изпадаха в немилост, а други се издигаха от неизвестността.)

— Но доколкото разбирам, той желае да се срещнете сега — точно посред празненството.

— Е, няма значение. Всички вие можете да празнувате и без мен.

— Не, маестро, не можем. Надявам се, че няма да имате нищо против, обаче се събрахме няколко души и се обадохме в Двореца да отложим срещата с една седмица.

— Какво? — рече Селдън раздражен. — Това май е било доста нахално от ваша страна, пък и рисковано.

— Но мина съвсем добре. Те я отложиха, а на вас тази седмица ще ви трябва.

— Защо ще ми трябва цяла седмица?

Илар се поколеба:

— Маестро, мога ли да говоря откровено?

— Разбира се, че можеш. Искал ли съм някога някой от вас да не ми говори откровено?

Тамуил Илар леко се изчерви, светлата му кожа порозовя, ала гласът му остана твърд:

— Не ми е лесно да го кажа, маестро. Вие сте гений в математиката. Никой в Проекта не се съмнява в това. Никой в Империята — ако ви познава и разбира от наука — не би проявил и най-малкото съмнение. Човек обаче не може да бъде универсален гений.

— Знам го не по-зле от теб, Илар.

— Естествено, че го знаете. На вас по-конкретно ви липсва умението да се оправяте с обикновените хора — да кажем с глупавите. Липсват ви известна непочтеност, известна способност да заобикаляте въпросите и ако общувате с някой, дете хем има власт, хем е малко нещо глупав, лесно можете да вкарате Проекта и, ако е там въпросът, собствения си живот в опасност, просто защото сте прекалено прям.

— Какво значи туй? Да не съм се вдетинил изведнъж? Доста време съм се разправял с политици. Може би ще си припомниш, че десет години съм бил Първи министър.

— Простете, маестро, но не бяхте изключително ефективен. Имали сте си работа с Първия министър Демерцел, който според всички сведения е бил твърде интелигентен, и с Император Клеон, който е бил много приятелски настроен. Сега ще се сблъскате с хора военни, които не са нито интелигентни, нито приятелски настроени, а това е свършено различно нещо.

— Разправял съм се дори с военни и съм оцелял.

— Не и с генерал Дъгал Тенар. Той е съвсем друга песен. Познавам го.

— Познаваш го? Ти си се срещал с него?

— Не лично, ала генералът е от Манданов (който, както знаете, е моят сектор) и там той беше известен фактор, преди да се присъедини към хунтата и да се издигне в нея.

— И какво ще кажеш за Тенар?

— Невежа, суеверен, гневлив. Не е човек, с когото ще се оправите лесно или безопасно. Можете да използвате тази седмица да разработите начини как да се държите с него.

Селдън ухапа долната си устна. В приказките на Илар имаше нещо и Хари трябваше да приеме факта, че макар да крои свои собствени планове, може да се окаже трудно да манипулира една глупава, самомнителна, избухлива личност, която отгоре на всичко разполага със съкрушителна власт. Той обезпокоено каза:

— Ще се справя някак си. Във всеки случай днес военната хунта на Трантор е в нестабилно положение. Тя вече се крепи по-дълго, отколкото изглеждаше възможно.

— Това проверявали ли сме го? Не знаех, че сме изчислявали стабилността на хунтата.

— Амарил спретна няколко сметки с твоите ахаотични уравнения — Селдън направи малка пауза. — Между другото натъкнах се да ги споменават като уравненията на Илар.

— Не и аз, маестро.

— Надявам се, че нямаш нищо против, но не искам това да се случва. Психоисторическите елементи трябва да се описват функционално, а не персонално. Щом се намесят личности, появяват се лоши чувства.

— Ясно ми е и съм напълно съгласен, Маестро.

— Всъщност — с нотка на виновност рече професорът — винаги съм усещал, че не е редно да говорим за основните Селдънови уравнения на психоисторията. Проблемът е там, че този термин е използван толкова години и не е практично да се опитваме да го променяме.

— Ако ме извините, маестро, ще отбележа, че вие сте изключение. Мисля, никой не би оспорил, че откриването на психоисторическата наука се дължи изцяло на вас. Само че с ваше позволение бих желал да се върна на срещата ви с генерал Тенар.

— Какво повече да бистрим за нея?

— Все се чудя дали няма да е по-добре, ако вие нито го видите, нито разговаряте с него, нито си имате някакво вземане-даване.

— Как да го избягна, като ме кани на среща?

— Бихте могли да се престорите на болен и да изпратите някой друг вместо вас.

— Кого?

Илар не отвърна, но мълчанието му бе красноречиво.

— Доколкото разбирам, теб — рече Селдън.

— Дали не трябва точно това да направим? Аз съм съгражданин по сектор на генерала, което би имало известно значение. Вие сте човек зает, годините ви са напреднали и няма да е трудно Тенар да повярва, че не сте съвсем добре. И ако го видя аз, а не вие — моля да ме извините, маестро, — ще мога да шикалкавя и маневрирам доста по-лесно от вас.

— Искаш да кажеш — да лъжеш.

— Ако стане нужда.

— Рискуваш прекалено.

— Не чак толкова. Съмнявам се, че ще нареди да ме екзекутират. Ако го разгневя, което е напълно възможно, бих могъл да се позова — или вие да се позовете — на моята младост и неопитност. При всички случаи ще бъде значително по-безопасно аз да се забъркам в някоя каша, отколкото вие. Мисля за Проекта — той може да напредне без мен много по-бързо, но не и без вас.

Селдън намръщено каза:

— Нямам намерение да се крия зад гърба ти, Илар. Ако генералът иска да ме види, ще ме види. Няма да треперя и да те пращам да рискуваш вместо мене. За какъв ме смяташ?

— За прям и честен човек, докато сега има нужда от някой, който не е искрен.

— Ако се наложи, ще съумея да бъда неискрен. Моля те, колега, не ме подценявай.

Другият безнадеждно сви рамене:

— Добре. Мога да споря с вас само до известна точка.

— Всъщност, Илар, бих желал да не бяхте отлагали срещата. По-скоро щях да пропусна моя рожден ден, за да се запозная с генерала, отколкото обратното. Това тържество не беше моя идея — гласът му заглъхна с ръмжене.

— Съжалявам — промълви Тамуил Илар.

— Хубаво — кимна примирено Селдън, — ще видим какво ще стане.

Той се обърна и излезе. Понякога горещо му се приискваше да направи онова, на което казваше „затягане на гайките“, та да е сигурен, че всичко ще върви, както го планира, и да не остави на подчинените си никакви пътища за маневриране. Туй обаче щеше да погълне много време, огромни усилия и щеше напълно да го лиши от каквато и да било възможност той самият да работи над психоисторията — а в добавка просто характерът му не бе такъв.

Въздъхна. Трябваше да поговори с Юго Амарил.

Селдън влезе без предупреждение в кабинета на Амарил.

— Юго — рязко рече, — срещата с генерал Тенар е била отложена — и се настани със съвсем кисело изражение.

На Амарил му бяха потребни обичайните няколко мига да откъсне мозъка си от работата. Накрая вдигна очи и каза:

— Какво е измислил за оправдание?

— Не той, а неколцина от нашите математици са уредили едноседмично отлагане, за да не се наруши честването на рождения ми ден. Ужасно ме раздразниха.

— Защо си ги оставил да го направят?

— Не съм ги оставял. Просто решили на своя глава да уредят нещата — сви рамене Хари. — Донякъде аз съм си виновен. Толкова време хленчих, че ставам на шестдесет, та всеки си мисли, че трябва да ме развесели, като попразнуваме.

— Разбира се, можехме да използваме тази седмица — отбеляза Амарил.

Селдън приседна по-напред и мигом застана нащрек:

— Нещо не е наред ли?

— Не. Струва ми се, че не, но нямаше да е зле още да поразчепкаме. Слушай, Хари, за пръв път от тридесет години психоисторията е стигнала дотам наистина да може да направи предвиждане. Не е кой знае какво — просто една шепа от огромния контингент на човечеството, — ала засега е най-доброто, което сме имали. Така. Искаме да се възползваме от обстоятелствата, да разберем как действа, да си докажем, че психоисторията е онова, което си мислим: предсказваща наука. Тъй че няма да е излишно да се уверим, че не сме прозяпали нещо. Дори и дребното предсказание е сложно и още някоя седмица проучване би била добре дошла.

— Отлично. Преди да ида да видя генерала, ще си поговоря с теб по въпроса, та да въведем нужните промени в последната минута. Междувременно, Юго, не допускай да изтече каквато и да е информация за това към останалите — към никого. Ако се издъним, не

искам хората от Проекта да се обезсърчат. Двамата ще си преглътнем провала и ще продължим да опитваме.

Рядка, изпълнена с копнеж усмивка мина по лицето на Амарил:

— Двамата с тебе. Помниш ли кога бяхме наистина само двамата?

— Помня много добре и не си мисли, че ония дни не ми липсват. Нямахме възможност да работим с...

— Нямахме даже първичния радиант, да не говорим за електролупата.

— Но това бяха щастливи дни.

— Щастливи — рече Амарил и кимна.

Университетът беше преобразен и Хари Селдън не можеше да съдържа задоволството си.

Централните помещения от комплекса на Проекта изведнъж се изпъстриха и осветиха и холограми запълниха въздуха с подвижни примерни изображения на Селдън, които възникваха тук и там по различно време. Ето я усмихнатата и малко по-младолика Дорс Венабили... все още недодялания тийнейджър Рейч... Хари и Амарил, невероятно млади, приведени над компютрите си. За кратко се мярна дори Ето Демерцел и образът му опари сърцето на Селдън с копнеж за стария приятел и за сигурността, която бе чувствал преди заминаването му.

На холографиите никъде не се появяваше Император Клеон. Не че нямаше негови портрети, но при управлението на хунтата не беше мъдро да се припомня на хората за предишната Империя.

Изображенията се изляха навън и започнаха да насищат помещение след помещение, сграда след сграда. Кой знае как бяха намерили време да превърнат целия университет в екран, подобен на който рожденикът нито бе виждал, нито някога си бе представял. Дори светлините на купола бяха приглушени, та да се получи изкуствена нощ, на чийто фон празникът щеше да блести в продължение на три дни.

— Три дни! — каза Селдън полувпечатлен, полуужасен.

— Три дни — повтори Дорс Венабили, кимайки. — На по-малко университетът нямаше да се съгласи.

— Ами разходите? Трудът? — намръщи се Хари.

— В сравнение с това, което си свършил за науката — рече Дорс, — разходите са минимални. А трудът беше изцяло доброволен. Студентите се включиха и се погрижиха за всичко.

Появи се панорама на Стрилингския университет от птичи поглед. Селдън се загледа в нея и усмивка си проби път на лицето му.

— Ти си доволен — забеляза Дорс. — Няколко месеца не прави нищо друго, освен да мърмориш как не искаш никакво празнуване,

защото си остарял, пък сега само се погледни.

— Ех, доста е ласкателно. Нямах представа, че може да организират нещо такова.

— Защо не? Хари, ти си икона. Целият свят — цялата Империя — знае за теб.

— Не знаят — рече Селдън, като енергично тръсна глава. — Няма и един човек от милиард, който нещичко да знае за мен, да не говорим за психоисторията. Никой, дето не е в Проекта, пък и не всеки от Проекта няма и най-бледа представа как работи психоисторическата наука.

— Това е без значение, Хари. Работата е в теб. Даже и квадриллионите, които въобще не са чували за твоя живот или за труда ти, помнят, че Хари Селдън е най-великият математик в Империята.

— Е — въздъхна Селдън, като се огледа, — в момента точно така ме карат да се чувствам. Но три дни и три ноци! Ще направят всичко на трески.

— Няма. Всички записи са в хранилищата. Компютрите и останалото оборудване също са на сигурно място. Студентите създадоха истинска служба за охрана, тъй че нищо няма да бъде повредено.

— Ти си се погрижила за това, нали, Дорс? — усмихна ѝ се влюбено Хари.

— Бяхме няколко души. В никакъв случай не бях само аз. Твоят колега Тамуил Илар работи с невероятно настървение.

Селдън се навъси.

— Имаш ли проблеми с Илар? — запита Дорс.

— Продължава да ми вика маестро.

Жената поклати глава:

— Да, ужасно престъпление.

Той го пусна покрай ушите си и добави:

— И освен това е млад.

— Толкоз по-лошо. Хайде, Хари, ще трябва да се научиш да остаряваш елегантно. Като начало следва да покажеш, че действително се забавляваш. Туй ще зарадва останалите и те самите ще могат да се веселят по-добре, така че сигурно ще пожелаеш да го направиш. Хайде, поразходи се. Не се крий тук при мен. Поздравявай всички,

усмихвай се, питай ги за здравето. И помни, че след банкета ще трябва да произнесеш реч.

— Не харесвам банкетите и двойно повече речите.

— Тъй или иначе ще ти се наложи. Хайде, тръгвай!

Селдън драматично въздъхна и послуша съвета. Когато застана под колоната, водеща към главната зала, фигурата му бе наистина величествена. Нямаше я някогашната широка мантия на Първия министър, нямаше ги и хеликонските одеяния, които предпочиташе като млад. Сега облеклото му говореше за високото му положение: прави панталони с ръбове като нож, а отгоре модифицирана туника. Над сърцето му със, сребърна нишка бе избродиран надписът СЕЛДЪНОВ ПСИХОИСТОРИЧЕСКИ ПРОЕКТ КЪМ СТРИЛИНГСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ. На благородния титановосив оттенък на дрехата му той блестеше подобно фар. Очите на Хари Селдън искряха върху издълбаното от времето лице, шестдесетте му години си личаха както по бръчките, така и по бялата коса.

Той влезе в стаята, където се угощаваха децата. Тя беше съвършено опразнена, ако се изключат дървените стойки, връз които бе сложена храната. Щом го зърнаха, малчуганите се втурнаха към него, защото знаеха кой е причината за угощението, и Селдън се опита да се отскубне от протегнатите им пръстчета.

— Чакайте, деца, чакайте — каза. — Дръпнете се сега назад.

Извади от джоба си малък компютъризиран робот и го остави на пода. В една Империя без никакви работи можеше да разчита, че механизмът ще предизвика облещване. Той имаше очертанията на дребно космато животинче, но също и способността да променя внезапно формата си (като всеки път изтръгваше писъци или детски смях), а заедно с нея се променяха звуците и движенията му.

— Гледайте го — поръча професорът, — играйте си с него и се помъчете да не го счупите. По-нататък ще има по един за всекиго от вас.

Измъкна се в коридора към главната зала и усети, че Уонда го е последвала.

— Деди — рече тя.

Естествено внучката беше нещо по-друго. Той се приведе и я вдигна високо във въздуха, превъртя я и я остави на земята.

— Добре ли се забавляваш, Уонда? — попита.

— Да — каза момичето, — обаче не влизай в тази стая.

— Защо, Уонда? Това е моята стая. Това е кабинетът, в който работя.

— Тук сънувах лошия сън.

— Знам, но нали приключихме с този случай? — поколеба се, сетне поведе малката към едно от креслата край стената. Седна и я сложи в скута си. — Уонда — промълви, — сигурна ли си, че е било сън?

— Мисля, че бе сън.

— Наистина ли беше заспала?

— Мисля, че да.

Изглежда, не ѝ бе приятно да говори за това и Селдън реши да я пусне да си ходи. Нямахше смисъл да я разпитва повече.

— Дали е било сън, или не, ала е имало двама мъже и те са си говорели за синдром на лимонада, нали?

Уонда кимна неохотно.

— Уверена ли си, че ставаше дума за лимонада? — рече Селдън.

Уонда пак кимна.

— Дали не са казали нещо друго, а ти да си помислила, че са казали лимонада?

— Казаха лимоната.

Трябваше да се задоволи с този отговор.

— Добре, Уонда. Бягай сега да се забавляваш. Забрави съня.

— Да, деди — щом неприятният въпрос отпадна, тя моментално се разведри и хукна да се присъедини към другите.

Селдън тръгна да търси Манела. Доста време му отне да я намери, защото на всяка крачка го спираха, поздравяваха и заговаряха.

Накрая я зърна в далечината. Мърморейки: „Извинете... Извинете... Трябва да видя един... Извинете...“, той с мъка си проби път до нея.

— Манела — рече и я дръпна към себе си, като механично се усмихваше на всички страни.

— Да, Хари — каза тя. — Нещо не е наред ли?

— Сънят на Уонда.

— Само не ми разправяй, че тя още говори за него.

— Да, ама продължава да се безпокои. Слушай, нали тук има лимонада?

— Разбира се, децата я обожават. Пуснах две дузини различни микогенски вкусови зрънца в много малки чаши с различна форма и дечурлигата ги пробват една след друга да видят коя е най-вкусната. И възрастните я пият. Аз също. Защо не я опиташ, Хари? Чудесна е.

— Мисля си, че ако туй не е било сън и ако момичето наистина се чуло двама мъже да говорят за лимонаден синдром... — Селдън млъкна, сякаш се засрами да продължи.

— Да не смяташ, че някой е отровил лимонадата? — удиви се Манела. — Това е смешно. Досега всички деца наоколо щяха да се превиват или да са умрели.

— Знам — промърмори той, — знам.

Запъти се нанякъде и почти не забеляза Дорс, когато мина покрай нея. Тя го хвана за лакътя.

— Каква е тая гримаса? — попита. — Изглеждаш угрижен.

— Спомних си за Уондиния лимонаден синдром.

— И аз, но засега нищо не ми е хрумнало.

— Не мога да престана да мисля за възможността от отравяне.

— Престани. Уверявам те, че всеки къс храна и всяка капка на нашето парти са молекулярно проверени. Зная, че ще решиш, че пак съм изпаднала в моята типична параноя, обаче задачата ми е да те пазя и именно това правя.

— И всичко е...

— Няма отрова. Гарантирам.

Селдън се усмихна:

— Е, добре. Успокоих се. Всъщност не си мислех...

— Да се надяваме — сухо отсече Дорс. — Това, което ме безпокои далеч повече от този мит за отровата, е, че подир няколко дни се каниш да видиш онова чудовище Тенар.

— Не го наричай чудовище, Дорс. Внимавай. Заобиколени сме от уши и езици.

Тя веднага понижи глас:

— Сигурно си прав. Само се огледай. Всичките усмихнати, а кой знае кой от нашите „приятели“ ще докладва на главния и на шайката му, когато нощта мине. Ех, хора! Като си помислиш, че след тези хиляди векове все още съществува такова долно предателство. Толкова ненужно ми се вижда. Ала знам каква вреда може да нанесе. Ето защо трябва да дойда с теб, Хари.

— Не е възможно, Дорс. Само ще ми усложниш задачата. Ще ида сам и няма да имам никакви неприятности.

— Но ти въобще нямаш представа как да се справиш с генерала.

Селдън помрачня:

— А ти имаш ли? Говориш също като Илар. И той е убеден, че аз съм един безпомощен стар глупак. И той иска да дойде с мен — или, по-скоро, да иде вместо мен. Чудя се колко ли души на Трантор желаят да заемат моето място — добави Хари с явен сарказъм. — Дузини? Милиони?

От десет години Галактическата империя беше без Император, обаче тази липса изобщо не се отразяваше на начина, по който се управляваха императорските имоти. Хилядолетните традиции обезсмисляха отсъствието на монарха.

Това, разбира се, означаваше, че нямаше облечена в императорска мантия фигура, която да властва над различните церемонии. Нямаше го гласа на Императора да дава заповеди; не се изказваха императорски желания; не се чувстваше нито императорското задоволство, нито императорското раздражение; удоволствията на Негово величество не сгряха никой от дворците; неразположенията му не ги помрачаваха. Покоите на Клеон I в Малкия дворец бяха празни — императорското семейство не съществуваше.

И въпреки всичко армията градинари държеше парка в идеална форма. Друга армия от служители поддържаше постройките в идеално състояние. Всеки ден върху леглото на Императора — в което никой не спеше — слагаха нови чаршафи; стаите биваха почиствани; всичко работеше така, както винаги бе работило; и целият огромен персонал се трудеше така, както се бе трудил винаги. Висшите чиновници даваха нареждания, каквито биха давали, ако Императорът беше жив, нареждания, за които бяха сигурни, че той би ги дал. В много случаи, особено в горните ешелони, персоналят бе същият както в последния ден от живота на Клеон. Когато взимаха нови хора, внимателно ги подбираха и обучаваха според традициите, на които щяха да служат.

Сякаш грамадната Империя, привикнала към властването на Императора, настояваше на подобно призрачно управление, за да се крепи в едно цяло.

Хунтата знаеше това или, ако не го знаеше, смътно го усещаше. За десет години никой от военните, дето бяха командвали Империята, не се бе нанесъл в покоите на монарха в Малкия дворец. Те можеха да са всякакви, обаче не бяха от императорски род и разбираха, че тук нямат права. Населението, което понасяше загубата на свободата си, не

би приело и най-нищожния белег на неуважение към Императора — жив или мъртъв.

Дори генерал Тенар не се премести в грациозната постройка, която толкова време бе приютявала дузина различни династии. Той живееше и работеше в една от сградите в края на парка — грозотии, но грозотии, които бяха изградени като крепости и бяха достатъчно яки, за да издържат истинска обсада, а до тях се разполагаха постройки, обитавани от безчет стражи.

Тенар беше набит и с мустаци. Те не бяха от пищния, преливащ далянски тип, ами внимателно подстригани й прилепваха към горната устна, оставяйки ивица кожа между космите и ръба на устната. Мустаците бяха кафяви, а Тенар имаше студени сини очи. Вероятно в по-младите си години е бил привлекателен, ала сега лицето му бе подпухнало, а очите представляваха само цепки, в които преобладаващата емоция беше гневът.

И така, той ядосано — като човек, който се чувства абсолютен властелин на милиони светове, но въпреки всичко не смее да се нарече Император — каза на Хендър Лин:

— Мога да си основа своя собствена династия — и се огледа навъсено. — Това място не подхожда за господаря на Империята.

Лин кротко рече:

— Важното е човек да е господар. По-добре да бъдеш господар в една кабинка, отколкото фигурант в някой дворец.

— Най-добре обаче е да господстваш в дворец. Защо пък не?

Лин носеше титлата полковник, но бе съвсем сигурно, че никога не е участвал в каквито и да е военни действия. Службата му беше да казва на Тенар онова, което той искаше да чуе, и да свежда заповедите му без изменение до знанието на останалите. При случай — стига да изглеждаше безопасно — можеше и да се опита да насочи Тенар към по-благоразумно поведение.

Лин бе известен като „лакея на Тенар“ и го знаеше, макар то да не го безпокоеше. Така той стоеше на завет, а пък бе виждал сгромолясането на хора, които бяха твърде горди, за да станат лакеи.

Разбира се, можеше да дойде час, когато самият Тенар щеше да бъде погребан във вечно променящата се панорама на хунтата, но Лин чувстваше с някаква доза философска настройка, че навреме ще го

усети и ще се спаси. А имаше вероятност и да не успее. Всяко нещо се плащаше.

— Няма причини да не основете династия, генерале — каза Лин. — През дългата имперска история мнозина са го правили. Само че за целта е нужно време — хората привикват бавно. Обикновено едва вторият или третият член на династията бива напълно възприет като Император.

— Това не го вярвам. Достатъчно ми е да се обявя за новия Император. Кой ще посмее да го оспори? Добре владее положението.

— Така е, генерале. На Трантор и на повечето Вътрешни светове вашата власт е неоспорима, ала все пак е възможно много от Външните светове — поне засега — да не приемат нова императорска династия.

— Външни светове, Вътрешни светове... Който има военната сила, управлява всичко. Това е стара имперска максима.

— Максимата е хубава — рече Хендър Лин, — но днес доста от провинциите имат собствени въоръжени сили, които могат да използват не на ваша страна. Времената са трудни.

— Значи ме съветваш да съм предпазлив?

— Винаги ви съветвам да сте предпазлив, генерале.

— И някой ден може да излезе, че по такъв начин си ме съветвал в повече, отколкото е трябвало.

Лин сведе глава:

— Мога да ви препоръчам само нещо, което ми се вижда, че е добро и полезно за вас, генерале.

— Например като постоянното ти опяване за тоя Хари Селдън.

— Той е най-голямата опасност за вас, генерале.

— Непрекъснато така разправяш, обаче аз не мисля същото. Селдън е просто един университетски професор.

— Вярно е — съгласи се Лин, — но някога е бил Първи министър.

— Знам, ала то е било при Клеон. Да е направил нещо оттогава? Щом времената са тежки, а губернаторите на провинциите са склонни да се отцепват, защо най-голямата опасност да е някакъв професор?

— Понякога е грешка — внимателно каза Лин (понеже трябваше да внимава, когато поучава генерала) — да се предполага, че тихият, ненатрапчив човек може да бъде безобиден. За своите противници

Селдън е бил всичко друго, само не и безобиден. Преди двадесет години движението на джоуранъмитите едва не унищожи могъщия Първи министър на Клеон Ето Демерцел.

Тенар кимна, но лекото смръщване издаде усилието му да си спомни случая.

— Не друг, а Хари Селдън отстрани Джоуранъм и наследи Демерцел като Първи министър. Движението на джоуранъмитите обаче остана и той предизвика и неговото унищожение, ала не преди то да успее да убие Клеон.

— Но Селдън оцеля, нали?

— Вие сте абсолютно прав. Професорът оцеля.

— Странно. За един Първи министър да допусне убийството на Императора би трябвало да означава смърт.

— Би трябвало и въпреки това хунтата го остави жив. Така изглеждаше по-разумно.

— Защо?

Лин въздъхна вътрешно.

— Има едно нещо, наречено психоистория, генерале.

— Нищо не знам за нея — категорично отсече Тенар.

Всъщност смътно си спомняше, че на няколко пъти Лин се опита да му говори за тая странна сбирщина от срички. Той ни веднъж не пожела да го изслуша, а полковникът бе достатъчно благоразумен да не настоява. Тенар и днес не искаше да слуша, но зад думите на Хендър Лин май личеше скрита неотложност. Помисли си, че сега може би ще е по-добре да му отдели нужното внимание.

— Почти никой не знае нищо за нея — каза Лин, — обаче има неколцина — а-а — интелектуалци, които я намират за интересна.

— И какво представлява?

— Някаква комплексна математическа система.

Тенар тръсна глава:

— Моля те, не ме занимавай с това. Мога да си преброя дивизиите. От друга математика нямам нужда.

— Работата е там — поясни Лин, — че психоисторията дава възможност да се предвиди бъдещето.

Очите на генерала щяха да изскочат:

— Искаш да кажеш, че Селдън е ясновидец?

— Не в обичайния смисъл на думата. Става въпрос за наука.

— Не вярвам.

— Не си е и за вярване, но тук, на Трантор, Хари Селдън се е превърнал в нещо като култова фигура, а също и на някои места във Външните светове. Та психоисторията — ако може да бъде използвана за предвиждане на бъдещето или дори ако хората само си мислят, че може да бъде използвана — евентуално ще бъде мощно оръдие за укрепването на режима. Сигурен съм, че вече сте го забелязали, генерале. Трябва единствено да предскаже, че нашият режим ще е дълговечен и ще донесе мир и благоденствие на Империята. Като повярват, хората ще помогнат това да стане самоизпълняващо се пророчество. От друга страна, ако Селдън желае обратното, може да предрече гражданска война и опустошения. Пак ще му повярват и по тоя начин биха дестабилизирали режима.

— Тогава, полковник, ние просто следва да сме уверени, че предсказанията на психоисторията ще бъдат такива, каквито ги искаме.

— Да, обаче тях ще трябва да ги направи Селдън, а той не е приятел на режима. Много е важно, генерале, да отчитаме разликата между Проекта за усъвършенстване на психоисторията, който се разработва в Стрилингския университет, и Хари Селдън. Тази наука може да ни бъде изключително полезна, но само в случай че не професорът, а някой друг ръководи нещата.

— Има ли други хора, които да могат?

— О, да. Трябва някак да се избавим от Селдън.

— Че какво трудно виждаш в това? Една заповед за екзекуция и готово.

— Ще бъде по-добре, генерале, ако изглежда, че правителството не е пряко замесено в подобно нещо.

— Обясни ми!

— Аз подготвих среща с него, за да използвате своите умения и да прецените какво представлява като личност. Тогава ще можете да съдите дали някои предложения, които имам наум, си заслужават вниманието или не.

— Кога ще е тази среща?

— Трябваше да бъде много скоро, ала неговите представители в Проекта помолиха за няколко дни отсрочка, защото се готвят да честват рождения му ден — очевидно шестдесетия. Изглеждаше разумно да им позволя и да разреши едноседмично отлагане.

— Защо? — запита Тенар. — Не ми харесват проявите на слабост.

— Съвсем правилно, генерале, съвсем правилно. Вашият инстинкт както винаги е верен, само че на мен ми се струва, че интересите на държавата изискват да знаем какво и под каква форма честването на рождения ден (а то е точно в момента) може да включва.

— Така ли?

— Всяко знание е полезно. Бихте ли желали да видите част от празненството?

Лицето на генерал Тенар си остана мрачно:

— Необходимо ли е?

— Мисля, че ще го намерите за интересно, генерале.

Записът — и като образ, и като звук — беше отличен и за известно време веселието от празника изпълни доста невзрачната стая, в която седеше генералът. Ниският глас на Лин служеше за коментар:

— Повечето от това, генерале, става в комплекса на Проекта, но участва и останалата част от университета. След малко ще го видим от птичи поглед и ще можете да забележите, че празненството се е разпростряло нашироко. Всъщност макар в момента да не разполагам с доказателства, тук и там из планетата има къччета — главно в различни университети или сектори, — където се правят разнородни, така да се каже, съпразненства. Честването продължава и ще трае поне още един ден.

— Да не искаш да ми кажеш, че честването е из цял Трантор?

— В известен смисъл да. Участват главно интелектуалните класи, но е учудващо широко разпространено. Възможно е да викат от радост дори на други светове освен Трантор.

— Откъде притежаваш този запис?

Хендър Лин се усмихна:

— Съоръженията ни в Проекта са доста стабилни. Имаме достоверни източници на информация и затова не могат да се случат много неща, за които да не разберем веднага.

— Е, добре, Лин, какви са изводите ти от ситуацията?

— Струва ми се, генерале, и съм сигурен, че и на вас тъй ви се вижда, че Хари Селдън е фокусът на един култ към личността. Той така се е самоидентифицирал с психоисторията, че ако се избавим от него по прекалено явен начин, може напълно да разрушим доверието в

науката. Това няма да ни е от полза. Иначе, генерале, Селдън остарява и не е трудно да си представим, че ще бъде заменен от друг човек: някой, когото бихме могли да подберем и който ще бъде приятелски настроен към великите ни цели и надеждите ни за Империята. Ако Селдън може да бъде отстранен тъй, че да изглежда естествено, повече не ни е нужно.

Генералът каза:

— И ти мислиш, че трябва да се срещна с него?

— Да, за да прецените качествата му и да решите какво да правим. Само бъдете предпазлив, понеже той е много известен.

— И по-рано съм си имал работа с известни хора — мрачно отвърна Тенар.

— Да — забеляза уморено Хари Селдън, — голям триумф беше. Изкарах чудесно. Не мога да изтрая да стана на седемдесет, та да го повтора. Истината обаче е, че съм изтощен.

— Тогава добре се наспи през нощта, татко — кимна с усмивка Рейч. — Лекарството е просто.

— Не зная доколко ще успея да се отпусна, когато след няколко дни ще трябва да се срещна с нашия велик ръководител.

— Няма да го видиш сам — строго рече Дорс Венабили.

Селдън се намръщи:

— Това повече не го казвай, Дорс. За мен е важно да го видя насаме.

— Но така няма да си в безопасност. Помниш ли какво стана преди десет години, когато не ми позволи да дойда с теб да посрещнеш градинарите?

— Както ми го напомняш по два пъти седмично, Дорс, няма шанс да го забравя. И сега обаче смятам да ида сам. Какво може да ми направи, ако един съвършено безопасен стар човек като мен отиде да разбере намеренията му?

— Е, какво мислиш, че ще иска? — запита Рейч, гризейки кокалчето на пръста си.

— Предполагам, че ще бъде онова, което винаги искаше Клеон. Ще излезе, че е открил, че психоисторията по някакви пътища може да предвижда бъдещето, и ще пожелае да я използва за собствените си цели. Преди близо тридесет години казах на Клеон, че науката още не може да го прави, и продължих да му го повтарям през целия период на службата ми като Първи министър, а сега ще трябва да потвърдя същото на генерал Тенар:

— Смяташ ли, че ще ти повярва? — усъмни се Рейч.

— Ще измисля начин да бъда убедителен.

— Не искам да ходиш сам — рече Дорс.

— Това, че не искаш, Дорс, не променя нещата.

В тоя момент се намеси Тамуил Илар:

— Аз съм единственият човек тук, който не е от семейството, и не знам дали моята забележка ще е добре дошла.

— Давай — кимна Селдън. — Щом сте почнали, карайте всички.

— Бих желал да предложа компромисен вариант. Защо с маестрото да не идем още няколко души? Само няколко. Можем да се държим като негов триумфален ескорт, един вид като финал на честването на рождения му ден. Чакайте, нямам предвид всичките да се стълпим в кабинета на генерала. Нямам предвид дори да влезем в парка на Императорския дворец. Може просто да наемем хотелски стаи в Императорския сектор близо до парка — хотелът „Крайт на купола“ идеално ще ни пасне — и навярно генералът също ще си отбележи едно наум. Ако знае, че там ние ви чакаме да се върнете, може да се откаже да се държи неприятно.

След тези думи се възцари дълбока тишина. Най-после Рейч промълви:

— Струва ми се много демонстративно. Не съвпада с образа, който светът си е изградил за татко.

Но Дорс рече:

— Не ме интересува образът на Хари. Интересува ме неговата безопасност. Според мен, щом не можем да влезем при генерала или в императорския парк, струпването ни толкова близо до Тенар, колкото е възможно, би ни свършило добра работа. Благодаря ви, доктор Илар, за твърде полезното предложение.

— Не искам да го правите — възпротиви се Селдън.

— Аз обаче искам — каза Дорс — и щом не мога да ти осигуря по-непосредствена лична защита, ще настоявам.

Манела, която дотогава слушаше; без да коментира, се намеси:

— Посещението в „Крайт на купола“ може да излезе голямо забавление.

— Не си мислех за забавления — уточни Дорс, — но приемам, че си ме подкрепила.

Така и стана. На следния ден двайсетина души от висшия ешелон на Психоисторическия проект се настаниха в „Крайт на купола“ в стаи, които гледаха към откритите земи на императорския парк.

На другата вечер Хари Селдън бе арестуван от въоръжени стражари на генерала и отведен на срещата.

Почти в същия час изчезна Дорс Венабили, ала нейното отсъствие дълго време не беше забелязано. Когато го забелязаха, никой не знаеше какво ѝ се е случило и веселото празнично настроение бързо се превърна в мрачно предчувствие.

Дорс Венабили бе живяла десет години в комплекса на Императорския дворец. Като жена на Първия министър тя имаше достъп до този комплекс и можеше свободно да излиза от купола под открито небе, а за пропуск ѝ служеха пръстовите отпечатащи.

В бъркотията след убийството на Клеон не ѝ отнеха привилегията и сега, когато за пръв път от оня ужасен ден поиска да прекрачи в земите на Двореца, Дорс можеше да го направи.

Всякога бе знаела, че ще го стори толкова лесно само веднъж, защото щом я разкриеха, щяха да анулират пропуска ѝ — но точно днес беше моментът да рискува.

Излезе ли на открито, небето рязко притъмня и тя усети, че температурата определено се понижи. Светът под купола винаги бе държан малко по-светъл през нощния период, отколкото е естествената нощ, и малко по-тъмен през дневния период. И, разбира се, климатът тук винаги беше по-умерен, отколкото навън.

Повечето транторианци не съзнаваха това, тъй като прекарваха целия си живот под този похлупак. За Дорс то бе очаквано, ала всъщност нямаше значение.

Тя пое по централното шосе, към което секцията при хотела „Крайт на купола“ се отваряше. Естествено то бе ярко осветено, така че небето в случая не играеше никаква роля.

Дорс знаеше, че няма да измине и стотина метра по пътя, без да бъде спряна, още повече в сегашните параноични дни на хунтата. Непознатото ѝ присъствие незабавно щеше да бъде открито.

Не остана разочарована. Един малък автомобил се впусна към нея и стражарят извика през прозореца:

— Какво правите тук? Къде отивате?

Дорс Венабили игнорира въпросите му и продължи да върви.

Мъжът викна: „Стой!“ Сетне скочи на спирачките и излезе от колата — точно това, което Дорс искаше да стори.

В ръката си стражарят отпуснато държеше бластер, без да заплашва, че ще го използва, а само демонстрирайки неговото

наличие. Той рече:

— Вашият справочен номер?

Дорс отвърна:

— Искам колата ти.

— Какво! — служителят изглеждаше побеснял. — Вашият справочен номер! Незабавно! — и сега бластерът се вдигна нагоре.

Дорс спокойно реагира:

— Справочният ми номер не ти трябва — и тръгна към стражаря.

Той направи крачка назад.

— Ако не спрете и не ми дадете вашия справочен номер, ще ви застрелям.

— Не! Пусни бластера!

Стражарят присви устни. Пръстът му започна да се приближава към контакта, но преди да го достигне, той беше загубен.

По-късно така и не успя да опише точно инцидента. Всичко, което можеше да каже, бе: „Откъде да знам, че това е Жената-тигър? (Щеше да дойде време, когато ще се гордее с този сблъсък.) Тя се движеше тъй бързо, че не видях нито какво направи, нито какво се случи. В един момент се канех да я застрелям — бях сигурен, че е някаква луда, — а в следващия бях напълно победен.“

Дорс стисна яко стражаря, като вдигна нагоре десницата му с бластера, и каза:

— Или ще пуснеш оръжието веднага, или ще ти строша ръката.

Мъжът почувства през гърдите си една мечешка прегръдка, която почти му пречеше да диша. Щом разбра, че няма избор, той пусна смъртоносния предмет.

Дорс Венабили го освободи, но преди стражарят да помръдне, за да се възстанови, видя, че непознатата държи собствения му бластер, насочен към него.

— Надявам се, че си оставил детекторите си на мястото — рече тя. — Не се опитвай прекалено бързо да докладваш какво е станало. По-добре изчакай и реши как смяташ да съобщиш на своите началници. Фактът, че една невъоръжена жена ти е взела бластера и автомобила, спокойно може да означава, че вече не си полезен на хунтата.

Дорс запали двигателя и се устреми по централното шосе. Десетгодишният ѝ престой тук ѝ подсказваше ясно къде отива. Служебната кола, в която беше, не представляваше чуждо тяло на терена и естествено нямаше да бъде проследена. Тя обаче трябваше да рискува с бързото каране, защото искаше по-скоро да стигне до целта си. Натисна газта и вдигна двеста километра в час.

Ала скоростта ѝ привлече вниманието. Жената пренебрегна виковете по радиото, изискващи да знаят защо бърза толкова, и не след дълго детекторите на нейната кола съобщиха, че е преследвана от друг автомобил.

Разбираше, че ония ще изпратят предупреждение и че още коли ще я очакват да пристигне, но те не можеха да сторят кой знае какво, освен да се опитат да я ликвидират — нещо, което очевидно никой не желаше да прави преди по-нататъшно разследване.

Когато стигна до сградата, към която се бе насочила, два автомобила вече я чакаха. Тя спокойно излезе от купето и тръгна към входа.

Моментално двама души ѝ препречиха пътя, явно изумени от факта, че шофьорът на бързащата кола не е стражар, ами жена в цивилно облекло.

— Какво правите тук? Защо е това бързане?

Дорс тихо отвърна:

— Важно съобщение за полковник Хендър Лин.

— О, така ли? — остро попита един стражар. Сега между нея и входа имаше четирима мъже. — Моля, справочния номер?

— Не ме бавете — рече Дорс.

— Казах: справочния номер.

— Губите ми времето.

Някой от стражарите внезапно се сети:

— Знаете ли на кого ми прилича? На жената на стария Първи министър. Доктор Венабили. Жената-тигър.

И четиримата някак си странно отстъпиха назад, но един от тях викна:

— Вие сте арестувана!

— Тъй ли? — учуди се Дорс. — Ако аз съм Жената-тигър, трябва да знаете, че съм значително по-силна от всекиго от вас и че

рефлексите ми са доста по-бързи. Предлагам и четиримата да ме придружите спокойно вътре и да видим какво ще каже полковник Лин.

— Вие сте арестувана — повториха и четири бластера се насочиха към Дорс Венабили.

— Добре — кимна Дорс. — Щом настоявате.

Светкавично се задвижи и двама от стражарите изведнъж се озоваха на земята, стенички, докато жената застана с бластер във всяка ръка.

— Постарах се да не им причинявам вреда — каза Дорс, — но е напълно възможно да съм им счупила китките. Сега оставате само двама, а аз мога да стрелям по-бързо от вас. Само някой да направи и най-малкото движение — най-малкото, — ще се наложи да наруша един дълготраен навик и да ви убия. Това ужасно ще ме разстрои, така че ви моля да не ме принуждавате да го сторя.

От страна на ония стражари, които все още стояха на краката си, отговорът бе абсолютно мълчание и никакво движение.

— Бих ви предложила — рече Дорс — двамата да ме придружите до полковника и после да потърсите медицинска помощ за другарите си.

От предложението й нямаше нужда. Полковник Лин се появи от своя кабинет:

— Какво става тук? Какво...

Непознатата се обърна към него:

— А-а! Позволете ми да се представя. Аз съм доктор Дорс Венабили, жената на професор Хари Селдън. Дойдох да ви видя по важна работа. Тези четиримата се опитаха да ме спрат и в резултат двамина са лошо ранени. Изпратете ги да си гледат задълженията и да си поприказваме. Нищо лошо не ви мисля.

Лин се втренчи в стражарите, а сетне в Дорс. Той спокойно произнесе:

— Нищо лошо не ми мислите? Макар четиримата стражари да не са успели да ви спрат, на мига мога да извикам четири хиляди.

— Тогава извикайте ги — каза Дорс. — Колкото и бързо да дойдат, пак няма да пристигнат навреме, за да ви спасят, ако реша да ви убия. Освободете подчинените си и нека да си поговорим като цивилизовани хора.

Лин освободи стражарите и въздъхна:

— Ех, елате тогава. Само че трябва да ви предупредя, доктор Венабили, че имам добра памет.

— И аз — отвърна Дорс.

Двамата влязоха заедно в кабинета на Хендър Лин.

Лин рече съвършено учтиво:

— Кажете ми точно какво ви води насам, доктор Венабили.

Дорс се усмихна без заплаха, но все пак не особено приятно.

— Като за начало — подзе — дойдох тук, за да ви покажа, че мога да дойда тук.

— А-а?

— Отведоха съпруга ми на срещата му с генерала с въоръжена охрана в един служебен автомобил. Самата аз напуснах хотела горе-долу по същото време — пеша и без оръжие — и вече съм тука, струва ми се, преди той да е пристигнал. Трябваше да се справя с петима стражари, включително онзи, чиято кола взех, за да се добера до вас. Можех да мина и през петдесет.

Лин кимна флегматично:

— Доколкото знам, понякога ви наричат Жената-тигър.

— Да, наричали са ме тъй. Сега, след като стигнах до вас, трябва да се уверя, че на съпруга ми няма да му се случи нищо лошо. Той се осмели да влезе в леговището на генерала — ако не ви звучи много драматично — и аз искам да излезе оттам, без да бъде заплашван или зле третиран.

— Доколкото имам отношение към въпроса, зная, че наистина нищо лошо няма да се случи на съпруга ви заради тази среща. Само че щом се тревожите, защо дойдохте при мен? Защо не отидохте направо, при генерала?

— Защото от двамата началници вие сте той, който притежава мозък.

Последва кратка пауза и Лин каза:

— Забележката ви може да е изключително опасна, ако бъде чута.

— Ще бъде по-опасна за вас, отколкото за мен, така че се постарайте да не бъде чута. Сега, ако ви хрумне, че трябва просто да ме успокоите и отпратите и че ако моят съпруг бъде задържан и

набелязан за екзекуция, аз няма да успея да реагирам, за да попреча, престанете да се заблуждавате.

Тя посочи двата бластера, лежащи на масата пред нея:

— Влязох без нищо в парка и пристигнах в непосредствена близост до вас с ей това. Ако нямах бластери, можех да имам ножове, с които съм истински майстор. А даже и да нямах нито бластери, нито ножове, пак щях да бъда забележителна личност. Тази маса, на която сме седнали, е метална — вижда се — и е здрава.

— Да.

Дорс протегна ръце с разперени пръсти, сякаш да демонстрира, че не държи никакво оръжие. После ги положи с дланите надолу и ги плъзна по повърхността.

След миг жената рязко вдигна юмрук и го стовари по плота с гръмък трясък, който прозвуча почти като удар на метал върху метал. Усмихна се, показвайки ръката си.

— Нито съм одраскана — рече Дорс, — нито ме боли, обаче можете да видите, че там, където ударих масата, тя леко е огъната. Ако същият юмрук попадне със същата сила върху нечия глава, черепът ще се пръсне. Никога не съм го правила; всъщност никога никого не съм убивала, макар и да съм наранила няколко души. Въпреки това ако на професор Селдън му бъде причинена...

— Вие продължавате да ме заплашвате.

— Аз обещавам. Няма да предприема нищо, ако професорът остане здрав и читав. В противен случай, полковник Лин, ще бъда принудена да ви осакатя или убия и — пак ви обещавам — ще сторя същото и с генерал Тенар.

— Колкото и тигърска жена да сте, не можете да устоите на цяла армия — забеляза Лин. — И тогава?

— Слуховете се разчуват и се преувеличават — каза Дорс Венабили. — Аз не съм извършила кой знае какво тигърско, но по-голямата част от случките, които се разправят за мен, е вярна. Вашите стражари се дръпнаха назад, щом ме познаха, и сега те самите ще разпространят историята — и то с преувеличения — как съм се добрала до вас. Дори цяла армия, полковник Лин, може да се поколебае да ме атакува, а даже да го направи и да ме унищожи, пазете се от презрението на хората. Хунтата едва-едва успява да поддържа реда и вие няма да искате да обърквате нещата. Помислете си колко

сигурна алтернатива имате. Просто да не причинявате нищо лошо на професор Селдън.

— Нищо лошо не възнамеряваме да му сторим.

— Тогава защо е тази среща?

— Какво чудно виждате? Генералът се интересува от психоисторията. Ние имаме достъп до правителствените архиви. Старият Император Клеон се е интересувал, Демерцел, когато е бил Първи министър, също е проявявал интерес. Защо и ние на свой ред да не бъдем заинтригувани, и то дори повече?

— Защо дори повече?

— Защото е минало доста време. Доколкото знам, психоисторията се е родила като идея в главата на професор Селдън. Той е работил над нея с нарастваща енергия и с все по-големи и по-големи групи хора в продължение на тридесет години. Почти изцяло го е правил с правителствена подкрепа, така че в известен смисъл откритията му и разработените методи принадлежат на правителството. Смятаме да го разпитаме за психоисторията, която сега би трябвало да бъде далеч по-напреднала, отколкото е била по времето на Демерцел и Клеон, и очакваме да ни каже онова, което бихме желали да научим. Искаме нещо по-практично от гледката на уравнения, дето криволичат във въздуха. Разбрахте ли ме?

— Да — отвърна Дорс, като се намръщи.

— И още нещо. Не мислете, че единствено правителството застрашава вашия съпруг и че ако му се случи нещастие, това ще означава, че трябва незабавно да ни атакувате. Предполагам, че професор Селдън може да си има съвсем лични врагове. Нямам сведения за тях, ала положително е възможно.

— Няма да го забравя. В момента обаче настоявам да ми уредите да бъда заедно със съпруга си при срещата му с генерала. Искам да съм абсолютно сигурна, че е в безопасност.

— Това няма да стане лесно и ще ми отнеме известно време. Няма да е удобно да прекъснем разговора, но ако почакате да свършат...

— Нека ви отнеме известно време, обаче го уредете. Не разчитайте, че можете да ме измамите и да останете жив.

Генерал Тенар здравата се бе облещил в Хари Селдън, а пръстите му леко потропваха по бюрото, зад което седеше.

— Тридесет години — рече. — Тридесет години и вие ми твърдите, че все още нямате какво да покажете?

— Всъщност, генерале, двадесет и осем.

Тенар не обърна внимание на забележката.

— И всичко на правителствена издръжка. Знаете ли колко милиарда кредити са инвестирани във вашия Проект, професоре?

— Не съм правил сметка, генерале, но имаме данни, така че бих могъл да ви отговоря за секунди.

— И ние ги имаме. Правителството, професор Селдън, не е безкраен източник на субсидии. Вече не е онуй време. Нямаме Клеоновото небрежно отношение към финансите. Данъците се събират трудно, а нуждата от кредити за много цели нараства. Извиках ви, като се надявах, че по някакъв начин ще ни бъдете от полза с вашата психоистория. Ако не можете, трябва съвсем честно да ви кажа, че ще спрем кранчето. Ако пък съумеете да продължите изследванията си без финансиране от страна на правителството, дерзайте. Не ми ли покажете нещо, което да си заслужава, ще ви се наложи да го направите.

— Генерале, вие изисквате от мен онова, което не мога да ви дам, ала имайте предвид, че прекъснете ли субсидиите, пренебрегвате бъдещето. Отпуснете ми време и евентуално...

— Няколко правителства са слушали вашето „евентуално“ в продължение на десетилетия. Не е ли вярно, професоре, че вашата психоистория предсказва, че хунтата е нестабилна, че моето управление е нестабилно, че не след дълго правителството ще падне?

Селдън се намръщи:

— Методите не са разработени достатъчно, за да мога да кажа, че психоисторията предвижда това.

— Повтарям ви, че тя го предвижда и че всички във вашия Проект го знаят.

— Не — разгорещи се Хари Селдън, — няма такова нещо. Възможно е някои от нас да са интерпретирали известни взаимоотношения като признак, че хунтата е нестабилна форма на управление, но има и други взаимоотношения, които просто могат да се изтълкуват така, че да покажат стабилността ѝ. Това е причината, поради която трябва да продължим своята работа. В настоящия момент е прекалено лесно да се използват непълни данни и непрецизни разсъждения, за да се стигне до каквото си поискаш заключение.

— Обаче ако вие решите да разпространите заключението, че правителството е нестабилно, и кажете, че туй го гарантира психоисторията — даже и в действителност да не е вярно, — така няма ли да се увеличи нестабилността?

— Напълно е вероятно, генерале. Ако пък обявим, че правителството е стабилно, напълно е вероятно да увеличим стабилността му. На няколко пъти съм спорил с Император Клеон по същия повод. Възможно е психоисторията да се използва като инструмент за манипулиране на човешките емоции и да се постигнат някои краткотрайни ефекти. В последна сметка обаче съвсем не е изключено предсказанията да се окажат непълни или абсолютно погрешни. Тогава Проектът ще загуби доверието на хората и в резултат все едно няма да е съществувал.

— Стига! Говорете направо! Какво мислите, че психоисторическата наука показва за моето правителство?

— Показва, че в него има елементи на нестабилност, но не сме сигурни — и не можем да бъдем сигурни — по какъв начин нещата биха се оправили или влошили.

— С други думи науката просто ви съобщава това, което бихте знаели и без нея, и тук правителството е инвестирало несметни купища пари.

— Ще дойде време, когато психоисторията ще ни посочва онова, което не бихме научили без нея, и тогава инвестициите ще се изплатят многократно.

— И кога ще дойде подобно време?

— Надявам се да не е след дълго. През последните няколко години имаме забележим напредък.

Тенар пак започна да почуква с нокът по бюрото.

— Това не е достатъчно. Кажете ми нещо, дето ще ми свърши работа сега. Нещо полезно.

Селдън помисли и отвърна:

— Мога да ви подготвя обстоен доклад, но той ще отнеме време.

— Разбира се, че ще отнеме време. Дни, месеци, години — и някак си докладът никога няма да бъде написан. За глупак ли ме вземате?

— Не, разбира се, че не, генерале. Обаче и аз не искам да ме смятате за глупак. Мога да ви кажа нещо, за което лично ще поема отговорността. Забелязах го при моите психоисторически изследвания, ала е възможно да съм го разтълкувал неправилно. Но щом настоявате...

— Настоявам.

— Преди малко споменахте данъците. Казахте, че те се събират трудно. Сигурно е тъй. Винаги е трудно. Всяко правителство си върши работата, натрупвайки под една или друга форма средства. Единствените два начина да се получат тия средства са: първо, като се обере съседът, и, второ, като се убедят собствените граждани да дават кредитите си мирно и с готовност. Доколкото сме изградили единна Галактическа империя, която от хиляди години прави политиката си с разумни методи, възможността да се обере съседът отпада, ако се изключи някое случайно въстание и потушаването му. Това не се случва достатъчно често, за да може правителството да се издържа, а ако пък вземе да се случва, властта ще бъде твърде нестабилна, та да се задържи дълго.

Селдън си пое дълбоко дъх и продължи:

— Ето защо кредитите трябва да се събират, като се помоли народа да отделя част от личните си доходи в разпореждане на правителството. Предполага се, че тогава Империята ще работи ефикасно и за гражданите ще е по-добре да похарчат своите кредити по този начин, вместо да ги стискат — всеки за себе си — и да живеят в опасна и хаотична анархия. Обаче макар подобно искане да е логично и за хората да е по-разумно да плащат данъци като цена за поддръжката на стабилно и активно правителство, те въпреки това го вършат с неохота. За да преодолеят тази неохота, властите трябва да оставят впечатлението, че не прибират прекалено много кредити и че имат предвид правата и добруването на всеки гражданин. С други

думи те следва да намалят процента, който се взима при ниски доходи; да позволят да се направят най-разнообразни приспадания, преди да бъде определен данъкът, и така нататък.

Тук Селдън преглътна и отново подзе:

— С времето ситуацията неизбежно става все по-сложна и по-сложна, защото различните светове, различните сектори на всеки свят и различните икономически поделения до един желаят и изискват специално отношение. Средният гражданин не смогва да разбере защо или колко трябва да му вземат; какво може да си позволи и какво не може. Правителството и самото данъчно ведомство често пъти също не знаят. Нещо повече, една все по-голяма част от събираните данъци отива за свръхусложнената данъчна служба — за поддържане на архивите, за преследване на нарушителите, — така че количеството кредити, отделяни за добри и полезни цели, каквото и да правим, намалява. Накрая тази ситуация става неудържима. Тя предизвиква недоволство и подклажда бунтове. Историческите книги са склонни да ги приписват на алчните бизнесмени, на корумпираните политици, на бруталните военни, на амбициозните вицецаре, но всъщност те са просто хората, които се възползват от разрастването на данъците.

Генералът остро запита:

— Да не искате да ми кажете, че нашата данъчна система също е свръхусложнена?

— Ако не е, доколкото ми е известно, ще бъде единствената в историята — рече Хари Селдън. — Ако има едно нещо, което психоисторията да твърди, че е неизбежно, това е прекомерното усложняване на данъците.

— И какво да сторим в такъв случай?

— Не мога да ви кажа. Точно затуй бих искал да подготвя доклад, който — както вие забелязахте — ще отнеме някакво време.

— Оставете доклада. Данъчната система е свръхусложнена, така ли? Не е ли това, което твърдите?

— Възможно е — предпазливо отвърна Селдън.

— И за да коригира нещата, човек трябва да опрости тая система — всъщност да я направи колкото се може по-проста.

— Бих желал да изследвам...

— Глупости! Противоположното на голямото усложнение е голямото опростяване. Няма нужда от доклад, който да ми го каже.

— Ваша воля, генерале — кимна Селдън.

В този момент Тенар внезапно вдигна очи, сякаш го бяха повикали, както наистина и беше. Юмруците му се свиха и холовизионните образи на полковник Лин и Дорс Венабили изведнъж се появиха в помещението.

Потресен, Хари възкликна:

— Дорс! Какво правиш тук?

Генералът не рече нищо, но смръщи вежди.

Генерал Тенар бе изкарал тежка нощ, а поради мрачните си предчувствия — и полковникът. Двамата сега стояха един срещу друг и всеки се чудеше как да реагира.

— Разкажи ми пак какво направи тази жена — нареди генералът.

Лин сякаш носеше тежък товар на раменете си:

— Това е Жената-тигър. Така я наричат. Изглежда, че някак си не е съвсем човек. Тя е невероятно трениран атлет, пълна е със самоувереност и, генерале, наистина е плашеща.

— Теб изплаши ли те? Сама жена?

— Чакайте да ви обясня какво точно стори и да ви кажа още няколко неща за нея. Не знам доколко са верни слуховете, но туй, дето се случи вчера, не подлежи на съмнение.

Той разправи историята отново и другият го изслуша, надувайки бузи.

— Лошо — рече. — Какво да предприемем?

— Мисля, че нашата линия на поведение е ясна. Психоисторията ни трябва...

— Да, трябва ни — съгласи се Тенар. — Селдън ми каза нещо за данъчното облагане, което... Остави, в момента това няма значение. Продължавай.

Разтревоженият Лин, който си бе позволил на лицето му да се отрази частица нетърпение, подзе:

— Както изтъкнах и преди, психоисторията ни трябва, ала без Селдън. Той вече е изхабен. Колкото повече го наблюдавам, толкова повече виждам остарелия учен, живеещ на минали лаври. Почти от тридесет години се опитва да пробие с тази психоистория и се проваля. Без него и с ново ръководство Проектът може да напредне по-бързо.

— Съгласен. Ами жената?

— Е, тук е въпросът. Ние не я взехме предвид, понеже тя предвидливо стоеше на заден план. Аз обаче силно подозирам, че сега

ще се окаже трудно и може би невъзможно да отстраним Селдън тихомълком и без да въвличаме правителството, докато жената е жива.

— Наистина ли мислиш, че Венабили ще ни осакати и двамата, ако реши, че сме причинили нещо лошо на мъжа ѝ? — попита генералът, като изви презрително уста.

— Смятам, че действително ще го направи и че в добавка ще вдигне бунт. Ще стане точно, както тя обеща.

— Превръщаш се в страхливец.

— Моля ви, генерале. Опитвам се да бъда разумен. Не съм се отказал. Трябва да се погрижим за тая Жена-тигър — той замислено помълча. — Всъщност моите осведомители ми го казаха и да си призная, не обърнах достатъчно внимание на въпроса.

— И как предполагаш, че можем да се избавим от нея?

Хендър Лин промълви:

— Не знам — и бавно добави: — Но някой друг може и да знае.

Селдън също бе изкарал тежка нощ, а и новият ден не обещавахе да бъде доста по-добър. Не бяха много случаите, когато Хари се беше ядосвал на Дорс. Този път обаче бе твърде ядосан.

— Ама че глупава постъпка! — заяви той. — Не беше ли достатъчно, че всички се натресохме в „Краят на купола“? Дори само това стигаше, за да наведе един параноичен властник на мисълта за конспирация.

— Откъде накъде? Ние не бяхме въоръжени, Хари. То си беше празнична история, последен щрих от честването на рождения ти ден. Не представлявахме никаква заплаха.

— Да, докато ти не нахлу на територията на Двореца. Това е непростимо. Втурна се към Двореца да прекъснеш разговора ми с генерала, когато специално — и то няколко пъти — бях дал да се разбере, че не те искам там. Не схващаш ли, че си имам собствени планове?

— Твоите желания, заповеди и планове стоят след твоята безопасност. Аз съм загрижена преди всичко за нея.

— Нищо не ме заплашваше.

— Не бих го повярвала толкова лесно. Досега на два пъти се опитвах да те убият. Защо си мислиш, че няма да има и трети път?

— Двата опита бяха по времето, когато бях Първи министър. Тогава сигурно си е струвало да ме ликвидират. Днес кому е нужно да убие един остарял математик?

— Точно това искам да открия — рече Дорс — и точно това искам да предотвратя. Трябва да започна, като поразпитам туй-онуй тук, в Проекта.

— Не, само ще ми разстроиш хората. Остави ги на мира.

— Няма да ги оставя, Хари. Работата ми е да те защитавам и от двадесет и осем години се занимавам с тази задача. Не можеш да ме спреш сега.

Нещо в блестящите ѝ очи му даде ясно да разбере, че каквито и желания или заповеди да има, Дорс възнамерява да направи туй, което

иска.

Безопасността на Селдън стоеше на първо място.

— Мога ли да ти попреча за малко, Юго?

— Разбира се, Дорс — рече Юго Амарил с широка усмивка. — Всъщност ти въобще не ми пречиш. Какво те води насам?

— Опитвам се да разчепкам няколко въпроса, Юго, и се чудя дали ще ми помогнеш.

— Стига да успея.

— Вие в Проекта имате нещо, което се нарича първичен радиант. От време на време чувам за него. Хари ми е говорил, така че ми се струва, че знам как изглежда, когато се включи, ала в действителност никога не съм виждала как работи. Бих желала да го видя.

Амарил придоби неловко изражение:

— Ами първичният радиант е свързан точно с най-строгото секретната част от Проекта и ти не си в списъка на членовете, които имат достъп до него.

— Известно ми е, но все пак се познаваме от двадесет и осем години...

— И ти си жената на Хари. Предполагам, че можем да си затворим очите. Разполагаме само с два цялостни първични радианта — един в кабинета на Хари и един тук. Всъщност ей го там.

Дорс погледна дундестия черен клуб върху централното бюро. Изглеждаше съвсем обикновен.

— Това ли е?

— Да. Той съхранява уравненията, които описват бъдещето.

— Как може да ги видя?

Амарил премести някакъв превключвател и незабавно стаята притъмня, а после се оживи от променливо сияние. Навсякъде около Дорс се появиха символи, стрелки, линии и едни или други математически знаци. Те като че ли се местеха и въртяха, но щом се взреше в определено място, то сякаш застиваше.

— Значи това е бъдещето? — рече тя.

— Може би — каза Амарил, като изключи уреда. — Пуснах го на максимално увеличение, за да различиш символите. Без увеличение не

се вижда нищо освен светли и тъмни шарки.

— И като изучаваш тези уравнения, можеш да съдиш какво ни подготвя бъдещето?

— Така е на теория. — Сега стаята бе върнала обичайния си вид. — Само че възникват две трудности.

— Какви?

— Първата е, че въпросните уравнения не са създадени пряко от човешки мозък. Просто сме прекарвали десетилетия в програмиране на по-мощни компютри и те са съставили и записали уравненията, а ние, разбира се, не знаем дали са валидни и дали имат смисъл. Това зависи изцяло от валидността и смислеността на първоначалното програмиране.

— Значи могат да са грешни до едно?

— Възможно е — Амарил потърка очи и Дорс не се удържа да не си помисли колко стар и уморен е станал напоследък.

Беше по-млад от Хари с близо дванайсет години, но изглеждаше много по-възрастен.

— Естествено — продължи Амарил с доста отпаднал глас — ние се надяваме, че те не са напълно погрешни, ала тук се явява втората трудност. Въпреки че Хари и аз ги проверяваме и променяме от десетилетия, никога не сме съвсем уверени какво означават уравненията. Съставени са от компютри, така че се предполага, че трябва все пак да означават нещо, но какво? Мислим, че сме разгадали някои участъци. В момента например работя над това, което наричаме сектор А-23, една твърде заплетена система от взаимоотношения. Засега не сме успели да я съотнесем с нищо в реалната Вселена. Въпреки всичко напредваме с всяка изминала година и аз съм сигурен, че психоисторията ще се укрепи като легитимна и полезна техника за боравене с бъдещето.

— Колко души имат достъп до тези първични радианти?

— Всеки математик от Проекта има достъп, обаче не съвсем по собствено желание. Трябва да се попълнят формуляри и да се определи час, както и първичният радиант да бъде нагласен на оная част от уравненията, която сътрудникът ще разглежда. Става малко сложно, щом всички поискат да използват радиантите по едно и също време. В момента нещата са по-спокойни, може би защото все още изпитваме последствията от честването на рождения ден на Хари.

— Няма ли планове за конструиране на допълнителни първични радианти?

Юго Амарил издаде устни напред:

— И да, и не. Би било голямо облекчение, ако разполагаме и с трети, но някой трябва да отговаря за него. Не може да бъде просто обща собственост. Предложих на Хари това да е Тамуил Илар — мисля, че го познаваш...

— Познавам го.

— Смятах Илар да получи следващия първичен радиант. Неговите ахаотични уравнения и електролупата, която изобрети, го правят определено третия сътрудник в Проекта след Хари и мен. Твоят съпруг обаче се колебае.

— Защо? Знаеш ли?

— Да го дадем на Илар означава открито да го провъзгласим като трети човек през главата на други математици, които са по-възрастни и са по-старши в Проекта. Така да се каже, могат да се появят политически трудности. Аз твърдя, че не бива да си прахосваме времето с вътрешна политика, но Хари... Е, знаеш го Хари какъв е.

— Да, знам го. Да предположим, че ти съобщя, че Лин е видял първичния радиант.

— Лин?

— Полковник Хендър Лин от хунтата. Лакеят на Тенар.

— Много се съмнявам, Дорс.

— Той спомена за криволичещи уравнения и аз току-що ги наблюдавах да излизат от първичния радиант. Не мога да не си помисля, че Лин е бил тук и също го е видял как работи.

Амарил поклати глава:

— Не си представям някой да доведе човек от хунтата в кабинета на Хари или в моя кабинет.

— Кажй ми, кой от Проекта смяташ, че е способен да си сътрудничи с хунтата по тоя начин?

— Никой — решително и с явно безгранична вяра рече Юго. — Това е немислимо. Вероятно Лин никога не е виждал първичния радиант, а само са му говорили за него.

— Кой би могъл да му каже?

Амарил се съсредоточи за миг и отвърна:

— Никой.

— Добре де, преди малко ти спомена за вътрешна политика във връзка с възможността Илар да получи третия първичен радиант. Предполагам, че в Проект като този, където участват стотици хора, през цялото време има вражди... търкания... караници.

— О, да. Бедният Хари непрекъснато ми говори за това. Той трябва по един или друг начин да ги оправя и отлично си представям колко го главоболят.

— Толкова ли са лоши тези вражди, че да попречат на работата по Проекта?

— Не са сериозни.

— Има ли хора, които са по-големи кавгаджии или непоносими от останалите? Накратко казано, Юго, има ли сътрудници, от които можете да се избавите и евентуално да отстраните 90 процента от търканията за сметка на 5 или 6 процента от персонала?

Амарил вдигна вежди:

— Звучи добре, но не знам от кого да се избавим. Аз на практика не участвам във всички дреболии на вътрешната политика. Това не може да се предотврати, така че що се отнася до мен, просто избягвам разправиите.

— Странно — рече Дорс. — По този начин не отричаш ли достоверността на психоисторията?

— По кой начин?

— Как можеш да претендираш, че ще стигнеш дотам да предвиждаш и управляваш бъдещето, щом не успяваш да анализираш и оправиш такава кухненска история като търканията между хората в същия този Проект, който е толкова многообещаващ?

Амарил леко захихика. Това бе необичайно, защото той не си падаше особено по хумора и смеха.

— Съжалявам, Дорс, ала ти се хвана за нещо, което, тъй да се каже, вече сме го решили. Самият Хари още преди години идентифицира уравненията, описващи проблема на междуличностните търкания, а пък аз миналата година добавих последния щрих. Открих, че има начини, по които съответните уравнения да се променят така, че да се намали конфликтността. При всеки подобен случай обаче намаляването ѝ на едно място води до увеличаване на друго. Никога не може да се получи общо намаляване или, ако е там въпросът, общо увеличаване на търканията в една затворена група, тоест в група, от

която не излизат стари членове и в която не влизат нови. Чрез ахаотичните уравнения на Илар доказах, че туй е вярно, независимо от евентуалните действия, които някой би предприел. Хари го нарече „закон за съхранение на личностните проблеми“. Това доведе до идеята, че обществената динамика, също като физиката, има свои закони за съхранението и че на практика точно те ни предлагат най-добрите възможни способи за решаване на истински неприятните аспекти от психоисторията.

— Много е впечатляващо — кимна Дорс. — Ами ако свършите с откритието, че нищичко не може да се промени, че всичко лошо се запазва и че да спасите Империята от унищожение, означава единствено да подсилите някакъв друг вид унищожение?

— Някои наистина го предположиха, но на мен не ми се вярва.

— Добре, да се върнем към действителността. Съществува ли нещо в тези търкания вътре в Проекта, което да заплашва Хари? Имам предвид физически.

— Да го заплашва? Разбира се, че не. Как можеш да го допуснеш?

— Не е ли възможно да има хора, които не търпят Хари, понеже е твърде арогантен, твърде нахакан, прекалено погълнат от самия себе си, прекалено алчен да заграби всичката слава? Или, ако пък нищо подобно няма, не е ли възможно да не го понасят просто защото толкоз дълго ръководи Проекта?

— Никога не съм чувал някой да казва нещо такова против Хари. Дорс не изглеждаше доволна:

— Съмнявам се, че някой би го казал в твоё присъствие. Все пак благодаря ти, Юго, за помощта и за това, че ми отдели толкова много от времето си.

Когато тя излезе, Амарил се втрени след нея. Чувстваше някакво смъртно безпокойство, но после отново се хвана за работа и остави ситуацията да се уталожии от само себе си.

Един от начините (от не чак толкова многото начини) Хари Селдън да се откъсне от заниманията си за известно време беше да посети апартамента на Рейч, който бе току до университетския парк. Посещенията му винаги го изпълваха с любов към осиновения му син. За това си имаше солидни причини. Рейч беше добър, способен и лоялен, да не говорим за странната му дарба да вдъхва доверие и любов у другите.

Хари я бе забелязал още когато момчето беше дванадесетгодишен уличник и по някакъв начин докосна душевните струни на самия Селдън и на Дорс. Спомняше си как Рейч се хареса на Рашел, някогашната кметица на Уай. Помнеше как Джоуранъм му се довери и туй го доведе до собственото му крушение. Рейч се бе изхитрил дори да спечели сърцето на красивата Манела. Хари не разбираше изцяло онова особено качество, което синът му възплащаваше, ала се радваше на всяка среща с него.

Влезе в апартамента с обичайното си „Всичко ли е наред тук?“.

Рейч отмести настрани холографския материал, с който работеше, и стана да го посрещне.

— Всичко е наред, татко.

— Не чувам Уонда.

— Има си причини. Отиде на пазар с майка си.

Селдън се настани на един стол и добродушно огледа бъркотията от справочни материали:

— Как върви книгата?

— Добре. Аз съм тоя, който може и да не оцелее — той въздъхна.

— Но поне веднъж ще имаме откровен поглед към Дал. Представяш ли си, никой досега не е шарнал книга за тоя сектор?

Хари бе забелязал, че колчем Рейч заговореше за родния си сектор, далянският му диалект избиваше.

— А ти как си, татко? — попита домакинът. — Радваш ли се, че празниците свършиха?

— Ужасно. Едва ги изтраях.

— Нещо не ти личеше.

— Виж какво, трябваше да нося един вид маска. Не исках да развалям настроението на другите.

— Сигурно си побеснял, когато мама те е последвала в Двореца. Всички познати само за това говорят.

— И още как! Майка ти, Рейч, е най-чудесният човек в света, но е много трудно да се оправяш с нея. Насмалко да ми провали плановете.

— Какви планове, татко?

Селдън се облегна назад. Винаги беше приятно да поговориш с близък, на когото напълно вярваш и който нищо не разбира от психоистория. Хари неведнъж бе подхвърлял на Рейч свои идеи, а той ги преосмисляше в по-близки до разума формулировки, отколкото ако самият професор ги беше предъвквал в мозъка си. Селдън рече:

— Екранирани ли сме?

— Винаги.

— Добре. Накарах генерал Тенар да се замисли над един любопитен проблем.

— Какъв проблем?

— Ами поразсъждавах над данъчното облагане и му посочих, че поради усилията данъците да се разпределят справедливо върху населението, те стават все по-сложни и по-сложни, неудобни за работа и скъпоструващи. Очевидното внушение беше, че системата трябва да бъде опростена.

— Това изглежда разумно.

— Донякъде да, но е възможно в резултат от нашия малък разговор Тенар да я опрости нереално много. Данъчното облагане престава да бъде ефективно, и в двата крайни случая, разбираш ли? Усложниш ли го прекалено, хората няма да го проумеят и да плащат за една твърде голяма и скъпа данъчна организация. Опростиш ли го прекалено, народът ще реши, че е нечестно, и ще започне силно да недоволства. Най-простият данък е данъкът на глава, при който всеки внася еднаква сума, ала несправедливостта да третираш и бедни, и богати по един и същ начин е съвсем очевидна, за да не бъде забелязана.

— А ти не обясни ли това на генерала?

— Така се получи, че няхах тази възможност.

— Вярваш ли, че Тенар ще опита данъка на глава?

— Смятам, че ще се замисли да го въведе. Ако го стори, няма начин да не се разчуе и дори само туй ще бъде достатъчно, за да предизвика бунтове и евентуално да свали правителството.

— И ти нарочно ли го направи, татко?

— Естествено.

Рейч поклати глава:

— Не мога да те разбера напълно, татко. В личния си живот си най-приятният и кротък човек в Империята и въпреки всичко можеш преднамерено да предизвикаш ситуация, при която ще има бунтове, потисничество, смъртни случаи. Много неща ще бъдат разрушени, татко. Помислил ли си за последиците?

Селдън се облегна на стола си и тъжно рече:

— За нищо друго не мисля, Рейч. Когато за пръв път започнах да се занимавам с психоисторията, тя ми се струваше съвършено академична задача. Изглеждаше нещо, което по всяка вероятност въобще не може да бъде разработено, а ако пък бъде разработено, няма да се приложи на практика. Само че десетилетията си минаваха, ние научавахме все повече и повече и след това дойде ужасната необходимост наистина да го приложим.

— Така, че да умират хора?

— Не, така, че да умират по-малко хора. Ако сега нашите психоисторически анализи са верни, хунтата ще оцелее още няколко години и има различни варианти, по които може да се сгромоляса. Всички до един ще бъдат доста кървави и отчаяни. Този метод — номерът с данъчното облагане — би го направил по-гладко и кротко от всеки друг, ако, повтарям, нашите анализи са верни.

— А ако не са, тогава какво?

— В подобен случай не знаем какво ще стане. Все пак психоисторията трябва да стигне до точката, когато ще може да бъде използвана, и ние от години търсим нещо, чиито последици да изчислим с някаква сигурност и тия последици да са такива, че да са поносими в сравнение с алтернативните. В известен смисъл този номер с данъците е първият голям психоисторически експеримент.

— Да ти призная, изглежда ми съвсем прост.

— Да, ама не е. Нямах си представа колко е сложна психоисторията. Нищо не е просто. Данъкът на глава е бил

многократно изпробван. Винаги е бил непопулярен и неизбежно е предизвиквал съпротива под една или друга форма, но почти никога не се е стигало до насилствено сваляне на правителството. В края на краищата силата на държавната принуда може да бъде твърде голяма или пък да се появят методи, чрез които хората да противодействат по мирен начин и да постигнат отстъпки. Ако данъкът на глава постоянно или дори само понякога беше фатален, никое правителство не би го изпробвало. Единствената причина да бъде прилаган отново и отново е, че не е фатален. Положението на Трантор обаче не е съвсем нормално. Има известна нестабилност, която изглежда ясна при психоисторически анализ и която подсказва, че недоволството ще бъде необикновено силно, а принудата — необикновено слаба.

Гласът на Рейч издаваше съмнението му:

— Надявам се, че ще успееш, татко, но не помисли ли, че генералът ще каже, че е действал по психоисторически съвет, и ще те събори заедно със себе си?

— Предполагам, че е записал малката ни среща, ала ако я публикува, ясно ще се види, че аз съм го карал да изчака, докато мога да анализирам положението както трябва и да подготвя доклад — а той е отказал да чака.

— Ами мама какво смята за това?

— Не съм го обсъждал с нея — рече Хари Селдън. — Тя е изцяло на друга вълна.

— Наистина ли?

— Да. Опитва се да надуши някаква дълбока конспирация в Проекта, насочена срещу мен. Вярва, струва ми се, че при нас има много хора, които с удоволствие биха се избавили от моя милост — Селдън въздъхна. — Май и аз съм един от тях. С удоволствие бих се отървал от себе си като директор на Проекта и бих оставил отговорността за психоисторията на другите.

— Това, което тормози мама, е сънят на Уонда — каза Рейч. — Нали знаеш какво е отношението на мама към собствената ти безопасност? Хващам се на бас, че и един сън за твоята смърт е достатъчен да я накара да си мисли за убийствена конспирация против теб.

— Искрено се надявам да няма такава.

И при тези думи двамата мъже се разсмяха.

Малката лаборатория за електрорупи по някаква причина поддържаше по-ниска от нормалната температура и Дорс Венабили бегло се зачуди каква ли може да е тя. Седна спокойно и зачака единствената обитателка на лабораторията да си свърши работата.

Дорс внимателно загледа жената. Слаба, с дълго лице. Не беше истински привлекателна с тия тънки устни и вдадена навътре челюст, обаче в тъмните ѝ кафяви очи блестеше интелигентност. Светещата табелка на нейното бюро оповестяваше: СИНДА МОНАТА. Най-накрая се обърна към гостенката и рече:

— Моите извинения, доктор Венабили, но има някои процедури, които не могат да бъдат прекъсвани дори и заради съпругата на директора.

— Щяхте да ме разочаровате, ако бяхте пренебрегнали работата си заради мен. Казвали са ми отлични неща за вас.

— Винаги е приятно да го чуеш. Кой ме е хвалил?

— Няколко души — отвърна Дорс. — Доколкото схващам, вие сте един от най-известните нематематици в Проекта.

Моната примигна:

— Съществува някаква тенденция да ни отделят от аристокрацията на математиците. Аз мисля, че щом съм известна, значи всъщност съм известен член на Проекта. Няма особено значение, че не съм математик.

— Това определено ми звучи разумно. Откога сте тука?

— От две години и половина. Преди бях студентка по физика на лъченията в Стрилинг и междуременно работих две години в Проекта като стажант.

— Разбрах, че имате успех в този Проект.

— На два пъти са ме повишавали, доктор Венабили.

— Сблъскали ли сте се с някакви трудности тук, доктор Моната? Каквото и да ми кажете, ще си остане между нас.

— Работата не е лесна, разбира се, ала ако имате предвид дали съм срещала трудности в общуването, отговорът е не. Във всеки

случай не повече, отколкото ми се струва, че човек може да очаква при един голям и сложен експеримент.

— И по-точно?

— Случайни препирни и караници. Всички сме хора.

— Но нищо сериозно?

Синда Моната поклати глава:

— Нищо сериозно.

— Доколкото разбирам, доктор Моната — подзе Дорс, — на вас се дължи разработването на едно устройство, което е от голяма важност за използването на първичния радиант. То дава възможности в него да се натъпче далеч повече информация.

Другата разцъфна в усмивка:

— Знаете ли за това? Да, електролупата. Когато я разработих, професор Селдън създаде тази малка лаборатория и ме постави да ръководя останалите изследвания в същата насока.

— Чудно ми е, че такава важна разработка не ви е извела в най-високите ешелони на Проекта.

— О, ами — рече Моната с леко смутен вид, — аз не искам да си присвоявам всички заслуги. Всъщност участвах само като техник — приятно ми е да смятам, че като много изкусен и творчески мислещ техник, — но нищо повече.

— И кой работи с вас?

— Не знаехте ли? Тамуил Илар. Той разви теорията, която направи устройството възможно, а аз проектирах и създадох същинския инструмент.

— Това значи ли, че Илар си е присвоил славата, доктор Моната?

— Не, не. Не трябва да мислите тъй. Доктор Илар не е такъв човек и напълно ми отдаде заслуженото за моята част от труда. Всъщност той имаше идея да кръсти устройството с нашите имена — неговото в моето, — ала не можа.

— Защо не можа?

— Ами, нали знаете, такова е правилото на професор Селдън — на всички прибори и уравнения да се дават функционални названия, а не персонални, за да се избегне противопоставянето. Така че въпросното устройство се нарича просто електролупа. Когато работим заедно обаче, той го нарича с имената ни и, да ви кажа, доктор

Венабили, звучи страхотно. Може би някой ден всички в Проекта ще използват личните имена, поне тъй се надявам.

— И аз се надявам — учтиво кимна Дорс. — Като ви слушам отстрани, ми се струва, че Илар е много свестен човек.

— Да, свестен е — откровено заяви Моната. — Удоволствие е да работиш за него. Точно сега опитвам нов вариант на инструмента, който е по-мощен и който не го разбирам напълно. Имам предвид за какво може да се употребява. Както и да е, Тамуил Илар ме ръководи.

— Напредвате ли?

— Успяваме. Аз му дадох един прототип и той смята да го изпробва. Ако действа добре, ще продължим.

— Звучи обещаващо — съгласи се Дорс. — Какво мислите, че ще стане, ако професор Селдън се откаже от поста директор на Проекта? Ако се пенсионира?

Синда Моната погледна изненадано:

— Да не би професорът да се кани да се пенсионира?

— На мен поне не ми е известно. Просто ви го посочвам като хипотеза. Предположете, че излезе в пенсия. Как смятате, кой ще бъде безспорният наследник? От това, което ми казахте, заключавам, че бихте гласували доктор Илар да бъде новият директор.

— Да, бих го направила — отвърна Моната след кратко колебание. — Той несъмнено е най-блестящият от новите хора и вярвам, че ще съумее да ръководи Проекта по най-добрия възможен начин. Само че Илар е твърде млад. Съществуват доста стари фосили^[1] — е, знаете какво имам предвид, — които не биха допуснали да бъдат прередени от един младок.

— Ще назовете ли някой конкретен фосил? Не забравяйте — разговорът е конфиденциален.

— Те са неколцина, но най-вече доктор Амарил. Той е безспорният наследник.

— Да, разбирам какво имате предвид — Дорс стана. — Е, благодаря ви за помощта. Сега да ви оставя да се върнете към работата си.

Тя си тръгна, като мислеше за електролупата. И за Амарил.

---

[1] Изкопаеми вкаменелости от животни или растения. — Бел.ред. ↑

Юго Амарил рече:

— Ха, ти пак дойде, Дорс!

— Извинявай, Юго. За втори път тая седмица те безпокоя. Всъщност ти май не се виждаш много с други хора?

— Не окуражавам хората да ме посещават, не — призна Амарил.
— Все ми се пречат и ми прекъсват мисълта. За теб това не се отнася, Дорс. Ти си нещо съвсем специално, ти и Хари. Няма ден, в който да не си спомням какво сторихте двамата за мен.

Гостенката махна с ръка:

— Забрави го, Юго. Ти толкова работиш за Хари, че отдавна си се отплатил многократно за всяка дреболия, която сме направили за теб. Как върви Проектът? Моят съпруг никога не говори за него — поне не на мене.

Лицето на Амарил просветна и сякаш в цялото му тяло се вля нов живот:

— Твърде добре. Твърде добре. Не е лесно да се приказва за него без математика, но през последните две години постигнахме изумителен прогрес — по-голям, отколкото за всичкото време преди това. Сякаш след като сме се бъртали и бъртали, нещата най-накрая са започнали да се разчупват.

— Чух, че новите уравнения, разработени от доктор Илар, са помогнали на положението.

— Ахаотичните уравнения? Да. До немай-къде.

— А също и електролупата е била от полза. Говорих с жената, която я е проектирала.

— Синда Моната?

— Да, тя беше.

— Много умна жена. Късметлии сме, че я имаме.

— Юго, чакай... ти не работиш ли на практика през цялото време с първичния радиант?

— Кажи-речи непрекъснато го изучавам.

— И го изучаваш с електролупата?

— Точно така.

— Никога ли не си мислил да си вземеш отпуска, Юго?

Амарил я погледна ококорено, мигайки бавно:

— Отпуска?

— Да. Сигурно си чувал тази дума и знаеш какво означава.

— Защо да си взимам отпуска?

— Защото ми се струваш ужасно изморен.

— От време на време, по малко. Само че не искам да си зарежа работата.

— Сега чувстваш ли се по-уморен, отколкото си свикнал?

— Мъничко. Остарявам, Дорс.

— Ти си само на четиридесет и девет.

— Това все пак е повече, отколкото съм бил досега.

— О'кей, остави. Каж ми, Юго, просто за да сменим темата, как се справя с Проекта Хари? Ти си с него толкоз отдавна, че вероятно никой не го познава по-добре от теб, даже и аз. Особено що се отнася до работата му.

— Справя се отлично, Дорс. Не намирам да се е променил. Все още има най-бързия и най-блестящия мозък в околността. Старостта изобщо не му влияе — или поне не чак толкова.

— Приятно ми е да го чуя. Опасявам се, че мнението му за самия него не е тъй високо като твоето. Не приема възрастта си леко. Доста зор видяхме, докато го накараме да празнува последния си рожден ден. Между другото ти беше ли на празненството? Не те забелязах.

— Бях за известно време. Само че, нали знаеш, на такива празненства не се чувствам твърде уютно.

— Мислиш ли, че Хари се е износил? Нямам предвид остротата на ума, говоря за физическите му възможности. Дали според теб е започнал да се уморява — да се уморява прекалено много, за да се справя с отговорностите си?

Амарил изглеждаше удивен:

— Въобще не съм мислил за това. Не мога да си го представя да се измори.

— Да, но въпреки всичко е възможно. Смятам, че от време на време му идва наум да се откаже от своя пост и да предаде задачата на някой по-млад човек.

Амарил се облегна на стола си и остави писалката, с която си играеше, откакто бе влязла Дорс.

— Какво? Това е смешно! Не е възможно!

— Уверен ли си?

— Абсолютно. Той положително не би обмислял подобно нещо, без да го обсъди с мен. А той не го е обсъждал.

— Бъди разумен, Юго. Хари е изтощен. Опитва се да не го показва, обаче е изтощен. Ами ако реши да се оттегли? Какво ще стане с Проекта? Какво ще стане с психоисторията?

Зениците на Амарил се присвиха:

— Шегуваш ли се, Дорс?

— Не. Просто се мъча да надзърна в бъдещето.

— Ами ако Хари се пенсионира, сигурно аз ще поема поста. Двамата с него движихме психоисторическата наука години наред, преди някой друг да се присъедини към нас. Само той и аз. Като изключим него, никой не познава Проекта като мен. Учуден съм, Дорс, че не смяташ за сигурно, че аз ще го поема.

— Нито аз, нито другите се съмняват, че ти си логическият приемник — рече Дорс, — но дали ти го искаш? Можеш да познаваш издъно психоисторията, ала дали желаеш да се хвърлиш в политиката и плетениците на един огромен Проект и да изоставиш по-голямата част от заниманията си, за да се справиш? Всъщност точно желанието му да поддържа всичко да върви гладко е износило така Хари. Ти би ли поел тази част от работата?

— Да, и това не е въпрос, който смятам да обсъждам. Слушай, Дорс, да не си дошла, за да ми съобщиш, че Хари се кани да ме изрита?

— Естествено, че не! — каза тя. — Как можеш да си помислиш такова нещо за Хари Селдън? Да знаеш някога да е измамил приятел?

— Е, тогава чудесно. Хайде да оставим тоя разговор. Наистина, Дорс, ако нямаш нищо против, трябва да свърша някои задачи — и той рязко ѝ обърна гръб и пак се приведе над работата си.

— Разбира се. Не съм искала да ти отнема толкова много време.

Дорс Венабили излезе намръщена.

— Мамо, влизай — кимна Рейч. — Теренът е чист. Пратих Манела и Уонда навън.

Дорс влезе, огледа се по навик наляво и надясно и седна на най-близкия стол.

— Благодаря — рече. Известно време просто поседя с изражението на човек, който носи цялата тежест на Империята върху раменете си.

Рейч изчака и подзе:

— Така и не успях да те попитам за страхотното ти пътешествие в парка на Двореца. Малцина имат майчици, които биха го направили.

— Да не говорим за това, Рейч.

— Добре тогава, я чакай... Ти не си от хората, на които можеш да им четеш по лицето, но изглеждаш нещо скапана. Защо?

— Защото се чувствам, както казваш, нещо скапана. Всъщност съм в лошо настроение, понеже в ума ми се въртят ужасно важни въпроси, а няма полза да говоря на баща ти за тях. Той е най-прекрасният човек на света, обаче е доста трудно да се оправяш с него. Няма никакъв шанс да се заинтересува от някоя драма. Отхвърля всичко като мои ирационални опасения за живота му — и като произлизащи от тях опити да го защитавам.

— Хайде, мамо, ако става дума за татко, ти комай наистина имаш ирационални опасения. Ако нещо драматично ти е влязло в ума, сигурно е напълно погрешно.

— Благодаря ти. Говориш също като него и много ме обезсърчаваш. Абсолютно ме обезсърчаваш.

— Е, добре тогава, излей си болката, мамо. Сподели какво ти се върти в главата. Ама почни от началото.

— Началото е сънят на Уонда.

— Сънят на Уонда! Мамо! Май е по-хубаво да спреш още сега. Щом започваш по този начин, знам, че татко няма да пожелае да те изслуша. Искам да кажа, че ужасно се връзваш. Едно малко дете

сънувало някаква история, а ти я превръщаш в голям въпрос. Направо е смешно.

— Съмнявам се, че е било сън, Рейч. Смятам, че онова, което тя си мисли, че е било сън, са били двама души от плът и кръв. Те са говорили за нещо и внучката е решила, че се тревожат за смъртта на дядо й.

— Това са свободни съчинения. Какъв шанс има да е наистина вярно?

— Просто предположи, че е вярно. Единствената фраза, която е запомнила, е „синдром на лимонада“. Защо ще сънува подобно нещо? Много по-вероятно е да го е чула и да е изкривила чувотото, а в такъв случай какви са били първоначалните думи?

— Не мога да ти кажа — недоверчиво отвърна Рейч.

Дорс не пропусна да долови съмнението в гласа му.

— Мислиш си, че всичко е само в болното ми въображение. И все пак, ако се окаже, че съм права, може да излезе, че съм започнала да разплитам заговор против Хари ей тук, в Проекта.

— В Проекта има ли заговори? Звучи ми също тъй невъзможно, както и да намериш смисъл в някакъв сън.

— Всеки фундаментален експеримент е бъкан с неприязън, търкания и всевъзможни ревности.

— Сигурно, сигурно. Подхвърляме си гадории, правим си физиономии и дълъг нос, приказваме зад гърба на другите. Това обаче изобщо не е като да плетем заговори. Не е като да замисляме да убием татко.

— Разликата е само в степента, а тя може би не е голяма.

— Никога няма да накараш татко да ти повярва. Ако е там въпросът, и мен никога няма да ме накараш да повярвам — Рейч крачеше бързо напред-назад из стаята. — И ти се опитваш да откриеш тази така наречена конспирация, нали?

Дорс кимна.

— И не си успяла? Жената пак кимна.

— Мамо, не ти ли идва наум, че не я откриваш, понеже конспирацията липсва? Дорс поклати глава:

— Засега не съм успяла, но туй не подкопава убеждението ми, че заговорът не е измислица. Имам такова усещане.

Рейч се разсмя:

— Много елементарно звучи, мамо. Очаквах повече от теб, а не: „Имам такова усещане.“

— Съществува една дума, която смятам, че може да се изкриви в „лимонада“. Тая дума е „илитерата“.

— Илитерата? Какво е това?

— Илитерат-а. Членувано е. Означава неграмотен човек — така математиците в Проекта наричат нематематиците.

— Е, и?

— Да допуснем — твърдо рече Дорс, — че някой говори за „синдром на илитерата“, имайки предвид, че е открит някакъв начин да бъде убит Хари, при което един или повече от нематематиците ще играят важна роля. Това не би ли прозвучало на Уонда като „синдром на лимоната“, като знаем, че и тя като теб никога не е чувала думата „илитерат“, но затова пък изключително обича лимонада?

— Да не искаш да ми кажеш, че не другаде, а точно в татковия кабинет е имало хора... Между другото колко са били?

— Когато ми разказваше съня си, Уонда спомена за двама. Мисля, че единият от тях е бил не друг, а полковник Хендър Лин от хунтата, че са му показвали първичния радиант и че трябва да се е водил разговор за отстраняването на Хари.

— Мамо, ти съвсем се развихри. Полковник Лин и някакъв друг човек да говорят в татковия кабинет за убийство, без да знаят, че в креслото седи малко момиченце, което ги слуша? Така ли излиза?

— Горедолу.

— В такъв случай, щом са приказвали за илитерати, значи единият от двамата, вероятно не Лин, трябва да е бил математик.

— Изглежда ми напълно възможно.

— Изглежда ми съвършено невъзможно. Но даже и да е вярно, кой мислиш, че е тайнственият математик? В Проекта има поне петдесет.

— Не съм ги разпитвала всички. Разпитах неколцина, а също и десетина илитерати, ако е там въпросът, обаче не открих никакви следи. Разбира се, не мога да бъда прекалено пряма с анкетата си.

— Накратко казано, никой от разпитаните не ти е дал никаква нишка за опасната конспирация.

— Не.

— Не ме учудва. Не са го сторили, понеже...

— Знам твоето „понеже“, Рейч. Да не мислиш, че, хората ще се объркат и ще издадат заговора заради няколко учтиви въпроса? Нямам възможност да изтръгна информация от никого. Представяш ли си какво би казал баща ти, ако разстроя някой от неговите безценни математици?

И сетне с внезапна промяна в тона добави:

— Рейч, говорил ли си с Юго Амарил напоследък?

— Не, скоро не. Нали знаеш, че не е от най-общителните създания? Ако му издърпаш психоисторията, ще се срути като купчинка суха кожа.

Дорс направи гримаса при този образ и рече:

— Неотдавна два пъти разговарях с него и ми се стори някак отнесен. Нямам предвид просто изморен. Той има вид на човек, който не е на тоя свят.

— Да. Юго си е такъв.

— Дали напоследък не изглежда по-зле?

Рейч се позамисли:

— Може би. Остарява, нали знаеш. Всички остаряваме освен теб, мамо.

— Рейч, не намираш ли, че Юго е минал границата и е станал малко нестабилен?

— Кой, Юго ли? Че той няма за какво да бъде нестабилен. Само го остави при неговата психоистория и тихичко ще си мърмори до края на живота.

— Не мисля тъй. Има едно нещо, което го интересува, и то твърде много. Приемничеството.

— Какво приемничество?

— Споменах, че някой ден баща ти може да поиска да се оттегли, и се оказа, че Юго Амарил е решен — абсолютно решен — да бъде неговият приемник.

— Въобще не ме изненадва. Предполагам, всички ще се съгласят, че тъкмо той е естественият приемник. Сигурен съм, че и татко така преценява.

— Само че на мен ми се струва, че по този пункт Амарил не е съвсем нормален. Сметна, че съм отишла при него да му съобщя новината, че Хари го е изместил в полза на друг. Можеш ли да си представиш някой да си помисли това за Хари Селдън?

— Странно е... — Рейч млъкна и отправи дълъг поглед към майка си. — Мамо, да не се каниш да ми кажеш, че Юго може да е в сърцето на този заговор, за който говориш? Че иска да се отърве от татко и да вземе поста?

— Напълно ли е изключено?

— Да, мамо. Напълно. Ако на Юго нещо не му е наред, то е от прекалено много работа и нищо друго. Всеки би откачил, ако гледа всички онези уравнения или каквото там бяха по цял ден, че и половината нощ.

Дорс рязко скочи на крака:

— Прав си.

Изненадан, Рейч кимна:

— Какво имаш предвид?

— Това, което каза. Даде ми съвършено нова идея. Мисля, че е решаваща.

Без нито дума повече тя се обърна и излезе.

Дорс Венабили неодобрително подхвърли на Хари Селдън:

— Четири дни прекара в Библиотеката. Изобщо не мога да се свържа с теб и ти пак се изхитри да отидеш без мен.

Съпругът и съпругата гледаха взаимно образите си на холоекраните. Хари току-що се бе върнал от своето изследователско пътуване до Галактическата библиотека в Императорския сектор. Беше се обадил на Дорс от кабинета си в Проекта, за да ѝ каже, че се е прибрал в Стрилинг. „Даже ядосана — помисли си той, — Дорс е красива.“ Прииска му се да се протегне и да докосне бузата ѝ.

— Скъпа — започна с умиротворителна нотка в гласа, — не съм отишъл сам. С мен имаше сума ти хора, а пък Галактическата библиотека е най-безопасното за учени място дори и в тези смутни дни. Струва ми се, че с времето все по-често и по-често ще се налага да ходя в Библиотеката.

— Да не възнамеряваш да продължиш да ходиш, без да ми казваш?

— Дорс, не мога да живея с тия твои изпълнени със смърт идеи. Нито пък желая да търчиш подире ми и да разстройваш библиотекарите. Те не са хунтата. Нуждая се от тях и не искам да ги дразня. Обаче си мисля, че бих... че бихме могли да си вземем апартамент наблизо.

Тя погледна мрачно, тръсна глава и смени посоката:

— Знаеш ли, че напоследък два пъти говорих с Юго?

— Добре. Радвам се. Той има потребност от контакти с външния свят.

— Да, има, защото нещо не е наред. Това не е същият онзи Юго, който беше с нас през всичките тия години. Станал е неясен, откъснат и, много странно, чувствителен само на една тема, доколкото мога да съдя — решителността си да те наследи, когато се оттеглиш.

— И то ще бъде естествено, ако ме надживее.

— Не очакваш ли да те надживее?

— Ами той е единадесет години по-малък от мен, но превратностите...

— Искаш да кажеш, че Юго наистина не е добре. Той изглежда и се държи като по-възрастен от теб, въпреки че е по-млад, и това сякаш се е засилило напоследък. Болен ли е?

— Физически? Не мисля. Явява се на периодичните прегледи, макар да признавам, че изглежда изтощен. Опитах се да го уговоря да си вземе няколко месеца отпуска — или, ако желае, полагащата му се цяла година. Предложих му въобще да напусне Трантор, тъй че за известно време да бъде толкова далеч от Проекта, колкото е възможно. Няма да има никакви спънки да платим престоя му на Геторин — един приятен курорт, който не е на прекалено много светлинни години оттук.

Дорс нетърпеливо поклати глава:

— И, разбира се, Амарил е отказал. Аз му намекнах за отпуска, а той реагира така, като че ли не знае значението на думата. Отказа абсолютно.

— Тогава какво можем да направим? — рече Селдън.

— Можем да помислим мъничко. От четвърт век Юго работи по Проекта и сякаш нямаше никакви проблеми да поддържа силите си, но сега някак изведнъж е отслабнал. Това не е от възрастта. Той няма и петдесет.

— Намекваш ли нещо?

— Да. Откога вие с Юго използвате тази електролупа към първичните си радианти?

— От около две години... или малко повече.

— Предполагам, че всеки, който борави с първичния радиант, употребява електролупата.

— Точно така.

— Което означава най-вече ти и Юго Амарил?

— Именно.

— И повече Юго, отколкото ти?

— Да, Юго здравата се е хванал с първичния радиант и неговите уравнения. Аз за нещастие трябва да прахосвам голяма част от времето си за административни задължения.

— И какъв е ефектът от действието на електролупата върху човешкото тяло?

Селдън изглеждаше изненадан:

— Не знам да има някакъв забележим ефект.

— В такъв случай, Хари, обясни ми нещо. Електролупата работи от около две години и за този период ти си започнал да се изморяваш значително по-лесно и си станал капризен и малко отнесен. Защо се получава така?

— Остарявам, Дорс.

— Глупости. Кой ти е казал, че шестдесет години означава кристализирана сенилност? Ти използваш възрастта си като патерица и за самозащита и аз искам да престанеш да го правиш. Юго, макар че е по-млад, е бил изложен на въздействието на електролупата повече от теб и в резултат се изморява по-бързо, станал е още по-капризен и според мен е далеч по-отнесен от теб. И в добавка е по детински настойчив по въпроса за приемствеността. Не забелязваш ли нещо симптоматично тук?

— Възраст и прекалено много грижи. Това е симптоматичното.

— Не, работата е в електролупата. Тя оказва дългосрочен ефект върху вас двамата.

След известна пауза Селдън заключи:

— Не мога да те опровергая, Дорс, но не виждам как е възможно. Електролупата е устройство, създаващо рядко електронно поле, ала то все пак е от този вид полета, на които хората са постоянно изложени. Тя не може да причини никакви необикновени увреждания. Във всеки случай няма да престанем да я използваме. Няма начин да продължим работата по Проекта без нея.

— Сега, Хари, ще те помоля нещо и ти трябва да ми сътрудничиш. Никъде не излизай извън Проекта, без да ми кажеш, и не върши нищо необичайно, без да ми кажеш. Разбра ли ме?

— Скъпа, как мога да се съглася? Ти се опитваш да ме натикаш в усмирителна риза.

— Само за малко. За няколко дни. За една седмица.

— Какво ще се случи за няколко дни или за една седмица?

— Повярвай ми — рече Дорс, — всичко ще изясня.

Хари Селдън изтропа лекичко един старомоден код и Юго Амарил вдигна очи:

— Хари! Колко мило да минеш насам!

— Би трябвало да минавам по-често. Някога през цялото време бяхме заедно. Напоследък ми се налага да се грижа за стотици хора — тук, там, навсякъде — и те застават между нас. Чу ли новините?

— Какви новини?

— Хунтата се кани да въведе данъка на глава — съвсем истински. Утре ще го обявят по Транторвизията. Засега ще се отнася само за Трантор, а Външните светове ще трябва да почакат. Това малко ме разочарова. Надявах се, че ще го въведат едновременно в цялата Империя, но очевидно не съм оценил докрай предпазливостта на генерала.

Амарил каза:

— Трантор е достатъчен. Външните светове ще разберат, че скоро ще дойде и техният ред.

— Сега да видим какво ще стане.

— Ще стане така, че крясъците ще започнат в мига, в който излъчат съобщението, а пък бунтовете — още преди новият данък да влезе в сила.

— Сигурен ли си?

Амарил веднага включи първичния си радиант и увеличи необходимия участък:

— Погледни сам, Хари. Не виждам как това може да бъде грешно изтълкувано, а то е предвиждането именно при днешните обстоятелства. Ако нищо не се случи, значи всичко, което сме разработили в психоисторията, е напразно и аз отказвам да го повярвам.

— Ще се опитам да намеря кураж — рече с усмивка Селдън. — Как се чувстваш напоследък, Юго?

— Достатъчно добре. Умерено добре. Ами ти как си между другото? Чух слухове, че си мислил да се оттегляш. Даже Дорс

спомена нещо такова.

— Не обръщай внимание на Дорс. Тези дни тя говори сума ти работи. Влязъл ѝ е някакъв бръмбар в главата за опасност, която е проникнала в Проекта.

— Каква опасност?

— По-хубаво не я питай. Преследва една от щурите си идеи и както винаги е станала неконтролируема.

Амарил забеляза:

— Виждаш ли какво предимство имам, че съм ерген? — и добави с по-нисък глас — Ако се пенсионираш, Хари, какви планове градиш за бъдещето?

— Ти ще поемеш — каза Селдън. — Какви други планове бих могъл да градя?

И Юго Амарил се усмихна.

В малката конферентна зала в главното здание Тамуил Илар слушаше Дорс Венабили с все по-явно изражение на объркване и гняв. Най-накрая той избухна:

— Невъзможно!

Потри брадичката си и продължи внимателно:

— Не искам да ви засегна, доктор Венабили, обаче вашите предположения са смеш... не са верни. Човек просто не може да си представи, че в този Психоисторически проект са възможни толкова убийствени чувства, че да оправдаят подозренията ви. Положително щях да съм в течение, ако имаше такива, и ви уверявам, че няма. Не си го мислете изобщо.

— Мисля си го — упорито отвърна Дорс — и мога да дам доказателства, че съм права.

Илар отвърна:

— Не зная как да ви го кажа, без да ви засегна, доктор Венабили, но ако един човек е достатъчно изобретателен и решен да докаже нещо, той или тя може да намери всички аргументи, които иска — или поне всичко, което той или тя вярва, че представлява някакво доказателство.

— Смятате, че съм параноична?

— Смятам, че що се отнася до вашата загриженост за маестрото — мисия, в която напълно ви подкрепям — сте, да речем, прекалено разпалена.

Дорс помълча и обмисли изявлението на Илар.

— Прав сте само дотолкова, доколкото един действително изобретателен човек ще успее да намери доказателства навсякъде. Например аз мога да изградя цяло обвинение срещу вас.

Тамуил Илар я зяпна съвършено изумен и очите му се разшириха:

— Срещу мен? Бих желал да чуя какво обвинение ще повдигнете срещу мен.

— Чудесно. Ще го чуετε. Празненството за рождения ден беше ваша идея, нали?

— Като си помисля, да — призна Илар, — но съм убеден, че и на други е хрумнало. Маестрото така се жалваше от напредналата си възраст, че изглеждаше съвсем нормално да го поразвеселим.

— Сигурна съм, че и на други е хрумнало, ала всъщност точно вие настояхте и запалихте снаха ми с идеята. Манела се е замислила за подробностите и вие сте я уверили, че е възможно да устроите наистина голямо честване. Не беше ли тъй?

— Не знам дали изобщо имам някакво влияние над нея, но дори и да беше така, какво лошо виждате?

— Само по себе си — нищо, обаче организирайки толкова пищно, продължително и, както се казва, всенародно честване, не демонстрирахме ли пред твърде нестабилните и подозрителни хора от хунтата, че Хари е доста прочут и може да бъде опасен за тях?

— Едва ли някой ще повярва, че съм имал това предвид.

— Просто ви посочвам възможността — рече Дорс. — Като планирахте празненството, вие настояхте централните офиси да бъдат разчистени...

— Временно и по съвсем очевидни причини.

— ... и настояхте още за известен срок да останат свършено незаети. През този период не бе свършена никаква работа, ако се изключи Юго Амарил.

— Мислех, че няма да навреди маестрото да си поотпочине, докато се подготвя празникът. Предполагам, че не можете да се оплачете от подобна идея.

— Но това означава, че сте могли да се съвещавате с други хора в празните офиси, и то в пълна секретност. Разбира се, офисите са добре екранирани.

— Аз наистина се съвещавах там — с вашата снаха, с уредниците, с доставчиците и с най-различни търговци. Не намирате ли, че е било абсолютно необходимо?

— Ами ако един от хората, с които сте се съвещавали, е бил човек от хунтата?

Илар погледна така, сякаш, Дорс го бе ударила:

— Отричам това, доктор Венабили. За кого ме взимате?

Дорс не отвърна направо, а каза:

— Вие сте отишли да говорите с доктор Селдън за предстоящата среща с генерала и сте го подтиквали — едва ли не насилвали — да идете вместо него и да поемете евентуалните рискове. В резултат, разбира се, доктор Селдън е настоял почти яростно самият той да види генерала, което може да се смята, че е точно онова, дето сте искали да сторите.

Илар издаде къс нервен смях:

— При всичкото ми уважение, докторе, туй наистина прилича на параноя.

Дорс продължи:

— А сетне, след празненството, не бяхте ли вие този, който пръв предложи нашата група да иде в „Крайт на купола“?

— Да, и си спомням как казахте, че идеята е добра.

— Но дали не е била предложена, за да накараме хунтата да изпита неудобство — като нов пример за популярността на Хари? И дали не е била прицелена така, че да ме изкуши да проникна в Двореца?

— Бих ли могъл да ви спра? — рече Илар, чието недоверие започна да отстъпва място на гнева. — Вие сама сте го решила.

Дорс не му обърна внимание:

— И, разбира се, вие сте се надявали, че ако вляза в Двореца, ще предизвикам достатъчно безпокойство, та хунтата още повече да се настрои срещу Хари.

— Защо, доктор Венабили? Защо да го сторя?

— Бих предположила, че за да се избавите от доктор Селдън и да го наследите като директор на Проекта.

— Как можахте да си помислите такова нещо за мен! Сигурно се шегувате. Вие сега правите онова, което казахте, че ще направите в началото на упражнението — просто ми демонстрирате какво може да извърши един изобретателен ум, решил да намери тъй наречените доказателства.

— Нека видим нещо друго. Споменахме, че сте имали възможността да водите частни разговори в празните помещения и че може би сте били там заедно с човек от хунтата.

— Това не си струва и да го отричам.

— Само че са ви чули. Едно момиченце влязло в стаята, свило се в креслото така, че не сте го забелязали, и чуло разговора ви. Илар се

намръщи:

— Какво е чуло?

— Каза ми, че двама мъже са говорили за смъртта. То е съвсем малко и не може да повтори всичко с подробности, но три думи са му направили впечатление и те са били „синдром на лимонада“.

— Май превключихте от фантазиите към — извинете ме — лудостта. Какво значи „синдром на лимонада“ и какво общо има той с мен?

— Първата ми мисъл беше да го схвана буквално. Въпросното момиченце много обича лимонада и затова на празненството се изля доста от нея, ала никой не я бе отровил.

— Твърде съм ви благодарен, че ме смятате поне дотолкова разумен.

— Сетне проумях, че момиченцето е чуло нещо друго, което поради слабото владеене на езика и любовта към напитката се е превърнало в „лимонада“.

— И вие съчинихте ли първообраза? — изпръхтя Илар.

— За известно време мислех, че може да е чуло „синдром на илитерата“.

— Това пък какво значи?

— Убийство чрез някой илитерат — някой нематематик.

Дорс млькна и се намръщи. Ръката ѝ сграбчи едната ѝ гръд.

С внезапна загриженост Тамуил Илар попита:

— Нещо не е наред ли, доктор Венабили?

— Не — отвърна Дорс, която като че ли се стегна.

Някое време тя не добави нищо и Илар се прокашля. На лицето му вече нямаше учудване, когато подзе:

— Вашите коментари, доктор Венабили, стават все по-несериозни и — е, не ме интересува дали ще ви засегна, но действително ми писна от тях. Какво ще кажете да свършваме?

— Ние почти сме привършили, доктор Илар. Както забелязахте, това за илитерата може да е наистина смешно. И аз самата си го помислих. Вие не сте ли донякъде отговорен за развитието на електролупата?

Илар сякаш съвсем се изпъчи и произнесе с нотка на гордост:

— Напълно отговорен.

— Едва ли напълно. Доколкото разбрах, инструментът е бил разработен от Синда Моната.

— Конструктор. Тя следваше моите инструкции.

— Илитерат. Електролупата е устройство, разработено от илитерат.

Със скрита ярост Илар рече:

— Мисля, че не желая повече да чувам тази дума. Още веднъж ви приканвам да сложим край на разговора.

Дорс продължи натъртено, сякаш не бе чула молбата му:

— Макар сега да не ѝ признавате заслугите, пред Синда сте го правили — предполагам, за да я накарате да работи с готовност. Тя каза, че сте ѝ отдавали заслуженото и ви е много благодарна впрочем. Каза още, че дори сте кръстили устройството с нейното и вашето име, макар официално то да не се нарича така.

— Разбира се, че не съм. Устройството е известно като електролупа.

— Синда добави, че вие сте разработвали подобрения, усилватели и така нататък — и че сте взели да изпробвате един усъвършенстван вариант на новия прибор.

— Какво общо има това с всичко останало?

— Откакто доктор Селдън и доктор Амарил боравят с електролупата, и двамата по някакъв начин са дегенерирали. Юго, който работи повече с нея, е в по-лошо състояние.

— Няма начин тоя инструмент да причини подобни увреждания.

Дорс сложи ръка на челото си, примигва за миг и рече:

— Днес имате по-силна електролупа, която може да причини поголеми поражения и да убие по-бързо, а не толкова бавно.

— Абсолютни глупости.

— Сега помислете за името на устройството, за това име, което според жената конструктор само вие използвате. Предполагам, че сте го нарекли лупа на Илар-Моната.

— Не си спомням някога да съм употребявал тази фраза — несигурно заяви Илар.

— Употребявали сте я. И интензифицираната лупа на Илар-Моната би могла да бъде използвана като смъртоносен инструмент, без вината да се приписва на някого — просто една неприятна злополука с новото и неизпробвано досега устройство. Това би било наистина

„синдром на Илар-Моната“, а едно момиченце би го възприело като „синдром на лимоната“.

Ръцете на Дорс изведнъж увиснаха.

Мъжът меко каза:

— Вие не сте добре, доктор Венабили.

— Напълно съм добре. Не съм ли права?

— Вижте, няма значение какво можете да изкълчите в лимонада.

И кой знае какво е чуло малкото момиче? Всичко се свежда до убийствения ефект, който била имала електролупата. Изправете ме пред съда или пред някой научноизследователски съвет и накарайте експерти — колкото души искате — да проверят ефекта на електролупата, дори и на новата, по-интензифицирана версия, върху хора. Ще установят, че нейното въздействие не може да бъде измерено.

— Не вярвам — промърмори Дорс Венабили. Ръцете ѝ бяха положени върху челото, а очите — затворени. Тя леко се олюляваше.

Илар забеляза:

— Вижда се, че не ви е добре, доктор Венабили. Може би това означава, че е мой ред да говоря. Разрешавате ли?

Очите на Дорс се отвориха, но тя само се втренчи в него.

— Приемам мълчанието ви за съгласие. Каква полза бих имал да се опитам да се избавя от доктор Селдън и от доктор Амарил, за да стана директор? Вие бихте предотвратили всеки мой опит да ги убия, както в момента си въобразявате, че правите. Ако, колкото и да е невероятно, бих успял да го сторя и да се отърва от двамата велики мъже, после вие щяхте да ме разкъсате на парчета. Вие сте съвършено необикновена жена — невероятно силна и бърза — и докато сте жива, маестрото е в безопасност.

— Да — кимна Дорс и просия.

— Казах го на хората от хунтата. Защо да не се консултират с мен по въпросите на Проекта? Те много се интересуват от психоисторията, както и би трябвало да бъде. Беше им трудно да повярват на онова, което им съобщих за вас — докато вие не щурмувахте Двореца. Можете да бъдете сигурна, че туй ги убеди и те се съгласиха с моя план.

— Аха. Стигнахме и до него — отпаднало рече Дорс.

— Изтъкнах им, че електролупата не вреди на човешките същества. Не може. Амарил и вашият безценен Хари просто са

остарели, колкото и да отказвате да го приемете. И какво от това? Нищо им няма — те са хора. Електромагнитното поле не въздейства върху органичната материя. Разбира се, то влияе някак на чувствителните електромагнитни механизми и ако си въобразим едно човешко същество, изградено от метал и електроника, полето наистина би могло да му повлияе. В легендите се разправя за такива изкуствени разумни създания. Микогенците основават религията си на тях и ги наричат роботи. Ако роботът съществуваше, спокойно можем да си го представим като далеч по-силен и по-бърз от всеки обикновен човек, понеже ще притежава качества, които всъщност наподобяват вашите качества, доктор Венабили. И такъв робот действително би могъл да бъде спрял, повреден и дори унищожен от една по-интензивна електролуца — като тази, която от началото на разговора ни работи тук на ниска мощност. Това е причината да се чувствате зле, доктор Венабили, и съм сигурен, че е за пръв път, откакто съществувате.

Дорс не каза нищо, тя просто гледаше мъжа пред нея и бавно се отпусна на близкия стол. Илар се усмихна и продължи:

— Разбира се, щом съм се погрижил за вас, няма да имам никакви проблеми с маестрото и Амарил. Всъщност без вас маестрото може веднага да посърне и от мъка да се оттегли, докато умът на Амарил е съвсем детински. По всяка вероятност няма да се наложи никой да бъде убит. Доктор Венабили, какво е да се усетиш демаскиран след всички тези години? Трябва да призная, че вие много умело прикривахте истинската си същност. Учудващо е, че досега тайната ви е останала неразгадана. Но аз съм изключителен математик — наблюдател, мислител, човек, който умее да прави изводи. Навярно дори аз не бих ви разкрил, ако не бяха вашата фанатична преданост към маестрото и изблиците на нечовешка сила, която сякаш можехте да извикате по желание — когато той биваше заплашен. Та да си кажем сбогом, доктор Венабили. Трябва само да включи устройството на пълна мощност и вие ще се превърнете в история.

Дорс като че ли намери сили и бавно стана от седалката, мърморейки: „Може би съм по-добре защитена, отколкото си мислите.“ И сетне с ръмжене се хвърли към Тамуил Илар.

Очите на мъжа се разшириха, той изпищя и залитна назад.

В следващия миг Венабили налетя върху него и ръката ѝ проблясва във въздуха. Ръбът на дланта ѝ удари врата на Илар, смаза

прешлените и разкъса гръбначния мозък. Той падна мъртъв на земята.

Дорс се изправи с усилие и се запрепъва към вратата. Трябваше да потърси Хари. Нейният съпруг трябваше да знае какво се е случило.

Хари Селдън се надигна ужасен от стола си. Никога не бе виждал Дорс такава — изкривено лице, приведено тяло, крака, които се тътрузят, сякаш е пияна.

— Дорс! Какво става! Какво не е наред!?!

Притича към нея и в мига, в който я прихвана през кръста, тялото престана да ѝ се подчинява и се отпусна в ръцете му. Вдигна я (тежеше повече, отколкото би тежала една обикновена жена с нейната големина, но в момента Селдън не го осъзна) и я положи на дивана.

— Какво е станало? — попита отново.

Тя му разказа, дишайки трудно, а гласът ѝ от време на време се губеше, докато той бе прегърнал главата ѝ и се опитваше да повярва в случилото се.

— Илар е мъртъв — рече Венабили. — Най-накрая убих човек... За пръв път... Това влошава нещата.

— Зле ли си повредена, Дорс?

— Много зле. Илар включи устройството си... на максимум... когато се втурнах към него.

— Могат да те пренастроят.

— Как? Никой... на Грантор... не умее. Трябва ми Данил.

Данил. Демерцел. Нејде дълбоко вътре у себе си Хари винаги бе знаел. Неговият приятел робот му беше осигурил защитник — друг робот, — за да бъде уверен, че психоисторията и семената на Фондациите щяха да имат шанс да пуснат корени. Единственият проблем бе, че Хари се влюби в своя защитник — всъщност в този робот. Сега нещата си дойдоха на мястото. Би могъл да отговори на всичките си човъркащи съмнения и въпроси. И някак си това нямаше никакво значение. Всичко, което имаше значение, беше Дорс.

— Не можем да си го позволим, скъпа.

— Трябва — очите на Дорс се отвориха и тя погледна Селдън. — Трябва. Опитах се да те спася, но пропуснах... нещо важно... сега кой ще те защитава?

Хари Селдън не успяваше да я види ясно. Очите му не бяха наред.

— Не се безпокой за мен, Дорс. Ти си... Ти си...

— Не. Ти, Хари... Кажу ми на Манела... на Манела... че вече ѝ прощавам. Тя се справи по-добре от мен. Обясни на Уонда. Ти и Рейч... грижете се един за друг.

— Не, не, не — говореше Селдън, като се люшкаташе напред-назад. — Не можеш да го допуснеш. Дръж се, Дорс. Моля те, моля те, любима моя.

Венабили леко поклати глава и още по-леко се усмихна:

— Сбогом, Хари, любими. Винаги помни... всичко, което направи за мен.

— Нищо не съм направил за теб.

— Ти ме обичаше и любовта ти ме превърна в... човек.

Очите ѝ останаха отворени, ала Дорс бе престанала да функционира.

Юго Амарил се втурна като вихър в кабинета на Селдън:

— Хари, бунтовете са започнали — по-рано и по-големи, отколкото въобще сме очак...

После се взря в Селдън и Дорс и прошепна:

— Какво става?

Хари му хвърли агонизиращ поглед:

— Бунтовете! Какво ме интересуват сега бунтовете?... Какво изобщо ме интересува сега?

ЧЕТВЪРТА ЧАСТ

УОНДА СЕЛДЪН

СЕЛДЪН, УОНДА — ... През последните години от живота си Хари Селдън се привързва силно (някои казват изцяло) към своята внучка Уонда. Останала сирак от ранна младежка възраст, тя се отдава на Проекта по психоистория на дядо си, заемайки мястото на Юго Амарил...

Работата на Уонда Селдън всъщност е докрай загадка, защото на практика тя я върши в пълна изолация. Единствените хора, на които бил разрешен достъп до нейните изследвания, са самият Хари и един млад мъж на име Стетин Палвър (чийто потомък Прийм допринася за възраждането на Трантор четиристотин години по-късно, след като планетата възкръсва от пепелищата на Великия грабеж през 300 г.е.ф.)...

Независимо че цялостният принос на Уонда Селдън към Фондацията остава неизвестен, той е от огромно значение...

ЕНЦИКЛОПЕДИЯ
ГАЛАКТИКА

Хари Селдън влезе с леко накуцване (както все по-често се случваше в онези дни) в Галактическата библиотека и се отправи към отрупаните плъзгари на въздушни възглавници — малки колички, които се носеха по безкрайните коридори на Библиотеката. Привлече го гледката на трима мъже, седнали в една от нишите на галактографа, който даваше пълно тримерно изображение на Галактиката с всичките ѝ светове, обикалящи бавно, въртейки се под прав ъгъл спрямо нейния център.

От мястото си Селдън видя, че очертаната с яркочервено провинция Анакреон граничи с края на Галактиката и заема обширно пространство, но че е слабонаселена със звезди. Анакреон не блестеше с някакво богатство или култура, обаче се отличаваше с голямото си разстояние от Грантор — десет хиляди парсека^[1].

Без да се замисля, Хари се настани пред един терминал близо до тримата и го пусна в режим на случайно търсене, за който бе уверен, че може да продължи неопределено дълго. Някакъв инстинкт му подсказваше, че този подчертан интерес към Анакреон трябва да се дължи на политически причини — самото положение на планетата в Космоса я правеше едно от най-несигурните владения на сегашния имперски режим. Погледът му не слизаше от екрана, но ушите му следяха спора, водещ се до него. В Библиотеката обикновено не се чуваха политически дискусии. Всъщност не се и предполагаше, че такива дискусии могат да се провеждат.

Селдън не познаваше никого от тримата и туй не беше много изненадващо. Редовните посетители на Библиотеката бяха малко и той знаеше повечето по физиономия, а с някои дори бе разговарял, ала до това място имаха достъп всички граждани. Всеки можеше да влезе и да използва апаратурата. (Разбира се, за ограничено време. Само на малцина избраници като професор Хари Селдън разрешаваха „да се устроят“ в Библиотеката. На него бяха предоставили правото да ползва личен кабинет и всякакви библиотечни фондове.)

Единият от мъжете (по очевидни причини Селдън го определи като Гърбоносия) говореше тихо и настойчиво.

— Нека да се отцепят — каза той. — Нека да се отцепят. Харчим луди пари, за да задържим ситуацията, а даже и да успеем, те ще бъдат там само за малко. Не могат да останат завинаги и веднага щом си тръгнат, нещата ще се върнат в старото положение.

Хари разбираше за какво говорят. Едва преди три дни по Транторвизията бяха съобщили, че имперското правителство е взело решение да демонстрира сила, та да вкара необуздания губернатор на Анакреон в правия път. От собствения си психоисторически анализ Селдън знаеше, че това е безполезно, но когато страстите се разпалеха, правителството обикновено не се вслушваше. Професорът се усмихна мрачно, като чу Гърбоносия да казва онова, което той сам беше заявил. А младият човек го изрече, без да притежава каквито и да било знания по психоистория.

— Какво губим, ако сами напуснем Анакреон? — продължи Гърбоносия. — Районът пак ще си е там, където е бил винаги — Точно на ръба на Империята. Нали не може да набере скорост и да тръгне за Андромеда? Така че все ще трябва да търгува с нас и животът ще върви. Какво значение има дали ще отдават чест на Императора, или не? И бездруго няма да разберем.

Вторият мъж, когото по още по-очевидни причини Селдън бе нарекъл Плешивия, вметна:

— Ако Анакреон се откъсне, другите гранични провинции също ще последват примера му и Империята ще се разпадне.

— Какво от това? — прошепна свирепо Гърбоносия. — Тази Империя и тъй не може повече да се управлява добре сама. Прекалено голяма е. Нека граничният район да се отцепи и да се погрижи някак за себе си, ако успее. Вътрешните светове ще станат много по-силни и по-богати. Няма защо границата да ни принадлежи политически; тя ще продължи да бъде наша икономически.

Тогава се обади третият мъж (Червенобузия):

— Бих желал да си прав, но няма да стане така. Ако граничните провинции провъзгласят независимост, всяка от тях първо ще се опита да засили властта си върху гърба на своите съседи. Ще има войни и конфликти и дори най-слабият губернатор ще мечтае в крайна сметка

да се превърне в Император. Ще се получи както някога, преди Транторското кралство — мрачна епоха, която ще трае хилядолетия.

— Сигурно няма да бъде чак толкова лошо. Империята може и да се разпадне, обаче бързо ще се излекува, щом хората разберат, че разпадането означава само война и обедняване. Ще обърнат поглед назад, към златните дни на единната държава, и всичко пак ще се оправи. В края на краищата не сме варвари. Ще намерим начин.

— Разбира се — потвърди Гърбоносия. — Трябва да помним, че в своята история Галактическата империя неведнъж се е изправяла пред кризи и винаги се е справяла.

Червенобузия обаче поклати глава и каза:

— Това не е просто поредната криза, а нещо доста по-лошо. Империята се скапва отдавна. Десетте години на хунтата съсипаха икономиката и след падането ѝ и идването на новия монарх властта е толкова слаба, че губернаторите от Периферията няма защо да предприемат нищо. Тя ще рухне под собствената си тежест.

— Ами верността към Императора? — подхвана Гърбоносия.

— Каква вяност? — прекъсна го Червенобузия. — След убийството на Клеон толкоз години карахме без Император, че май никой не го е много грижа. А новият му заместник е само един фигурант. Нито той, нито който и да било друг не може да направи нищо. Това не е криза, това е краят.

Останалите двама намръщено се втренчиха в Червенобузия.

— Ти, изглежда, наистина си вярваш! — обади се Плешивия. — И си мислиш, че имперското правителство просто ще си мирува и ще допусне събитията да се развият по тоя начин?

— Да! Онези от правителството също като вас двамата няма да повярват, че става точно така. Но когато се осъзнаят, ще бъде прекалено късно.

— Какво би ти се искало да направят, ако го вярваха? — попита Плешивия.

Червенобузия погледна към галактографа, сякаш можеше да намери отговора там:

— Не зная. Виж, щом му дойде времето, ще умра, а дотогава нещата няма да са чак толкова зле. После, когато положението се влоши, нека други да се тревожат. Аз ще съм си отишъл, добрите стари

времена — също, и то може би завинаги. Впрочем не само аз мисля така. Чували ли сте някога за човек на име Хари Селдън?

— Разбира се — веднага отговори Гърбоносия. — Не беше ли Първи министър при Клеон?

— Да — рече Червенобузия, — той е някакъв учен. Преди няколко месеца го слушах да изнася беседа. Много приятно ми беше да разбера, че не съм единственият, който вярва, че Империята се разпада. Той каза, че...

— Че всичко ще се провали и ще настъпи ерата на непрогледния мрак, тъй ли? — прекъсна го Плешивия.

— Не точно — продължи Червенобузия. — Селдън е от ония, дето си мерят приказките. Каза, че би могло да се случи, но не е прав. Това наистина ще се случи...

Хари бе чул достатъчно. Отиде, накуцвайки, до масата, където седяха тримата мъже, и докосна оратора по рамото.

— Господине — обърна се той към него, — мога ли да поговоря с вас за малко?

Червенобузия се сепна, вдигна очи и попита:

— Ха, вие не сте ли професор Селдън?

— Цял живот съм бил — отвърна Хари и подаде на мъжа справочна пластинка със снимката си. — Бих желал да ви видя в офиса си тук, в Библиотеката, вдругиден, в четири следобед. Ще успеете ли да дойдете?

— На работа съм.

— Ако трябва, обадете се по телефона, че ще отсъствате по болест. Важно е.

— Ами не съм сигурен, господине.

— Направете го — настоя Селдън. — Ако срещнете някакви затруднения, аз ще оправя нещата. А между другото, господа, ще имате ли против да погледна за момент Галактиката на екрана? От дълго време не съм я виждал.

Те мълчаливо кимнаха, очевидно притеснени от присъствието на бившия Първи министър. Един по един мъжете се дръпнаха назад и пуснаха Селдън до контролното табло на галактографа.

Професорът посегна към него и червената светлина, която ограждаше провинция Анакреон, изчезна. Очертанятията на Галактиката се стопиха и тя се превърна в пламтящо кълбо от мъгла. То

просветляваше, преминавайки в сияйна сфера в центъра, зад който се намираще галактическата черна дупка.

Отделните звезди, разбира се, не можеха да се различат, освен ако не се увеличише изображението, но тогава на екрана щеше да излезе само една или друга част от Космоса, а Хари искаше да види цялата Галактика, да хвърли поглед на отиващата си Империя.

Натисна някакъв бутон и панорамата се смени с редици жълти точки, представляващи двадесет и петте милиона обитаеми планети. Те се открояваха като петънца в тънката мъгла, която маркираше краищата на Галактиката, ала към центъра ѝ все повече и повече се сгъстяваха. Това приличаше на жълт пояс (той щеше да се разчлени на отделни капки при увеличение на изображението), опасващ сиянието в средата, което естествено си оставаше бяло. Сред вихровите енергии в ядрото не можеха да съществуват земи, годни за живот.

Селдън знаеше, че въпреки наситеното жълто на пояса дори около една на десет хиляди звезди не обикаляше обитаема планета, независимо от възможностите на човечеството да моделира световите и да ги тераформира — тоест да ги преобразява по подобие на Земята. Никакво моделиране не можеше да превърне повечето планети в суша, по която човек да ходи спокойно и без скафандър.

Хари Селдън натисна друг бутон. Жълтите точки изчезнаха и само една малка част от изображението светна в синьо. Това беше Трантор с различните пряко зависими от него светове. Възможно най-близо до централното ядро и все пак изолиран от убийственото му лъчение, той се приемаше за разположен в центъра на Галактиката, макар всъщност да не беше точно така. Обикновено човек се впечатляваше от скромните размери на Трантор — миниатюрно кътче в огромното галактическо царство, в което обаче бяха концентрирани най-голямото богатство, култура и държавна власт, известни някога на човечеството.

И дори това бе обречено на гибел.

Мъжете сякаш прочетоха неговите мисли или вероятно разтълкуваха тъжното изражение на лицето му.

— Империята наистина ли ще бъде унищожена? — попита меко Плешивия.

— Може би. Може би. Всичко може да се случи — още по-меко отговори Селдън.

Той се изправи, усмихна се на мъжете и напусна, но в мислите си крещеше: „Ще бъде! Ще бъде!“

---

[1] Мярка за разстояние, равняваща се на 3,263 светлинни години. — Бел.ред. ↑

Хари Селдън въздъхна и се качи в един от плъзгарите, плътно наредени в голямата ниша. Беше време, и то само преди няколко години, когато той се радваше, като ходеше пъргаво по безкрайните коридори на Библиотеката, казвайки си, че даже и да е прехвърлил шейсетте, все още го бива.

Ала сега, на седемдесет, краката му твърде бързо го предаваха и трябваше да взима плъзгар. По-младите мъже постоянно ги използваша, но разликата беше там, че те го правеха за да си спестят главоболия, а той — защото му се налагаше.

Щом Селдън набра посоката и включи прекъсвача, устройството се вдигна на около сантиметър над пода и потегли доста плавно, тихо и с умерена скорост. Хари се облегна назад и започна да наблюдава стените на коридора, другите плъзгари и случайните пешеходци.

Отмина много библиотекари. Дори след всичките тези години той все още се усмихваше, когато ги виждаше. Те бяха най-старата и с най-уважаваните традиции гилдия в Империята. Придържаша се към маниери и стил, съответстващи на епохата отпреди векове, може би отпреди хилядолетия.

Носеха дрехи от светлокремава коприна — толкова широки, че приличаха на мантии, събрани на врата и свободно спускащи се надолу.

Що се отнася до мъжката част от населението на Трантор, както и на всички други светове, с времето модата се колебаеше между брадите и гладкото бръснене. Откакто си спомняше, мъжете от Трантор, или поне от повечето сектори, бяха грижливо обръснати, с изключение на някои аномални случаи като мустаците на далянците, пример за което беше и приемният му син Рейч.

Библиотекарите обаче се придържаша твърде отдавна към брадите. Всеки от тях имаше доста къса, добре поддържана брада. Тя обточваше лицето му от ухо до ухо, а горната му устна оставаше непокрита. Даже само с това те бяха достатъчно белязани, за да карат

гладко бръснатия Селдън да се чувства малко неловко, когато се окажеше заобиколен от група библиотекари.

Всъщност най-характерно от всичко беше шапката, която всеки от гилдията им носеше („Вероятно дори когато спи“ — мислеше си Хари Селдън). Бе квадратна и от мек като кадифе плат, скроена от четири части, които се събираха под копчето на върха. Цветовата гама беше безкрайна и очевидно отделният цвят кодираше съответно значение. Стига човек да е запознат с тази професия, можеше да отгатне трудовия стаж на даден библиотекар, в коя област е специалист, солидни ли са знанията му и така нататък. Шапките помагаша да се определи йерархията им в обществото. С един поглед към шапката на другия всеки библиотекар би могъл да прецени дали да се държи почтително (и до каква степен) или арогантно (и до каква степен).

Галактическата библиотека беше най-голямата единична постройка на Трантор (а навярно и в Галактиката), много по-голяма дори от Императорския дворец. Някога тя била бляскава и пищна и сякаш се гордеела с размерите и великолепието си. Но както и самата Империя, сега Библиотеката се бе смалила и повехнала. Приличаше на стара дама, която все още носи бижутата от своята младост, обаче — уви! — върху сбръчкано и отпуснато тяло.

Плъзгарът спря пред богато украсената врата на кабинета на главния библиотекар и Селдън слезе.

— Добре дошъл, приятелю — усмихна се Лас Зенов, поздравявайки госта с високия си писклив глас. (Хари се чудеше дали някога в младините си не е пял като тенор, ала никога не се осмели да го попита. Главният библиотекар винаги бе като изтъкан от достолепие и въпросът би могъл да му се стори обиден.)

— Привет — отговори на поздрава му Селдън.

Зенов имаше силно прошарена брада и носеше чисто бяла шапка. Професорът разбираше, без каквито и да било обяснения, че това е точно обратният случай на показната суетност. Пълното отсъствие на цвят означаваше най-висок ранг.

Лас Зенов потри ръце като че с някакво вътрешно ликуване:

— Хари, извиках те, защото научих хубави новини за теб. Намерихме го!

— Какво имаш предвид под „го“, Лас?

— Подходящ свят. Ти искаше много отдалечен оттук свят. Мисля, че открихме идеален — усмихна се широко. — Просто остави този въпрос на Библиотеката, Хари. Можем да изнамерим нещичко.

— Не се съмнявам, Лас. Разкажи ми за него.

— Добре, нека първо ти покажа местоположението му.

Част от стената се плъзна встрани, светлините в стаята угаснаха и с бавно въртене се появи тримерно изображение на Галактиката. Червените линии отново маркираха провинция Анакреон и Селдън бе почти готов да се закълне, че епизодът с тримата мъже е бил репетиция за този момент.

После в най-отдалечения край на провинцията възникна ярка синя точка.

— Ето го — рече Зенов. — Идеален свят: доста голям, прилично снабден с вода, с подходяща кислородна атмосфера, разбира се, с растителност и с богат морски живот. Няма нужда нито от моделиране, нито от тераформиране, или поне не преди да бъде наистина населен.

— Това необитаван свят ли е, Лас?

— Съвсем. Там няма абсолютно никой.

— Но защо, след като е тъй подходящ? Предполагам, че щом боравите с толкова пълна информация, трябва да е бил изследван. Защо не е колонизиран?

— Изследван е, обаче само с автоматични космически сонди. А колонизация не е имало вероятно защото е прекалено откъснат от всичко. Планетата се върти около звезда, която е по-далеч — много по-далеч — от централната черна дупка от звездата на всяка друга обитавана планета. Струва ми се, че е доста затънтена за бъдещи евентуални колонисти, но мисля, че за теб не е така. Ти каза, че колкото е по-отдалечена, толкова по-добре.

— Да — потвърди Селдън и кимна. — Все още смятам, че е точно така. Планетата притежава ли име, или е само с буквено-цифрово означение?

— Ако щеш вярвай, притежава име. Онези, които са изпратили сондите, са я кръстили Терминус — архаична дума, превеждана като „краят на границата“. Както изглежда и че е.

— Този свят част ли е от територията на провинция Анакреон?
— попита гостът.

— Не съвсем — отговори Зенов. — Ако проследиш внимателно червената линия и червените отсенки, ще видиш, че синята точка на Терминус лежи малко извън тях — всъщност на петдесет светлинни години. Той не принадлежи на никого и дори не е част от Империята.

— Тогава си прав, Лас. Наистина прилича на идеалния свят, който търся.

— Но, разбира се — продължи Зенов, — веднъж щом Терминус се засели, мога да си представя как губернаторът на Анакреон ще започне да твърди, че планетата е под негова юрисдикция.

— Възможно е — съгласи се Селдън, — ала с това ще се занимаваме, когато проблемът възникне.

Главният библиотекар отново потри ръце:

— Какъв прекрасен замисъл! Да поставиш началото на гигантски проект в един съвсем нов, далечен и напълно изолиран свят, тъй че година след година и десетилетие след десетилетие огромната Енциклопедия на цялото човешко познание да може да се попълва и сглобява — образец на всичко налично в тази Библиотека. Де да бях по-млад, с удоволствие щях да се включа в експедицията.

— Ти си почти дващест години по-млад от мен — тъжно отбеляза Хари. („Почти всеки е по-млад от мен“ — още по-тъжно си помисли той.)

— А, да — каза Зенов. — Чух, че седемдесетият ти рожден ден току-що е минал. Надявам се, че ти е било приятно и си го посрещнал хубаво.

— Не празнувам рождените си дни — размърда се Селдън.

— О, но ти ги празнуваше. Спомням си прочутата история на шейсетия ти рожден ден.

Хари Селдън усети болката тъй силно, сякаш вчера бе претърпял най-голямата си загуба в живота.

— Моля те, не говори за това — промълви той.

— Съжалявам, ще говорим за нещо друго — рече смутеният Зенов. — Ако Терминус действително е светът, който искаш, смятам, че ще удвоиш работата си по подготовката на Енциклопедичния проект. Както ти е известно, Библиотеката с радост ще ти помогне във всяко отношение.

— Зная, Лас, и съм ти безкрайно благодарен. Ние наистина ще продължим да работим.

Той се изправи, все още неспособен да се усмихне след острата болка от спомена за празнувания му преди десет години рожден ден.

— И така трябва да продължа да се трудя — каза Селдън.

На излизане пак почувства угризение на съвестта заради измамата, към която прибягваше. Лас Зенов нямаше ни най-малка представа за истинските намерения на Хари.

Хари Селдън огледа удобния апартамент, който през изминалите няколко години му служеше за офис в Галактическата библиотека. И тук, както навсякъде в Библиотеката, се долавяше някаква атмосфера на упадък и изтощение от прекалено дългото съществуване на едно място. И въпреки всичко Селдън знаеше, че цялото туй богатство може да се запази още векове наред, а с разумно преустройство — дори хилядолетия.

Как се бе озовал тука?

За пореден път прекара миналото през съзнанието си и проследи наум линията на своя живот — несъмнен признак за остаряване. В миналото дремят толкова повече неща, отколкото в бъдещето, че човек отклонява мисълта си от застрашителния мрак напред и се отдава на спокойно съзерцание на по-ранните събития.

В неговия случай обаче имаше една разлика. В продължение на три десетилетия психоисторията бе следвала почти права линия на развитие и беше напредвала бавно, но сигурно. И изведнъж преди шест години настъпи рязък и съвсем неочакван обрат.

Ала Селдън знаеше как точно се бе случило това, как едно стечение на обстоятелствата направи поврата възможен.

Причината, разбира се, беше Уонда, внучката на Хари. Той затвори очи и се намести в стола си, за да проследи отново събитията отпреди шест години.

Дванадесетгодишната Уонда беше безутешна. Майка ѝ, Манела, бе родила друго дете — друго малко момиченце, Белис — и за известно време цялото внимание се насочи към бебето.

След като завърши книгата за своя роден сектор Дал, баща ѝ Рейч реши, че това е незначителен успех и че той самият не е голяма знаменитост. Поканиха го да говори по темата и Рейч прие с готовност, защото беше силно погълнат от проблема и както каза с усмивка на Хари: „Щом говоря за Дал, не ми се налага да крия далянския си акцент. Всъщност аудиторията очаква да го чуе от мен.“

В резултат на лекциите обаче той дълго отсъстваше от дома, а когато си бе вкъщи, искаше да вижда бебето.

Колкото до Дорс Венабили, тя отдавна изчезна. Загубата ѝ остави у Хари вечно кървяща, болезнена рана и той реагира неадекватно. Сънят на Уонда бе задействал поредицата от събития, които доведоха до гибелта на Дорс.

Внучката нямаше нищо общо със случилото се и Селдън добре го знаеше, но въпреки всичко усещаше, че се отдръпва от нея, с което и той я предаде при кризата, предизвикана от раждането на бебето.

И Уонда безутешно се насочи към единствения човек, който сякаш винаги се радваше да я види, единствения, на когото можеше да разчита. Това беше Юго Амарил. Той отстъпваше само на Хари в развитието на психоисторията и го надминаваше в абсолютното си, денонощно отдаване на тази наука. Селдън имаше Дорс и Рейч, а за Юго психоисторията бе всичко, понеже нямаше жена и деца. И все пак когато Уонда дойде при него, нещо вътре у Юго я приемаше именно като дете и смътно, макар и за миг, той изпитваше някакво чувство на загуба, което, изглежда, смекчаваше, показвайки обичта си на малката. Амарил определено се отнасяше към нея като с недоизраснал възрастен човек, ала това май се харесваше на Уонда.

Преди шест години тя влезе объркана в кабинета на Юго. Той я погледна с широко отворените си реконструирани очи и, както обикновено, мина мъничко време, преди да я познае.

— Я, ето я моята скъпа приятелка Уонда — обърна се ученият към нея. — Защо изглеждаш толкова тъжна? Привлекателна млада жена като теб не би трябвало никога да бъде тъжна.

— Никой не ме обича — каза му Уонда и горната ѝ устна затрепери.

— Хайде, хайде, не е вярно.

— Те обичат само бебето и повече не ги е грижа за мен.

— Аз те обичам, Уонда.

— В такъв случай ти си единственият, чичо Юго — и въпреки че вече не можеше да се покачи в скута му, както правеше като по-малка, тя сгуши главича на рамото му и заплака.

Амарил, който съвсем не знаеше какво да стори, успя само да прегърне девойчето и да каже:

— Не плачи, не плачи.

И от чисто съчувствие, а и защото в собствения му живот имаше толкова малко поводи, за които би могъл да заплаче, той усети, че по неговите бузи също се стичат сълзи. И тогава с внезапен прилив на енергия ѝ предложи:

— Уонда, искаш ли да видиш нещо хубаво?

— Какво? — подсмръкна гостенката.

Амарил познаваше едно-единствено хубаво нещо в живота и Вселената.

— Виждала ли си някога първичния радиант?

— Не. Какво представлява?

— Това е уредът, който дядо ти и аз използваме, когато работим. Гледай, ето го тук.

Той посочи черния куб върху бюрото си и Уонда печално го погледна.

— Не е хубав — въздъхна тя.

— В момента не е — съгласи се Амарил, — но почакай да го включа.

И той го включи. Притъмня, а стаята се изпълни със светли точки и разноцветни ивици.

— Виждаш ли? Сега можем да го увеличим и всички петънца ще станат математически символи.

Така и сториха. Към тях като че ли потече материя и там, във въздуха, се появиха всевъзможни знаци, букви, числа, стрелки и форми, каквито Уонда никога не беше наблюдавала преди.

— Не е ли хубаво? — попита Юго Амарил.

— Да, хубаво е — отговори Уонда, загледана внимателно в уравненията, които (тя не го знаеше) представляваха възможни варианти на бъдещето. — Това обаче не ми харесва. Струва ми се, че е сбъркано — момичето посочи едно ярко уравнение от лявата си страна.

— Сбъркано? Защо казваш, че е сбъркано? — попита Амарил и се намръщи.

— Защото не е... красиво. Аз бих го направила по друг начин.

Амарил тихо се прокашля.

— О'кей, ще се опитам да го оправя — той се приближи до уравнението и се втрени по бухалския си маниер.

— Чичо Юго, много съм ти благодарна, че ми показа красивите си светлилки — рече Уонда. — Може би един ден ще разбере какво означават.

— Няма защо — кимна Амарил. — Надявам се, че се чувстваш по-добре.

— Да, малко по-добре ми е, благодаря — и като разцъфна в мимолетна усмивка, тя излезе от стаята.

Ученият остана на мястото си, усещайки се леко обиден. Не обичаше някой да критикува продукта на първичния радиант, та било това и едно дванайсетгодишно момиче, което нищо не разбира.

И както стоеше там, нямаше ни най-слаба представа, че психоисторическата революция бе започнала.

Онзи следобед Амарил отиде до кабинета на Хари Селдън в Стрилингския университет. Това само по себе си беше необичайно, тъй като Юго Амарил практически никога не напускаше своя кабинет, дори и за да разговаря с някой колега долу в залата.

— Хари — подхвана намръщен и озадачен, — случи се нещо много странно. Много особено.

Селдън погледна приятеля си с най-дълбока тъга. Той беше едва петдесет и три годишен, но изглеждаше значително по-стар, прегърбен и износен, почти прозрачен. Когато го принудеха, минаваше на медицински прегледи и лекарите вечно му препоръчваха да престане да работи за известно време (някои казваха завинаги) и да си почине. Според тях само така можеше да се подобри здравето му. В противен случай... Хари поклати глава. „Отнемете му работата и той ще умре доста по-скоро и... по-нещастен. Нямаме избор.“

И тогава Селдън осъзна, че погълнат от такива мисли, не чува какво му говори Амарил.

— Извинявай, Юго — промълви. — Малко съм разсеян. Започни отначало.

— Казвам ти, че се случи нещо много странно, много особено.

— Какво, Юго?

— Дойде да ме види Уонда. Беше твърде тъжна и разстроена.

— Защо?

— Очевидно заради бебето.

— А, да — рече Хари със силна нотка на вина в гласа си.

— Плака на рамото ми. Всъщност и аз малко се разплаках, Хари. Та тогава си помислих, че ще я развеселя, като ѝ покажа първичния радиант — тук Амарил се поколеба, сякаш подбираше внимателно следващите си думи.

— Продължавай, Юго. Какво се случи?

— Ами тя погледна всички светлини, а аз увеличих една част, точно сектор 42R254. Знаеш ли го?

— Не, Юго — усмихна се Селдън. — Не съм запааметил уравненията толкова добре като теб.

— Виж какво, трябва да го направиш — сурово кимна Амарил. — Как можеш да работиш пълноценно, ако... Нищо де... Опитвам се да ти кажа, че Уонда посочи част от сектора и настоя, че не е добра. Не била красива.

— Защо не? Всички си имаме лични предпочитания и неща, които не харесваме.

— Да, разбира се, обаче аз размишлявах върху въпроса и му отделих известно време. Хари, там имаше някакъв пропуск. Програмирането не беше прецизно и тази област, точно същата, която Уонда показва, не бе изпитана. И наистина не беше красива.

Селдън се изпъна доста сковано на стола си и се намръщи:

— Искам хубаво да го проумея, Юго. Тя е посочила нещо наслуки, казала е, че не е добро, и е излязла права, така ли?

— Ех, посочи, само че не наслуки, ами съвсем преднамерено.

— Но това е невъзможно.

— Да, обаче се случи. Аз бях там.

— Не твърдя, че не се е случило, а че чисто и просто е някакво невероятно съвпадение.

— Тъй ли? Мислиш ли, че с всичките си знания по психоистория ти би могъл да хвърлиш поглед на нова система от уравнения и да ми кажеш, че тъкмо онази част не е вярна?

— Добре де, Юго, как стана така, че разшири точно същия отрязък от уравненията? Кое те накара да увеличиш именно него?

— Беше съвпадение, ако щеш — сви рамене Амарил. — Просто си играех с настройката.

— Не може да е съвпадение — промърмори Селдън. Той потъна в мисли за малко и после формулира въпроса, който даде ход на психоисторическата революция, започната от Уонда. — Юго — попита, — ти хранеше ли известни съмнения спрямо тези уравнения преди това? Имаше ли причина да смяташ, че са грешни?

Амарил смутено пипаше широкия колан на гащеризона си.

— Да, мисля, че имах. Знаеш ли...

— Мислиш, че си имал?

— Точно така. Струва ми се, че си го спомних, когато въвеждах системата. Разбираш ли, това е нов сектор... пръстите ми сякаш

неволно се плъзнаха по програматора. Тогава ми се стори, че всичко е наред, ала предполагам, че вътрешно съм продължил да се тревожа. Помня, че си казах, че не изглежда както трябва, но се наложи да върша други неща и просто го оставих. Обаче щом Уонда посочи тъкмо оня отрязък, който ме безпокоеше, реших да проверя заради нея... иначе бих отминал думите ѝ като детински приказки.

— Значи си включил именно тази част от уравненията, за да я покажеш на Уонда, така ли?

— Кой знае... — сви рамене Амарил.

— А точно преди това вие двамата сте били много близко един до друг, прегърнати и разплакани.

Амарил отново сви рамене и придоби още по-объркан вид.

— Смятам, че знам какво се е случило, Юго — каза Селдън. — Уонда е прочела мислите ти.

— Невъзможно! — подскочи Амарил като ужилен.

— Някога познавах човек с необикновени умствени дарби именно от този тип — бавно рече Хари и си спомни с тъга за Ето Демерцел или, както само той го знаеше, Данил. — Той обаче беше някак си повече от човешко същество. Но талантът му да чете или долавя мислите на други хора, да ги убеждава да действат по определен начин беше умствена способност. Предполагам, че Уонда също има тази способност.

— Не мога да повярвам — заинати се Амарил.

— Аз пък мога — настоя Селдън. — Обаче не знам какво да правя.

Той смътно бе предусетил тътнежа на революцията в психоисторическите изследвания... ала само смътно.

— Татко, изглеждаш уморен — каза загрижен Рейч.

— Наистина съм уморен — съгласи се Хари. — А ти как си?

Рейч беше на четиридесет и четири години и косата му бе започнала леко да посивява, макар мустаците му да си оставаха гъсти и тъмни, съвсем далянски. Селдън се усъмни дали не ги боядисва. Даже и да го правеше, нямаше да е редно да го пита.

— Приключи ли вече с преподаването? — поинтересува се Хари.

— Само засега, но не задълго. Радвам се, че съм у дома и се виждам с бебето и Манела, и с Уонда... Ами ти как си?

— Добре, благодаря. Имам новини за теб, Рейч. Преставаш с лекциите си. Нужен си ми тук.

— Защо? — намръщи се Рейч.

Два пъти го бяха изпращали по различни поводи с деликатна мисия, ала това бе по времето на джоуранъмитската заплаха. Доколкото знаеше, днес нещата бяха спокойни, особено след събарянето на хунтата и възцаряването на онзи мижав монарх.

— Става въпрос за Уонда — поясни Хари Селдън.

— Уонда ли? Какво ѝ е на Уонда?

— Нищо ѝ няма, но ще трябва да проучим пълния ѝ геном^[1], а също така твоя, на Манела и евентуално на бебето.

— И на Белис ли? Какъв е проблемът?

— Рейч — поколеба се Селдън, — знаеш, че майка ти и аз винаги сме мислили, че у теб има нещо много привлекателно, което вдъхва обич и доверие.

— Зная, че ти смяташе тъй. Казвал си ми го доста често, когато се опитваше да ме накараш да свърша някоя трудна работа. И за да бъда честен с теб, ще ти призная, че аз никога не съм го почувствал.

— Не, ти спечели мен и... и Дорс. (Той с мъка изрече името, въпреки че от нейната гибел бяха изминали няколко години.) Спечели Рашел от Уайт, Джоу-Джоу Джоуранъм, Манела. Как си обясняваш всичко това?

— С интелигентност и чар — засмя се Рейч.

— Не ти ли е минавало през ума, че може да си се докосвал до техните... до нашите... мисли?

— Не, никога не ми е хрумвало. А сега, като го споменаващ, ми се струва смешно. Разбира се, с цялото ми уважение към теб, татко.

— Ами ако ти кажа, че в момент на криза Уонда, изглежда, е прочела мислите на Юго?

— Бих отвърнал, че е съвпадение или въображение.

— Рейч, навремето познавах един човек, който умееше да управлява мислите на хората толкова лесно, колкото ти и аз да водим разговор.

— Кой е той?

— Не мога да говоря за него, но ми повярвай.

— Добре де... — кимна Рейч със съмнение.

— Бях в Галактическата библиотека, за да направя справка по тези въпроси. Има една любопитна история отпреди двайсет хиляди години, тоест някъде от неясното начало на хиперпространствения полет. Става дума за момиче, не по-възрастно от Уонда, което можело да общува с цяла планета, обикаляща около слънце, наречено Немезида.

— Сигурно е приказка.

— Сигурно, и то недовършена. Обаче сходството с Уонда е удивително.

— Какво смяташ да предприемеш, татко? — попита Рейч.

— Не съм решил, Рейч. Необходимо ми е да зная генома и да открия други като Уонда. Мисля, че младите, макар и рядко, се раждат с такива умствени способности, но че това в общи линии им създава неприятности и те се научават да го крият. А щом пораснат, тази тяхна способност, този талант потъва дълбоко в мозъка им... един вид подсъзнателен акт на самосъхранение. Убеден съм, че в Империята или дори само сред четиридесетте милиарда жители на Трантор трябва да има и други като Уонда. И ако познавам нужния ми геном, мога да подложам на тест ония, които смятам, че са подобни на нея.

— И какво ще правиш с тях, ако ги откриеш, татко?

— Уверен съм, че точно те са необходими за понататъшното развитие на психоисторията.

— Уонда е първият известен на теб такъв случай и ти се надяваш да направиш от нея психоисторик, така ли?

— Вероятно да.

— Като Юго... Татко, не!

— Защо не?

— Защото искам тя да израсне нормално момиче и да стане нормална жена. Няма да ти позволя да я насадиш пред първичния радиант и да я превърнеш в жив паметник на психоисторическата математика.

— Може да не се стигне дотам, Рейч — каза Селдън, — обаче ние трябва да разполагаме с нейния геном. Знаеш, че от хиляди години се предлага геномът на всяко човешко същество да се съхранява в архив. Само разноските са попречили това да се въведе на практика; иначе никой не се съмнява, че ползата ще е голяма. Сигурно разбираш какви са предимствата. Ако не друго, то поне ще узнаем дали Уонда е предразположена към различни психични смущения. Вярвам, че ако имахме генома на Юго, той сега нямаше да умира. Убеден съм, че можем да стигнем дотам.

— Може би да, татко, ала не и по-нататък. Бих се обзаложил, че Манела ще бъде доста по-непреклонна от мен по този въпрос.

— Много добре — реагира Селдън. — Но помни: край с лекционните ти обиколки. Трябваш ми тук.

— Ще видим — промърмори Рейч и излезе.

Хари седеше и се чудеше какво да прави. Ето Демерцел, единственият му познат, който умееше да управлява чуждите умове, би знаел какво да стори. Навярно и Дорс, с нечовешката си интуиция, би знаела как да постъпи.

Той самият имаше смътно виждане за една нова психоистория и нищо повече от това.

---

[1] Съвкупността от гените в единичен комплект хромозоми. — Бел.ред. ↑

Не беше лесно да се получи пълният геном на Уонда. Преди всичко биофизиците, които притежаваха знания и подготовка да работят с генома, бяха малко на брой, а и доколкото съществуваха, винаги бяха заети.

Нито пък бе възможно Селдън да обсъжда открито въпроса, за да заинтересува тия биофизици. Той чувстваше, че е изключително важно да пази в пълна тайна от цялата Галактика умствените способности на Уонда.

Друга трудност беше адски високата цена на процедурата.

Хари поклати глава и попита Миан Енделецки — биофизичката, с която се консултираше:

— Защо е толкова скъпо, доктор Енделецки? Не съм специалист в тази област, обаче според мен процесът е изцяло компютъризиран и след като веднъж се вземе проба от кожата, геномът може напълно да се картографира и анализира само за няколко дни.

— Вярно е, но да се получи молекулата на дезоксирибонуклеиновата киселина с навързаните милиарди нуклеотиди и да се определят позициите на всички пурини и пиримидини е най-малкото, действително най-малкото нещо, професор Селдън. Тогава идва изследването на всеки елемент и сравняването му с някакъв еталон. На първо място вземете под внимание факта, че независимо че разполагаме с пълни данни за някои геноми, те представляват нищожна част от общия брой на съществуващите по света, така че всъщност ние не знаем доколко наистина са еталонни.

— Защо, докторе? — запита Селдън.

— По редица причини. Една от тях е цената. Твърде малко хора са готови да я платят, освен ако нямат сериозно основание да мислят, че техният геном не е в ред. А ако пък нямат особен повод, не желаят да се подлагат на анализ от страх, че ще се открие нещо, което не е както трябва. Е, сега сигурен ли сте, че искате да се определи геномът на вашата внучка?

— Да, много е важно.

— Защо? Проявява ли признаци на метаболитна аномалия?

— Не, по-точно обратното... обаче не знам противоположната дума на аномалия... Аз я смятам за твърде необикновен човек и искам да науча в какво именно се състои нейната необикновеност.

— В какъв смисъл необикновена?

— Умствено, ала ми е невъзможно да го обясня в подробности, защото не го разбирам напълно. Може би ще успее, след като се уточни геномът ѝ.

— На колко години е?

— Скоро ще навърши тринайсет.

— В такъв случай ще ми трябва разрешение от нейните родители.

Селдън леко се изкашля:

— То може да се окаже трудно. Аз съм ѝ дядо. Моето разрешение няма ли да е достатъчно?

— За мен — да, но нали знаете, че става въпрос за закона. Не искам да загубя правото си да практикувам професията.

Хари отново трябваше да се срещне с Рейч. Това също бе трудно, защото Рейч още веднъж се противопостави, заявявайки, че той и Манела желаят Уонда да живее нормалния живот на обикновено момиче. Ами ако геномът ѝ се окаже анормален? Ще бъде ли грабната, за да я бодат и проучват като лабораторен екземпляр? Да не би Хари, с фанатичната си страст към своя Психоисторически проект, да наложи на внучката режим, изпълнен с работа и без игри, изолирайки я от другите млади хора на нейната възраст? Селдън обаче беше настойчив:

— Имай ми доверие, Рейч. Никога не бих навредил на Уонда, но трябва да направим изследването. Ако е онова, което подозирам, че е, ние може да сме на прага да променим хода на психоисторията и бъдещето на самата Галактика!

И така, той убеди Рейч, а някак си получи и съгласието на Манела. Тримата възрастни заедно заведоха Уонда в кабинета на доктор Енделецки. Миан Енделецки ги поздрави на вратата. Косата ѝ беше снежнобяла, ала лицето не издаваше годините ѝ.

Тя се взря в момичето, което влезе с подчертано любопитство, но без следа от притеснение или страх. Сетне обърна поглед към тримата придружители.

— Майка, баща и дядо, права ли съм? — попита с усмивка доктор Енделецки.

— Напълно — отговори Селдън.

Рейч изглеждаше гузен, а Манела, с леко подпухналото си лице и позачервените си очи — уморена.

— Уонда — подхвана лекарката, — нали така се казваш?

— Да, госпожо — отвърна Уонда с ясният си глас.

— Ще ти обясня какво точно ще правя с теб. Предполагам, че си служиш с дясната ръка?

— Да, госпожо.

— Чудесно. В такъв случай ще инжектирам малко упойка под лакътя ти. Ще я почувстваш като хладен вятър, нищо повече. След това ще остържа мъничко кожа от теб, съвсем мъничко. Няма да има болка и кръв, нито пък ще остане белег. Щом свърша, ще пръсна дезинфекционно средство на мястото. Всичко ще трае само няколко минути. Добре ли е така?

— Разбира се — кимна Уонда и протегна ръката си.

Когато приключи, доктор Енделецки каза:

— Ще сложа остърганата кожичка под микроскоп, ще избира една нормална клетка и ще включа моя компютъризиран генен анализатор. Той ще очертае границите на всеки последен нуклеотид, но те са милиарди. Това вероятно ще отнеме почти цял ден. Естествено процедурата се извършва автоматично, тъй че аз няма да седя да я наблюдавам, а и вие няма смисъл да стоите тук. След като геномът бъде готов, ще отиде дори повече време да се анализира. Ако искате задачата да е напълно свършена, могат да минат две-три седмици. Затова процедурата е толкова скъпа. Работата е тежка и продължителна. Щом получа резултата, ще ви се обадя — тя се извърна, сякаш отпращаше семейството, и се захвана с блестящия апарат на масата пред себе си.

— Когато се натъкнете на някой необикновен детайл, ще се свържете ли незабавно с мен? — попита Селдън. — Имам предвид, да не чакам до пълното завършване на анализа, ако откриете нещо още в първия час. Не ме карайте да чакам.

— Възможността да се открие нещо още в първия час е много малка, но аз ви обещавам, професор Селдън, че стига да е необходимо, ще се свържа с вас веднага.

Манела сграбчи Уонда за ръка и тържествено я изведе. Рейч се затътри след тях, а Хари поспря и се обърна към Миан Енделецки:

— Това е по-важно, отколкото предполагате, доктор Енделецки.

— Каквато и да е причината, професоре, аз ще направя всичко възможно — кимна биофизичката.

Селдън излезе, стиснал силно устни. Не знаеше защо бе решил, че геномът някак си ще бъде готов за пет минути и че един поглед към него след още пет минути ще му даде отговор. Сега ще трябва да чака със седмици, без да знае какво ще се открие.

Той скръцна със зъби. Щеше ли някога Втората фондация — най-новата рожба на ума му — да бъде създадена, или завинаги ще си остане непостижима?

Хари Селдън влезе с нервна усмивка в кабинета на доктор Енделецки.

— Вие казахте две-три седмици, докторе, а вече мина повече от месец.

— Съжалявам професоре — отвърна Мариан Енделецки, — но вие искахте всичко да бъде точно и аз се постарях да го направя.

— Е, и какво открихте? — тревожното изражение не изчезна от лицето на Селдън.

— Сто и няколко дефектни гена.

— Какво? Дефектни гени ли? Сериозно ли говорите, докторе?

— Съвсем сериозно, защо? Не съществуват геноми без най-малко сто такива гена. Обикновено са значително повече. Знаете ли, не е толкоз лошо, колкото ви се струва.

— Не, не зная. Специалистът сте вие, докторе, не аз.

Биофизичката въздъхна и се размърда на стола си:

— Вие нямате представа от генетиката, нали, професоре?

— Не, нямам. Човек не може да изучи всичко.

— Абсолютно прав сте. Аз пък не зная нищо за това... как го наричат... за тази ваша психоистория.

Доктор Енделецки сви рамене и продължи:

— Ако искахте да ми обясните нещо от психоисторията, щеше да ви се наложи да започнете от самото начало и вероятно дори тогава нямаше да го разбере. А сега, що се отнася до генетиката...

— Да?

— Един дефектен ген обикновено не значи нищо. Има някои, които са толкова анормални и толкова решаващи, че могат да предизвикат ужасни смущения. Те обаче са много редки. Повечето дефектни гени просто не работят с необходимата точност, ами са като леко дебалансиран колела. Колата ще се движи, е, слабо ще вибрира, ала все пак ще се движи.

— Гените на Уонда от тоя вид ли са?

— Да. Повече или по-малко — да. В края на краищата ако всеки ген беше перфектен, ние щяхме да изглеждаме съвсем еднакви и щяхме да се държим по абсолютно един и същ начин. Разликата в геномите прави хората различни.

— Но нещата не се ли влошават с възрастта?

— Да, с възрастта всички започваме да функционираме по-лошо. Когато влязохте, забелязах, че куцате. Каква е причината?

— Мъничко ишиас — промърмори Селдън.

— Цял живот ли го имате?

— Разбира се, че не.

— Ето, някои от вашите гени са се поразвалили с времето и сега куцате.

— А какво ще стане с Уонда след години?

— Не зная. Не мога да предвиждам бъдещето, професоре; струва ми се, че това е във вашата област. Ако все пак трябва да предположа, бих казала, че нищо особено няма да ѝ се случи — поне генетично, — като се изключат възрастовите натрупвания.

— Сигурна ли сте? — трепна Селдън.

— Налага се да ми повярвате. Искахте да проучите генома на Уонда и поехте риска да откриете някои подробности, които може би е по-хубаво да не узнаете. Но, да повторя, според мен нищо страшно не я очаква.

— Ами дефектните гени не трябва ли да ги оправим? Въобще можем ли да предприемем нещо?

— Не. Първо, ще бъде много скъпо. Второ, вероятно няма да ги оправим задълго. И последно, хората са против това.

— Защо, докторе?

— Защото по принцип са против науката. Би следвало да го знаете по-добре от всички, професоре. Боя се, че особено от смъртта на Клеон насам мистицизмът е във възход. Хората не вярват, че гените могат да се поправят по научен начин. По-скоро са готови да лекуват болестите чрез полагане на ръце или с някакви други алабализми. Откровено казано, за мен е изключително трудно да продължа работата си. Средствата са твърде малко.

— Всъщност аз разбирам това положение много добре — кимна Селдън. — Психоисторията го обяснява, но да си призная, не мислех, че нещата се влошават толкова бързо. Така съм се заровил в

изследванията си, че не забелязвам трудностите около мен. Вече над тридесет години наблюдавам как Галактическата империя се разпада — въздъхна той. — А напоследък е започнала да се руши доста по-бързо и не виждам как ще спрем срива навреме.

— Вие опитвате ли се? — доктор Енделецки изглеждаше развеселена.

— Да.

— Желая ви много късмет. Колкото до вашия ишиас, знаете ли, преди петдесет години е можел да се излекува, ала не и сега.

— Защо?

— Ами апаратите, използвани за такова лечение, ги няма, а хората, които биха могли да ги управляват, отдавна работят в други области. Медицината запада.

— Заедно с всичко останало — замислено отбеляза Хари Селдън: — Но нека се върнем към Уонда. Аз мисля, че тя е съвсем необикновена — с мозък, различен от този на повечето хора. Какво ви казва нейният геном за това?

Доктор Енделецки се отпусна назад в стола си:

— Професор Селдън, знаете ли колко гени участват във функцията на мозъка?

— Не.

— Ще ви напомня, че от всички аспекти на нашето тяло мозъчната функция е най-сложната. Всъщност, доколкото ни е известно, във Вселената няма нищо по-сложно от човешкия мозък. Затуй не бива да се изненадвате, когато ви казвам, че има хиляди гени и всеки от тях играе роля в неговото функциониране.

— Хиляди ли?

— Точно така и е невъзможно да се мине през всичките, за да се види специалното и необичайното. По отношение на Уонда ще повярвам на думите ви. Тя е необикновено момиче с необикновен ум, обаче аз не забелязвам в генома ѝ нищо, което да ми говори друго за мозъка ѝ, освен че е нормален.

— Бихте ли могли да откриете още хора, чиито гени за умствените функции са като гените на Уонда, хора със сходно устройство?

— Твърде се съмнявам. Дори ако нечий друг мозък прилича много на нейния, в геномите независимо от всичко ще има огромни

различия. Безполезно е да се търсят сходства. Кажете ми, професоре, кое при Уонда ви кара да мислите, че тя е толкоз необикновена?

— Съжалявам, но не бива да обсъждам този въпрос — поклати глава Селдън.

— Тогава аз съм сигурна, че не мога да направя нищо повече за вас. Как разбрахте, че мозъкът ѝ е необичаен? И това ли не можете да обсъждате?

— Случайно — промърмори Хари. — Чиста случайност.

— Щом е така, вие ще трябва също тъй случайно да откриете и други мозъци като нейния. Алтернатива тук просто няма.

Двамата потънаха в мълчание. Накрая Селдън се обади:

— Имате ли да ми кажете още нещо?

— Страхувам се, че не, с изключение на това, че ще ви пратя сметката.

Посетителят се надигна с усилие. Ишиасът силно го болеше.

— Е, благодаря ви, докторе. Изпратете ми сметката и аз ще я платя.

Той напусна лекарския кабинет, чудейки се какво ще прави сега.

Като всеки интелектуалец Хари Селдън ползваше свободно Галактическата библиотека. В повечето случаи го вършеше от разстояние, с компютър, но понякога я посещаваше по-скоро за да се измъкне от напрежението на Психоисторическия проект, отколкото с някаква друга цел. А през последните няколко години, откакто за пръв път формулира своя план да намери други като Уонда, той поддържаше в Библиотеката собствен кабинет, така че да има бърз достъп до богатата ѝ налична информация. Даже нае малък апартамент под купола на съседния сектор, та да може да отива пеш до тази Библиотека, щом постоянно нарастващата по обем изследователска работа му попречеше да се върне в Стрилинг.

Сега обаче неговият план придоби други размери и Хари искаше да се види с Лас Зенов. Това бе първият път, когато щеше да се срещне с него очи в очи.

Не беше лесно да уреди личен разговор с главния библиотекар на Галактическата библиотека. Той възприемаше собствения си пост като нещо много голямо и ценно и често говореха, че ако дори Императорът пожелаел да се консултира с Лас, трябвало сам да отиде в Библиотеката и да чака реда си.

Но Селдън не се тревожеше. Зенов го знаеше добре, въпреки че никога не го бе виждал лично.

— За мен е чест, Първи министре — поздравявай го.

— Предполагам, помните — усмихна се гостът, — че от шестнайсет години не съм на този пост.

— Честта да ви титулуват така все още е ваша. Освен това, господине, вие направихте доста да ни отървете от бруталното господство на хунтата, която в много случаи нарушаваше священото правило за неутралитета на Библиотеката.

(„Аха — помисли си Селдън, — ето кое обяснява готовността, с която ме прие.“)

— Само слухове — рече той на глас.

— А сега ми кажете — обърна се към него Зенов, който не можа да се въздържи и хвърли бегъл поглед на часолентата върху китката си — какво мога да направя за вас?

— Главни библиотекарю — подхвана Хари Селдън, — не съм дошъл да ви моля за нещо лесно. Онова, което искам, е повече пространство в Библиотеката. Искам позволение да доведа голям брой свои сътрудници. Искам разрешение да предприема разработването на дълга и сложна програма от изключителна важност.

Лицето на Лас Зенов страдалчески се изопна:

— Вие желаете прекалено много. Можете ли да обясните значението на всичко това?

— Да. Империята е в процес на разпадане.

Последва продължителна пауза. Сетне Зенов се обади:

— Чух за изследванията ви в областта на психоисторията. Съобщиха ми, че тая ваша нова наука дава обещания да предсказва бъдещето. Вие за психоисторически предсказания ли говорите?

— Не. Все още не съм стигнал до момента, когато мога със сигурност да надниквам в бъдещето. Но човек не се нуждае от психоистория, за да разбере, че Империята се разпада. Вие сам можете да видите доказателствата за този факт.

— Моята работа тук изцяло ме поглъща, професор Селдън — въздъхна Зенов. — В социалната и политическата сфера аз съм същинско дете.

— Ако желаете, бихте могли да се консултирате с информацията, съдържаща се в Библиотеката. Та погледнете само кабинета си — задръстен е с всевъзможни сведения от всички краища на Галактическата империя.

— Страхувам се, че аз съм последният човек, който е в крак с всичко това — каза Лас Зенов и тъжно се усмихна. — Нали знаете старата поговорка: „Детето на обуцаря ходи босо.“ Въпреки туй ми се струва, че Империята е възстановена — отново имаме Император.

— Само като име, главни библиотекарю. В повечето от далечните провинции името на Императора се споменава ритуално от време на време, ала той не играе никаква роля в онова, което вършат. Външните светове контролират своите програми и, още по-важно, държат под контрол местните въоръжени сили, които са извън обхвата на императорската власт. Ако монархът само се опита да наложи

авторитета си във от Вътрешните светове, той би претърпял неуспех. Съмнявам се дали ще минат и двайсет години, преди някои от тези Външни светове да обявят независимост.

— Ако сте прав — въздъхна Зенов, — то ние живеем в най-лошата епоха, която Империята някога е познавала. Но какво общо има това с вашето желание за повече кабинетно пространство и допълнителен персонал тук, в Библиотеката?

— Ако Империята се разпадне, Галактическата библиотека може би няма да се спаси от гигантската касапница.

— О, тя трябва да се спаси — каза сериозно Зенов. — И по-рано е имало трудни времена, обаче винаги е съществувало разбирането, че в качеството си на хранилище на цялото човешко познание Библиотеката на Трантор следва да остане неприкосновена. И по-нататък ще бъде така.

— Може и да не бъде. Вие самият споменахте, че хунтата е нарушавала вашия неутралитет.

— Не толкова сериозно.

— Следващия път може да е по-сериозно, а ние не бива да позволим тъкмо хранилището на цялото човешко познание да бъде разрушено.

— И как вашето засилено присъствие тук ще предотврати това?

— Няма да го предотврати, но проектът, от който се интересувам, ще помогне. Искам да създам една велика енциклопедия, съдържаща цялото познание, от което човечеството ще се нуждае, за да се изгради наново в случай че стане най-лошото — ако щете, наречете я Енциклопедия „Галактика“. Ние нямаме нужда от всичката информация в Библиотеката. Голям процент от нея е съвсем тривиален. Библиотеките на отделните провинции, пръснати в Галактиката, могат също да бъдат разрушени, а и да не бъдат, ако не цялата, то поне значителна част от местната информация се получава чрез компютъризирана връзка от Галактическата библиотека. Затова аз имам предвид нещо абсолютно независимо, което съдържа във възможно най-сбита форма основните знания, необходими на човечеството.

— Ами ако и те бъдат унищожени?

— Надявам се, че няма. Смятам да открия далечен свят, някъде в покрайнините на Галактиката, където да мога да преместя моите

енциклопедисти, за да работят на спокойствие. Докато обаче се намери такъв свят, искам ядрото на групата да използва възможностите на Библиотеката и да реши какво ще е нужно за проекта.

— Разбирам какво имате предвид, професор Селдън — направи гримаса Лас Зенов, — но не съм сигурен дали може да се осъществи.

— Защо не, главни библиотекарю?

— Защото главен библиотекар не значи абсолютен монарх. Аз съм обвързан с доста голям Съвет — нещо като законодателен орган — и, моля ви, не си мислете, че мога просто ей така да прокарам вашия проект за Енциклопедията.

— Изненадан съм.

— Не се изненадвайте. Не съм много популярен главен библиотекар. От няколко години насам Съветът се бори за ограничен достъп до Библиотеката, а аз се съпротивлявам. Той се дразни дори от това, че съм ви отпуснал вашия малък кабинет.

— Ограничен достъп ли?

— Точно така. Идеята е, ако някой се нуждае от информация, той или тя да се свърже с библиотекаря и библиотекарят да предостави информацията на човека. Съветът не иска хората да влизат в Библиотеката и сами да се занимават с компютрите. Твърди, че разходите за поддръжка на апаратите и другото библиотечно оборудване са прекалено високи.

— Но това е невъзможно. В Галактическата библиотека има хилядолетна традиция за открит достъп.

— Да, ала през последните години отпускните ни суми бяха намалени няколко пъти и ние просто не разполагаме със средствата, които получавахме преди. Става много трудно оборудването да се поддържа на нужната висота.

Селдън потри брадичката си:

— Но ако отпускните суми намаляват, на мен ми се струва, че ще ви се наложи да орязвате заплатите и да уволнявате служители или поне да не назначавате нови.

— Напълно сте прав.

— В такъв случай как ще успеете да натоварите с допълнителна работа оредяващия си персонал, та да получава цялата информация, искана от хората?

— Стремежът е не да намираме цялата информация, която хората търсят, а единствено оная част, която ние смятаме за важна.

— Така че не само ще се откажете от идеята за открита за всички Библиотека, ами и от идеята за пълна Библиотека?

— Страхувам се, че да.

— Не мога да повярвам, че някой библиотекар ще поиска това.

— Не познавате Дженаро Мамъри, професор Селдън.

Хари го погледна неразбиращо.

— Кой ли е пък тоя, се чудите вие — продължи Зенов. — Той е лидерът на онази фракция от Съвета, дето настоява да закрие Галактическата библиотека. Все повече и повече членове са на неговото мнение. Ако пусна тук вас и колегите ви като независима сила, много хора от Съвета, които може и да не са на страната на Мамъри, но които са твърдо против контролирането на която и да е част на Библиотеката от други освен от самите нас, току-виж решили да го подкрепят. А в такъв случай аз ще бъда принуден да си подам оставката като главен библиотекар.

— Виждате ли — рече Селдън с внезапен прилив на енергия, — цялата тази история с възможното закриване на Библиотеката, стесняването на достъпа до нея, отказът на пълна информация, всичко това само по себе си е белег за разпадане на Империята. Не сте ли съгласен с мен?

— Ако така разглеждате въпроса, навярно сте прав.

— Тогава нека да разговарям със Съвета, да му обясня какво може да ни докара бъдещето и какво искам да сторя. Може би ще успея да го убедя, както се надявам, че съм убедил вас.

Зенов се замисли за момент.

— Готов съм да ви позволя да опитате, ала предварително трябва да знаете, че вашият план би могъл и да не мине.

— Налага се да поема тоя риск. Моля ви, направете каквото е нужно и ме информирайте кога и къде да се срещна със Съвета.

Селдън остави Зенов в объркано състояние. Всичко, дето каза на главния библиотекар, бе вярно и банално, но истинската причина, поради която искаше да ползва Библиотеката, си остана скрита.

Отчасти защото той самият още не виждаше ясно отговора на този въпрос.

Търпеливо и тихо седеше Хари Селдън до леглото на Юго Амарил. Юго беше крайно изтощен и вече не можеше да се говори за никаква медицинска помощ, дори той да се съгласеше да се възползва от нея.

Амарил бе едва на петдесет и пет години. Самият Селдън гонеше шейсет и шест, ала въпреки това се намираше в добра форма, като се изключат острите атаки на ишиаса или на каквото там беше, от които понякога куцаше.

Болният отвори очи:

— Още ли си тук, Хари?

— Аз няма да те оставя — кимна Селдън.

— Докато умра ли?

— Да — и в пристъп на мъка запита: — Защо го направи, Юго? Ако беше живял разумно, можеше да изкараш още двацет или трийсет години.

— Да живея разумно ли? — слабо се усмихна Амарил. — Искаш да кажеш да отделям време и да ходя на курорти? И да се забавлявам с глупости?

— Да. Да.

— Тогава аз или щях да копнея да се върна към работата си, или щях да се науча да си губя дните и нощите. И през допълнителните двацет или трийсет години, за които говориш, нямаше да свърша нищо повече. Виж при теб как стана.

— Кое как е станало?

— Десет години беше Първи министър на Клеон. Каква наука направи през този период?

— Около една четвърт от времето си отделях за психоисторията — каза меко Селдън.

— Преувеличаваш. Ако не бях аз да работя толкова упорито, развитието на Проекта щеше рязко да спре.

— Прав си, Юго — кимна другият. — Благодарен съм ти за това.

— Ами кой върши — кой вършеше — истинската работа преди и сетне, когато почти половината ти време отиваше за административни задължения?

— Ти, Юго.

— Разбира се — той отново спусна клепачи.

— Да, но ти винаги си искал да поемеш тези задължения, в случай че ме надживееш.

— Не! Смятах да оглавя Проекта, за да го движа в посоката, в която трябваше да върви, и щях да прехвърля на друг цялата административна галиматия.

Дишането на Амарил се затрудни и той започна да хрипти. После отвори очи, втренчи се право в Хари и рече:

— Какво ще стане с психоисторията, когато си отида? Мислил ли си за това?

— Да, мислил съм и искам да говоря с теб по този въпрос. Може би ще ти достави радост. Юго, струва ми се, че психоисторията се революционизира.

— Как? — леко се намръщи Амарил. — Нещо не ми звучи добре.

— Слушай, идеята беше твоя. Преди години ми каза, че трябва да се създадат две Фондации — отделни, изолирани, надеждни и така устроени, че да послужат като ядра за евентуална Втора империя. Спомняш ли си? Това беше твоя идея.

— Психоисторическите уравнения...

— Зная. Те го подсказаха. В момента съм се заел с тази задача, Юго. Успях да си изкрънкам офис в Галактическата библиотека...

— Галактическата библиотека? — Амарил още повече се намръщи. — Не ми харесва тая тайфа самодоволни идиоти.

— Главният библиотекар Лас Зенов не е толкова лош, Юго.

— Срещал ли си се някога с библиотекар на име Мамъри, Дженаро Мамъри?

— Не, но съм чувал за него.

— Нещастник. Веднъж поспорихме, защото той настояваше, че съм поставил нещо не на място. Не беше вярно и много се ядосах, Хари. Внезапно се озовах мислено в Дал. Хари, в далянската култура има една особеност — тя е клоака на ругатни. Изсипах малко от тях върху Мамъри и му заявих, че се пречка на психоисторията и че ще

влезе в анализите като злодей. Дори май не рекох само „злодей“ — Амарил тихо се изкикоти. — Копче не успя да ми каже.

Изведнъж Селдън прозря или поне частично отгатна откъде можеше да идва омразата на Мамъри към външните лица и най-вероятно към психоисторическата наука, обаче не реагира.

— Работата, Юго, е там, че ти искаше две Фондации, така че ако едната се провали, другата да продължи. И ние доразвихме това.

— В какъв смисъл?

— Помниш ли, че преди две години Уонда можа да прочете мислите ти и да види, че известна част от уравненията в първичния радиант не са в ред?

— Да, разбира се.

— Е, ще открием други като Уонда. Ще създадем една Фондация главно от физици, които ще съхранят знанията на човечеството и ще послужат за ядро на Втората империя. Ще има и Втора фондация само от психоисторици — менталици, дето четат чужди мисли. Те ще могат да работят, разсъждавайки съвместно върху психоисторията, така че ще я развият много по-бързо, отколкото биха го сторили отделните мислители. След време те ще станат група за „фина настройка“, разбираш ли? Винаги ще стоят в сянка и ще наблюдават. Ще бъдат пазителите на Империята.

— Прекрасно! — прошепна Амарил. — Прекрасно! Виждаш ли, че съм избрал подходящ момент да умра? Няма какво повече да правя.

— Не говори тъй, Юго!

— Не вдигай такава патърдия, Хари. Аз съм прекалено уморен, за да върша каквото и да било. Благодаря ти... благодаря ти... — гласът му отслабваше, — че ми каза за революцията. Тази новина ме направи щастлив... щастлив... щаст...

Това бяха последните думи на Юго Амарил. Селдън се преви над леглото. В очите му избиха сълзи и се застичаха по бузите му.

Още един стар приятел си замина. Демерцел, Клеон, Дорс, сега Юго... оставяйки го по-празен и по-самотен с напредването на възрастта.

А революцията, която позволи на Юго да умре щастлив, можеше и никога да не се осъществи. Щеше ли да успее да се възползва от Галактическата библиотека? Щеше ли да намери повече хора като Уонда? И преди всичко — колко време щеше да бъде необходимо?

Селдън беше на шейсет и шест. Да можеше да започне тая революция на тридесет и две, когато за пръв път дойде на Трантор.
Днес навярно е твърде късно.

Дженаро Мамъри го караше да чака. Това беше преднамерена неучтивост, дори обида, но Хари Селдън запази спокойствие.

В края на краищата той имаше нужда от Мамъри и ако се разсърдеше на библиотекаря, щеше само да навреди на себе си. Всъщност Дженаро щеше да се радва да ядоса Селдън.

И така, професорът се въздържа и зачака. Най-после онзи влезе. За пръв път щяха да бъдат заедно насаме.

Мамъри бе нисък и валчест, с кръгло лице и малка черна брада. На устните му играеше усмивка, обаче Хари подозираше, че тя е нищо незначеща дежурна гримаса. Усмивката разкриваше жълтеникави зъби, а неизбежната му шапка беше в подобен нюанс на жълтото и с кафява лента, увита като змия около нея.

На Селдън леко му се догади. Струваше му се, че не би харесал библиотекаря, даже да нямаше причина за това.

— Е, професоре — обърна се към него Мамъри без никакво встъпление, — какво мога да направя за вас? — Той погледна часолентата на стената, но не се извини за закъснението си.

— Господине, бих желал да ви помоля да спрете да се противопоставяте на моето оставане тук, в Библиотеката.

— Вие сте при нас от две години — разпери ръце Дженаро Мамъри. — За какво противопоставяне говорите?

— Досега онази част от Съвета, представяна от вас и хората, които мислят като вас, не е успяла да бие по гласове главния библиотекар, ала следващия месец ще има друго събрание и Лас Зенов ми каза, че не е сигурен за резултата.

— Аз също не съм сигурен — сви рамене Дженаро. — Вашият договор, стига да го наречем така, може спокойно да се поднови.

— Но аз се нуждаю от повече неща, библиотекарю Мамъри. Бих искал да доведа някои колеги. Проектът, по който работя — изясняване на всичко необходимо за окончателната подготовка на една много специална Енциклопедия, — не е задача, която ще реша сам.

— Разбира се, че вашите колеги могат да се занимават където им харесва. Трантор е голям свят.

— Ние трябва да работим в Библиотеката. Аз съм стар човек, господине, и бързам.

— Кой може да попречи на хода на времето? Не вярвам, че Съветът ще ви позволи да доведете свои колеги. Това е първата стъпка, нали така, професоре?

(„Да, наистина.“ — помисли си Селдън, обаче нищо не каза.)

— Аз не успях да ви попреча да се настаните тук, професоре. Засега. Но смятам, ще успея да не допусна колегите ви да влязат.

Хари Селдън разбра, че отива към задънена улица, и стана малко по-откровен:

— Библиотекарю Мамъри, сигурен съм, че тази неприязън към мен не е лична. Убеден съм, че разбирате колко важна е работата, която върша.

— Имате предвид вашата психоистория ли? Оставете това, вие се бяхтате над нея повече от тридесет години. И какъв е резултатът?

— Точно там е въпросът. Сега може да има някакъв резултат.

— Тогава нека той се появи в Стрилингския университет. Защо трябва да бъде в Галактическата библиотека?

— Библиотекарю Мамъри, чуйте ме. Онова, което вие искате, е да затворите Библиотеката за обществото, да смажете една отколешна традиция. Дава ли ви сърцето да го сторите?

— Не ни е нужно сърце, а средства. Естествено, главният библиотекар е плакал на рамото ви и ви е разказал неволите си. Какво да правим? Трябва да намалим услугите и едва ли можем да си позволим да поддържахме кабинети и оборудване за вас и колегите ви.

— Тоя проблем поставян ли е пред Императора?

— Е, професоре, вие сте мечтател. Не е ли вярно, че вашата психоистория твърди, че Империята се изражда? Аз съм чувал да ви наричат Гарвана Селдън — струва ми се, че става дума за някаква измислена птица от приказките, която вещае зло.

— Истината е, че навлизаме в лоша епоха.

— Хм, вие смятате ли, че Библиотеката има имунитет срещу тази лоша епоха? Професоре, Галактическата библиотека е смисълът на моя живот и аз искам тя да продължи да работи, но това няма да го бъде, докато не открием как да се вменяваме в постоянно намаляващите

суми, които ни отпускат А вие идвате тук и очаквате Библиотеката да бъде отворена за всички, като лично вие да сте благодетелстван. Няма да стане, професоре. Просто няма да стане.

— Ами ако ви намеря кредити? — попита отчаяно Селдън.

— Наистина ли? Как?

— Какво ще кажете, ако говоря с Императора? Някога бях Първи министър. Той ще ме приеме и ще ме изслуша.

— И вие ще получите средства от него, така ли? — библиотекарят се изсмя.

— Ако действително увеличи бюджета ви, ще мога ли да доведа колегите си?

— Първо донесе парите — отвърна Мамъри — и тогава ще видим. Но не вярвам, че ще успеете

Дженаро изглеждаше много уверен в себе си и Селдън се чудеше колко ли често и безрезултатно Галактическата библиотека се е обръщала с молба към Императора.

И дали неговата собствена молба щеше да доведе изобщо донякъде.

Император Агис XIV нямаше истинско право на името. Той напълно преднамерено го бе приел при възкачването на престола, за да се свърже с династията на Агисите, управлявала преди двадесет века. Повечето Агиси били доста способни, и по-специално Агис VI, който властвал четиридесет и две години и поддържал добър ред в цветущата Империя с твърда, ала не и тиранична ръка.

Ако изобщо може да се вярва на холографските записи, сегашният Агис не напомняше никого от своите предци. Но да си кажем истината, той не отговаряше много и на официалната холография, разпространена сред обществото.

„Всъщност — помисли Хари Селдън с прилив на носталгия — Клеон при всичките му недостатъци и слабости наистина приличаше на Император.“ Агис XIV не изглеждаше така. Селдън никога досега не го бе виждал отблизо, а няколкото холограми, дето познаваше, бяха ужасно неточни. „Императорският холограф си знае работата и добре я върши“ — рече си с ирония Хари.

Агис бе нисък, с непривлекателно лице и леко изпъкнали очи, които комай не бяха озарени от интелигентност. Единствената му квалификация за трона беше, че е съребрен роднина на Клеон. За да му отдадем обаче заслуженото, трябва да кажем, че той не се и опитваше да играе ролята на могъщ монарх. Знаеше се, че по-скоро би предпочел да го наричат „Гражданино Император“ и че само имперският протокол и яростният протест на Императорската гвардия го възпираха да не излезе от Двореца и да тръгне да броди из Трантор. Очевидно, както се говореше, човекът искаше да се ръкува с гражданите и лично да изслушва оплакванията им.

(„Печели една точка — помисли си Селдън, — та ако ще и никога да не го направи.“)

— Благодаря Ви, сир, че се съгласихте да ме приемете — прошепна Хари и се поклони.

Агис XIV се отличаваше с ясен и доста приятен глас, който никак не отговаряше на външността му:

— Съвсем естествено е за един бивш Първи министър да има своите привилегии, въпреки че аз трябва да се поздравя за учудващия си кураж да се навия да се срещна с вас.

В думите му прозираше хумор и Селдън изведнъж осъзна, че макар и да не изглежда така, човек все пак може да бъде интелигентен.

— Кураж ли, сир?

— Да, разбира се. Не ви ли наричат Гарвана Селдън?

— За пръв път чух този израз преди няколко дни, сир.

— Изразът очевидно има връзка с вашата психоистория, в която май се предвещава падането на Империята.

— Само се посочва възможността, сир...

— Така че вас ви свързват с една митична птица, дето вещае зло. Освен това ми се струва, че самият вие сте тая злокобна птица.

— Надявам се да не съм, сир.

— Хайде, хайде. Историята е ясна. Ето Демерцел, предишният Първи министър на Клеон, беше впечатлен от вашата работа и погледнете какво стана — смъкнаха го от поста му и го пратиха в изгнание. Самият Император Клеон беше впечатлен от вашата работа и погледнете какво стана — убиха го. Военната хунта беше впечатлена от вашата работа и погледнете какво стана — пометоха я. Дори за джоуранъмитите се говори, че също били впечатлени от вашата работа, и гледайте — бяха разбити. А сега, о, Гарване Селдън, идвате да се видите с мен. Какво бих могъл да очаквам?

— Нищо лошо, сир.

— Надявам се да е така, защото, за разлика от всички онези, които споменах, аз хич не съм впечатлен от вашата работа. Е, вече можете да ми кажете защо сте тук.

Той слушаше внимателно и без да прекъсва, докато Хари му обясняваше колко важно е да се сложи началото на Проект за подготовка на Енциклопедия, която ще съхрани човешките познания, в случай че стане най-лошото.

— Да, да — рече накрая Агис XIV. — И тъй, вие наистина сте убеден, че Империята ще рухне.

— Вероятността, сир, е голяма и не би било разумно да не я вземаме под внимание. В известен смисъл аз бих желал, ако мога, да я предотвратя, или поне да смекча последиците.

— Гарване Селдън, аз пък съм убеден, че ако вие продължавате да си навирате носа в нещата, Империята ще падне и нищо няма да може да ни спаси.

— Не е така, сир. Аз само моля за Вашето позволение да върша работата си.

— О, имате го, но аз не разбирам какво именно искате от мене. Защо ми разказахте всичко това за Енциклопедията?

— Защото искам да работя в Галактическата библиотека, сир, или по-конкретно, желая и други да работят там с мен.

— Уверявам ви, че няма да ви преча.

— Туй не е достатъчно, сир. Нужна ми е Вашата помощ.

— Каква по-точно, експърви министре?

— Средства. Библиотеката трябва да разполага с определени средства. Иначе ще затвори вратите си за обществото, а мен ще ме изгони.

— Кредити! — в гласа на Императора се прокрадна нотка на удивление. — Вие сте дошли тук за кредити?

— Да, сир.

Агис XIV се изправи леко възбуден. Селдън също начаса стана, но Агис му махна с ръка:

— Седнете. Не се отнасяйте с моята особа като с Император. Не съм такъв. Не исках тази работа, обаче ме накараха да я поема. Аз бях най-близкото до императорското семейство същество, а те ми бръщолевеха, че имало нужда от вожд. Накрая ме пипнаха и видяха голяма файда от мен... Кредити! Очаквате да разполагам с кредити! Говорите за разпадането на нашата Империя. Как предполагате, защо се разпада? Да не би да мислите за въстание? За гражданска война? За вълнения тук или там? Не. Мислите за кредити. Разбирате ли, че аз не мога да събера изобщо никакви данъци от половината провинции? Те все още са част от Империята: „Да живее Галактическата империя! Слава на Императора!“ Но не плащат нищо, пък аз не съм достатъчно силен да прибера данъците. А щом не получавам кредити от тях, в действителност те не принадлежат на държавата, нали така?

Той помълча и сетне продължи:

— Кредити! Имперските дефицити вземат застрашителни размери. Няма нищо, за което мога да платя. Смятате ли, че има нужните средства за поддръжка на дворцовия парк? Парите едва

стигат. Трябва да кърпя положението. Трябва да оставя Двореца да рухне и част от придворните да умрат от глад. Професор Селдън, ако вие искате средства, аз нямам нито грош. Откъде да намеря суми за Библиотеката? Хората ѝ би следвало да са благодарни, че успявам да изкопча по нещичко за тях всяка година.

И като свърши, Императорът протегна ръцете си с дланите нагоре, за да покаже колко празна е имперската хазна.

Хари Селдън беше зашеметен.

— И въпреки това, сир, дори да нямате средства, имате императорски престиж. Не можете ли да заповядате на Библиотеката да ми разреши да запазя кабинета си и да остави моите колеги да ми помагат в нашата жизненоважна работа?

Тогава Агис XIV отново седна, сякаш щом темата за кредитите се изчерпа, вълнението му спадна.

— Знаете, че по стара традиция Галактическата библиотека е независима от Императора, що се отнася до нейното самоуправление. Тя създава правилата си и е вършила това от времето на Агис VI. Моят адаш — усмихна се той — се опитал да наложи контрол над информационната дейност на Библиотеката и се провалил. Смятате ли, че там, където великият Агис VI се е провалил, аз ще успея?

— Не Ви моля да прилагате сила, сир, а просто да изкажете учтиво желание. Вероятно щом не става въпрос за твърде важна функция на Библиотеката, служителите ѝ ще се радват да окажат чест на Императора и да изпълнят волята му.

— Малко знаете за Галактическата библиотека, професор Селдън. Достатъчно е само да изявя някакво желание — без значение колко леко и внимателно, — за да бъда сигурен, че библиотекарите, дълбоко възмутени, ще продължат да вършат обратното. Много са чувствителни и към най-слабия знак за императорски контрол.

— Тогава какво да правя? — попита Селдън.

— Ще ви кажа какво, дойде ми нещо наум. Аз съм член на обществото и мога да посещавам Библиотеката, стига да искам. Тя се намира на територията на Двореца, така че ако я посетя, няма да наруша протокола. Вие ще дойдете с мен и ще се държим подчертано приятелски един с друг. Аз няма да ги моля за нищо, но като ни видят да вървим ръка под ръка, някой от този техен бездушен Съвет може да

прояви към вас по-голямо внимание. Ала това е всичко, което мога да сторя.

И дълбоко разочарован, Хари Селдън се зачуди дали то изобщо би свършило работа.

— Не знаех, че сте толкова близки с Императора, професор Селдън — каза с известна нотка на благоговение Лас Зенов.

— Защо не? За един монарх той е много демократичен човек и се интересува от опита ми като Първи министър по времето на Клеон.

— Това направи дълбоко впечатление на всички ни. В нашите зали Императорът не е влизал от дълги години насам. По принцип, щом Негово величество се нуждае от нещо от Библиотеката...

— Мога да си представя. Той го изисква и то му се доставя като акт на внимание.

— Някога имало предложение — продължи бърливо Зенов — Императорът да бъде снабден с пълен комплект компютъризирано оборудване в Двореца му, свързано пряко с библиотечната система, тъй че да няма нужда да чака за услугата. Това било в старите времена, когато кредитите били в изобилие. Но знаете ли, не било прието.

— Защо?

— Почти целият Съвет се съгласил, че такова решение прекалено много би сближило Императора с Галактическата библиотека и би застрашило нашата независимост от правителството.

— А този Съвет, който не е склонен да изрази почит даже към Императора, дали все пак ще ми позволи да остана в Библиотеката?

— В момента — да. Съществува усещането — и аз направих всичко възможно да го поощря, — че ако не бъдем учтиви към един личен приятел на Агис XIV, напълно ще загубим шанса да ни увеличат отпусканите суми, така че...

— Така че тук говорят кредитите или дори неясните възможности за кредити.

— Страхувам се, че да.

— Сега мога ли да доведа свои колеги?

Зенов изглеждаше притеснен:

— О, страхувам се, че не. Видяхме Императора само с вас, а не с вашите колеги. Съжалявам, професоре.

Селдън сви рамене и потъна в дълбока меланхолия. И без това хора, които да доведе, просто липсваха. Известно време се беше надявал да открие други като Уонда, но не бе успял. Хари също имаше нужда от средства, за да предприеме подходящо издирване. Обаче и той нямаше нищо.

Трантор, светът-столица на Галактическата империя, се бе променил значително от деня, когато Селдън за пръв път преди тридесет и осем години слезе от хиперкораба от родния си Хеликон. Запита се дали не бисерната омара на старческите му спомени караше Трантор да сияе толкова ярко в мислите му. Или пък това е бил изблик на младежка енергия? Как би могъл млад мъж от такъв провинциален Външен свят като Хеликон да не бъде впечатлен от блестящите кули, искрящите куполи, пъстроцветните и забързани маси от хора, които се носеха подобно на вихрушка из улиците?

А сега, мислеше си тъжно Хари, пешеходните алеи бяха почти безлюдни даже в разгара на деня. Върлуващите гангстерски банди държаха под контрол различни райони на града и си оспорваха териториите. Службите за сигурност бяха западнали; онези, които бяха останали, се изприщваха да обработват оплакванията в Централното управление. Разбира се, при спешни повиквания се изпращаха полицаи, но патрулите им стигаха до местопроизшествието едва след факта на престъплението. Те вече дори не се и правеха, че защитават гражданите на Трантор. Човек излизаше навън на свой риск, а пък рискът бе голям. Въпреки всичко Хари Селдън го поемаше и се разхождаше през деня, сякаш предизвикваше силите, дето бяха съсипали любимата му Империя, да съсипят и него.

И така, Хари вървеше, накуцвайки, и размишляваше. Нищо не се получаваше. Не успя да изолира генетичния модел, който отличаваше Уонда от останалите, а без това не можеше да намери подобни на нея. Способността ѝ да чете чужди мисли значително се беше развила през шестте години, откакто откри грешката в първичния радиант на Юго Амарил. Девойката бе странна и в други отношения. Сякаш осъзнала веднъж, че тази ѝ умствена особеност я отделя от хората, тя реши да я разбере, да обуздае енергията ѝ и да я насочи. Отминала юношеската възраст, Уонда узря и отхвърли момичешкия си смях, толкова мил на Хари, ала същевременно му стана още по-скъпа с решимостта си да му помага в работата със силата на своята дарба. Хари Селдън ѝ беше

казал за плана си за създаване на Втора фондация и тя се обвърза да осъществи заедно с него тая цел.

Днес обаче Хари бе в мрачно настроение. Той идваше до заключението, че умствената способност на внучката му няма да го доведе доникъде. Нямахше кредити да продължи изследванията си, нямахше кредити да открие други като Уонда, нямахше кредити да плаща на работещите по Психоисторическия проект в Стрилингския университет, нямахше кредити да задвижи и толкова важния за него Енциклопедичен проект в Галактическата библиотека. И сега какво?

Продължи да върви към Библиотеката. Щеше да се чувства по-добре, ако вземе гравитакси, но той — куца, не куца — искаше да ходи. Трябваше му време за мислене.

Чу вик: „Ето го!“, обаче не обърна внимание. Викът се повтори:
— Ето го! Психоистория!

Думата „психоистория“ го накара да се озърне. Група млади мъже го обкръжаваха.

Селдън автоматично опря гръб в стената и вдигна бастуна си:
— Какво желаете?

— Кредити, старче — изсмяха се те. — Имаш ли някакви кредити?

— Може би, но защо ги искате от мен? Вие казахте „Психоистория!“. Знаете ли кой съм аз?

— Разбира се, ти си Гарвана Селдън — отвърна младежът, който ги водеше. Той изглеждаше спокоен и доволен.

— Ти си скапаняк! — кресна друг.

— Какво ще направите, ако не ви дам никакви кредити?

— Ще те набием — рече водачът — и ще ти ги вземем.

— Ами ако ви дам онова, което имам?

— Пак ще те набием! — и всички се изкикотиха.

Хари Селдън вдигна по-високо своя бастун:

— Всички вие, стойте настрана!

До този момент бе успял да ги преброи. Осем...

Усети, че леко се задавя. Някога той, Дорс и Рейч бяха нападнати от десетима и въобще нямаха проблеми.

Но тогава Селдън беше само на тридесет и две, а Дорс си беше Дорс.

Сега бе различно. Хари размаха бастуна си.

— Хей, старецът ще ни атакува — възкликна водачът на хулиганите. — Какво да правим?

Селдън трескаво се огледа. Наоколо липсваха полицаи — още един знак за западането на обществото. Видя двама-трима случайни минавачи, ала нямаше смисъл да вика за помощ. Те ускориха ход и ги заобиколиха отдалече. Никой не искаше да рискува да се намеси в бъркотията.

— Ще разбия главата на първия от вас, който се приближи — закани се Селдън.

— Така ли? — водачът им бързо пристъпи напред и грабна бастуна. Последва кратка оспорвана схватка и бастунът беше изтръгнат от дланите на професора. Младежът го метна настрана. — А сега какво, старче?

Хари се отдръпна. Оставаше му единствено да чака ударите. Гангстерите го наобиколиха, като всеки гореше от нетърпение да му стовари някой юмрук. Селдън вдигна ръце, за да се опита да ги предотврати. Все още можеше да се извърта криво-ляво. Ако бе само срещу един или двама, навярно щеше да успее да се извърти, да избегне атаката и да удари на свой ред. Но не и срещу осем души, положително не и срещу осем.

Във всеки случай той се придвижи бързо на една страна, та да се изплъзне от угрозата, и десният му крак с ишиаса рязко се подгъна под него. Падна на земята със съзнанието, че е съвсем безпомощен.

И тогава чу как някой изкрещя с гръмовен глас:

— Какво става тук? Назад, гангстери! Назад или ще ви избия всичките!

— Ха, още един старец!

— Не съм толкова стар — каза новопристигналият и с опакото на ръката си удари водача през лицето, което грозно почервения.

— Ти ли си това, Рейч? — изненада се Селдън.

Рейч ловко се отдръпна:

— Стой настрана, татко. Просто ставай и се махай оттук.

— Ще си платиш за нахалството — закани се водачът, разтърквайки бузата си.

— Не, няма — отвърна Рейч и извади дълъг и блестящ далянски нож. После изтегли и втори и стисна във всяка ръка по един.

— Все още ли носиш ножове, Рейч? — попита със слаб глас Селдън.

— Винаги — отговори Рейч. — Нищо не може да ме накара да престана да ги нося.

— Аз ще те накарам — обади се гангстерският вожд, който измъкна бластер.

По-бърз от погледа, единият нож на Рейч профуча във въздуха, за да се забие в гърлото на бандита. Той силно изпъшка, сетне издаде клокочещ звук и се срути, а другите седмина зяпнаха втрещено.

Рейч се приближи и каза:

— Искам си обратно ножа.

Издърпа го от гърлото на гангстера и го изтри в ризата му. Докато правеше това, той стъпи на ръката на мъжа, наведе се и вдигна бластера му. Пусна оръжието в обемистия си джоб и поясни:

— Не обичам да използвам бластер, негодници такива, защото понякога не улучвам. Но никога не пропускам целта с ножове. Никога! Този мъж е мъртъв. Седмина стоите тук. Смятате ли да останете или ще си вървите?

— Хванете го! — изкрещя някой от гангстерите и седмината се втурнаха вкупом.

Рейч направи крачка назад, единият нож проблесна, след него и другият и двама бандити спряха, всеки със забито в корема острие.

— Върнете ми ножовете — каза Рейч, изтегли ги с рязко движение и ги изтри. — Тези двамата са все още живи, ала няма да е задълго. Това значи, че петима от вас са засега на крака. Ще нападате ли отново или ще се махате?

Те се обърнаха, а Рейч им извика:

— Вдигнете си мъртвеца и умиращите! На мен не ми трябват.

Гангстерите бързо праметнаха трите тела през раменете си, подвиха опашки и побягнаха. Рейч се наведе и взе бастуна на Селдън:

— Можеш ли да ходиш, тате?

— Не много добре. Изкълчих си крака.

— Тогава се качвай в колата. И все пак защо се разхождаше така?

— Защо да не се разхождам? Никога нищо не ми се е случвало.

— Е, значи дочака да ти се случи. Влез в колата и ще те закарам обратно в Стрилинг.

Той мълчешком програмира маршрута ѝ допълни:

— Колко жалко, че Дорс не беше с нас. Мама щеше да ги атакува с голи ръце и щеше да ги просне мъртви и осмината за пет минути.

Хари Селдън усети, че сълзите парят на клепачите му:

— Зная, Рейч, зная. Мислиш ли, че не чувствам липсата ѝ всеки ден?

— Съжалявам — промълви Рейч.

— Как разбра, че съм в беда? — попита го Селдън.

— Уонда ме предупреди. Каза, че те причаквали зли хора, уточни къде са и аз веднага тръгнах.

— Не се ли усъмни, че говори истината?

— Ни най-малко. Сега знаем достатъчно за нея, за да сме наясно, че е в някакъв мисловен контакт с теб и с нещата около теб.

— Съобщи ли ти колко души са връхлетели върху мен?

— Не, каза само „Много са“.

— И ти излезе съвсем сам, така ли, Рейч?

— Нямах време да събирам полицейски отряд, тате. Освен това аз и самичък бях достатъчен.

— Да, вярно е. Благодаря ти, Рейч.

Отново бяха в Стрилинг и Селдън бе изпънал крак на една възглавничка.

Рейч мрачно го погледна.

— Татко — подхвана той, — отсега нататък няма да се разхождаш без придружител из Трантор.

— Само заради един инцидент? — намръщи се Селдън.

— Да, ама какъв! Вече не можеш да се грижиш сам за себе си. Седемдесетгодишен си и десният ти крак няма да те издържи при някакъв спешен случай. А ти имаш и врагове...

— Врагове!?!

— Точно така, знаеш го. Онези гнусни плъхове не са те преследвали случайно. Не са търсили просто някой непредпазлив човек, за да го ограбят. Познали са те, щом като са извикали „Психоистория!“. И са те нарекли скапаняк. Как смяташ, защо стана тъй?

— И аз се чудя.

— Защото живееш в някаква своя галактика и нямаш представа какво става на Трантор. Не допускаш ли транторианците да са наясно, че техният свят се спуска бързо по нанадолнището? Не допускаш ли да знаят, че твоята психоистория го предсказва от години насам? Не ти ли минава през ума, че може би обвиняват вестителя заради вестта? Ако нещата се влошат, а това ще стане, ще се намерят мнозина, които ще мислят, че ти си отговорен.

— Не мога да повярвам.

— Защо според теб в Галактическата библиотека има група, дето настоява да се махнеш оттам? Те не искат да се пречкат, когато тълпата се нахвърли срещу теб. Така че трябва да се пазиш. Не можеш да излизаш сам. Или аз ще идвам с теб, или ще ти се наложи да те придружават телохранители. Иначе няма да я бъде, татко.

Селдън изглеждаше ужасно нещастен.

— Ех, няма да е задълго, татко — смекчи тона си Рейч. — Имам нова работа.

— Нова работа ли? Каква? — вдигна поглед Хари.

— Преподаване в университета.

— Кой университет?

— Сантани.

— Сантани! — устните на Селдън затрепериха. — Та той е на девет хиляди парсека отук! Провинциален свят в другия край на Галактиката.

— Да, точно така. Затова искам да отида там. Досега съм бил все на Трантор и ми е писнало от него, татко. В цялата Империя няма свят, който да запада като Трантор. Станал е свърталище на престъпността и няма кой да ни защити. Икономиката куца, техниката се скапва. От друга страна, Сантани е една порядъчна система, която все още оживено се развива, и аз искам да отида там, за да изградя нов живот с Манела, Уонда и Белис. След два месеца всички ще заминем.

— Всички?!

— И ти, татко. И ти. Няма да те оставим на Трантор. Идваш с нас на Сантани.

— Невъзможно, Рейч — поклати глава Селдън. — Нали разбираш?

— Защо да е невъзможно?

— Знаеш защо. Заради Проекта, заради моята психоистория. Какво ме караш да направя — да изоставя труда на целия си живот ли?

— А защо не? Той те изостави.

— Ти си луд!

— Не, не съм. Докъде ще стигнеш? Нямах кредити и няма и да получиш. На Трантор не остана никой, който да е готов да те подкрепи.

— В продължение на почти четиридесет години...

— Да, съгласен съм. Но след цялото това време ти не успя, татко. Неуспехът не е престъпление. Ти се бори много упорито и напредна толкова далеч, ала се натъкна на една разкапваща се икономика, на една западаща Империя. Точно онова, което от доста години предсказваш, накрая те спря. Така че...

— Не. Няма да спра. Все по някакъв начин ще продължа.

— Слушай, татко. Ако наистина се инатиш толкоз, вземи психоисторията със себе си. Започни я отново на Сантани. Там може да има необходимите кредити и ентусиазъм, за да я подкрепят.

— Ами мъжете и жените, които предано работиха с мене?

— Глупости, татко. Те те напускат, тъй като не можеш да им плащаш. Ще се мотаеш тук до края на живота си и ще бъдеш сам. Е, хайде де, татко. Да не си мислиш, че на мен ми е приятно да ти говоря по този начин? Само защото никой не е искал да... защото на никого не му е давало сърце да... сега си в такова затруднение. Нека да бъдем честни един с друг. Когато се разхождаш из улиците на Трантор и те нападат единствено понеже си Хари Селдън, не смяташ ли, че е време за мъничко истина?

— Остави истината. Нямам намерение да напусна Трантор.

— Сигурен бях, че ще се заинатиш, тате — тръсна глава Рейч. — Имаш два месеца, за да промениш решението си. Нали ще си помислиш?

От дълго време Хари Селдън не се бе усмихвал. Ръководеше Проекта тъй, както винаги го беше правил: напредваше в развитието на психоисторията, съставяше планове за Фондацията и изучаваше първичния радиант.

Но не се усмихваше — само се претоварваше с работа без каквото и да е чувство за предстоящ успех. Напротив, имаше усещането за близък провал във всичко.

А сега, както седеше в кабинета си в Стрилингския университет, влезе Уонда. Хари я погледна и сърцето му трепна. Уонда винаги бе била особена. Селдън не можеше да установи кога той и другите бяха започнали да приемат нейните преценки по-ентузиазно от обикновено. Изглеждаше, сякаш открай време е било така. Като малко момиченце беше спасила живота му със странното известие за „синдром на лимоната“ и през цялото си детство тя някак си просто знаеше нещата.

Макар доктор Енделецки да го уверяваше, че геномът на Уонда е абсолютно нормален във всяко отношение, Хари все още бе сигурен, че неговата внучка притежава умствени дарби, далеч надхвърлящи дарбите на средния човек. Също тъй смяташе, че има и други като нея в Галактиката, та дори на Трантор. Само да можеше да открие тези менталици — колко много биха допринесли за Фондацията! Всички потенциални възможности за това се бяха концентрирали у красивата му внучка. Селдън я погледна както беше застанала на вратата на кабинета му и почувства, че сърцето му ще се пръсне. След няколко дни Уонда щеше да замине.

Как можеше да го понесе? Тя бе толкова хубаво осемнайсетгодишно момиче, с дълга руса коса, малко широко лице и напиреща усмивка. Усмихваше се даже сега и професор Селдън си помисли: „Защо пък не? Отива на Сантани, където ще започне нов живот.“ Каза й:

— Е, Уонда, само още няколко дни.

— Не, не мисля така, деди.

— Какво? — втренчи се в нея той.
Уонда се приближи до него и го прегърна:
— Аз няма да замина за Сантани.
— Да не би майка ти и баща ти да са променили решението си?
— Не, те заминават.
— А ти не? Защо? Къде ще ходиш?
— Ще остана тук, деди, при теб — тя го притисна към себе си.
— Бедничкият деди!
— Но аз не разбирам. Каква е причината? Те позволяват ли ти?
— Говориш за мама и татко ли? Не съвсем. Спорихме няколко седмици, обаче аз победих. Защо пък не, деди? Те ще отидат на Сантани и ще бъдат заедно, малката Белис също ще бъде там. А ако аз отлети с тях и те оставя, ти няма да имаш никого. Мисля, че не мога да го понеса.
— Но как ги убеди да се съгласят?
— Ами, знаеш ли... натиснах ги.
— Как така ги натисна?
— С ума си. Виждам какво има в твоя и в техните и напоследък картината все повече се изяснява, И мога да ги накарам да правят каквото си пожелаея.
— Как го постигаш?
— Не знам. Само че след известно време се уморяват да бъдат притискани и с готовност ме оставят да върша онова, което искам. Тъй че аз оставам при теб.
Селдън я погледна с безпомощна любов:
— Прекрасно, Уонда. Ами Белис...
— Не се тревожи за Белис. Мозъкът ѝ не е като моя.
— Сигурна ли си? — той прехапа долната си устна.
— Напълно. Освен това мама и татко също трябва да имат някого.
На Селдън му се щеше да ликува, ала не можеше да го направи така открито. Добре, а Рейч и Манела?
— Уонда, ами твоите родители? — каза той. — Бива ли да си толкова коравосърдечна с тях?
— Не съм коравосърдечна. Те осъзнават, че трябва да бъде с теб.
— Но как, как успя?

— Просто натиснах — скромно рече Уонда — и най-накрая те започнаха да разбират живота по моя начин.

— И ти можеш да правиш това?

— Не беше лесно.

— А ти го направи, защото... — Хари Селдън замълча.

— Естествено защото те обичам и защото...

— Да?

— Аз трябва да уча психоистория. Вече знам много неща.

— Как ги научи?

— От твоя мозък. От мозъка на другите участници в Проекта и особено от чичо Юго, преди да умре. Ала засега тези знания са разпокъсани. Аз търся нещо истинско. Деди, искам мой собствен първичен радиант — лицето ѝ просия и тя заговори бързо и пламенно: — Искам да изуча в тънкости психоисторията. Деди, ти си доста стар и уморен. Аз съм млада и горя от нетърпение. Искам да усвоя всичко, което мога, така че да продължа, когато...

— Би било прекрасно, ако успееш — кимна Селдън, — но няма повече средства. Ще те науча на всичко, дето ми е по силите, обаче ние не можем да направим нищо.

— Ще видим, деди, ще видим.

Рейч, Манела и малката Белис чакаха на космодрума.

Хиперкорабът се подготвяше за излитане и багажът на тримата вече бе проверен.

— Татко, ела с нас — каза Рейч.

— Не мога — поклати глава Селдън.

— Ако промениш решението си, при нас винаги ще има място за теб.

— Зная, Рейч. Бяхме заедно почти четиридесет години, и то хубави години. Дорс и аз извадихме късмет, че те намерихме.

— Аз съм късметлията — очите му се насълзиха. — Не мисли, че не се сецам всеки ден за мама.

— Да — Хари извърна поглед натъжен. Уонда си играеше с Белис, когато извикаха всички да се качат на хиперкораба.

Родителите със сълзи на очи прегърнаха голямата си дъщеря за последен път и се качиха. Рейч се обърна да им махне и се опита да пусне една крива усмивка.

Селдън също махна, после слепешката протегна ръка, за да прегърне Уонда през раменете.

Само тя остана. През дългия си живот бе загубил един по един своите приятели и всички, които беше обичал. Демерцел замина и не се върна, Император Клеон си отиде, любимата му Дорс си отиде, верният му другар Юго Амарил си отиде, а сега и Рейч, неговият едничък син, отлетя.

Да, само Уонда му остана.

— Красиво е навън — въздъхна Хари Селдън. — Просто е вълшебно. Като се има предвид, че живеем под купол, човек би си помислил, че всяка вечер времето е прекрасно както сега.

— Ако постоянно е еднакво, ще ни омръзне, деди — каза безучастно Уонда. — Малките промени са добри за нас.

— За теб, защото си млада, Уонда. Пред теб има много и много вечери. Пред мен няма. Ето защо желая повече хубави вечери.

— Виж какво, деди, ти не си стар. Кракът ти е наред и умът ти е остър както винаги. Аз го зная.

— Разбира се. Продължавай, накарай ме да се почувствам по-добре — после с неудобство добави: — Искам да ходя. Искам да изляза от този тесен апартамент, да отида до Библиотеката и да се порадвам на това чудно временце.

— Какво ще правиш в Библиотеката?

— В момента нищо. Просто ми се ще да се разхождам, но...

— Но?

— Обещах на Рейч да не се движа из Трантор без телохранител.

— Рейч не е тук.

— Зная — промърмори Селдън, — ала обещанието си е обещание.

— Той не е казал кой да те придружава, нали? Хайде да отидем на разходка и аз ще ти бъда телохранител.

— Ти ли? — засмя се Хари.

— Да, аз. Предлагам услугите си. Пригответи се и да вървим.

Стана му забавно. Тъй като напоследък кракът почти не го болеше, бе склонен да излезе без бастун, обаче имаше нов, в чиято глава се спотайваше олово. Той бе по-тежък и по-здрав от стария и при положение, че ще излезе само с Уонда като телохранител, Селдън си помисли, че е по-добре да вземе тъкмо новия бастун.

Разходката се оказа чудесна и професорът ужасно се радваше, че се е поддал на изкушението... докато не стигнаха едно определено място.

Тук той вдигна очи със смесица от гняв и негодувание:

— Виж!

Уонда се огледа. Куполът сияеше както винаги вечер, за да придаде атмосферата на първия здрач, който, разбира се, преминаваше в мрак с настъпването на нощта.

Селдън обаче сочеше към някаква тъмна ивица по протежение на купола. Част от лампите не светеха.

— Когато за пръв път дойдох на Трантор — каза Хари Селдън, — подобно нещо беше немислимо. Имаше служители, които постоянно се грижеха за светлините. Градът работеше, а сега малко по малко се разкапва и, което ме тревожи най-много, никой не се интересува. Защо не се изпращат петиции до Императорския дворец? Защо няма протестни събрания? Всичко е така, сякаш народът на Трантор очаква градът наистина да се разпадне и тогава хората ще се ядосат на мен, понеже аз им посочвам, че именно това става.

— Деди — меко рече Уонда, — зад нас има двама мъже.

Вървяха в тъмата под счупените лампи на купола и Селдън попита:

— Само вървят ли?

— Не — Уонда не гледаше към тях. Не й се налагаше. — Преследват те.

— Можеш ли да ги спреш... да ги притиснеш?

— Опитвам се, но те са непоколебими. Това... това е все едно да буташ стена с голи ръце.

— На какво разстояние са оттук?

— На около три метра.

— Приближават се, а?

— Да, деди.

— Кажете ми, когато дойдат на един метър зад мен — той плъзна длан надолу по бастуна си, докато напипа тънкия му край, освобождавайки оловната глава.

— Хайде, деди — изсъска Уонда.

Селдън се обърна, замахна с бастуна и тежко го стовари върху рамото на единия от мъжете зад него. Онзи се свлече с писък и се загърчи на паважа.

— Къде е другият? — попита Хари.

— Избяга.

Той погледна мъжа на земята, сетне стъпи с крак на гърдите му:

— Провери в джобовете му, Уонда. Някой трябва да му е платил и аз бих желал да намеря неговия кредитен картон, от който да разбера откъде идват — и добави замислено: — Искях да го ударя по главата.

— Щеше да го убиеш, деди.

— Точно така — кимна Селдън. — Срамота. Имам късмет, че не го уцелих.

— Какво става тук? — чу се остър глас и при тях дотърча една плувнала в пот униформена фигура, която отблизо се оказа, че е женска. — Вие там, дайте ми този бастун!

— Полицай... — меко рече Селдън.

— После ще ми разправяте лъжите си. Сега трябва да извикаме линейка за горкичкия човек.

— Горкичкия човек? — повторя сърдито професорът. — Канеше се да ме нападне. Аз действах в самоотбрана.

— Видях какво се случи — изръмжа полицайката.

— Този гражданин и с пръст не ви докосна. Вие се извърнахте и го ударихте, без да ви е предизвикал. Това не е самоотбрана, ами нападение с побой.

— Полицай, казвам ви, че...

— Нищо не ми казвайте на мен. Можете да го заявите в съда.

— Полицай, само ни изслушайте... — обърна се към нея Уонда с тихо и сладко гласче.

— Вие си вървете у дома, млада госпожице — посъветва я представителката на властта. Уонда се изопна.

— Не, полицай. Където отиде дядо ми, ще отида и аз — очите на момичето блеснаха и другата промърмори:

— Добре, тогава елате.

Селдън беше вбесен:

— Никога в живота ми не са ме арестували. Преди няколко седмици ме нападнаха осем мъже. С помощта на моя син успях да се преборя с тях, ама къде бе полицията, докато ставаше това? Спря ли се някой да ни помогне? Не. Този път съм по-добре подготвен и повалих мъжа, който се канеше да ме връхлети. Имаше ли наблизо полицай? Естествено. Сграбчи ме за яката. Намериха се и хора, които се забавляваха да гледат как арестуват един старец за нападение и побой. В какъв свят живеем?

Сив Новкър, адвокатът на Селдън, въздъхна и тихо каза:

— Корумпиран свят, но не се тревожи. Нищо няма да ти се случи. Ще те измъкна под гаранция и евентуално ще се явиш на дело пред жури от хора, равни на теб. Най-много, ама наистина най-много, което ще получиш, са няколко сурови Думи от съдията. Твоята възраст и репутация...

— Остави моята репутация — прекъсна го все още ядосаният Хари. — Аз съм психоисторик, а в днешно време това е един направо мръсен свят. Те ще се радват да ме видят в затвора.

— Не, няма — рече Новкър. — Навярно ще се намерят смахнати, които ти имат зъб, ала аз ще се погрижа никой от тях да не влезе в журито.

— Действително ли трябва да подлагаме дядо ми на всичко това? — попита Уонда. — Той вече не е млад човек. Не може ли само да се явим пред магистрат^[1], а не пред съдебен състав?

— Може — обърна се към нея адвокатът. — Ако не си с всичкия си, може. Магистратите са нетърпеливи, луди за власт хора, които по-скоро биха те тикнали в затвора, отколкото да те изслушат. Никой не ходи при магистрати.

— Смятам, че ние трябва да отидем — каза девойката.

— Виж какво, скъпа — обади се Селдън, — мисля, че се налага да слушаме Сив... — Но изричайки тези думи, той усети силно

разбъркване в коремната област. Това беше „натискането“ на Уонда. — Е, хубаво... щом настояваш.

— Тя не може да настоява — забеляза адвокатът. — Аз няма да го позволя.

— Дядо ми е ваш клиент — рече Уонда. — Ако иска нещо да се направи, както той е решил, вие трябва да го уважите.

— Мога да откажа да го представям.

— В такъв случай напуснете — остро каза внучката, — а ние сами ще се изправим пред магистрата.

— Добре тогава — кимна Новкър, след като помисли, — щом сте толкова непреклонна. Представял съм Хари дълги години и няма да го изоставя сега. Обаче ви предупреждавам, че има вероятност да го осъдят да лежи в затвора и ще трябва да работя като звяр, за да отменят присъдата... ако изобщо успея да го направя.

— Аз не се страхувам — заяви Уонда.

Селдън прехапа устни, а Сив Новкър се обърна към него:

— Ами ти? Съгласен ли си твоята внучка да командва парада?

Професорът помълча малко и за голяма изненада на стария адвокат прие.

— Да. Да, съгласен съм.

---

[1] Магистратът решава самостоятелно дребни криминални случаи, докато по-тежките са от компетенцията на съдия и жури от съдебни заседатели. — Бел. прев. ↑

Магистратът гледаше сърдито, докато Селдън му разказваше случая.

— Кое ви кара да мислите, че мъжът, когото сте ударили, е възнамерявал да ви нападне? Той посегна ли ви? Заплаши ли ви? Накара ли ви по някакъв начин да се страхувате?

— Моята внучка усети приближаването му и беше съвсем сигурна, че смята да ме атакува.

— Господине, това естествено не е достатъчно. Няма ли нещо друго, което можете да ми кажете, преди да издам присъдата?

— Добре, чакайте малко — отвърна възмутено Селдън. — Не издавайте присъди толкова бързо. Преди няколко седмици бях нападнат от осем мъже, които успях да отблъсна с помощта на сина си. Така че виждате — имам повод да мисля, че мога отново да стана мишена.

Магистратът започна да рови из документите:

— Нападнат от осем мъже... Съобщихте ли за инцидента?

— Наблизо нямаше никакъв полицай.

— Това не е във връзка с въпроса. Питам, съобщихте ли?

— Не, господин магистрат.

— Защо?

— По една-единствена причина: страхувах се да не попадна в някакви проточени съдебни процедури. Тъй като ние отблъснахме осмина и останахме невредими, струваше ми се безсмислено да си създавам още проблеми.

— Как успяхте само вие и вашият син да се справите с осем мъже?

Селдън се поколеба:

— Моят син сега е на Сантани и е извън контрола на Трантор. Така че мога да ви кажа — Рейч има далянски ножове и е майстор в използването им. Той уби единия от мъжете и нанесе тежки рани на двама други. Останалите избягаха, отнасяйки умрелия и ранените.

— Но не съобщихте ли за смъртта на този мъж и за прободените му другари?

— Не, господин магистрат. По същите причини. Това пак беше самоотбрана. Както и да е, ако издирите мъртвия и двамата пострадали, ще получите доказателство, че сме били нападнати.

— Да издиря един мъртъв и двама ранени неизвестни транторианци? — прихна магистратът. — Вие знаете ли, че на Трантор над две хиляди души умират всеки ден само от рани с нож? Ако не ни уведомят веднага, ние сме безпомощни. Вашата история, че веднъж вече са ви нападнали, не е логична. Ние трябва да се занимаваме с днешните събития, за които беше съобщено и свидетел на които е бил служител на сигурността. И така, нека преценим как стоят нещата сега. Защо смятате, че мъжът е щял да ви атакува? Само защото се е случило да минете оттам ли? Защото изглеждате стар и беззащитен или защото приличате на човек, който може да има у себе си много кредити? Как мислите?

— Мисля, господин магистрат, че е заради това кой съм аз.

Магистратът пак погледна документите:

— Вие сте професор Хари Селдън. Защо непременно туй трябва да ви превръща в обект на нападение?

— Поради моите възгледи.

— Вашите възгледи? Добре... — чиновникът механично порови в някакви папки. Изведнъж спря, вдигна очи и се вторачи в Селдън. — Почакайте... Хари Селдън — по изражението му се разбра, че си е спомнил. — Вие сте онзи ентузиаст с психоисторията, нали?

— Да, господин магистрат.

— Съжалявам. Не зная нищо за това освен името и факта, че вие обикаляте и предсказвате края на Империята или нещо такова.

— Не е точно тъй, но моите възгледи станаха непопулярни, понеже се оказа, че са верни. Смятам, че по тая причина се намират хора, които искат да ме нападнат или, още по-вероятно, на които им е платено, за да ме нападнат.

Магистратът изгледа Селдън и сетне повика полицайката, която го бе арестувала:

— Проверихте ли ранения мъж? Има ли полицейско досие?

— Да — отговори жената и леко се изкашля. — Бил е задържан три пъти за нападения и грабежи.

— А, рецидивист, така ли? Ами на професора заведено ли е досие?

— Не, господин магистрат.

— Та значи имаме невинен стар човек, който се е борил срещу известен мародер... и вие арестувате невинния старец. Тъй ли се получава?

Полицайката мълчеше.

— Можете да си вървите, професоре — рече магистратът.

— Благодаря ви, господин магистрат. Ще разрешите ли да си взема бастуна?

Онзи щракна с пръсти към полицайката, която подаде новия бастун на Селдън.

— Само една минутка, професоре — каза магистратът. — Ако пак използвате това нещо, добре е да сте напълно сигурен, че ще успеете да докажете, че сте действали в самоотбрана. В противен случай...

— Да, господине — и Хари Селдън напусна кабинета на чиновника, подпирайки се тежко на бастуна си, но с високо вдигната глава.

Уонда горчиво плачеше, лицето ѝ беше мокро със слези, очите — зачервени, а бузите — подути.

Селдън се въртеше около нея, тупаше я по гърба и не знаеше как да я утеши.

— Деди, ужасно се провалих. Мислех си, че мога да натискам хората... и успявах, когато не бяха много против да бъдат натискани, като мама и татко например. И дори тогава трябваше доста време. Даже си изработих система за класификация въз основа на десетточкова скала — нещо като измерител на силата на мисловния натиск. Само че твърде си навирях носа. Вярвах, че съм десет или поне девет по скалата. А сега разбирам, че съм максимум седма степен.

Уонда бе спряла да плаче и от време на време подсмърчаше. Хари я погали по главата.

— Обикновено... обикновено... нямам затруднения. Ако се концентрирам, мога да чуя какво мислят хората и когато пожелае, ги натискам. Но онези бандити! Чувах ги ясно, обаче нищо не можах да сторя, за да ги отблъсна.

— Смятам, че се справи много добре, Уонда.

— Не се справих. Аз си въо... въобразявах. Мислех си, че щом хората се приближат зад теб, с едно мощно натискане ще ги заставя да избягат. По този начин исках да ти бъда телохранител. Само че не успях. Онези двамата се приближиха, а пък аз нищо не можах да направя.

— Не е вярно, можа. Ти накара първия да се поколебае. Така ми даде възможност да се обърна и да го цапна.

— Не, не. Нямам нищо общо с това. Единственото, което наистина направих, беше да те предупредя, че той е там. Ти свърши останалото.

— Вторият мъж побягна.

— Защото ти бухна първия. Аз нямам нищо общо с това — тя отново се обля в слези на отчаяние. — А после случаят с магистрата.

Аз настоях за магистрата. Въобразявах си, че като го натисна, веднага ще те пусне.

— Той действително ме пусна, и то на практика веднага.

— Не. Той те подложи на ужасния си разпит и усети своята грешка едва когато разбра кой си. Аз нямам нищо общо и с това. Провалих се във всичко. Щях да те въвлека в такава беда...

— Не съм съгласен, Уонда. Ако твоето натискане не е проработило толкова добре, колкото си се надявала, то е само защото ти действаше в извънредни условия. Не можеше да го предотвратиш. Виж, Уонда... имам една идея.

Долавяйки вълнението в гласа му, тя вдигна очи:

— Каква идея, деди?

— Ето каква. Ти вероятно разбираш, че трябва да се сдобия е кредити. Без тях психоисторията просто ще замре, а аз не мога да понеса мисълта всичко да се провали след толкоз години упорита работа.

— Аз също, но как да се сдобием с кредити?

— Ще помоля за още една аудиенция с Императора. Вече съм го виждал — добър човек е и аз го харесвам. Само че съвсем не тъне в богатство. И все пак, ако те взема с мен и ти го натиснеш... лекичко... току-виж намерил отнякъде някакъв източник на кредити, колкото да ми позволи да продължа известно време, докато измисля нещо друго.

— Наистина ли смяташ, че може да стане така, деди?

— Не и без теб. Но ако ти си там... може би. Хайде, не си ли струва да опитаме?

— Знаеш, че ще направя всичко, за което ме помолиш — усмихна се Уонда. — Освен това друга надежда нямаме.

Не беше трудно да се видят с Императора. Очите на Агис XIV светнаха, когато посрещаше Хари Селдън.

— Здравей, стари приятелю — каза той. — Дошъл си да ми донесеш някакво нещастие ли?

— Надявам се да не е така — отговори Селдън.

Агис разкопча пицното си наметало, захвърли го с отегчено мърморене в ъгъла на стаята и рече:

— А ти лежи тук.

Погледна Хари и поклати глава:

— Мразя това нещо. Тежко е като грях и горещо като пламък. Винаги трябва да го нося, когато ме обсипват с нищо незначещи думи, и да стоя изпъчен подобно истукан. Направо е ужасно. Клеон беше роден за монарх, пък и външността му бе подходяща. Аз не съм роден за този пост и нямам вид на Император. Моето нещастие е, че съм му трети братовчед по майчина линия, с което отговарям на изискването да седна на трона. Бих се радвал да можем да го продам за няколко гроша. Искаш ли да бъдеш Император, Хари?

— Не, не, не бих и мечтал за това, така че не хранете надежди — отвърна през смях Селдън.

— Хайде кажи ми, коя е тая изключително красива млада жена, която си довел днес?

Уонда се изчерви, а Агис меко забеляза:

— Не трябва да се притесняваш от мен, мила моя. Едно от правата на Императора е правото да казва каквото си ще. Никой не може да се противопостави или да спори тук. Могат само да кимат: „сир“. Аз обаче не искам никакво „сир“ от вас. Мразя тази дума. Наричайте ме Агис. Това не е рожденото ми име, а императорското, но трябва да свиквам с него. Е... кажи ми какво става, Хари? Какво ново при теб от последната ни среща?

— Два пъти ме нападнаха — отговори кратко Хари.

Императорът не изглеждаше сигурен дали туй не е шега:

— Два пъти? Наистина ли?

Лицето на Агис потъмня, докато Селдън му разказваше за нападенията.

— Предполагам, че не е имало полицаи, когато онези осем мъже са те заплашвали?

— Нито един.

Владетелят се изправи от стола си, даде им знак да не стават и започна да се разхожда напред-назад, сякаш се опитваше да се пребори с гнева си. После се обърна и погледна Селдън.

— В продължение на хиляди години — подхвана той, — когато са се случвали подобни инциденти, хората си казвали: „Защо не се оплачем на Императора?“ или „Защо Императорът не направи нещо?“ И накрая монархът можел и да стори нещо, макар и не винаги интелигентно. Но аз... Хари, аз съм безсилен. Абсолютно безсилен. О, да, съществува и така наречената Комисия за безопасност, ала тя комай е по-загрижена за моята безопасност, отколкото за хорската. Чудно е, че изобщо провеждаме тази аудиенция с теб, защото ти съвсем не си популярен сред Комисията. Нищо не мога да направя по никакъв въпрос. Знаеш ли какво стана със статута на Императора след падането на хунтата и възстановяването на... ха!... императорската власт?

— Струва ми се, че да.

— Обзалагам се, че не знаеш всичко. Сега цари демокрация. Имаш ли представа какво е демокрация?

— Разбира се.

— Басирам се, че си мислиш, че е нещо хубаво — намръщи се Агис.

— Смятам, че би могло да бъде хубаво.

— Ето на. А не е. Демокрацията напълно разстрои Империята. Представи си, че поискам да изпратя повече полицаи по улиците на Трантор. Едно време щях да извадя лист хартия, приготвен за мен от секретаря на Императора, щях да го подпиша със замах — и щеше да има повече полицаи. Но днес не мога да направя нищо подобно. Трябва да поставя въпроса пред Легислатурата^[1]. Там седят седем хиляди и петстотин мъже и жени, които в момента, когато се внесе предложение, започват да крискат досущ като гъски. Първо, откъде ще дойдат средствата? Не можете да наемете, да речем, десет хиляди полицаи отгоре, без да осигурите десет хиляди заплати отгоре. Сетне, дори да се съгласите с това, кой ще подбира новите хора? Кой ще ги

контролира? Ония от Легислатурата си крещят един на друг, карат се, заплашват се, после обстановката се разведрява и накрая нищичко не се предприема. Хари, аз не мога да свърша дори такава дреболия като поправката на счупените лампи на купола, които си забелязал. Колко ще струва? Кой ще отговаря? Добре, лампите ще бъдат сложени, ала ремонтът като нищо може да продължи и шест месеца. Ето това е демокрацията.

— Доколкото си спомням, Император Клеон винаги се оплакваше, че не успява да направи онова, което иска.

— Той — нетърпеливо каза Агис — имаше двама първокласни първи министри: Демерцел и теб самия. И всеки от вас се трудеше, за да предпази Клеон да не върши глупости. Аз пък разполагам със седем хиляди и петстотин първи министри — глупаци от първия до последния. Но, Хари, ти сигурно не си дошъл да се оплачеш от нападенията?

— Не, не. Дошъл съм за нещо много по-лошо. Сир... Агис... трябва ми кредити.

Императорът се втренчи в него:

— След всичко, което ти обясних ли, Хари? Аз нямам кредити. О, разбира се, за поддържане на властта се намират, но за да ги взема, аз трябва да се изправа пред моите седем хиляди и петстотин законодатели. Ако мислиш, че мога да отида при тях и да им кажа: „Искам кредити за приятеля си Хари Селдън“ и че ще получа и една четвърт от исканото за по-малко от две години, направо си луд. Няма да стане.

Той сви рамене и добави по-мекко:

— Не ме разбирай грешно, Хари. Бих желал да ти помогна, ако можех. Особено пък бих искал да ти помогна заради твоята внучка. Като я гледам, се чувствам така, сякаш би трябвало да ти дам всички пари, които търсиш... обаче не мога.

— Агис — промълви Селдън, — ако не си осигуря някакво финансиране, психоисторията ще отиде на вятъра след почти четиридесет години труд.

— Тя не е стигнала доникъде след тези почти четиридесет години, тъй че защо се тревожиш?

— Агис — рече гостът, — сега не мога да направя нищо повече. Мен ме нападнаха точно защото съм психоисторик. Хората ме смятат

за пророк на унищожението.

— Ти си кутсузлия, Гарване Селдън. И преди съм ти го казвал.

— В такъв случай с мен е свършено — заключи отчаяно Хари и стана.

Уонда също се изправи. Застанала до дядо си, главата ѝ стигаше до рамото му. Тя втренчено гледаше Императора.

Когато Хари се обърна, за да си тръгне, Агис XIV го спря:

— Чакай, чакай. Има едно малко стихче, което някога наизустих: Зло шества по земята, плячка на смазващи беди, където богатство се трупа, а хората гинат в разруха.

— Какво означава това? — попита обезсърчен професор Селдън.

— Това означава, че Империята определено се изражда и разпада, което не пречи на отделни люде да забогатяват. Защо не се обърнеш към някои от едрите предприемачи? Те нямат законодатели и ако искат, могат просто да подпишат кредитна гаранция.

Хари Селдън го изгледа замислен:

— Ще опитам.

---

[1] Съвкупността от законодателните органи на една държава. — Бел.ред. ↑

— Господин Биндрис — каза Селдън и протегна длан, за да се ръкува, — много се радвам, че ви виждам. Толкова е мило от ваша страна, че се съгласихте да ме приемете.

— Защо не? — кимна весело Тереп Биндрис. — Аз добре ви зная или по-скоро зная доста за вас.

— Наистина ми е приятно. В такъв случай допускам, че сте чували за психоисторията.

— О, да, кой интелигентен човек не е чувал? Естествено не искам да кажа, че разбирам нещо от това. А коя е тази дама с вас?

— Моята внучка Уонда.

— Много хубава млада жена — той радостно се усмихна. — Някак си имам чувството, че тя би могла да прави с мен каквото си ще.

— Мисля, че преувеличавате, господине — рече Уонда.

— Не, действително е така. Моля ви, разполагайте се и ми кажете какво мога да сторя за вас — домакинът направи широк жест, посочвайки им да седнат пред бюрото му на два стола със скъпа дамаска от брокат и издута тапицерия.

Столовете, богато украсеното бюро, внушителните врати с дърворезба, които на пристигане се бяха плъзнали безшумно при сигнала им, че идват, и блестящият обсидианов^[1] под в просторния офис бяха от най-високо качество. И независимо че обстановката около него беше толкова впечатляваща, самият Биндрис не бе такъв. На пръв поглед никой не би взел дребничкия приветлив мъж за един от водещите финансови магнати на Трантор.

— Господине, ние дойдохме по препоръка на Императора.

— На Императора?

— Да. Той не можа да ни помогне, но мислеше, че човек като вас би успял. Разбира се, става въпрос за кредити.

Лицето на Тереп Биндрис се удължи:

— Кредити ли? Не разбирам.

— Вижте — започна Селдън, — от около четиридесет години психоисторията е поддържана от правителството. Ала времената се

менят и Империята не е вече онова, което беше...

— Да, зная го.

— Императорът няма средства да ни поддържа или дори и да имаше, не би могъл да прокара искането за финансиране през Легислатурата. Затова той ми препоръча да се срещна с хора на бизнеса, които, на първо място, все още разполагат с пари, и, на второ място, могат просто да подпишат една кредитна гаранция.

Последва доста дълга пауза и най-накрая Биндрис се обади:

— Страхувам се, че Императорът нищо не разбира от бизнес. Колко кредити са ви нужни?

— Господин Биндрис, тук става въпрос за огромен Проект. Ще ми трябват няколко милиона.

— Няколко милиона!

— Да, господине.

Тереп Биндрис се намръщи:

— За заем ли говорим? Кога смятате, че ще можете да го изплатите?

— Господин Биндрис, за да бъда честен, ще ви призная, че надали ще съм в състояние да го изплатя. Търся дарение.

— Дори и да искам да ви дам тези пари — а нека ви кажа, че по някаква странна причина много ми се ще да го направя, — не бих могъл. Императорът може да си има Легислатура, аз пък си имам Съвет. Не бих подписал такова дарение без съгласието на членовете на Съвета, а те никога не биха отпуснали подобна сума.

— Защо? Вашата фирма е изключително богата. Няколко милиона не биха значели нищо за вас.

— Това звучи добре — каза Биндрис, — но се опасявам, че точно в момента фирмата е позападнала. Е, не дотам, че да ни вкара в сериозна беда, ала достатъчно, за да ни направи нещастни. Щом Империята е в упадък, то отделни нейни части също западат. Не сме в състояние да дадем няколко милиона. Наистина съжалявам.

Селдън седеше мълчаливо, а Биндрис изглеждаше притеснен. Накрая той поклати глава и рече:

— Вижте, професор Селдън, действително бих желал да ви помогна, и то специално заради младата дама, която е с вас, но просто не мога. Все пак ние не сме единствената фирма на Трантор. Опитайте с други, професоре. Дано имате по-добър късмет.

— Ясно — промълви Хари, изправяйки се с мъка на крака. —
Ще опитаме.

---

[1] Обсидианът е вулканично стъкло, обикновено с тъмен цвят.
— Бел.ред. ↑

Очите на Уонда бяха пълни със сълзи, ала не изразяваха тъга, а ярост.

— Деди — обърна се тя към Селдън, — наистина не разбирам. Бяхме в четири различни фирми. Във всяка от тях се отнасяха с нас по-грубо и по-лошо, отколкото в предишната. В четвъртата направо ни изхвърлиха. И оттам нататък никой не ни пуска да влезем.

— Няма нищо чудно, Уонда — каза меко Хари Селдън. — При срещата с Биндрис той не знаеше защо сме дошли и беше съвсем приятелски настроен до момента, когато го помолих за дарение от няколко милиона. Тогава престана да е чак толкова дружелюбен. Представям си как е тръгнала мълвата за това какво искаме и всеки следващ път ни приемаха все по-хладно, докато накрая изобщо спряха да ни приемат. И бездруго няма да ни дадат кредитите, които ни трябва. Тогава защо да си губят времето?

Уонда насочи гнева към себе си:

— Добре, а какво правех аз? Просто седях там и нищо.

— Не бих казал — помъчи се да я успокои Селдън. — Ти въздейства на Биндрис и ми се струва, че той наистина искаше да ми даде кредитите главно заради теб. Ти го натисна и постигна нещо.

— Но не достатъчно. А и го интересуваше само туй, че съм хубава.

— Не хубава — промърмори Селдън. — Красива. Много красива.

— И така, какво да правим сега, деди? — попита Уонда. — След всички тези години психоисторическата наука ще загине.

— Струва ми се, че в известен смисъл това не може да се избегне — каза професорът. — От близо четири десетилетия предричам рухването на Империята и тъй като днес става точно същото, психоисторията ще се провали заедно с нея.

— Но психоисторията поне отчасти ще спаси Империята.

— Вярвам, че е така, обаче не мога да я форсирам.

— Нима ще я оставиш да се провали?

— Ще се опитам да я предпазя от гибел — поклати глава Селдън,
— ала трябва да призная, че не знам как да го сторя.

— Аз ще тренирам — каза Уонда. — Навярно има някакъв начин да засиля натиска, за да ми е по-лесно да карам хората да вършат онова, което искам от тях.

— Бих желал да успееш.

— Какво ще правиш ти, деди?

— Ами... нищо особено. Преди два дни, когато отивах да се срещна с главния библиотекар, видях в Библиотеката трима мъже, които спореха за психоисторията. По, някаква причина единият от тях ми направи много силно впечатление. Настоях да дойде, за да разговаряме, и той се съгласи. Срещата ни е за днес следобед в моя кабинет.

— Той за теб ли ще работи?

— Бих искал — стига да имам достатъчно кредити, та да му плащам. Няма вреда, ако говоря с него. В края на краищата какво ще загубя?

Младият мъж пристигна точно в 4 часа т.с.в. (транторско стандартно време) и Селдън се усмихна. Той обичаше коректните хора. Сложи ръце на бюрото си и се приготви да се изправи, обаче гостът го спря:

— Моля ви, професоре. Зная, че ви боли кракът. Няма нужда да ставате.

— Благодаря, младежо. Все пак това не означава, че вие не можете да седнете. Ако обичате.

Младият мъж свали якето си и седна.

— Трябва да ми простите тази небрежност, но когато се видяхме и уредихме днешната среща, не запомних името ви. Вие сте...

— Стетин Палвър — отговори младежът.

— А, Палвър! Палвър! Името ми звучи познато.

— Би трябвало, професоре. Дядо ми често се хвалеше, че ви познава.

— Дядо ви ли? О, да, разбира се. Джорамис Палвър. Доколкото си спомням, беше две години по-млад от мен. Опитах се да го накарам да работим заедно върху психоисторията, ала той отказа. Заяви, че нямамо никаква възможност да научи достатъчно математиката, за да го направи. Много лошо! Между другото как е Джорамис?

— Страхувам се — тъжно рече Палвър, — че пое пътя на всички стари хора. Той умря.

Селдън потръпна. Две години по-млад от него... и умрял. Един отколешен приятел, с когото до такава степен бяха загубили връзка, че не бе разбрал кога е настъпила смъртта му.

— Съжалявам — промърмори Хари, след като поседя мълчаливо.

— Той живя добре — сви рамене младият мъж.

— А вие, младежо? Къде сте учили?

— В университета Лангано.

— Лангано? — намръщи се професор Селдън. — Поправете ме, ако греша, обаче този университет не е на Трантор, нали?

— Не. Исках да опитам какво е в един различен свят. Както несъмнено знаете, всички университети на Трантор са препълнени. Аз търсех място, където да уча на спокойствие.

— И какво изучавахте?

— Нищо особено. История. Не е специалност, която би осигурила добра заплата на човека.

(Селдън отново потръпна от болка, дори по-остра от първия път. Дорс Венабили също беше историк.)

— Но сте се върнали на Трантор. Защо?

— Пари, работа.

— Като историк ли?

— Никаква възможност — засмя се Стетин Палвър. — Управлявам едно устройство, което бута и влачи. Не е точно по професията ми.

Хари погледна Палвър с лека завист. Ръцете и гърдите на госта се очертаваха релефно под тънката материя на ризата му. Той имаше силни мускули. Самият Селдън никога не беше имал такива мускули.

— Предполагам, че когато сте били в университета, сте участвали в отбора по бокс — каза Хари Селдън.

— Кой, аз ли? Нищо подобно. Аз съм извъртач.

— Извъртач? — настроението на домакина се повиши. — Да не сте от Хеликон?

— Не е нужно да си от Хеликон, за да си добър извъртач — отговори с известно презрение Палвър.

„Не, разбира се — помисли Селдън, — ала най-добрите бяха оттам.“

Но не добави нищичко и смени темата:

— Е, дядо ви не дойде при мен. Ами вие?

— За психоисторията ли става въпрос?

— Когато ви срещнах за пръв път, ви чух да разговаряте доста интелигентно за психоисторическите проблеми. Та ще дойдете ли при мен?

— Както ви казах, професоре, аз имам работа.

— Бутане и влачене. Хайде, хайде.

— Плаща се добре.

— Парите не са всичко.

— Доста значат. А от друга страна вие не можете да ми плащате много. Аз съм съвсем сигурен, че не ви стигат средствата.

— Защо го казвате?

— Ами, струва ми се, че в известен смисъл отгатвам... Какво, греша ли?

Селдън силно сви устни и отвърна:

— Не, не грешите. Наистина не мога да ви плащам много. Предполагам, че това слага край на малкото ни интервю.

— Чакайте, чакайте, чакайте — вдигна ръце Палвър. — Не бързайте толкова, моля ви. Все още говорим за психоисторията. Ако работя за вас, вие ще ме учите на нея, така ли?

— Разбира се.

— В такъв случай кредитите в крайна сметка не са всичко. Предлагам ви сделка. Вие ще ме обучавате на онова, което можете по психоистория, и ще ми плащате каквото имате, а аз някак си ще се оправя. Как ви се струва?

— Чудесно! — възкликна радостно Селдън. — Звучи прекрасно. И още едно нещо.

— О-о?

— Да. През последните седмици ме нападнаха два пъти. Първия път на помощ ми се притече моят син, но после той замина за Сантани. Втория път използвах пълния си с олово бастун. Свърши работа, обаче ме замъкнаха пред един магистрат и ме обвиниха в нападение и грабеж...

— Защо ви нападнаха? — попита Стетин Палвър.

— Не съм популярен. От толкова време предричам рухването на Империята, че сега, когато то вече настъпва, мен ме набещдават за това.

— Разбирам. Но какво общо има тук с още едното нещо, за което споменахте?

— Искам да бъдете мой телохранител. Вие сте млад, силен и преди всичко сте извъртач. Точно от такъв човек се нуждая.

— Мисля, че може да се уреди — каза с усмивка Палвър.

— Погледни там, Стетин — обърна се към него Селдън, когато в една ранна вечер двамата се разхождаха из жилищните сектори на Трантор близо до Стрилингския университет. Старецът посочи пръснатите по пътя отпадъци, изхвърлени от минаващите коли или пуснати от невнимателни пешеходци. — Някога въобще не можеше да се види разхвърлян боклук. Полицаяте бяха бдителни, а сервизните групи към общините осигуряваха денонощна поддръжка на всички обществени места. Но което е най-важно, на никого дори не му минаваше мисълта да пусне така боклук. Трантор беше нашият дом и ние се гордеехме с него. А сега — Селдън тъжно и с примирение поклати глава и въздъхна — това е... Професорът рязко спря.

— Ей, младежо! — извика той на един мърляв на вид човек, разминал се преди секунди с тях в обратната посока. Непознатият дъвчете нещо, което току-що бе мушнало в устата си и чиято опаковка бе хвърлил на земята, без дори да погледне натам.

— Вдигни онова и го сложи където трябва — смъмри го Хари, когато младежът мрачно го погледна.

— Ти го вдигни — озъби се момчето, обърна се и отпраши.

— Това е още един белег за упадъка на обществото, както се предрича във вашата психоистория, професор Селдън — каза Палвър.

— Да, Стетин. Навсякъде около нас Империята се разпада — парче по парче. Всъщност тя вече е унищожена и връщане назад няма. Апатията, развалата и алчността са си изиграли ролята за разрушаване на някога цветущата държава. И какво ще дойде на нейно място? Защо...

Хари Селдън млъкна, като видя изражението на Палвър. Младият мъж, изглежда, слушаше внимателно, но не Селдън. Беше наклонил леко глава на една страна и погледът му се рееше надалеч. Той сякаш се напрягаше да чуе някакъв доловим единствено за него звук.

Изведнъж рязко се върна в нормално състояние, озърна се и хвана професора за ръката:

— Хайде, Хари, трябва да се махаме! Идват...

И тогава тишината на нощта се наруши от грубия звук на бързо приближаващи стъпки. Селдън и Палвър се обърнаха, ала вече бе твърде късно — нападателите ги налетяха. Този път обаче Хари Селдън беше подготвен и веднага описа с бастуна широка дъга около себе си и своя спътник. Щом видяха това, тримата нападатели — двама юноши и едно девойче, всичките малолетни хулигани — се изсмяха.

— Значи, дядка, не искаш кротко, така ли? — изсумтя момчето, което явно беше главатар на групата. — Защо, бе, аз и моите приятелчета ще те проснем на земята за две секунди. Ние ще...

Изведнъж главатарят сам се озова на земята, жертва на отлично насочения към корема му ритник. Другите двама, които все още стояха там, тутакси се приведоха, приготвяйки се да нападнат. Но Палвър бе по-ловък от тях. Те също бяха повалени още преди да се осъзнаят откъде е дошъл ударът.

И всичко приключи почти толкова бързо, колкото бе започнало. Селдън се отдръпна настрана, като се подпираше тежко на бастуна си и трепереше при мисълта, че едва се е отървал. Дишайки тежко от напрежение, Стетин Палвър огледа мястото. Тримата хулигани лежаха неподвижно на безлюдната алея под притъмняващия купол.

— Хайде да се махаме отгук! — настоя пак Палвър, само че този път нямаше да бягат от нападателите.

— Стетин, не можем да тръгнем — възпротиви се Селдън. Той посочи към изпадналите в безсъзнание бъдещи улични бандити. — Те са почти деца. Може и да умират. Как да си отидем ей така? Не е човешко, а през всичките тия години аз работя точно за запазването на човечността — за да подчертае своите думи, Хари удари земята с бастуна си и очите му убедено заблестяха.

— Глупости — тросна се Палвър. — Нечовешки е начинът, по който хлапета като тези ограбват невинни граждани като вас. Смятате ли, че биха ви дали и секунда да помислите? По-скоро биха ви забили нож в корема и биха ви ошушкали до последната пара... че и биха ви сритали, преди да избягат. Скоро ще дойдат на себе си и ще се измъкнат отгук, за да ближат раните си. Или някой ще ги открие и ще се обади в централата. Но, Хари, вие трябва да мислите. След всичко, което ви се е случило миналия път, вас ви очаква сигурен неуспех, ако ви свържат с още един побой. Моля ви, Хари, трябва да бягаме! — с

тия думи Палвър го грабна за ръката и като хвърли последен поглед назад, Селдън се остави да го отведат.

Щом бързите им стъпки заглъхнаха в далечината, друга фигура се измъкна от скривалището си зад няколко дървета. Подсмихвайки се, младежът с мрачните очи промърмори: „Ти ще ми казваш кое е правилно и кое грешно, професоре.“ После се обърна и хукна да извика полицаите.

— Ред! Искам ред! — изрева съдийката Теджан Попдженс Ли.

Предварителното публично изслушване на професор Гарвана Селдън и неговия млад сътрудник Стетин Палвър беше вдигнало голям шум сред населението на Трантор. Ето го мъжа, който предсказа падането на Империята и залеза на цивилизацията, призовавайки другите да се вгледат с уважение назад в златния век на учтивостта и порядъка. Ето го онзи, дето, според очевидец, без видимо предизвикателство бе заповядал трима подрастващи транторианци да бъдат жестоко бити. О, да, предварителното изслушване обещавахе да е ефектно и несъмнено щеше да доведе до още по-ефектен съдебен процес.

Съдийката натисна едно копче на таблото в нишата пред себе си и в препълнената съдебна зала отекна звучен гонг.

— Искам ред — кимна тя към смълчалата се в момента тълпа. — Ако трябва, залата ще се опразни. Това е предупреждение. Повече няма да повтарям.

Алената тога на съдийката очертаваше импозантната ѝ фигура. По произход Ли бе от Външния свят Листена и лицето ѝ имаше възсинкав оттенък. Той потъмняваше, когато се разтревожеше, и се превръщаше направо в пурпурен, щом наистина се разсърдеше. Носеше се слух, че при всичките си години зад съдийската скамейка и въпреки репутацията си на пръв юридически мозък и на един от най-почитаните тълкуватели на имперския закон Ли винаги си оставала леко суетна по отношение на своята колоритна външност и на начина, по който яркочервените тоги правеха нежната ѝ тюркоазена кожа да изглежда по-привлекателна.

Независимо от това жената бе известна със суровия си нрав спрямо нарушителите на закона. Тя беше сред малкото съдии, които без колебание следваха гражданския кодекс.

— Аз съм чувала за вас, професор Селдън, и за вашите теории за предстоящото ни унищожение. Разговарях и с магистрата, който наскоро е гледал друго дело, свързано с особата ви, защото сте ударили

един мъж с пълния си с олово бастун. И тогава сте твърдели, че сте жертва на покушение. Мисля, че вашите доказателства са се основавали на предишен несъобщен инцидент, когато вие и синът ви Рейч сте били нападнати от осем гангстери. Господин Селдън, вие сте успели да убедите моя уважаван колега в самозащитната си реч, въпреки че очевидецът е заявил обратното. Този път, професоре, ще трябва да сте много по-аргументиран.

Тримата хулигани, които бяха дали под съд Селдън и Палвър, се подсмиваха от мястото си на масата на ищците. Днес те изглеждаха съвсем различно от вечерта на нападението. Момчетата носеха спортни, чисти и свободни гащеризони, а младата дама беше с крепирана плисирана туника. Общо взето, ако човек не гледаше (или не слушаше) твърде внимателно, тримата представляваха радваща окото картина на транторската младеж.

Адвокатът на Селдън Сив Новкър (който защитаваше и Палвър) се приближи до съдийското място:

— Ваша милост, моят клиент е достоен гражданин на транторското общество. Той е предишен Първи министър с междузвездна репутация. Близък познат е на Император Агис XIV. Каква лична облага би извлякъл професорът от побой над млади хора? Та той е един от най-ярките поддръжници на стимулирането на младежкото интелектуално творчество. В неговия Психоисторически проект са се включили доброволно голям брой студенти. Хари Селдън е любим член на преподавателското тяло в Стрилингския университет. Нещо повече... — тук Новкър поспря и огледа препълнената съдебна зала, сякаш искаше да каже: „Почакайте, докато чуете това, и ще се засрамите, че дори за секунда сте се съмнявали в твърденията на моя клиент.“ — Професор Селдън е едно от малкото частни лица, свързани официално с престижната Галактическа библиотека. Тя му е предоставила правото да ползва без ограничения нейните богати фондове, за да работи над тъй наречената от него Енциклопедия „Галактика“ — истински химн на имперската цивилизация. Питам ви, как може изобщо този човек да бъде разпитван по такъв начин?

С широк жест Новкър посочи Селдън, който седеше на масата на ответниците заедно със Стетин Палвър и определено се чувстваше неловко. Бузите му бяха поруменели от необичайната похвала (в края на краищата неговото име бе по-скоро обект на подигравателни

насмешки, отколкото на цветисти хвалби) и ръката му леко трепереше върху гравираната дръжка на солидния бастун.

Съдийката Ли погледна надолу към Хари, очевидно невпечатлена:

— Каква облага наистина, господин адвокат? Аз самата си задавам същия въпрос. Последните нощи лежа будна и си блъскам главата, за да открия някаква правдоподобна причина. Защо мъж от ранга на професор Селдън ще извърши непредизвикано нападение и грабеж, когато той самият е един от най-отявлените критици на така нареченото „проваление“ на гражданския ред? И тогава ми дойде просветлението. Вероятно отчаян, че не му вярват, професорът усеща — да, трябва да докаже, че предсказанията му за гибел и мрак действително ще се сбъднат. В крайна сметка той е човек, прекарал цялата си кариера в предричане падането на Империята, а реално може да посочи само няколко изгорели крушки на купола, случайна засечка в обществения транспорт, намаляване на бюджета тук-там — в общи линии, нищо толкова драматично. Но едно или две нападения — виж, това вече би било нещо.

Ли се отпусна назад на стола и скръсти ръце пред себе си. На лицето ѝ се четеше задоволство. Селдън стана, подпирайки се тежко. С голямо усилие се приближи до съдийската маса, като отпрати с махване адвоката си и насочи суров поглед към съдийката:

— Ваша милост, моля да ми разрешите да кажа няколко думи в моя защита.

— Разбира се, професор Селдън. В края на краищата това не е процес, а само изслушване на всички твърдения, факти и теории, имащи връзка със случая, преди да се вземе решение дали наистина ще продължим с процес. Аз само изразих една хипотеза. Много ми е интересно да чуя какво ще отговорите вие.

Хари леко се изкашля и започна:

— Посветил съм живота си на Галактическата империя. Служил съм вярно на императорите. Моята наука, психоисторията, е по-скоро предназначена да се използва като средство за обновяване, отколкото да бъде предвестник на разруха. С нея можем да бъдем подготвени независимо каква насока на развитие ще поеме човечеството. Ако Империята продължи да се разпада, както смятам аз, психоисторията ще помогне да изградим нова и по-добра цивилизация, основана на

всичко хубаво от старата. Аз обичам нашите светове и народи, нашата Империя. Как бих съдействал на беззаконието, което всекидневно изстиска силите й? Не мога да кажа повече. Трябва да ми вярвате. Аз съм интелигентен човек, занимавам се с уравнения, с наука... Говоря от сърце — Селдън се обърна и бавно се отправи към стола си до Палвър. Преди да седне, потърси с очи Уонда, която беше в галерията за публиката. Момичето съвсем леко му се усмихна и намигна.

— От сърце или не, професор Селдън, такова решение ще изисква много мислене от моя страна. Ние изслушахме вашите обвинители, изслушахме вас и господин Палвър. Има още едно лице, чиито свидетелски показания ми трябва. Бих желала да чуя Риъл Невас, който се явява очевидец на инцидента.

Когато Невас доближи скамейката, Селдън и сътрудникът му се спогледаха тревожно. Това беше момчето, което Хари бе скастрил точно преди нападението.

Ли запита младежа:

— Господин Невас, бихте ли описали какво именно видяхте през въпросната нощ?

— Ами — започна очевидецът, приковавайки мрачния си поглед върху Селдън — вървах и си гледах работата, когато забелязах ония двамата — той се обърна и посочи Хари и Стетин — да идват срещу мен от другата страна на пътя. И тогава зърнах тези три деца — отново посочи с пръст, сега към младежите, седнали на мястото за ищците. — Двамата възрастни крачеха зад тях и не ме видяха, защото аз бях отгътък и освен това те се бяха съсредоточили върху жертвите си. И изведнъж — бам! Онзи старец просто ей така замахна срещу децата с бастуна си, после по-младият се нахвърли, зарита ги и те за нула време се намериха на земята. Тогава старецът и приятелчето му взеха, че офейкаха, без да му мислят много. Не можех да го повярвам.

— Това е лъжа! — избухна Селдън. — Младежо, ти си играеш с нашия живот тук!

Невас само го изгледа безучастно.

— Съдия — замоли Хари Селдън, — не виждате ли, че той лъже? Спомням си тоя човек. Скарах му се, че хвърля боклук, буквално минути преди да ни нападнат. Посочих случая на Стетин като друг пример за провалянето на нашето общество — безразличието на гражданите...

— Достатъчно, професоре — изкомандва съдийката. — Още едно такова избухване и ще бъдете изхвърлен от съдебната зала. Хайде, господин Невас — обърна се тя пак към свидетеля. — Какво правехте по време на поредицата от събития, които току-що описахте?

— Аз, ъ-ъ, се криех зад едни дървета. Уплаших се, че ще ме подгонят, ако ме видят, и затова се скрих. А когато те си отидоха, аз, такавата, изтичах и повиках полицаите.

Риъл Невас бе започнал да се поти и мушна пръст в яката на гащеризона си, която го стягаше. Въртеше се, местеше се от крак на крак, тъй като стоеше на платформата за говорителите. Чувстваше се неудобно от прикованите в него очи на тълпата. Опита се да не гледа към аудиторията, но колчем го направеше, се усещаше привлечен от неотклонния поглед на едно красиво русокосо момиче, което седеше на първия ред. То сякаш му задаваше въпрос, притискаше го за отговор и искаше той да го произнесе.

— Господин Невас, какво можете да ни кажете за твърдението на професор Селдън, че той и неговият сътрудник Палвър са ви видели преди нападението и че всъщност професорът е разговарял с вас?

— Ами, ъ-ъ, не, вижте, беше така, както ви обясних... Аз си вървах и...

И в този момент очевиден погледна към масата на Селдън. Хари наблюдаваше тъжно младежа, сякаш разбираше, че всичко е загубено. Но компаньонът Стетин Палвър му отправи свиреп поглед и Невас скочи, сепнат от думите, които чу: „Кажки истината!“ Изглеждаше така, като че ли Палвър ги беше произнесъл, ала устните му не бяха мръднали. Тогава смутеният Невас рязко извърна глава по посока на русокосата девойка. Стори му се, че я чува да мълви: „Кажки истината!“ Обаче и нейните устни бяха неподвижни.

— Господин Невас, господин Риъл Невас — прекъсна обърканите мисли на момчето гласът на съдийката. — Ако професор Селдън и Стетин Палвър са вървели към вас, зад тримата тъжители, как така сте забелязали първо Селдън и Палвър? Вие заявихте това в показанието си, нали?

Невас огледа диво съдебната зала. Не можеше да избегне погледите, а всички очи му крещяха: „Кажки истината!“ Кимвайки към Хари Селдън, Риъл Невас рече простиичко:

— Извинявайте — и за смайване на публиката в залата
четирнадесетгодишното момче се заплака.

Беше хубав ден, нито много топъл, нито много студен, нито прекалено светъл, нито прекалено сив. Въпреки че бюджетът за поддръжка на градинските площи се бе изчерпал преди две години, няколкото пълзящи многогодишни растения, които обточваха стъпалата към Галактическата библиотека, успяваха да придадат свежа нотка на утрото. (До Библиотеката, построена в дъвен класически стил, водеше едно от най-грамадните стълбища в цялата Империя, отстъпващо по размери само на стълбицето на Императорския дворец. Повечето посетители обаче предпочитаха да влизат по релсата за плъзгарите.) Селдън беше изпълнен с големи надежди за този ден.

Откакто той и Стетин Палвър бяха освободени от всички обвинения в нападение и побой, Хари се чувстваше като нов човек. Макар че изживяването бе болезнено, публичното разглеждане на случая благоприятства за каузата на Селдън. Съдийката Теджан Попдженс Ли, която се смяташе за един от най-влиятелните юристи, ако не и най-влиятелният на Трантор, беше изразила доста гласовито мнението си в деня след емоционалните показания на Риъл Невас.

— Когато стигаме до такъв кръстопът в нашето „цивилизовано“ общество — произнесе напевно съдийката от скамейката си, — където човек с класата и положението на Хари Селдън е принуден да понася унижения, обиди и лъжи просто заради това кой е и какви идеи отстоява, за Империята наистина настъпва мрачен ден. Признавам, че в началото аз също бях подведена. „Защо професор Селдън — разсъждавах аз — да не използва подобно мошеничество в опита си да докаже своите предсказания?“ Но както се убедих, бях абсолютно неправа — при тези думи Ли смръщи вежди и тъмносиня вълна плъзна нагоре по врата ѝ, обхващайки и бузите, — защото приписах на Селдън мотиви, родени в нашето ново общество, където е вероятно честността, благоприличието и добрата воля на едного да доведат до убийството му. Това явно е общество, в което изглежда, че човек трябва да прибегва до грубост и мошеничество, за да оцелее. Колко много сме се отдалечили от основните си принципи!...

Съотечественици транторианци, сега имахме късмет. Ние дължим благодарност на професор Хари Селдън, понеже той ни показва нашето истинско „аз“. Нека вземем присърце неговия пример и решим да бъдем бдителни срещу долните сили в човешката природа.

След заседанието Императорът изпрати на Селдън поздравителен холодиск. С него Агис XIV изразяваше надеждата, че този път Хари вероятно отново ще намери средства за Проекта.

Докато се плъзгаше по входната релса, професорът размишляваше върху сегашното положение на Психоисторическия проект. Добрият му стар приятел, предишният главен библиотекар Лас Зенов, бе минал в пенсия. Докато беше на своя пост, Зенов усилено защитаваше Селдън и неговия труд. Доста често обаче ръцете му бяха вързани от Съвета. Но пък бе уверил Хари, че любезният нов главен библиотекар Трима Акарнио е толкова прогресивен, колкото и той самият, и че е популярен сред много групировки от членската маса на Съвета.

— Хари, приятелю — му беше казал Зенов, преди да напусне Трантор и да замине за родния си свят Венкори, — Акарнио е свестен човек, твърде интелигентен и търпим към чуждите идеи. Сигурен съм, че ще направи всичко по възможностите си, за да ти помогне за Проекта. Оставих му пълни данни за теб и твоята Енциклопедия. Зная, че той ще се вълнува не по-малко от мен за това, че тя представлява такъв принос за човечеството. Пази се, приятелю. Аз ще си спомням с обич за тебе.

И така, днес Хари Селдън щеше да проведе първата си официална среща с новия главен библиотекар. Чувстваше се ободрен от увереността, с която го остави Лас Зенов, и очакваше с нетърпение да сподели своите планове за бъдещето на Проекта и Енциклопедията.

Щом Хари влезе в канцеларията му, Трима Акарнио се изправи. Той вече беше сложил собствен отпечатък на мястото. Докато Зенов тъпчеше всеки ъгъл и скрито кътче от стаята с холодискове и тримерни журнали от много сектори на Трантор, а във въздуха се въртеше замайваща редица видеоглобуси, представящи различни светове от Империята, Акарнио бе разчистил купищата информация и образите, които Лас Зенов обичаше да държи под ръка. Сега на стената господстваше голям холоекран, на който — според предположенията

на Селдън — библиотекарят можеше да види всяка една публикация или предаване, стига да пожелае.

Трима Акарнио беше нисък и набит, с леко разсеян поглед, останал от несполучлива корекция на роговиците в детството му, създаващ погрешно впечатление за страшна интелигентност и постоянно отчитане на всичко, което става около него.

— Хубаво, хубаво, професор Селдън. Разполагайте се — домакинът посочи един стол с висока права облегалка срещу бюрото си и сам седна. — Струва ми се, че поискахте тази среща твърде непредвидено. Знаете ли, смятах да се свържа с вас веднага щом се настаня.

Селдън кимна, зарадван, че новият главен библиотекар го бе счел за достатъчно важен, та да планира да го намери още в първите трескаво оживени дни на службата си.

— Но най-напред, професоре, аз ви моля да ме уведомите защо искате да се видите с мен, преди да преминем към моите навярно по-прозаични грижи.

Хари се изкашля и се наведе към бюрото:

— Главни библиотекарю, Лас Зенов несъмнено ви е разказал за работата ми тук и за моята идея за Енциклопедия „Галактика“. Лас беше много ентузиазизиран и ми помогна с предоставяне на лична канцелария и пълен достъп до богатите фондове на Библиотеката. Всъщност той установи мястото за евентуалния дом на Проекта за Енциклопедия — един отдалечен ВЪншен свят на име Терминус. Има обаче нещо, което Лас не успя да осигури. За да може работата по Проекта да върви без забавяне, аз трябва да разполагам с кабинетни помещения и неограничен достъп за определен брой мои колеги. Само събирането на информация, която ще се копира и препрати до Терминус, е огромно начинание. А без това не може да започне същинската дейност по съставянето на Енциклопедията. Лас не беше популярен сред членовете на Библиотечния съвет, което вие несъмнено знаете. Вие обаче сте популярен. И така, аз ви моля, главни библиотекарю: бихте ли се погрижили моите колеги да получат привилегии на вътрешни хора, за да продължим нашата изключително важна работа?

При тези думи Хари спря почти бездиханен. Той бе сигурен, че речта му, която многократно беше произнасял наум предната нощ, ще

постигне желания ефект. Чакаше с увереност реакцията на Акарнио.

— Професор Селдън! — започна Трима Акарнио. Усмивката, с която Хари очакваше отговора, се стопи. В гласа на главния библиотекар имаше острота, каквато гостът не бе предполагал. — Моят уважаван предшественик ми даде най-изчерпателни обяснения за работата ви в Библиотеката. Той наистина беше много ентузиазизиран спрямо вашето изследване и ангажиран с мисълта за идване на вашите колеги тук. Аз изпитвах същото — при паузата на Акарнио Хари вдигна рязко поглед, — ала в началото. Бях готов да свикам специално събрание на Съвета, за да предложи да се предоставят на вас и на енциклопедистите по-големи помещения за кабинети. Но, професор Селдън, всичко това се промени.

— Промени ли се? Как така?

— Професор Селдън, вие току-що приключихте с явяването си като главен обвиняем в най-сензационния случай на нападение и побой...

— Обаче аз бях оправдан — прекъсна го гостът. — Изобщо не се стигна до дело.

— Въпреки това, господине, в очите на обществото вашият последен набег ви е придал, как да кажа, оттенък на лоша слава. О, разбира се, че вие бяхте оправдан по всички параграфи. Но за да се получи подобно оправдаване, вашето име, минало, убеждения и работата ви бяха изкарани на показ пред погледа на сума светове. И дори един прогресивен, правилно мислещ съдия да ви е обявил за безгрешен, какво да речем за милионите, а вероятно и милиардите други средни граждани, които не виждат във вас психоисторика пионер, стремящ се да запази славата на своята цивилизация, ами вилнеещ лунатик, предричащ гибел и мрак за великата и могъща Галактическа империя? Поради естеството на работата си вие заплашвате самата тъкан на Империята. Нямам предвид огромната, безименна, монолитна Империя без физиономия. Не, аз говоря за душата и сърцето ѝ — за нейното население. Когато казвате на хората, че тя се разпада, вие все едно им казвате, че те се разпадат. А средният гражданин не може да приеме това, мили мой професоре. Е, Селдън, харесва ли ви или не, напоследък сте станали обект на подигравки, тема за осмиване, посмешище.

— Извинете, главни библиотекарю, но аз от години насам съм за посмешище в очите на определени кръгове.

— Да, обаче именно на определени кръгове. Ала този последен инцидент и самият публичен форум, на който беше разигран, ви изкараха на присмех не само тук, на Трантор, но във всички светове. И, професоре, ако ние, Галактическата библиотека, ви предоставим кабинет, с което мълчаливо ще одобрим вашата работа, тогава по дедукция ние, Библиотеката, също ще станем за присмех из тия светове. И няма значение колко силно аз лично мога да вярвам във вашите идеи и в Енциклопедията ви. Като главен библиотекар на Трантор трябва да мисля първо за Библиотеката. И така, професор Селдън, молбата ви да доведете свои колеги се отхвърля.

Хари се сви назад в стола си като ударен.

— Освен това — продължи Акарнио — искам да ви предупредя за временно двуседмично отменяне на всички библиотечни привилегии, което влиза в сила от този момент. Съветът свика специално събрание, професор Селдън. След две седмици ще ви уведоим дали сме решили да прекратим или не нашето сдружение с вас.

С тия думи Трима Акарнио привърши, постави длани на лъскавата, изрядно чиста повърхност на бюрото си и се изправи:

— Това е всичко засега, професоре.

Хари Селдън също стана, но не толкова плавно и бързо както домакинът.

— Ще ми позволите ли да се обърна към Съвета? — попита той. — Може би ако успея да им обясня голямото значение на психоисторията и Енциклопедията...

— Страхувам се, че не — каза меко Акарнио и за миг Селдън долови лек проблясък от човека, за когото Лас Зенов му беше говорил. Ала когато поведе Хари към вратата, железният бюрократ у него се върна също толкова бързо.

— Две седмици, професор Селдън — рече Акарнио, докато крилата се отваряха с хлъзгане. — Довиждане дотогава.

Гостът влезе в плъзгара, който го чакаше, и вратата се затвори.

„Какво да правя сега? — чудеше се безутешно Селдън. — Това ли е краят на моята работа?“

— Скъпа Уонда, в какво си се задълбочила така? — попита Хари Селдън, влизайки в кабинета на внучката си в Стрилингския университет.

Някога тук седеше блестящият математик Юго Амарил, чиято смърт бе голяма загуба за Психоисторическия проект. За щастие през последните години Уонда беше поела ролята на Юго в по-нататъшното усъвършенстване и регулиране на първичния радиант.

— Работа по уравнението в сектор 33A2D17. Виж, калибрирах го наново — тя посочи искрящата виолетова ивица, увиснала във въздуха пред лицето ѝ, — като взех под внимание стандартния коефициент и... ето, получи се! Точно както мислех — девойката отстъпи назад и потри очите си.

— Какво е това, Уонда? — Хари се приближи, за да разчете знаците. — А, прилича на уравнението на Терминус и все пак... Уонда, това е инверсия на същото уравнение, нали?

— Да, деди. В уравнението на Терминус числата не даваха правилен резултат... Ето гледай — тя докосна някакъв бутон в продълговатата стенна ниша и още една ивица в яркочервено оживя на другия край на стаята. Селдън и внучката му отидоха там, за да я проучат. — Забелязваш ли, че сега всичко стои добре, заедно и в хармония, а, деди? Две седмици ми трябваша, за да го получа.

— Как го постигна? — попита Хари, като се възхищаваше на редовете, логиката и елегантния вид на построението.

— Първоначално се съсредоточих само върху тази част и скрих от погледа си всичко останало. За да накараш Терминус да заработи, работи върху Терминус... очевидно е, нали? Но тогава разбрах, че не мога просто да въведа това уравнение в системата на първичния радиант и да очаквам да се съчетае съвсем гладко, сякаш нищо не се е случило. Едно наместване тук означава разместване някъде другаде. Една тежест се нуждае от противотежест.

— Мисля, че древните народи наричат концепцията, към която се придържаш, ин и ян^[1].

— Да, горе-долу ин и ян. Та виждаш ли, проумях, че за да усъвършенствам ин на Терминус, трябва да определя позицията на неговия ян. Така и направих тук — тя се върна към виолетовата ивица в другия край на очертаната от първичния радиант сфера. — И веднъж щом пипнах коефициентите там, уравнението на Терминус също си дойде на мястото. Хармония! — Уонда изглеждаше толкова доволна от себе си, като че ли бе решила всички проблеми на Империята.

— Очарователно, скъпа. После ще ми кажеш какво смяташ, че е значението на всичко това за Проекта... Но точно сега трябва да дойдеш с мен до холоекрана. Преди няколко минути получих спешно съобщение от Сантани. Баща ти иска веднага да му се обадим.

Усмивката на Уонда помръкна. Последните съобщения за боеве на Сантани я бяха разтревожили. След като съкращенията на имперския бюджет влязоха в сила, жителите на Външните светове пострадаха най-много. Те имаха ограничен достъп до по-богатите и по-гъсто населени Вътрешни светове и за тях ставаше все по-трудно и по-трудно да продават продукцията си срещу тъй необходимите им вносни стоки. Хиперкорабите на Империята, които отиваха до Сантани и обратно, бяха съвсем малко и отдалеченият свят се чувстваше изолиран от останалата част на държавата. По цялата планета хората се вдигаха на бунтове.

— Дядо, надявам се всичко да е о'кей — каза Уонда, ала в гласа ѝ се усещаше страх.

— Не се тревожи, мила. В крайна сметка щом Рейч е можал да изпрати съобщение, значи те трябва да са в безопасност.

В кабинета на Селдън двамата с Уонда застанаха пред холоекрана, докато той се задейства. Хари набра кода върху клавиатурата и сетне почакаха няколко секунди, за да получат интергалактическа връзка. Екранът сякаш бавно се разшири назад в стената и заприлича на входа на тунел... От него, първоначално неясно, се появи познатата фигура на набит и силен мъж. С укрепването на връзката чертите на мъжа се проясниха. Когато Селдън и девойката успяха да различат гъстите далянски мустаци на Рейч, фигурата оживя.

— Татко! Уонда! — каза тримерната холограма на Рейч, проектирана на Трантор от Сантани. — Слушайте, нямам много време — той трепна, като че ли стреснат от силен шум. — Нещата тук доста

се влошиха. Правителството падна и една партия едnodневка взе властта. Както можете да си представите, всичко е пълна бъркотия. Аз току-що качих Манела и Белис на хиперкораб за Анакреон. Поръчах им да се свържат с вас оттам. Името на кораба е „Аркадия VII“. Да беше видял Манела, татко. Направо полудя, щом разбра, че трябва да замине. Единственият начин, по който успях да я убедя, бе да ѝ кажа, че го прави заради Белис. Татко, Уонда, сецам се какво си мислите. Естествено, че щях да отида с тях, ако можех. Но нямаше достатъчно място. Само да знаете през какви чудесии минах, за да ги кача на кораба.

Рейч пусна една от своите криви усмивчици, които Селдън и внучката му толкова обичаха, после продължи:

— Освен това откакто съм тук, трябва да помагам в охраната на университета. Ние може и да сме част от имперската система, ала сме място за учене и изграждане, а не за разрушение. Да ви кажа, един от онези луди сантански бунтовници се приближава към нашата...

— Рейч — прекъсна го Хари, — много ли е лошо? Близо ли си до битката?

— Татко, в опасност ли си? — попита Уонда.

Те почакаха няколко секунди, за да могат техните въпроси да пропътуват деветте хиляди парсека през Галактиката и да стигнат до Рейч.

— Аз... аз... не разбрах добре какво ми казахте — отговори холограмата. — Тук продължават да се бият. Всъщност в това има нещо интересно — добави Рейч и отново се усмихна. — И така, отивам да си приключа работата. Запомнете, че трябва да научите какво става с „Аркадия VII“, който лети за Анакреон. Веднага щом успея, ще се свържа пак с вас. Запомнете още, че аз... — връзката прекъсна и изображението угасна. Тунелът на холоекрана се сви от само себе си, а Селдън и Уонда останаха с погледи, вперени в празната стена.

— Деди — обърна се към него девойката, — какво мислиш, че искаше да каже той?

— Нямам представа, скъпа. Но има едно нещо, което със сигурност знам, и то е, че баща ти може да се погрижи за живота си. Съжалявам всеки бунтовник, който ще се приближи достатъчно, та да получи добре насочен ритник от Рейч! Хайде да се върнем към

уравнението, а след няколко часа ще проверим какво става с „Аркадия VII“.

* * *

— Командире, имате ли информация какво се е случило с кораба? — отново се включи в интергалактически разговор Хари, ала този път с главнокомандващия Имперската флота в Анакреон. За да осъществи втората връзка, Селдън използва видеоекрана, чието изображение беше много по-нереалистично, отколкото холограмното, но пък апаратът бе по-просто устроен.

— Казвам ви, професоре, че нямаме съобщения такъв хиперкораб да е искал разрешение да влезе в атмосферата на Анакреон. Естествено от няколко часа комуникациите със Сантани са прекъснати, а през последната седмица в най-добрия случай бяха спорадични. Възможно е екипажът да се е опитвал безуспешно да се свърже с нас по сантански канал, обаче се съмнявам. Не, по-вероятно е „Аркадия VII“ да е сменил посоката, може би към Ворег или Сарип. Пробвахте ли връзката с тези светове?

— Не съм — отговори изтощено Селдън, — но не виждам причина, ако корабът е за Анакреон, да не тръгне към Анакреон. Командире, жизненоважно е да го открия!

— Разбира се — позволи си да изкаже мнение оня, — „Аркадия VII“ може и да не е успял да излети безопасно. Водят се ожесточени битки и бунтовниците не се интересуват кого вдигат във въздуха. Те просто насочват лазерните си оръжия и си представят, че взривяват Император Агис. Казвам ви, че тук, в Периферията, играта е съвсем различна, професоре.

— Снаха ми и внучката ми са на този кораб, командире — промълви напрегнато Селдън.

— О, съжалявам, професоре — сконфузи се другият. — Веднага щом узная нещо, ще се свържа с вас.

Обезсърчен, Хари изключи видеоекрана. „Колко съм уморен — помисли си. — Обаче не съм изненадан... От почти четиридесет години си знам, че това ще дойде.“

После горчиво се засмя на себе си. Оня главнокомандващ вероятно си беше въобразил, че го шокира с ярките подробности от живота на Периферията. Но Селдън знаеше всичко за нея. И тъй като тя се разпаднаше подобно плетиво с една изпусната бримка, цялото парче щеше да се разнищи до Центъра — Трантор.

Той чу лек бръмчащ звук — сигнала на вратата.

— Да?

— Деди — рече Уонда, влизайки в кабинета, — страх ме е.

— Защо, скъпа? — попита загрижено Хари. Още не искаше да ѝ каже какво беше научил или по-скоро какво не беше научил от главнокомандващия на Анакреон.

— Обикновено, независимо че са толкова далеч, аз чувствам татко, мама и Белис тук и тук — и тя посочи главата си, а после сложи ръка на сърцето си. — Но днес не ги усещам. Чувството е по-слабо, сякаш те угасват, точно както някоя от лампите на купола. Искам да спра това и да ги дръпна обратно, обаче не мога.

— Уонда, аз наистина смятам, че туй е просто плод на твоята загриженост за семейството ти, понеже мислиш за бунта. Ти си наясно, че въстания се вдигат в цялата Империя и по всяко време... малки експлозии, за да се изпусне пара. Виж какво, знаеш, че шансът да се случи нещо с Рейч, Манела и Белис е нищожен. Татко ти може да се обади още утре и да каже, че всичко е наред; майка ти и Белис всеки момент биха могли да се приземят на Анакреон, за да се порадват на кратка ваканция. Ние сме за съжаление — затънали сме до ушите в проблеми! Затова, миличка, легни си и си мисли само хубави работи. Обещавам ти, че на сутринта нещата ще изглеждат много по-добри под слънчевия купол.

— Да, деди — кимна внучката, обаче това не прозвуча съвсем убедително. — Но утре... ако и утре нищо не чуем... ние ще трябва да... да...

— Уонда, какво можем да направим, освен да чакаме? — попита благо Хари.

Тя се обърна и излезе — тежките ѝ грижи личаха по прегърбените ѝ рамене. Професорът я изгледа как си отива и накрая даде път на собствените си тревоги.

Бяха изминали три дни от холограмната връзка с Рейч и оттогава — нищичко. Днес главнокомандващият флотата на Анакреон отрече

изобщо да е чувал за кораб с името „Аркадия VII“.

Преди това Хари се беше опитал да се свърже с Рейч на Сантани, ала нямаше никакви комуникационни лъчи. Изглеждаше така, сякаш Сантани и хиперкорабът се бяха откъснали от Галактическата империя, както листче се откъсва от цвете.

Селдън знаеше какво трябва да прави сега. Империята може и да бе рухнала, но все още я имаше. Ако бъдеше правилно насочена, мощта ѝ пак би могла да стане страшна. И той установи спешна връзка с Император Агис XIV.

---

[1] В китайската митология женското пасивно начало ин, изразяващо се в тъмнина, студ и влага, и мъжкото активно начало ян, изразяващо се в светлина, топлина и сухота, се съчетават, за да се роди животът. — Бел.прев. ↑

— Каква изненада! Моят приятел Хари! — образът на Агис се усмихна от холоекрана на Селдън. — Радвам се да си поговорим, въпреки че ти обикновено ме молиш за по-официална лична аудиенция. Хайде, възбуждаш интереса ми. Защо е тази бърза връзка?

— Сир — започна Хари, — моят син Рейч, жена му и дъщеря му живеят на Сантани.

— А, Сантани — повтори Императорът и усмивката му угасна. — Банда заблудени нещастници, ако аз въобще...

— Сир, умолявам те — прекъсна го Селдън, изненадвайки и владетеля, и себе си със скандално нарушаване на протокола. — Синът ми успя да качи Манела и Белис на хиперкораба „Аркадия VII“, който се отправи към Анакреон. Той обаче трябваше да остане на Сантани. Това беше преди три дни. Корабът не се е приземил на Анакреон, а Рейч, изглежда, е изчезнал. Моите обаждания не дадоха резултат, пък и комуникационните лъчи напоследък са спрени. Моля те, сир, можеш ли да ми помогнеш?

— Хари, както знаеш, официално всички връзки между Сантани и Трантор са прекъснати. Но аз все още съм запазил известно влияние в определени сантански райони. Имам предвид, че там още се намират хора, които са ми предани и които засега не са разкрити. Въпреки че няма начин да се свържа пряко с някой от моите тайни агенти в този свят, мога да споделя с теб всички съобщения, дето получавам оттам. Разбира се, те са строго поверителни, ала като се вземат предвид положението ти в момента и нашето приятелство, ще ти дам достъп до ония откъси, които биха те заинтересували. Очаквам друго съобщение след час. Ако искаш, щом го получа, ще ти се обадя. Междувременно ще накарам един от помощниците си да прегледа всичката информация от Сантани, дошла през последните три дни, за нещо, свързано с Рейч, Манела или Белис Селдън.

— Благодаря, сир. Най-покорно благодаря — и Хари наведе глава, докато изображението на Императора изчезна от холоекрана.

Шестдесет минути по-късно Хари Селдън все още седеше на бюрото си и чакаше да му се обади Агис. Последният час бе един от най-тежките в живота му, може би вторият подобен след унищожението на Дорс.

Незнанието на нещата го изтощаваше. Той беше направил кариера с познаване на бъдещето и на настоящето. А сега не знаеше нищо за тримата най-скъпи за него хора.

Холоекранът тихо избръмча и в отговор Селдън натисна някакъв бутон. Появи се Агис XIV.

— Хари... — започна Императорът. От мекия му тъжен глас и от бавния говор професорът разбра, че това обаждане носи лоши новини.

— Синът ми? — преглътна Хари.

— Да — отвърна другият. — Рейч е бил убит днес сутринта при бомбардировка на Сантанския университет. Научих от мои източници, че той е бил информиран за приближаващото нападение, но е отказал да напусне поста си. Виждаш ли, много от бунтовниците са студенти и Рейч е мислил, че ако те знаят, че преподавателят им е все още там, никога не биха... Уви, омразата е надвила разума. Нали разбираш, университетът е имперски. Нещастниците смятат, че трябва да разрушат всичко имперско, преди да започнат да градят наново. Глупаци! Защо... — и тук Агис спря, сякаш изведнъж осъзна, че Селдън не се интересува от Сантанския университет или от плановете на бунтовниците, най-малкото не точно сега. — Хари, ако от това ще се почувстваш по-добре, запомни, че твоят син умря в защита на знанието. Рейч се бори и загина не за Империята, а за самото човечество.

Селдън вдигна пълните си със сълзи очи и със слаб глас попита:

— Ами Манела и малката Белис? Какво е станало с тях? Открили ли са „Аркадия VII“?

— Издирването се е оказало безрезултатно, Хари. Както са ти предали, корабът е напуснал Сантани, но, изглежда, е изчезнал. Може да е бил отвлечен от бунтовниците или да е направил аварийно отклонение. В момента просто нищо не знаем.

— Благодаря ти, Агис — кимна Селдън. — Въпреки че ми съобщи трагична новина, ти поне я съобщи. По-лошо беше да стоя в неведение. Ти си истински приятел.

— А сега, приятелю — каза Императорът, — ще те оставя сам със себе си и със спомените ти.

Образът на Агис XIV изчезна от екрана, Хари скръсти ръце на бюрото, наведе глава и заплака.

Уонда Селдън нагласи колана на гащеризона си и леко го пристегна. Взе двурогата мотика и нападна някакви плевели, поникнали в малката ѝ цветна градина пред Психоисторическия факултет на Стрилингския университет. Обикновено тя прекарваше повечето време в своя кабинет, работейки с първичния си радиант. Намираше утеха в прецизната му статистическа елегантност. В тази полудяла Империя неизменните уравнения бяха някак успокояващи. Но когато мислите за скъпите ѝ баща, майка и сестричка много ѝ дотежаваха, когато дори изследователската работа не успяваше да я отклони от сполетялата я наскоро ужасна загуба, Уонда непременно излизаше тук, в градинката си, и чоплеше тераформираната почва. Сякаш нежните ѝ грижи да поддържа живота на няколко растения биха могли, макар и мъничко, да облекчат нейната болка.

От смъртта на баща ѝ преди месец и от изчезването на Манела и Белис девойката, която винаги си беше тънка, постоянно слабеше. Докато преди половин година Хари Селдън би се загрижил, че любимата му внучка е загубила апетит, сега, потънал в своята собствена мъка, той, изглежда, не забелязваше това.

Хари, Уонда и неколцина членове на Психоисторическия проект бяха претърпели дълбока промяна. Напоследък професорът прекарваше повечето си дни във фотьойл в солариума на Стрилинг и с поглед, отправен към университетската градина, се топлеше на ярките крушки над главата си. От време на време участниците в Проекта казваха на Уонда, че неговият телохранител Стетин Палвър успял да накара Селдън да се поразходи под купола или да го ангажира в обсъждане на бъдещата насока на Проекта.

Девойката се оттегли и задълбочи във възхитителните уравнения на първичния радиант. Чувстваше; че бъдещето, за което дядо ѝ беше работил толкова упорито, най-накрая се задава, и че той е бил прав да настоява енциклопедистите да се установят на Терминус. Те щяха да бъдат Фондацията.

Уонда виждаше в сектора 33A2D17 онова, което Хари наричаше Втората или тайната фондация. Но как? Без активния интерес на Селдън внучката не знаеше по какъв начин ще действа нататък. А тъгата по унищоженото ѝ семейство се бе врязала така дълбоко, че тя сякаш нямаше сили да я преодолее.

Участниците в самия Проект — онези петдесет и няколко смели души, дето останаха, продължиха да работят, колкото могат. Повечето бяха енциклопедисти и изследваха първоизточниците, които трябваше да копират и каталогизират, та евентуално да ги пренесат на Терминус. Ала това би станало при положение, че имат пълен достъп до Галактическата библиотека. В този момент те се трудеха заради едната надежда. Професор Селдън бе загубил личния си кабинет в Библиотеката, тъй че изгледите някой друг член на Психоисторическия проект да получи подобна привилегия не бяха големи.

Като се изключат енциклопедистите, останалите участници в Проекта бяха историкоаналитици и математици. Историците тълкуваха миналите и настоящите човешки дейности и събития и предаваха своите данни на математиците, които пък на свой ред наместваха тия частици в голямото съдбовно уравнение. Работата беше дълга и трудна.

Много членове на Проекта бяха напуснали поради ниското възнаграждение — на Трантор психоисториците послужиха за тема на доста вицове, а ограничените средства принудиха Селдън рязко да намали заплатите. Но до този момент постоянното, вдъхващо доверие присъствие на Хари вземаше връх над трудните условия. И наистина участниците, които бяха останали, до един го сториха от уважение и преданост към професора.

„Ала сега — с горчивина си помисли Уонда Селдън — каква още причина имат да стоят тук?“ Лек ветрец духна кичур от нейната руса коса в очите ѝ; тя разсеяно го отметна и продължи да плеви.

— Госпожице Селдън, бихте ли ми отделили малко време?

Уонда се обърна и погледна нагоре. На застланата с чакъл пътека до нея стоеше млад мъж на двайсет и няколко години. Тя веднага почувства, че е силен и страшно интелигентен. Хари беше направил мъдър избор. Уонда се изправи, за да приказва с него:

— Аз ви познавам. Вие сте телохранителят на дядо, Стетин Палвър, нали?

— Да, точно така, госпожице Селдън — отвърна мъжът и страните му леко порозовяха, сякаш бе особено радостен, че толкова хубаво момиче му обръща внимание. — Госпожице Селдън, бих желал да поговоря с вас за дядо ви. Много се безпокоя за него. Ние трябва да предприемем нещо.

— Какво да предприемем, господин Палвър? Аз съм объркана. Откакто моят баща... умря — тя тежко преглътна, като че ли ѝ беше трудно да говори, — а майка ми ѝ сестра ми изчезнаха, единственото, което мога да направя, е да го изкарам от леглото сутрин. Пък и да ви кажа истината, всичко това засегна твърде дълбоко и мен. Нали ме разбирате? — Уонда го погледна в очите и намери потвърждение в погледа му.

— Госпожице — произнесе меко Стетин Палвър, — ужасно съжалявам за вашата загуба. Но вие и професор Селдън сте живи и трябва да подновите работата си по психоисторията. Професорът, изглежда, се е отказал. Аз се надявах, че вие... че ние... бихме могли да предложим някаква идея, която да му вдъхне отново увереност. Разбирате ли, нещо, заради което той да продължи.

„О, господин Палвър — рече си Уонда, — може би дядо е прав. Аз се чудя дали наистина има някаква причина да се продължава.“ Но на него му каза:

— Жалко, господине. Нищо не мога да измисля — тя посочи към земята с мотиката си. — А сега, както виждате, трябва да се върна към тези досадни плевели.

— Не смятам, че дядо ви е прав. Убеден съм, че действително има причина да се продължи. Ние просто сме длъжни да я открием.

Думите му силно я поразиха. Как беше разгадал мислите ѝ? Освен ако...

— Вие можете да четете чужди мисли, нали? — попита Уонда и затаи дъх, сякаш се страхуваше от отговора на Палвър.

— Да, мога — отвърна младият мъж. — Предполагам, че винаги съм можел. Най-малкото не си спомням да не съм го правил. През повечето време дори не си давам ясно сметка за това... чисто и просто зная какво хората мислят или са си мислили. Понякога — продължи той, окуражен от разбирането, което се излъчваше от Уонда — възприемам светкавични съобщения от някого. Контактът обаче се

получава, когато съм сред много хора, и аз не успявам да открия кой е този човек. Но зная, че съществуват и други като мен... като нас.

Момичето развълнувано грабна Палвър за ръката; мотиката падна забравена на земята:

— Представяш ли си какво означава това за дядо, за психоисторията? Само единият от нас може да направи толкова много, а двамата заедно...

Уонда тръгна към Факултета по психоистория, оставяйки мъжа на пътечката с чакъла. Спря се почти на входа на сградата и се обърна. „Елате, господин Палвър, трябва да съобщим на дядо ми“ — рече тя, без да отваря устата си. „Да, предполагам, че трябва“ — отговори по същия начин Стетин Палвър и отиде при нея.

— Скъпа, да не искаш да кажеш, че съм търсил на дълж и шир по Трантор човек с твоите възможности, а се оказва, че през последните няколко месеца той е бил тук с нас и ние не сме го знаели? — попита недоверчиво Селдън. Професорът дремеше в солариума, когато Уонда и Палвър внезапно го събудиха, за да му съобщят удивителната новина.

— Да, деди. Само си помисли. Аз никога не съм имала случай да се срещна със Стетин. Ти прекарваш с него времето, докато не работиш над Проекта, а аз предимно стоя затворена в кабинета и изследвам първичния радиант. Кога бихме могли да се срещнем? Всъщност единственият път, когато пътищата ни се кръстосаха, даде резултати с голямо значение.

— Кога стана това? — въздъхна Селдън, напрягайки паметта си.

— На последното изслушване на свидетелите пред съдийката Ли — отговори веднага Уонда. — Спомняш ли си свидетеля, който се закле, че ти и Стетин сте нападнали онези трима хлапаци? Помниш ли как се разплака и каза истината... изглежда, без той самият да знае защо. Стетин и аз сме действали комбинирано. И двамата сме натискали Риъл Невас да си признае всичко. Първоначално момъкът беше много непоколебим в своите твърдения. Съмнявам се дали само единият от нас би могъл да го принуди. Но двамата заедно... — тя погледна крадешком и срамежливо Палвър, който стоеше настрана. — Да, нашата сила е страшна!

Хари Селдън я изслуша и понечи да каже нещо, обаче Уонда продължи:

— Всъщност ние имаме план да прекараме следобед в изпробване на способността ни да четем мисли — поотделно и съвместно. От малкото, което узнахме досега, изглежда, че силата на Стетин е мъничко по-слаба от моята... той вероятно е петица по личната ми скала. Но неговото пет, събрано с моето седем, прави дванайсет! Само си представи, деди! Страхотно е!

— Професоре, не разбирате ли, че Уонда и аз сме онова откритие, което търсите? Ние можем да ви помогнем да убедите световите във валидността на психоисторията и да намерите и други като нас. Така отново ще се даде ход на Проекта.

Хари погледна втренчено двамата млади хора пред него. Лицата им пламтяха от енергия и ентузиазъм и той осъзна, че това наистина топли старческото му сърце. В края на краищата може би не всичко още бе загубено. Професорът мислеше, че няма да преживее тази последна трагедия със смъртта на сина си и изчезването на снаха си и детето им, ала сега видя, че Рейч оживява в любимата му внучка. И разбра, че бъдещето на Фондацията е в Уонда и Стетин.

— Да, да — съгласи се Селдън, ставайки енергично. — Вие двамата, елате и ми помогнете. Трябва да се върна в кабинета си и да планирам следващата ни стъпка.

— Заповядайте, господин Селдън — каза главният библиотекар Трима Акарнио с леден глас. Хари, придружен от Уонда и Палвър, влезе във внушителния му кабинет.

— Благодаря ви, главни библиотекарю — и той се настани в един стол пред огромното бюро, с лице срещу Акарнио. — Мога ли да ви представя внучката си Уонда и моя приятел Стетин Палвър? Момичето е изключително ценен участник в Психоисторическия проект — специализирало се е в областта на математиката. А пък Стетин... Знаете ли, когато не изпълнява задълженията си като мой телохранител, Стетин се превръща в първокласен психоисторик, това е то — засмя се приветливо Селдън.

— Да, всичко дотук е чудесно, професоре — рече Акарнио, объркан от доброто настроение на госта. Беше очаквал Хари да дойде и унижавайки се, да моли за още една възможност да получи специални привилегии за Галактическата библиотека. — Само че не разбирам защо искахте да ме видите. Ясно ви е, предполагам, че нашата позиция е твърда. Не можем да позволим сдружаване на Библиотеката с човек, който е толкова непопулярен сред народа. В края на краищата ние сме обществена институция и трябва да държим сметка за чувствата на хората — с тези думи Трима Акарнио се намести назад в стола си. Вероятно унижението щеше да започне сега.

— Помня, че не успях да ви склоня. И все пак си мисля, че ако изслушате двама по-млади участници в Проекта, така да се каже, психоисториците на утрешния ден, може би ще изпитате по-добро чувство към жизненоважната роля, която ще играят в нашето бъдеще Проектът и по-специално Енциклопедията. Моля ви, чуйте Уонда и Стетин.

Акарнио хвърли студен поглед на двойката придружители, застанали от двете страни на Селдън.

— Добре тогава — каза той, кимайки многозначително към часолентата на стената. — Не повече от пет минути. Имам да ръководя цяла Библиотека.

— Главни библиотекарю — започна Уонда, — както моят дядо несъмнено ви е обяснил, психоисторията е най-ценният инструмент, който може да се използва за запазване на човешката култура. Да, запазване — повтори тя, като видя, че Акарнио широко разтвори очи при тази дума. — Прекалено много се набляга на разрушаването на Империята, при което се подценява истинската стойност на психоисторията. Защото чрез нея сме в състояние да предскажем неизбежния упадък на нашата цивилизация, но можем и да предприемем стъпки към запазването ѝ. Ето в това се състои значението на Енциклопедия „Галактика“. И затуй ние се нуждаем от вашата помощ и от помощта на вашата велика Библиотека.

Домакинът не успя да сдържи усмивката си. Младата дама имаше неоспорим чар. Беше толкова искрена и така хубаво говореше. Погледна я как седеше пред него — русата ѝ коса бе обтегната назад в доста строга академична прическа, която обаче не можеше да скрие привлекателните ѝ черти, ами по-скоро ги подсилваше. Думите ѝ започнаха да добиват смисъл. Може би Уонда Селдън е права. Вероятно той беше разглеждал проблема от погрешен ъгъл. Ако действително става въпрос за запазване, а не за разрушаване...

— Главни библиотекарю — подзе и Стетин Палвър, — тази велика Библиотека е съществувала хилядолетия. Тя представя огромната мощ на Империята дори повече от Императорския дворец, тъй като в Двореца се помещава само лидерът на държавата, докато Библиотеката е дом на цялото имперско познание, култура и история. Нейната стойност е неизмерима. Не е ли разумно да се отдаде дан на тая великолепна съкровищница? А Енциклопедия „Галактика“ ще бъде именно това — гигантско обобщение на информацията, съдържаща се между вашите стени. Помислете!

Изведнъж на Акарнио всичко му стана много ясно. Как е могъл да допусне Съветът (и по-специално онзи вечно недоволен Дженаро Мамъри) да го убеди да премахне привилегиите на професора? Лас Зенов — човек, чиито преценки той високо ценеше — беше възторжен привърженик на Селдъновата Енциклопедия.

Отново погледна тримата души пред себе си, които очакваха неговото решение. Съветът трудно щеше да открие нещо, за което да се оплаче от участниците в Проекта, при положение че младите хора в

кабинета му бяха представителна част от екипа, работещ с Хари Селдън.

Акарнио се изправи и закрачи, смръщил вежди, сякаш оформяше мислите си. Вдигна една сфера от млечен кристал от масата и я задържа на длан.

— Трантор — подхвана бавно библиотекарят, — седалище на Империята, център на Галактиката. Доста удивително, като се замислиш над това. Навярно сме били прекалено бързи в преценката си за професор Селдън. Сега, след като вашият Проект — въпросната Енциклопедия „Галактика“ — ми беше представен в такава светлина — и той кимна към Уонда и Палвър, — аз разбирам колко важно е да ви разреша да продължите проучванията си тук. И естествено да позволя достъп до фондовете на Библиотеката на голям брой ваши колеги.

Селдън се усмихна благодарно и стисна ръката на Уонда.

— Препоръчвам го не само за повече слава на Империята — подчерта Акарнио, очевидно въодушевявайки се от идеята (и от звученето на собствения си глас). — Вие сте прочут, професор Селдън. Дали хората ви мислят за чудак или за гений, си е тяхна работа — изглежда, че всеки си има мнение. Ако учен от вашия ранг се съюзи с Галактическата библиотека, това само би умножило нашия престиж като бастион на интелектуални занимания от най-висш порядък. Защо пък не, блясъкът на присъствието ви може да се използва за набиране на така необходимите средства за осъвременяване на библиотечната колекция, за увеличаване на персонала и за по-дългото задържане на вратите, отворени за публиката... Ами перспективата пред самата Енциклопедия „Галактика“... Какъв грандиозен замисъл! Представете си реакцията на обществото, когато научи, че Галактическата библиотека се е включила в начинание, чиято цел е да подчертае величието на човешката цивилизация, на нашата славна история, на блестящите ни постижения и чудесната ни култура! И само като си помисля, че аз, главният библиотекар Трима Акарнио, отговарям за подсигурияването на старта на такъв велик Проект...

Потънал в мечти, той се загледа в кристалната сфера.

— Да, професор Селдън — върна се към реалността Акарнио. — На вас и на вашите колеги ще бъдат дадени пълни привилегии на вътрешни хора и голямо кабинетно пространство, където да се

занимавате — той сложи сферата пак на масата и шумолейки с одеждите си, се настани обратно на бюрото. — Разбира се, ще трябва малко да се поработи, за да се убеди Съветът, но аз вярвам, че ще се оправя с него. Просто оставете това на мен.

Селдън, Уонда и Палвър се спогледаха победоносно. В ъгъла на устните и на тримата трептеше усмивка. Акарнио направи знак, че могат да си вървят, и те тръгнаха, оставяйки главния библиотекар в креслото му, замечтан за славата и честта, която щеше да се падне на Библиотеката под неговата егида.

— Удивително! — възкликна Хари, когато благополучно се настаниха в колата. — Ах, ако го бяхте видели на последната ни среща! Каза, че съм „застрашавал самата тъкан на Империята“ или някаква подобна глупост. А днес, едва за няколко минути с вас двамата...

— Не беше много трудно, деди — рече Уонда и докосна контакта, за да вкара колата в движението. След като автоматиката задейства, момичето се облегна назад — бе набрало координатите на контролното табло. — Трима Акарнио е човек с голямо самомнение. През цялото време трябваше да изтъкваме положителните страни на Енциклопедията и това събуди неговото его.

— Той бе загубен още щом Уонда и аз влязохме — обади се отзад Палвър. — Както го натискахме заедно, беше направо фасулска работа — младежът се пресегна и нежно стисна рамото на Уонда. Тя се извърна, усмихна се и го потупа по ръката.

— Трябва колкото мога по-скоро да вдигна на крак екипа на Енциклопедията — каза Селдън. — Въпреки че са останали само тридесет и двама души, те са умни и предани работници. Ще ги настаня в Библиотеката и ще се заема със следващото препятствие — кредитите. Може би именно този съюз с Акарнио ми трябва, за да убедя хората да ни дадат средства. Я да видим... Е, отново ще се обадя на Тереп Биндрис и ще ви взема и вас. Той беше добре настроен към мен, поне в началото. А как ще може да ни устои сега?

Накрая колата спря пред Факултета по психоистория на Стрилингския университет. Страничните панели се плъзнаха назад, но Селдън не излезе веднага, ами се обърна към Уонда:

— Скъпа, ти разбираш какво успяхте да постигнете в кабинета на Акарнио двамата със Стетин. Уверен съм, че пак така заедно можете

да натиснете за малко кредити няколко финансиста. Зная, че не обичаш да оставяш любимия си първичен радиант, ала тези посещения ще ви дадат възможност да усъвършенствате способностите си и да добиете представа какво точно умеете да правите.

— Добре, деди, макар да съм сигурна, че след като вече имаш разрешение за Библиотеката, няма тъй да посрещат молбите ти.

— Съществува и друга причина, поради която смятам, че е важно за вас двамата да се движите заедно. Стетин, ти, мисля, казваше, че в определени случаи си чувствал присъствието на нечий ум като твоя, обаче не си бил в състояние да го откриеш.

— Да — отговори Палвър. — Получавал съм проблясъци, но винаги съм бил сред много хора. А през двадесет и четири годишния си живот съм имал това чувство само четири-пет пъти.

— Ама, Стетин — рече Хари с нисък и напрегнат глас, — възможно е всеки подобен проблясък да е бил умът на друг човек като теб и Уонда. Тя никога не е усещала такива проблясъци, защото, честно казано, цял живот е седяла на затворено. Няколкото пъти, когато е била навън сред хората, около нея най-вероятно не е имало никакъв менталик. Това е може би най-важната причина да излизате заедно, било то с мен или без мен. Вие трябва да откриете още себеподобни. Двамата сте достатъчно силни да натиснете един човек. Голяма група менталици, всички бутайки едновременно, ще са достатъчно мощни да задвижат цялата Империя!

С тези думи Хари Селдън провеси крака и се измъкна от колата. Уонда и Палвър го наблюдаваха как накуцва по алеята към Факултета по психоистория, но само смъртно осъзнаваха каква огромна отговорност бе стоварил току-що връз младите им рамене.

Беше следобед и транторското слънце проблясваше върху металната кожа на голямата планета. Хари Селдън стоеше на края на терасата в Стрилингския университет, опитвайки се да прикрие с ръка очите си от силния блясък. От години не бе излизал вън от купола, с изключение на няколкото му посещения в Двореца, а те някак си не влизаха в сметката. Човек все пак се чувстваше много затворен в императорския парк.

Селдън вече не се разхождаше само с придружител. Сега Палвър прекарваше по-голямата част от времето си с Уонда. И двамата работеха по първичния радиант, потънали в тайната на ментализма или в търсене на други като тях. Ако желаше, Хари би могъл да намери нов човек — студент в университета или участник в Проекта, който да действа като негов телохранител.

Но той знаеше, че телохранител не му е нужен повече. Откакто мина изслушването на свидетелите, на което се даде такава гласност, и след като бе възстановил контактите си с Галактическата библиотека, Комисията за обществена безопасност проявяваше повишен интерес към него. Селдън разбираше, че го следят; през последните месеци на няколко пъти даже видя „сянката“ си. Не се и съмняваше, че у дома и в кабинета му има подслушвателни устройства, ала винаги, когато осъществяваше по-деликатни връзки, сам включваше статичното поле.

Професорът не беше сигурен какво мисли Комисията за него — вероятно и членовете ѝ още не бяха съвсем наясно. Независимо дали го смятаха за пророк или за странен чудак, те считаха за свой дълг да знаят по всяко време къде е той, а това означаваше, че докато не решат нещо друго, Селдън винаги ще бъде в безопасност.

Лек ветрец изду наситеносиньото наметало, което падаше на дипли върху гащеризона му, и разроши няколкото бели кичура коса, останали на главата му. Той погледна през перилата и видя гладкото, безшевно стоманено одеяло отдолу. Хари знаеше, че под одеялото бумтят машините на един много сложен свят. Ако куполът бе прозрачен, човек би могъл да забележи бързо движещите се коли;

гравилетите, профучаващи през заплетената мрежа на свързаните помежду си тунели; хиперкорабите, които се товареха и разтоварваха със зърно, химикали и скъпоценности, предназначени практически за всички светове в Империята.

Под блестящата метална обвивка протичаше животът на четиридесет милиарда души, всеки със своите грижи, радости и драми. Той обичаше тази гледка — тази панорама на човешките постижения — и сърцето му се свиваше при мисълта, че само след няколко века всичко, което се простираше под него, щеше да тъне в руини. Големият купол щеше да бъде издраскан и раздран, за да открие изоставена пустош, била някога център на цветуща цивилизация. Селдън тъжно поклати глава, защото знаеше, че нищо не може да предотврати трагедията. Но той също така знаеше, че от земята, оголена от последните битки на Империята, ще поникнат живи филизи и че Трантор някак си пак ще се възроди като жизненоважен член на новата държава. Планът предвиждаше това.

Професорът се отпусна на една от пейките, ограждащи терасата. Кракът му болезнено пулсираше; пътешествието се бе оказало малко дълго за него. Да, обаче си заслужаваше да хвърли още веднъж поглед на Трантор, да почувства въздуха и да зърне огромното небе над себе си.

Селдън се замисли с тъга за Уонда. Вече рядко виждаше своята внучка, а когато това се случваше, Стетин Палвър неизменно беше с нея. През трите месеца, откакто се бяха срещнали, тя и Палвър бяха неразделни. Уонда уверяваше дядо си, че Проектът изисква постоянни занимания, но той подозираше, че нещата са по-дълбоки от обикновеното отдаване на работата.

Спомни си издайническите знаци от ранните си дни с Дорс. Сега забелязваше същото в начина, по който двамата млади се гледаха с напрежение, породено не само от интелектуалната възбуда, а и от емоционалното им състояние.

Освен това изглеждаше, че по природа Уонда и Палвър се чувстват по-добре насаме, отколкото с други хора. Всъщност Селдън бе открил, че когато наоколо нямаше никой освен него, внучката и помощникът ѝ дори не разговаряха. Менталическите им способности бяха достатъчно развити и те не се нуждаеха от думи, за да общуват.

Останалите участници в Проекта не знаеха за техните уникални възможности. Хари бе сметнал за по-добре да не говори за работата на менталиците, най-малкото докато ролята им в Плана не бъде точно определена. Всъщност самият План беше строго начертан, но само в главата на Селдън. Щом се наместеха още няколко отделни късчета, щеше да го разкрие на Уонда и Палвър, а някой ден, при необходимост, на още един или двама души.

Хари се изправи бавно и сковано. Трябваше след около час да се върне в Стрилинг, за да се срещне с внучката и приятеля ѝ. Те бяха оставили съобщение, че имат голяма изненада за него. Професорът се надяваше това да е още едно камъче от мозайката. Хвърли последен поглед на Трантор и преди да се обърне и да тръгне към ескалатора с гравитационно отблъскване, се усмихна и тихичко произнесе: „Фондация.“

Хари Селдън влезе в кабинета си и видя, че Уонда и Палвър вече са пристигнали и седнали около масата за конференции в другия край на стаята. Както беше обичайно за тях двамата, в помещението цареше тишина.

Изведнъж Хари рязко спря, защото забеляза, че с тях седи нов човек. Колко странно — в компанията на други хора от учтивост Уонда и Палвър обикновено преминаваха на стандартен говор, но сега нито един от тримата не си отваряше устата.

Селдън изгледа новодошлия — чудноват на вид мъж на около тридесет години, с късогледо изражение, получено от прекалено дълго учене. „Ако не беше твърдото очертание на брадичката му — помисли той, — може би щях да го отхвърля като безперспективен, ала това очевидно би било грешка.“ Лицето на мъжа излъчваше и сила, и мекота. „Лице, заслужаващо доверие“ — реши професорът.

— Дядо — каза Уонда, като стана грациозно от стола си.

Селдън усети, че сърцето му се свива от болка при вида й — толкова много се бе променила през последните няколко месеца, откакто загуби семейството си.

Докато по-рано винаги го наричаше „деди“, сега се обръщаше с по-официалното „дядо“. В миналото сякаш трудно можеше да се въздържи да не се усмихва и хихика; напоследък ведрият й някога поглед твърде рядко се проясняваше от радостна усмивка. Но тя — както преди, така и днес — беше красива и само изключителният й интелект надминаваше красотата й.

— Уонда, Палвър — кимна той, като целуна внучката си по бузата и шляпна младежа по рамото. — Привет — поздрави и непознатия, който също беше станал на крака. — Аз съм Хари Селдън.

— За мен е огромна чест да се запозная с вас, професоре — отвърна мъжът. — Аз съм Бор Алурич — гостът протегна ръка по най-древния и следователно най-официален начин на поздравяване.

— Бор е психолог, Хари — обясни Палвър, — и горещ привърженик на вашия труд.

— И което е по-важно, дядо — добави Уонда, — Бор е един от нас.

— Един от вас ли? — Селдън изгледа изпитателно и двамата. — Да не би да искате да кажете... — очите му светнаха.

— Да, дядо. Вчера Стетин и аз вървахме из сектора Ери, обикаляхме нагоре-надолу, както ти беше предложил за да търсим други. Изведнъж — хоп! — ето го.

— Веднага разпознахме характерния начин на мислене, започнахме да се оглеждаме и да се опитваме да установим връзка — рече Палвър, който поде историята. — Намирахме се в търговския район, близо до космодрума, така че алеите бяха задръстени от купувачи, туристи и търговци от Външните светове. Изглеждаше безнадеждно, но тогава Уонда просто спря, сигнализира: „Ела тук“, и Бор се появи от тълпата. Той се доближи до нас и на свой ред сигнализира: „Да?“

— Удивително! — възкликна Хари, усмихвайки се на момичето. — Е, доктор — нали сте доктор? — Алурин, как приемате всичко това?

— Ами — започна замислено психологът, — доволен съм. Винаги съм се чувствал някак различен и сега зная причината. И ако мога да ви помогна, защо... — гостът сведе поглед, сякаш изведнъж усети, че се е държал самонадеяно. — Имам предвид, че Уонда и Стетин ми казаха, че бих могъл с нещо да допринеса за вашия Психоисторически проект. Професоре, нищо друго не би ме зарадвало повече.

— Да, да. Вярно е, доктор Алурин. Всъщност мисля, че вие бихте допринесли много за Проекта, ако дойдете при мен. Разбира се, ще трябва да се откажете от онова, което вършите сега, било то преподаване или някаква частна практика. Ще успеете ли?

— Естествено, професоре. Може би ще се нуждая от малко помощ, за да убедя съпругата си... — при тези думи той леко се изкикоти и лукаво изгледа поред и тримата. — Но, струва ми се, това ще мога да го уредя и сам.

— Тогава всичко е уговорено — каза бодро Селдън. — Вие започвате да работите с нас по Психоисторическия проект. Обещавам ви, доктор Алурин, че няма да съжалявате за решението си.

* * *

— Уонда, Стетин — обърна се към тях Хари, след като Бор Алурин си беше отишъл, — това е голям успех! Колко бързо смятате, че бихте открили и други менталици?

— Дядо, трябваше ни повече от месец, за да намерим Бор. Не можем да предскажем с каква честота ще издирим други. Да си призная, туй мотаене нагоре-надолу ни откъсва от нашата работа по първичния радиант и ни разсейва. Сега вече, след като имам Стетин, с когото мога да „разговарям“, говорното общуване ми се струва някак прекалено грубо и високо.

Усмивката на Селдън угасна. Именно от това се бе опасявал. Развили менталическите си умения, девойката и Палвър бяха престанали да понасят така търпеливо „обикновения“ живот. Техните мисловни манипулации ги отделяха от останалите хора.

— Уонда и Стетин, смятам, че може би е време да ви кажа повече за идеята на Юго Амарил отпреди години, както и за Плана, който съм разработил в резултат на тази идея. Досега не бях готов да действам по него, защото всички отделни части бяха разбъркани. Както знаете, Юго говореше, че следва да се основат две Фондации, като всяка от тях застрахова от провал другата. Това бе гениално хрумване и ми се ще Юго да беше жив, за да го види осъществено...

Селдън спря и въздъхна със съжаление.

— Аз обаче се отклонявам. Преди шест години, когато се убедих, че Уонда има менталически способности, ми дойде наум, че Фондациите не само трябва да са две, но и че трябва да са различни по природа. Първата да се състои от физици и други учени — енциклопедистите ще бъдат тяхната челна група заселници на Терминус, а Втората да се състави от психоисторици менталици — от вас. Ето защо толкова много искам да откриете още хора с вашите възможности...

Той кимна:

— И накрая — планирам Втората фондация да бъде тайна. Силата ѝ ще се крие в нейното уединение, в телепатичното ѝ присъствие и всемогъщество. Знаете ли, преди няколко години, когато стана ясно, че се нуждаем от телохранилел, осъзнах, че тази Втора

фондация трябва да бъде силен, тих и таен телохранител на другата, на Първата. Психоисторията не е непогрешима, ала предсказанията ѝ са твърде вероятни. Фондацията ще има доста врагове, особено в ранната си възраст — така, както аз ги имам днес... Уонда, ти и Палвър сте пионерите на Втората фондация, бранители на чудото, което ще възникне на Терминус.

— Но как, дядо? — попита Уонда. — Ние сме само двама, по-точно трима, ако броим и Бор. За да охраняваме цялата тая организация, ще са нужни...

— Стотици? Хиляди? Отгатни колко ще са нужни, внучко. Ти можеш да го направиш и знаеш как. Когато разказваше историята за откриването на доктор Алурин, Стетин спомена, че ти просто си спряла, свързала си се с мозъчното присъствие, което си почувствала, повикала си човека мислено и той е дошъл при теб. Не разбираш ли? Аз през цялото време те карам да излизаш и да търсиш нови менталици. Но това е трудно и почти болезнено за теб. Сега смятам, че ти и Стетин трябва да се уедините, за да формирате ядрото на Втората фондация. Оттам вие ще хвърляте мрежите си в океана на човечеството.

— Дядо, за какво говориш? — прошепна Уонда. Тя бе станала от мястото си и коленичила до стола на Селдън. — Да замина ли искаш?

— Не, скъпа — отвърна професорът със задавен от вълнение глас. — Не искам да заминаваш, обаче друг начин няма. Ти и Стетин трябва да се изолирате от грубата физическа природа на Трантор. Когато менталическите ви способности се засилят, ще привлечете други при вас и тихата и тайна Фондация ще нарасне. Ние ще поддържаме връзка... разбира се, рядко. И всеки от нас ще има своя първичен радиант. Нали схващаш истинността и абсолютната необходимост на това, което ти казвам?

— Да, дядо — отговори Уонда. — И което е по-важно, аз чувствам колко гениален е замисълът. Бъди сигурен, че няма да те изоставим.

— Знам, че няма, мила — каза немощно Хари Селдън.

Как можеше да го направи... как можеше да изпрати любимата си внучка? Тя бе последната му връзка с най-щастливите му дни, с Дорс, Юго и Рейч. Тя всъщност беше единственият друг Селдън в Галактиката.

— Ужасно ще ми липсваш, Уонда — рече Хари и една сълза се търкулна по обсипаните му със ситни бръчици бузи.

— Ама, дядо — сети се девойката, докато ставаше с Палвър и се приготвяше да си тръгва, — къде ще отидем? Къде се намира Втората фондация?

Селдън вдигна поглед и отговори:

— Първичният радиант вече ти е казал, Уонда.

Тя го изгледа недоумяващо, ровейки в паметта си.

Хари се пресегна и сграбчи ръката на своята внучка:

— Надникни в мислите ми, скъпа. Фондацията е там.

Като проникна в мозъка на Селдън, очите ѝ се разшириха.

— Да, разбирам — прошепна Уонда. — Сектор 33A2D17 — Звездокрай.

ПЕТА ЧАСТ

ЕПИЛОГ

Аз съм Хари Селдън. Бивш Първи министър на Император Клеон I. Заслужил професор по психоистория в Стрилингския университет на Трантор. Директор на Психоисторическия изследователски проект. Главен редактор на Енциклопедия „Галактика“. Създател на Фондацията.

Знам, че всичко това звучи съвсем впечатляващо. През своите осемдесет и една години съм свършил много работи и съм уморен. Като се вглеждам назад в миналото, се чудя дали можех да направя — дали бих направил — някои неща другояче. Например: чак толкоз ли съм бил загрижен за огромната полза от психоисторията, че хората и събитията, дето пресичаха живота ми, в сравнение с нея понякога ми се струваха незначителни?

Навярно не си дадох труда да въведа няколко малки откъслечни корекции тук или там, които в никакъв случай не биха застрашили бъдещето на човечеството, но може би щяха чувствително да подобрят живота на някой скъп за мен човек — Юго, Рейч... Не мога да не се чудя... Имаше ли нещо, което бих могъл да сторя, та да спася любимата ми Дорс?

Миналия месец привърших записите на кризисните холограми. Моят асистент Гаал Дорник ги отнесе на Терминус, за да надзирава инсталирането им в Криптата на Селдън. Той ще проследи Криптата да бъде запечатана и да бъдат оставени необходимите инструкции за евентуалното ѝ отваряне при кризите. Дотогава аз, разбира се, ще бъда мъртъв.

Какво ли ще си помислят онези бъдещи жители на Фондацията, когато ме видят (или по-скоро видят моята холограма) по време на Първата криза, която ще бъде след почти петдесет години? Дали ще коментират колко стар изглеждам, или колко ми е слаб гласът, или колко съм дребен, така сврян в инвалидната количка? Дали ще разберат — дали ще одобрят — посланието, дето съм им оставил? Е, всъщност

от такива разсъждения няма никаква полза. Както биха казали древните, жребият е хвърлен.

Вчера говорих с Гаал. На Терминус всичко върви добре. Бор Алуриин и членовете на Проекта процъфтяват „в изгнание“. Не би трябвало да злорадствам, но не мога да не се кикотя, щом се сетя за самодоволното изражение на оня помпозен идиот Линге Чен, който преди две години изпрати Проекта на заточение на Терминус. Въпреки че в крайна сметка изгнанието беше формулирано с терминологията на Императорската харта („Поддържана от държавата научна институция и част от личните владения на Негово августейшо величество Императора“ — главният комисар искаше да ни разкара от Трантор и от главата си, ала не можеше да понесе мисълта да ни даде пълна власт), за мен все още е източник на скрито удоволствие да знам, че не друг, а Лас Зенов и аз избрахме Терминус за роден дом на Фондацията.

Единственото, за което съжалявам във връзка с Линге Чен, е, че не успяхме да спасим Агис XIV. Той беше добър човек и благороден управник, ако и да бе Император само по име. Сбърка, че повярва в титлата си, а пък Комисията за обществена безопасност не можеше да толерира бързо разрастващата се императорска независимост.

Често се чудя какво ли са направили с Агис — дали са го пратили в изгнание на някой от отдалечените Външни светове, или са го убили като Клеон?

Момченцето, което днес седи на трона, е идеалният куклен Император. Подчинява се на всяка дума, която Линге Чен прошепне в ухото му, и си фантазира, че е многообещаващ държавник. Дворецът и клопките на императорския живот за него са само детайли от една огромна фантастична игра.

Какво ще правя сега? След като Гаал най-накрая отиде да се присъедини към групата на Терминус, аз останах свършено сам. От време на време се чувам с Уонда. Разбира се, работата в Звездокрай продължава; през последното десетилетие те със Стетин са увеличили с дузини броя на менталиците. Мощта им непрекъснато нараства. Точно контингентът от Звездокрай — моята тайна Фондация — подтикна Линге Чен да изпрати енциклопедистите на Терминус.

Уонда ми липсва. От много години не съм я виждал, за да поседя тихичко с нея и да поддържа ръката ѝ. Когато тя замина, при все че аз я помолих да тръгне, мислех, че ще умра от сърдечен удар. Това

вероятно е било най-трудното решение, което някога съм вземал, и въпреки че никога не съм й казвал, почти бях готов да го променя. Но за да успее Фондацията, беше необходимо Уонда и Стетин да отидат в Звездокрай. Психоисторията го изискваше... така че в последна сметка това може би не е било мое решение.

Все още всеки ден идвам в кабинета си в Психоисторическия факултет. Помня времето, когато тази постройка бе пълна с хора — денем и нощем. Понякога имам чувството, че прелива от гласове, гласовете на моето отдавна заминало семейство, на студенти, колеги... ала офисите са празни и мълчаливи. В коридорите отеква единствено бръмченето от мотора на количката ми.

Предполагам, че би трябвало да опразня сградата, да я върна на университета, за да настани някой друг факултет. Само че някак си е трудно да напусна това място. Толкова много спомени витаят тук... Всичко, останало ми сега, е моят първичен радиант. Той е средството, чрез което психоисторията може да бъде изчислена и всяко уравнение от Плана ми да бъде анализирано; всичко е вътре в този удивителен малък черен куб. И докато Седя тука с измамно простия на външен вид инструмент в дланта си, ми се иска да можем да го покажа на Р. Данил Оливо...

Обаче аз съм сам и трябва само да натисна контакта, та да угаснат лампите в офиса. Докато се облягам в количката си, първичният радиант се активизира и уравненията му разстилат наоколо тримерното си великолепие. За нетренираното око тая многоцветна вихрушка би била просто бъркотия от форми и числа, но за мен — и за Юго, Уонда, Гаал — това е оживялата психоистория.

Картината, която виждам около себе си, е бъдещето на човечеството. Тридесет хиляди години потенциален хаос, пресовани в едно-единствено хилядолетие...

Тази ивица, дете от ден на ден започва да свети по-ярко, е уравнението на Терминус. А тук — изкривени така, че не могат да се оправят — са символите на Трантор. Обаче аз успявам да съзря... да, меко проблясващата стабилна светлинка на надеждата... Звездокрай!

Това — това — е делото на моя живот. Моето минало — бъдещето на човечеството. Фондацията. Тъй красива, тъй жизнена. И нищо не може...

Дорс!

* * *

СЕЛДЪН, ХАРИ — ... открит мъртъв, паднал на бюрото в кабинета си в Стрилингския университет през 12069 година (1 г.е.ф.). Очевидно до последния си миг той е работил над своите психоисторически уравнения; неговият активиран първичен радиант е бил намерен сграбчен в ръката му...

В съответствие с инструкциите на професора инструментът бил изпратен на неговия колега Гаал Дорник, който малко преди това емигрирал на Терминус...

Тялото на Селдън било изхвърлено в Космоса — също в съответствие с оставените от него указания. Официалната паметна служба на Трантор била проста, макар и широко посетена. Заслужава си да се отбележи, че на нея дошъл старият приятел на Хари, бившият Първи министър Ето Демерцел. Той не бил виждан от мистериозното си изчезване незабавно след заговора на джоуранъмитите по време на царуването на Император Клеон I. Опитите на Комисията за безопасност да открие Демерцел в дните след паметната служба се оказали неуспешни...

Уонда, внучката на Селдън, не е присъствала на церемонията. Според слуховете тя била поразена от скръб и престанала да се появява на обществени места. От този момент нататък местонахождението ѝ остава и до днес неизвестно...

Казват, че Хари Селдън напуснал нашия живот така, както го е живял, защото умрял насред развиващото се бъдеще, което той самият създаде...

ЕНЦИКЛОПЕДИЯ ГАЛАКТИКА

НАШАТА АЗИМОВИАДА

Думичката „много“ приляга особено добре към феномена Айзък Азимов. Много е учил, много е размишлявал, много томове — около 470! — е написал. Името му е обвеяно с много световна слава и, то се знае; много е превеждан на големи и малки езици. Включително и у нас. Предлагаме ви обзор на фантастичните книги от Азимов, излезли с емблемите на различни български издателства.

1. АЗ, РОБОТЪТ. Разкази. Преводач Тодор Вълчев. С портрет и илюстрации. Библиотека „Приключения и научна фантастика“ №123. Народна младеж, София, 1974.

2. КРАЯТ НА ВЕЧНОСТТА. Роман. Преводач Невена Златарева-Чичкова. Библиотека „Галактика“ №30. Георги Бакалов, Варна, 1981.

3. САМИТЕ БОГОВЕ. Роман. Преводач Александър Хрусанов. С илюстрации. Библиотека „фантастика“ №9. Народна младеж, София, 1982.

4. СТОМАНЕНИТЕ ПЕЩЕРИ. Роман. Преводач Огняна Иванова. С илюстрации. Библиотека „Фантастика“ №27. Отечество, София, 1983.

5. ГОЛОТО СЛЪНЦЕ. Роман. Преводач Юлия Кенова. Христо Г. Данов, Пловдив, 1984.

6. ЛУНИТЕ НА ЮПИТЕР. Роман. Преводач Григор Попхристов. С илюстрации. Библиотека „Фантастика“ №47. Отечество, София, 1987.

7. ИЗБРАНИ ФАНТАСТИЧНИ ПРОИЗВЕДЕНИЯ В ДВА ТОМА, том I. Съдържа ранни разкази и романа „Фондацията“. Преводачи Вихра Манова, Лиляна Георгиева, Емануел Икономов и Александър Хрусанов. Народна младеж, София, 1989.

8. ИЗБРАНИ ФАНТАСТИЧНИ ПРОИЗВЕДЕНИЯ В ДВА ТОМА, том II. Съдържа циклите от разкази „Из «Падането на нощта»“ и „Аз, роботът“, както и новелата „Двестагодишният човек“. Преводачи Вихра Манова, Тодор Вълчев и Александър Хрусанов. Народна младеж, София, 1989.

9. КОСМИЧЕСКИ ТЕЧЕНИЯ. Роман. Преводач Теодора Давидова. Библиотека „Галактика“ №110. Галактика, Варна, 1991.

10. ФОНДАЦИЯ И ИМПЕРИЯ. Роман. Преводач Елена Павлова. С портрет. Библиотека „Фантастика «Орфия»“ №011. Орфия, София, 1992.

11. ВТОРАТА ФОНДАЦИЯ. Роман. Преводач Александър Хрусанов. Библиотека „Фантастика «Орфия»“ №013. Орфия, София, 1992.

12. НЕМЕЗИДА. Роман. Преводачи Илияна Димитрова и Евгения Димитрова. Библиотека „Science Fiction“ №1. Полюси, 1992.

13. ПИРАТИ ОТ АСТЕРОИДИТЕ. Сборник. Съдържа романите „Космически скитник“, „Пирати от астероидите“ и „Океаните на Венера“. Преводач Григор Попхристов. Атлантис, София, 1992.

14. ВРАГЪТ ОТ СИРИУС. Сборник. Съдържа романите „Голямото слънце на Меркурий“, „Луните на Юпитер“ и „Пръстените на Сатурн“. Преводач Григор Попхристов. Атлантис, София, 1993.

15. РОБОТИТЕ НА ЗОРАТА. Роман. Преводач Мая Симеонова. С портрет. Елма, София, 1993.

16. МЕЧТИТЕ СА НЕЩО ЛИЧНО. Новели. Преводач Явор Дунев. Библиотека „Фантастика“ №2. Камея, София, 1993.

17. АЗАЗЕЛ. Разкази. Преводачи Мая Савова и Радост Ванева. Книжен тигър, София, 1993.

18. ПОЗИТРОННИЯТ ЧОВЕК. Роман (в съавторство с Робърт Силвърбърг). Преводач Владимир Зарков. Библиотека „Бестселъри от световната фантастика“. Сталкер–1993, София, 1993.

Източник: <http://sfbg.us>

Издание:

БИТКАТА ЗА ФОНДАЦИЯТА. 1993. Изд. Аргус, София. Биб. Фантастика No.006. Роман. Превод: от англ. Кънчо КОЖУХАРОВ [Forward the Foundation, Iasaac ASIMOV]. Предговор: Последният дворец на Свети Айзък, Александър КАРАПАНЧЕВ — с.6–9. Съдържа също: Нашата Азимовиада, Александър КАРАПАНЧЕВ [библиографска справка за издаваните на български творби на автора] — п.429-430. Художник: Пламен АВРАМОВ; Камо (портрет на автора). Печат: ДФ „Балкан прес“, София. Формат: 58×84/16. Печатни коли: 27. Офс. изд. Тираж: 12 000. Страници: 432. Цена: 45.00 лв. ISBN: 954-570-010-6.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.